

11 EYLÜL'DEN AFGANİSTAN'A ABD İMPARATORLUĞU

TARİK ALİ

JOHN BERGER

NOAM CHOMSKY

SALİH ÇEVİKARSLAN

TEMEL DEMİRER

ROBERT FISK

EDWARD S. HERMANN

SİBEL ÖZBUDUN

JOHN PILGER

M. ERDEM SAKINÇ

CAHİDE SARI

ENDER SARİTEKİN

SUSAN SONTAG

GORE VIDAL

WILSON

II EVLÜL'DEN AFGANİSTAN'A ABD İMPARATORU'ĞU

ÜT☼PYA

Ütopya Yayınları: 97
Araştırma-İnceleme

© 2004 Ütopya Yayınevi

Yayına Hazırlayan
Mustafa Erdem Sakmç

Kapak Resmi
Magnum Photos, 1998
Abbas, Afghanistan, 1992.

Teknik Hazırlık
Ütopya Yayınevi

Baskı ve Cilt
Cantekin Matbaası
Tel: (0 312) 384 34 35

ISBN 975-6361-04-2

Ütopya Yayınevi
Ataç I Sokak 33/15 Kızılay / Ankara
Tel-Fax: (0 312) 433 88 28
e-posta: utopyayayinevi@hotmail.com

11 EYLÜL'DEN AFGANİSTAN'A ABD İMPARATORLUĞU

II. KİTAP

TARIK ALİ - JOHN BERGER
JOHN LE CARRE - NOAM CHOMSKY
SALİH ÇEVİKARSLAN - TEMEL DEMİRER
ORIANA FALLACI - NIALL FERGUSON
ROBERT FISK - ANDRE FONTAINE
NATHAN GARDELS - SUZANNE GOLDENBERG
PAUL HARRIS - ERHARD HAUBOLD
EDWARD S. HERMANN - PERVEZ HOODBHOY
PAUL KENNEDY - IRENE KHAN
STEPHEN KINZER - JOHN LLOYD
VERNON LOEB - PIERRE MARCELLE
MARINA MATEEN - MOLLY MOORE
KEVIN OVENDEN - SİBEL ÖZBUDUN
ANNA PANAYIOTAREA - JOHN PILGER
MARY ROBINSON - SALMAN RÜŞDİ
KENNETH ROTH - JEAN-CHRISTOPHE RUFIN
M. ERDEM SAKINÇ - PAUL SALOPEK
CAHİDE SARI - ENDER SARITEKİN
ANNE-MARIE SLAUGHTER - SUSAN SONTAG
MONICA FERIA TINTA - ALAIN TOURAINE
POLLY TOYNBEE - GORE VIDAL
SLAVOJ ZIZEK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ YERİNE... 11 EYLÜL'DEN AFGANİSTAN'A ABD İMPARATORLUĞU'NUN "MARİFETLERİ"	9
I. BÖLÜM: 11 EYLÜL DÖNEMECİ VE "YDD" TERÖRÜ.....	29
11 EYLÜL DÖNEMECİ VE "YDD" TERÖRÜ	31
TEMELE DEMİNER - SALİH ÇEVİKARSLAN - M. ERDEM SAKINÇ - CAHİDE SARI - ENDER SARITEKİN	
KÜRESELLEŞME YARIDA KALDI.....	115
NATHAN GARDELS	
KİME YARADIĞINA BAKMALI	118
11 EYLÜL'ÜN İZİ HİROŞİMA'DA.....	121
JOHN BERGER	
II. BÖLÜM: MUHTELİF YORUMLARIYLA 11 EYLÜL	125
GERÇEĞİN ÇÖLÜNE HOŞ GELDİNİZ	127
SLAVOJ ZIZEK	
İMPARATORLUKLAR BÖYLE VURUR	133
JOHN LLOYD	
11 EYLÜL NEYİ DEĞİŞTİRDİ Kİ?.....	138
NIALL FERGUSON	
ŞERİFÇİLİK OYNAMAYI BIRAKIN	144
PAUL KENNEDY	
WASHINGTON ŞER EKSENİ.....	150
EDWARD S. HERMANN	
GERÇEKLERLE YÜZLEŞMEMİZ GEREK.....	156
NOAM CHOMSKY	
İSLÂMBAD'DAN BAKIŞ	166
PERVEZ HOODBHOY	
ARTIK DOST EDİNME ZAMANI	171
SALMAN RÜŞDİ	
TERÖRİSTLER ARAMIZDA BÜYÜDÜ	174
JEAN-CHRISTOPHE RUFİN	
İKİ HEDEF: TERÖRİZM VE KAPİTALİZM	178
ALAIN TOURAINE	

III. BÖLÜM: “DEMOKRASİ”, “İNSAN HAKLARI”, “ÖZGÜRLÜK” MÜ?!	181
ABD’NİN ADALETİ KENDİNE!	183
ANNE-MARIE SLAUGHTER	
BÖYLE MAHKEME OLMAZ	185
ADALET ABD’YE DE LAZIM.....	187
KENNETH ROTH	
İNSAN HAKLARININ KÖTÜ GÜNLERİ	190
MARY ROBINSON	
İNSAN HAKLARI HEMEN ŞİMDİ!.....	192
IRENE KHAN	
BÖYLE ADALET OLMAZ.....	194
TENTEN GUANTANAMO’DA	195
PIERRE MARCELLE	
WASHINGTON’A AÇIK ÇEK OLMAZI!	196
MONICA FERIA TINTA	
IV. BÖLÜM: “BEYAZ ADAM”IN AFGANİSTAN SEFERİ VE GERÇEK.....	199
“GLOBAL BEYAZ ADAM”	201
SİBEL ÖZBUDUN - TEMEL DEMİNER	
BATI TABİİ Kİ İSLÂM’DAN ÜSTÜN	210
ORIANA FALLACI	
İPEK YOLU’NDA KARA ALTIN	213
STEPHEN KINZER	
AFGANİSTAN İÇİN “BÜYÜK OYUN”	216
ERHARD HAUBOLD	
AMERİKA GÜÇLÜ, AVRUPA ZAYIF.....	219
ANDRE FONTAINE	
AVRUPA AĞIRLIĞINI KOYMALI.....	221
ROBERT FISK	
SAVAŞLA HİÇBİR ŞEY SONA ERMEZ.....	224
JOHN LE CARRE	
BM BARIŞ GETİREMEZ	229
KEVIN OVENDEN	
V. BÖLÜM: VAHŞET KARELERİ.....	233
30 DAKİKALIK VAHŞETİN ÖYKÜSÜ	235
MOLLY MOORE - VERNON LOEB	

BOMBALAMAYI DURDURUN	239
SUSAN SONTAG	
GELECEK BOMBAYLA KURULMAZ	243
TARIK ALI	
ASIL KURBAN AFGAN GÖÇMENLER	246
SİVİLLER KORUNMALI	248
POLLY TOYNBEE	
MÜLTECİLERİN BENİ HIRPALAMASI KİRLİ SAVAŞA OLAN ÖFKE VE NEFRETİN BİR SİMGESİDİR.....	250
ROBERT FISK	
AFGANİSTAN'IN TEKSAS'I: BAŞKENT KÂBİL	255
SUZANNE GOLDENBERG	
KATLİAM SORULARI	258
VI. BÖLÜM: YENİ ŞİŞEDE ESKİ ŞARAP: KARZAI İLE KUZEY İTTİFAKI VE SONRASI	259
KUZEY İTTİFAKI BİZİM ADIMIZA NE YAPACAK?	261
ROBERT FISK	
İYİ TERÖRİSTLERİN YALANCI ZAFERİ	264
JOHN PILGER	
ABD DESTEKLİ SAVAŞ AĞALARI TERÖR ESTİRİYOR	268
PAUL HARRIS	
KUZEY İTTİFAKI GÖZ BOYUYOR.....	272
HUZURLARINIZDA YENİ TALİBAN	273
ANNA PANAYIOTAREA	
TALİBAN GİTTİ AMA	274
PAUL SALOPEK	
RAWA: KUZEY İTTİFAKI'NI KABUL ETMİYORUZ!	278
RAWA: "KUZEY İTTİFAKI YARGILANMALI"	279
MARINA MATEEN	
AFGANİSTAN'A SALDIRMAMIZ HATAYDI	283
GORE VIDAL	
ABSTRACT	285

ÖNSÖZ YERİNE...

11 EYLÜL'DEN AFGANİSTAN'A ABD İMPARATORLUĞU'NUN "MARİFETLERİ"...

"ABD açıkça şunu söylüyor:

Ben ne istersem onu yaparım, başka bir şey beni ilgilendirmez;
ne uluslararası hukuk ne Uluslararası Adalet Divanı,
ne Birleşmiş Milletler ne de bölge ülkelerinin ve halklarının görüşleri...
Eğer amacıma diplomasi yoluyla ulaşabilirsem diplomasiye başvururum;
yok eğer amacıma ulaşmam
için kuvvet kullanmam gerekirse kuvvet kullanırım".¹

"Hemen her savaşı memnuniyetle karşılayacağımı söyleyebilirim;
çünkü bu ülkenin bir savaşa ihtiyacı var".²

ABD saldırganlığı... Onu en iyi, yine onlar, emperyalistler a nla-
tabilirler. Örneğin ABD Genelkurmay Başkanı Richard Myers'ın,
23 Ekim 2001'deki deyişindeki gibi, "Geniş düşünüyoruz. Afg anis-
tan sadece küçük bir parça, 2. Dünya Savaşı'ndan beri en büyük
plan söz konusu. Sanırım bu uzun ve yorucu bir savaş olacak..."

Gerçekten de öyle oldu; ve daha da olacağı benzer...

* * * * *

Bu yolda, öncelikle 'özgür dünyanın o muhteşem olduğu iddia
edilen biçimsel/sanal³ demokrasi'si askıya alınarak; *Büyük Birader*
gerçeği öne çıkartıldı (son tahlilde Avrupa'da bundan muaf⁴ değildi).

¹ Noam Chomsky, Sam Amca Ne İstiyor?, Minerva Yay., 2001.

² ABD eski Başkanlarından Theodore Roosevelt'in bir mektubundan.

³ 'Sanal gerçeklikte hiçbir şey gerçek değildir, fakat biz gerçekmiş gibi algılarız' (Urvashi Vaid).

⁴ "Avrupa sınırları içinde kişilerin dolaşımını kontrol etmek ve bu yolla iç güvenliği sağlamak amacıyla kurulan Schengen Bilgi Sistemi, 11 Eylül olaylarının yarattığı havanın da etkisiyle, her geçen gün, polisin emrinde bir 'Büyük Birader' olma yolunda ilerliyor" (Jelle Van Buuren, "Veritabanında Gözaltı: Schengen Anlaşması'nın Dokunakları", Le Monde Diplomatique-Türkiye, No:12, 15 Mart-15 Nisan 2003, s.12). Ayrıca bkz: "AB Ülkelerine İnsan Hakları E-leştirisi", Yeniden Özgür Gündem, 8 Mayıs 2003, s.7.

Bu gerekli ve bir o kadar da kaçınılamazdı... Çünkü "ABD, Vietnam Savaşı sürecinden büyük dersler çıkardı. Artık dünyanın herhangi bir yerinde açık işgal koşulları yarattığı zaman öncelikle i-çerideki kamuoyunu baskı altına alması gerektiğini düşünüyor. Afganistan'ın işgalini izleyen günlerde Amerika'da yeni baskı yasası Vatanseverler Kanunu ve Anavatan Güvenlik Bakanlığı uygulama-ya girdi".⁵

"Bush yönetiminin 11 Eylül bahanesiyle özgürlüklere karşı gi-riştiği saldırı⁶ sınır tanımadı..."⁷

ABD Adalet Bakanı John Ashcroft, terörle mücadele yasası çer-çevesinde terör suçuyla yargılananlar hakkında idam istenmesi ve süresiz gözaltıların yaygınlaştırılmasını talep etti.⁸ Anti-terör yasa-sının kapsamının genişletilmesini istedi!⁹

11 Eylül'den sonra aldığı önlemleri artıran ABD, ülkeye girişte parmak izi, iris taraması gibi teknolojilerle kimlik kontrolü yapaca-ğını açıkladı.¹⁰ Ve Washington'un, Latin Amerika ülkelerinin va-tandaşlarını fişlemesi için bir ABD firmasına 67 milyon dolar ver-diği ortaya çıktı!¹¹

Emperyalist medyanın¹² da etkisiyle "Kendilerini yeni saldırıla-rın tehdidi altında hisseden Amerikalıların çoğu, güvenlik için öz-

---

⁵ B. Dohrn, "Anavatan Emperyalizmi: Korku ve Direniş", Cosmopolitik, Sonbahar 2003, s.69.

⁶ "Portekiz televizyonu RTP için çalışan iki gazeteci, ABD askerleri tarafından gözaltına alınarak dövüldüklerini söylediler. Portekizli gazeteciler: 'Pentagon'a 'ilişik' gazeteciler olsaydık bu muameleyi görmezdik' dediler..." ("Gazetecilere ABD Dayağı", Cumhuriyet, 4 Nisan 2003). Ayrıca bkz: "Pentagon'un 'Büyük Birader' Planı", Evrensel, 28 Mayıs 2003; "Hukukçulardan ABD'ye Çağrı: Yurtseverlik Yasasına Tepki", Yeniden Özgür Gündem, 23 Ağustos 2003, s.7; "Bush Sınır Ötesini Fişliyor", Cumhuriyet, 6 Mayıs 2003, s.10.

⁷ Türkkaya Ataöv, "Demokrasiden Ne Kaldı?", Cumhuriyet, 22 Ağustos 2003, s.6.

⁸ "İdam ve Gözaltı Atağı", Radikal, 7 Haziran 2003, s.11.

⁹ "Ölüm Cezası Yaygınlaştırılıyor", Cumhuriyet, 7 Haziran 2003, s.11.

¹⁰ "ABD Gözünden Tanıyacak", Radikal, 1 Mayıs 2003, s.22.

¹¹ "Bush Yönetimi 'Arka Bahçesini' Fişliyor", Radikal, 7 Mayıs 2003, s.11.

¹² Bkz: Dilruba Çatalbaş, "Savaş Aktarmak ve Anlamlandırmak: Gazeteciliğin Profesyonel Değerleri ve Yaygın Medyanın Tutumu", Doğu Batı, Ağustos-Eylül-Ekim 2003, s.245-53; "Savaş Basın Etiği Tanımıyor", Yeniden Özgür Gündem, 11 Eylül 2003, s.10; Ş.K. Fincancı, "Basın Özgürlüğü", Evrensel, 11 Temmuz 2003; Ragıp Duran, "Savaş ve Medya: Irak İşgalinden

gürlüklerini feda etmeye razı oldu,¹³ bu yaklaşım geçmişte olduğundan fazla destek buldu...”¹⁴

* * * * *

‘Büyük Birader’, korkunun ve yalanın egemenliğiyle kördüğümü andıran ‘çifte standartlı’¹⁵ ABD ve Amerikalı kimliği biçimlendirdi...

Kördüğümü andıran bu giriftlik konusunda Gülhan Akşit’in şu saptamaları açıklayıcıdır: “ABD’nin kimliğini yeniden sorgulamak istiyor insan. Aslında ABD tarihini anlamak boşa kürek çekmek... Avrupa’dan getirdikleri değerlerden oluşmuş inançları ve eski kuruluş metinlerindeki evrensel ilkelerinden öteye gidemiyorsunuz. Neydi bu ilkeler... Özgürlük, eşitlik, demokrasi vb. Hatırlamakta kendileri bile zorlanıyorlar. Örneğin eşitlik ilkesiyle 150 yıldır geldikleri nokta şu: Eşitlik ilkelerini tüm dünyaya ilan eden ABD, Irak’a bu kutsal değeri taşıdığını gösterirken siyahlar hâlâ beyazlarla aynı mahallede oturamıyor.

Mantık bilimini bu denli reddedebilen başka bir ulus yoktur. Mantığı tanımlayanlar der ki, aklın düşünürken uymak zorunda olduğu kurallar vardır, mesela çelişmezlik ilkesi. “Bir şey, aynı zamanda, hem var hem de yok olamaz”. Oysa burada her şey “aynı zamanda var ve de yok olabilir”. Eşitlik gibi, beyazsan eşitsindir, ama değilsen... İnsanları bir arada yaşatan şeylerin başında tarihleri

---

Çıkartılacak 6 Ders”, KarizmaDergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül 2003, s.33; Varlık Özmenek, “Militarizm-Sivil Toplum Örgütleri-Medya”, Dönüşüm, Ağustos 2003; Ö.N. Soykan, Arayalar-Felsefe Konuşmaları 1, (“Medya ve Ahlâkının Felsefi Temelleri”), İnsancıl Yay., 2003.

¹³ Ancak bu konuda çok önceleri, “Those who seek security at the expense of liberty will have neither/Özgürlükten feda etme pahasına güvenlik isteyenler hiçbirine sahip olamazlar” derdi Benjamin Franklin...

¹⁴ N. Bahar, ‘Özgürlük ve Güvenlik Çelişir mi?’, Cumhuriyet Bilim Teknik, 26 Temmuz 2003, s.11.

¹⁵ “ABD yönetimi dünya çapındaki askerlerinin olası insan hakları ihlalleri ve savaş suçlarını uluslararası yargının kuskacından yine kurtardı. BM Güvenlik Konseyi, ABD’yi 1 Temmuz 2002’de faaliyete başlayan dünyanın ilk kalıcı Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin (UCM) yargısından bir yıl muaf tutan karar tasarısını kabul etti...” (“Amerikalı Yargıdan Muaf”, Radikal, 14 Haziran 2003, s.10). Ayrıca bkz: “ABD, Askerlerinin Yargılanmasını İstemiyor: BM’de Yeni Sürtüşme”, Cumhuriyet, 12 Haziran 2003, s.11.

ve ortak değerleri geldiğine göre, ABD'deki ortak değerin eşitlik olduğu sanılıyordu. Şimdi ise para...

Bu ülkenin liderleri akıllı, parayla kodlanmış bu toplumun nasıl kendi kendini yiyebileceğini, hatta komşu eyaletleri ele geçirmeye çalışacak kadar ağzlı olduklarının bilincinde. Her şeyin en iyisini hak ettiklerine inanan őımarık beyinleri, karşılıksız almaya güdülenmiő bu topluma yeni dış kaynaklar bulunmalı!

Varlığını dünyadaki tezatlarla borçlu olan, zgr ve eşit olmanın her şeyin karşısındaki Cumhuriyeti ABD, herkesi ülkesinde yaşamaya davet ederken ve cazibeyi de parayla sağlarken yeni kaynaklar bulmalı. Sömürücü, materyalist ve hükmeden rolüyle kuruluş amacından sapmıő, özgürlüğü kendi içlerinde bile yaőayamayan ABD, 11 Eylül sonrası kendi gölgesinden korkan bir topluma dönüşmüş...”¹⁶

Korkunun ve yalanın egemenliği kördüğümü bir kolektif Amerikalı histerisi (kimliği) yaratmıştır...

Söz konusu olguyu, Murat elikkan şöyle açıklamaktadır: “Korku her zaman yönetenlerin işine yarar. Tarih boyunca korku, yönetenler tarafından çeşitli tehlikelerle, cadılarla, Yahudilerle, masonlarla, Kızılderililerle, göçmenlerle, komünistlerle, mafyayla, rock'n roll'la, rap müziğiyle, satanistlerle ve Müslüman teröristlerle özdeőleőtirilmeye çalıőılmıőtır. Korku, toplumda güvensizlik yaratarak, insanların yapıcı sosyal değişim için bir araya gelme kabiliyetlerini dumura ratar. Dünyada dayanışma eğilimini azaltır.’

Korku ruhu kemirir...

Örneğin, ABD, 2002 sonunda beş Müslüman lke (İran, Irak, Libya, Sudan ve Suriye) mensuplarına gümrüklerde özel muamele uygulanması kararı aldı. Bunun son kurbanlarından biri de ABD'nin yıllarca desteklediği ve iktidardan düşünce bu ülkeye sığınan devrik İran şahı Pehlevi'nin dul eşi Farah Diba oldu. Diba, ABD gümrüğünde yedi saat beklemek ve parmak izi vermek zorunda kaldı.

---

¹⁶ Gülhan Akşit, “Amerikalı Parçalayarak Sahip Oluyor...”, Cumhuriyet, 27 Nisan 2003, s.10.

Bush yönetimi, Pakistan'da yakalanan ve El Kaide liderlerinden olduğu öne sürülen Halid Şeyh Mohammed'in sorgulamasında işkenceye başvurulmayacağını, ancak uykusuzluk ve karanlık ile susuzluk, açlık ve ilaç yoksunluğu gibi 'rutin tekniklerin' kullanılabileceğini açıkladı. Yetkililer, yaralı yakalanan Mohammed'e karşı Amerikalı sorgucuların ağrı kesici vermediğini, ayrıca 'terörizm suçluları'nın aşırı sıcak veya soğuk koşullarda uzun süre ayakta ya da eğilerek bekletildiğini de itiraf etti.

Şubat ayı sonunda ABD Ulaşım Dairesi, savunma sanayiinin önde gelen kuruluşlarından Lockheed-Martin'in ticari bütün uçak yolcuları için geçmişlerini araştırarak bir sistem oluşturacağını açıkladı. Ulusal bilgisayar ağıyla, potansiyel yolcuların banka ve kredi kartı işlemleri, sabıka kayıtları araştırılabilecek.

'Korku fonksiyoneldir. Krizle karşılaşılınca, sadece daha büyük reytingler yaratarak medyanın değil; kendi politikalarına haklılık kazandırmak için kamuoyu paniğine ihtiyaç duyan politikacıların da çıkarınadır.'

New York eyaletinin başkenti Albany'de bir alışveriş merkezinde, üstünde 'Dünyada Barış' ve 'Barışa Bir Şans Verin' yazılı bir tişörtle dolaşan 61 yaşındaki Stephen Downs, tişörtünü çıkarmayı reddettiği için tutuklandı.

40'ın üzerinde farklı uyruktan 600'den fazla kişi Küba'daki Guantanamo Üssü'nde tutuluyor. Uluslararası Af Örgütü, 'Bu tutukluları hukuki bir kara deliğe sokan ABD yönetimi keyfi, karşı konamaz gözaltı uygulamasının kabul edildiği bir dünyayı desteklemektedir' diyor..."¹⁷

* * * * *

Bu tablo; ABD patenli büyük bir yalanın, 'insan hakları şampiyonluğu'nun da nihayetine denk düşmektedir...."¹⁸

---

¹⁷ Murat Çelikkan, "Korku İmparatorluğu", Radikal, 2 Nisan 2003, s.4.

¹⁸ Kaldı ki bu yeni değil...: "Dünyanın 'demokrasi' havariliğini yapan ABD'de, anti-komünist Senatör McCarthy'nin 50 yıl önce, işbirliği yapmayan aydınları cezaevine göndermekle tehdit ettiği ortaya çıktı..." ("Tarihin Sanığı McCarthy", Cumhuriyet, 7 Mayıs 2003) gerçeğini anımsatıp ekleyelim: "Amerikan insan hakları hareketinin nasıl olup da hem devlet uygulamalarından hem

“ABD’ye karşı Guantanamo Üssü’ndeki esirlerle ilgili baskılar artarken, bir grup Kongre üyesi üssü gezerek sorgulama biçimiyle ilgili bilgi aldı. Grubun fazla bir yorum yapmaması dikkat çekti. İnsan hakları örgütleri, esirlerin daracık hücrelerde insanlık dışı muamelelere tabi tutulduğunu belirtiyor...”¹⁹

“Guantanamo Üssü’nde Kamp Delta’da tutulanlar arasında en küçüğü 13 yaşında olan çocukların da bulunduğu ortaya çıktı. Bunun üzerine üst düzey bir Pentagon sözcüsü, ‘yaşlarına rağmen bunların, terörist ekibin çok ama çok tehlikeli kişileri’ olduğunu söyledi...”²⁰

“Guantanamo Kampı’nda tutulduktan sonra serbest bırakılan esirlerle konuşan Amerikan New York Times gazetesi, kötü koşullar yüzünden tutsakların intihara teşebbüs ettikleri bildirildi...”²¹

“ABD, Küba’daki askeri üssü Guantanamo’da bulunan esir kampını ‘ölüm kampı’ haline getirmeyi planlıyor. Halen 600’e yakın insanın, haklarında hiçbir resmi suçlama bulunmadığı halde tutulduğu kampta, ‘yargı ve infaz’ için gereken her şey kurulacak. Bunlar arasında; idama mahkûm edilenlerin konulacağı özel hücreler ve infaz odaları da bulunuyor. (...)”

Kamptaki mevcut durumun, uluslararası insan hakları yasaları ve Cenevre Konvansiyonu’na aykırı olduğunu belirten insan hakları kuruluşları, yeni planla dehşete düştü. İngiliz insan hakları savunucusu Stephen Jakobi, ‘ABD, hiçbir uluslararası adalet normuna

---

de piyasa mantığından kaynaklandığını anlamak istiyorsak, tarihe bakmamız kaçınılmaz olur” (Yves Deazalay-Bryan Garth, “İnsan Hakları ve Hegemonyacı Yardımseverlik”, Humanite Dergisi Mart 2003). Konuya ilişkin olarak bkz: Ayhan Döner, İnsan Haklarının Uluslararası Alanda Korunması ve Avrupa Sistemi (Araştırma), Seçkin Yay., 2003; Osman Koçak, “İnsan Hakları İçin Bir Çağrı”, Ürün Sosyalist, Temmuz-Ağustos 2003, s.40; Felektaş Uca, “Uluslararası Suç: İşkence”, Özgür Gündem, 28 Haziran 2003, s.6; Aydın Ayar, “Ortak İşkence Kültürü”, Haksöz Dergisi, Temmuz 2003, s.35-6; İlhami Alkan, “Uluslararası Hukuk, İnsan Hakları ve Sol”, Sol Dergisi, Ağustos 2003, s.22; Abdullah Kaygı, “Kimlik ve Ulus, Egemenlik ve İnsan Hakları”, FelsefeLogos, Eylül 2003/2, s.33-43; F.P. Roque, “İki Yüzlülük ve İnsan Hakları”, Humanite Dergisi, Haziran 2003, s.147-150.

¹⁹ “Guantanamo İçin Yorum Yok”, Radikal, 29 Temmuz 2003, s.11.

²⁰ Murat Çelikkan, “ABD’nin ‘Terörist’leri”, Radikal, 5 Haziran 2003, s.4.

²¹ “Guantanamo İntihar Ettiriyor”, Cumhuriyet, 18 Haziran 2003, s.10.

uymamak için adeta direniyor' diye konuştu. Amerikalı hukuk profesörü Jonathan Turley ise, 'Bu kamp, insanları öldürmek için kuruldu. Bush yönetimi, terörist lider olarak nitelendirdiği insanlara hapis cezası vermeye niyetli değil,' dedi..."²²

"Eski ABD Başkanı Jimmy Carter, ülkesini 'ulusal güvenlik adına insan haklarını kısıtlaması karşısında' uyardı. Carter, 11 Eylül'den sonra yürürlüğe giren Yurtseverlik Yasası'nın, Müslümanların fişlenmesinin ve şüpheli teröristlerin Guantanamo üssünde tutulmasının, ABD tarafından dünyaya anlatılan demokrasi ilkelerine ters düştüğünün altını çizerek ekledi: 'Guantanamo'daki insanlar, aileleri ve avukatlarıyla görüştürülmeden ve neyle suçlandıklarını bile bilmeden cezaevlerinde tutuluyorlar. Afganistan'da yakalanıp Guantanamo'da kafeslerde tutulanlar arasında 12 yaşında çocuklar bile var'..."²³

Bunun bir de Irak ayağı var...

"Af Örgütü'ne göre, Irak'taki ABD birlikleri insan haklarını ihlâl ediyor..."²⁴

"Af Örgütü, Irak raporunda, ABD ordusunun sivillere şiddet uygulamak, esirlere türlü eziyetler yapmakla itham edildi..."²⁵

"ABD'nin Taliban ve Kaide üyelerinin ardından 'milis' şüphesiyle tutukladığı Iraklı sivilleri de Guantanamo'ya göndermesi gündemde. ABD'li subay: Aralarında masum varsa özür dileriz..."²⁶

Evet; "Uluslararası Af Örgütü'nün 2003 yılı raporunda, Washington yönetiminin 'terörle savaşının', insan haklarını tehdit ederek, uluslararası hukuku etkisiz kılarak dünyayı daha tehlikeli hale getirdiğini bildirmesi"²⁷ boşuna değildir...

Gerçekten de "Af Örgütü'nün Genel Sekreteri Irene Khan, '10 Eylül 2001'de kabul edilemez olan, artık norm haline geldi. Soğuk Savaş sırasında Batı ülkelerinde öfke yaratan işkence, yargısız göz

---

²² "ABD'nin Ölüm Kampı", Evrensel, 28 Mayıs 2003, s.10.

²³ "İnsan Hakları Kısıtlanıyor: Carter'dan Ülkesine Uyarı", Cumhuriyet, 25 Eylül 2003, s.11.

²⁴ "Af Örgütü'nden ABD'ye Suçlama", Radikal, 22 Temmuz 2003, s.11.

²⁵ "Amerika İşkenceci", Radikal, 24 Temmuz 2003, s.10.

²⁶ "Siviller Guantanamo'ya", Radikal, 1 Nisan 2003, s.6.

²⁷ "Türkiye'de İşkence Sürüyor", Cumhuriyet, 29 Mayıs 2003, s.5.

altı, engellenen adalet bazı ülkelerde bazı kişilere yönelik olarak hemen kabul gördü' saptaması yaptı. Raporun ana hatları şöyle:

ABD: 11 Eylül sonrası terörün kökünü kazıma girişimi, değişik inanç ve kökenlerden insanlar arasındaki ayrılıkları derinleştirip çatışmalar için tohum ekti. Bunun etkisi, toplumun tüm kesimlerinde gerçek korku olmuştur. ABD öncülüğündeki güçlerin işgal ettiği Afganistan ve Irak'ta, savaş sonrası sorunların çözülmesi için yeterli çaba gösterilmedi. Irak'ta yağma ve şiddet sürüyor. ABD'nin Taliban ve Kaide üyesi olduğu gerekçesiyle aralarında çocukların da bulunduğu 600 kişiyi yargılamaksızın Küba'nın Guantanamo Üssü'nde tutması, açıkça uluslararası insan haklarının çiğnenmesidir. Hukuki kara deliğin derinleştiği Guantanamo'da tutulanlar, hukukun korumasından mahrum bırakılamaz. ABD, Irak'taki kurbanlara adalet getireceğini iddia ederken küresel adalet mekanizması olan Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni etkisiz hale getirmeye çalıştı.²⁸

İNGİLTERE: Çıkarılan 'Terör ve Suçla Mücadele-Güvenlik Yasası' ile yabancılara potansiyel suçlu muamelesi yapılıyor, sığınma başvuruları geri çevriliyor ve 11 yabancı terör zanlısı olarak yargılanmaksızın insanlık dışı koşullarda tutuluyor.

AMERİKA KITASİ: Güvenlik güçlerinin işkence ve kötü muameleleri sürdü, insan hakları savunucuları tehdit edildi, saldırıya uğradı, öldürüldü.

---

²⁸ Bkz: Özge Denizci, "ABD Girdiği Yere Ne Götürüyor? Sicilinde Hep Talan ve Yalan Var", Sol Dergisi, Ağustos 2003, s.24; Atilla İlhan, "İnsan Hakları Emperyalizmi", Cumhuriyet, 27 Haziran 2003, s.20; "ABD, İnsan Haklarına İnanıcı Zedeledi", Evrensel, 20 Eylül 2003, s.7; Murat Çelikkhan, "ABD Vahşeti", Radikal, 26 Temmuz 2003; "Guantanamo İçin Yeni Adımlar Anılıyor", Yeniden Özgür Gündem, 5 Eylül 2003, s.7; "Guantanamo Çılgılığı", Radikal, 18 Temmuz 2003; "Guantanamo'daki Koşullar İntihara Sürüklüyor", Yeniden Özgür Gündem, 19 Haziran 2003; Steven Macpherson, "ABD'nin Guantanamo Ayıbı", Yeniden Özgür Gündem, 21 Eylül 2003, Özel Ek, s.1; "Guantanamo'da Çocuk Esir Var", Yeniden Özgür Gündem, 25 Nisan 2003, s.7; A. Cihan Soylu, "Bush'un 'Auschwitz'i Guantanamo", Evrensel, 1 Haziran 2003, s.7; "Guantanamo Toplama Kampında 27 İntihar Girişimi", Evrensel, 29 Mayıs 2003; Uğur Cankocak, "Russel İnsan Hakları Mahkemesi ABD'yi Yargılamıştı", Humanite Dergisi, Haziran 2003, s.114-23; Baki Aytemiz, "ABD Ne Yapmak İstiyor?", Beklenen Nizam Dergisi, Mart 2003, s.2; "Emperyalizm: Açık Hukuksuzluk, Dizginsiz Saldırganlık, Katliam ve Yağma Özgürlüğüdür", Haksöz Dergisi, Nisan-Mayıs 2003; "Af Örgütü'nden ABD'ye Ağır Eleştirisi", Özgür Gündem, 1 Temmuz 2003, s.6; Guantanamo: Siviller Bile Küba Üssüne Yollanıyor", Cumhuriyet, 1 Nisan 2003, s.11.

AVRUPA: Sığınmacılar ve etnik azınlıkların hakları çiğneniyor. İspanya'da çoğu Faslı birçok yabancı çocuk kötü muameleye maruz kalıyor. Fransa'da, ırkçı şiddet ve polisin sert tavrı kaygı verici. Birçok etnik grup ve yabancı Avrupa'nın hemen her yerinde kötü muamele görüyor.

İSRAİL: 2002'de İsrail askerleri, 1.000 Filistinliyi, Filistinli örgütler en az 265'i sivil, 420'den fazla İsrailliyi öldürdü. Filistinlilerin sivilleri hedef alması, insanlığa karşı suçtur. İsrail ordusunun yargısız infazları, evleri yıkmaları ve insanları kalkan olarak kullanması savaş suçudur.

ORTADOĞU VE KUZEY AFRİKA: 'Terörle savaş' adıyla, insan hakları daha da kötüleşti. İfade ve toplantı özgürlüğünün kısıtlanması, insan hakları savunucularına tehditler arttı...²⁹

* * * * *

İnsan hakları, demokrasi, özgürlük, eşitlik ve hasılı emekçi insanlığa ait ne değer varsa onu katleden ABD'nin 'demokrasi götürdüğü' Afganistan'a gelince...

Öncelikle 'Taliban Sonrası'(!) Afganistan konusunda "İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün yayınladığı raporda şu noktaların altı çizildi:

'Afganistan savaş ağaları arasındaki çıkar çatışmaları sürüyor. Çatışmalar sonucunda siviller ateş altında kalıyor.

Yerel liderlerin emri altındaki silahlı gruplar, egemenlik bölgelerinde soygun, insan kaçırma da dahil olmak üzere çok sayıda suçta iştirak ediyor.

Kadınların durumunda herhangi bir iyileşme olmadığı gibi, saldırıların çoğunda tecavüzlerin yaşandığı kaydediliyor.'

İşleyen bir eğitim ve sağlık sistemi bulunmuyor.

Gazeteciler, feministler ve siyasi eylemciler Taliban dönemindekinden daha yoğun tehdit altında...³⁰

²⁹ "Af Örgütü: ABD Kötü", Radikal, 29 Mayıs 2003, s.10.

³⁰ "Dehşet Ülkesi: Afganistan", Cumhuriyet, 30 Temmuz 2003, s.10.

“RAWA, ‘Afganistan’da kadınlar için bir şey değişmedi,’ diyor...”³¹

“İnsan Hakları İzleme Örgütü Asya Dairesi Genel Direktörü Brand Adams, Afganistan’la ilgili raporda ABD’nin desteklediği silahlı aşiret liderlerinin kitlelere terör uygulayarak korku ortamı yarattığına dikkat çekti”.³²

“Taliban yönetiminin uyguladığı ağır insan hakları ihlalleriyle gündeme gelen Afganistan’da, 11 Eylül sonrası ABD müdahalesi ardından da insan hakları ihlallerinin önüne geçilemiyor”.³³ Örneğin “Karzai hükümeti tarafından Afganistan’daki siyasi partiler ve demokratik kuruluşların faaliyet alanları daraltılmak isteniyor. Yeni Partiler Yasası çıkartılacağını açıklayan Adalet Bakanı Abdul Rahim Karimi, Afganistan Komünist Partisi’nin yasaklanacağını bildirdi...”³⁴

Özetle, “Amerika’nın 11 Eylül’den bu yana terörizmle mücadeleyle yönelik attığı adımları kuvvetle destekleyenler için (ki buna bu gazete de dahil) Afganistan ve Irak’ta kazanılan zaferler memnuniyet vericiydi... Ancak zaferlerin ardından başlayan ulus inşa süreci için aynı şeyi söylemek pek mümkün değil... Karzai’ye, otoritesini kabul ettirebilmesi için gerek güvenlik açısından gerekse mali bakımdan yeterli destek verilmedi... (...)

Mevcut durumda Karzai’nin otoritesi, yerel komutanların, uyuşturucu kaçakçılarının³⁵ ve Pakistan’da üstlenen Taliban’ın giderek artan gerilla saldırılarının tehdidi altında. Amerikan Uluslararası Destek Gücü’nün görev alanını Kâbil’in ötesine genişletip yerel komutanların hâkimiyetine meydan okuma konusundaysa gönülsüz...”³⁶

* * * * *

---

³¹ Nazlı Çiftçi, “Cchennem Ateşinde Yalnız Bırakıldık”, Yeniden Özgür Gündem, 11 Haziran 2003, s.12.

³² “Aşiret Reisleri Korku Saçıyor”, Radikal, 30 Temmuz 2003, s.10.

³³ “Afganistan’da Ne Değişti?”, Yeniden Özgür Gündem, 13 Eylül 2003, s.12.

³⁴ “Afganistan Komünist Partisi Yasaklanıyor”, Yeniden Özgür Gündem, 29 Ağustos 2003 s.7.

³⁵ “Afgan ordusuna bağlı Muhammed Dost isimli bir teğmenin Asabad kentinde 92 bin dolar değerinde, 167 kilo ham afyonla yakalanması, Amerikancı savaş ağalarının afyon ticaretindeki rolünü bir kez daha gözler önüne serdi. Ve de Taliban iktidarının devrilmesi ardından, afyon ticareti büyük bir artış kaydetti” (“Afgan Ordusunun Marifetleri”, Evrensel, 6 Eylül 2003).

³⁶ “Afganistan’ı Unutmayalım”, The Daily Star, (Başyazı), 2 Ağustos 2003.

ABD İmparatorluğu'nun Afganistan'da ilan ettiği 'zafer'ine (!!) gelince, orası biraz meşkûk! Çünkü...

"Afganistan'ın başkenti Kâbil'deki ABD Büyükelçiliği önündeki Amerikan askerlerinin ateşi ile 4 Afgan askeri öldürülürken, 4'ü de yaralandı... ABD olayların yanlışlıkla meydana geldiğini açıkladı..."³⁷

"NATO'nun başkent Kâbil ve çevresinde komutayı devraldığı Afganistan'da yeniden toparlanan Taliban hareketi ile İslâmcı militanlara mal edilen bir eylem de 27 Eylül 2003'te Nangarhar eyaletindeki Dara e Nur bölgesinde bulunan Şaga kızlar okulunun yakılması oldu..."³⁸

"Afganistan'da Taliban milislerinin düzenlediği saldırıların arttığı belirtiliyor..."³⁹

Afganistan'da ISAF'ın otobüsüne bomba yüklü bir taksiyle intihar saldırısı düzenlendi. ISAF'a yönelik en kanlı saldırıda, en az dört Alman askeri öldü..."⁴⁰

"Afganistan'ın başkenti Kâbil'de 2001 yılı sonlarındaki ABD müdahalesinden sonra ilk kez Mayıs 2003'de ABD karşıtı protesto gösterileri düzenlendi..."⁴¹

"Afganistan'ın Kandahar kentinde, Devlet Başkanı Hamid Karzai'nin kardeşinin evine bombalı saldırı düzenlendi..."⁴²

"Afganistan'da Hamid Karzai hükümeti ve uluslararası güç şehirlerde konuşlanmaya devam ederken, devrik Taliban rejimine bağlı bazı aşiretlerin ülkenin kimi bölgelerinde kontrolü ele geçirmeye başladıkları bildirildi..."⁴³

"Afganistan'daki BM gücünün yerini devralacak olan NATO'yu zor günler bekliyor..."⁴⁴

---

³⁷ "ABD'liler Kâbil'de 'Yanlışlıkla' Ateş Açtı", Cumhuriyet, 22 Mayıs 2003, s.11.

³⁸ "Afganistan'da Kızlar Okulu Yakıldı", Radikal, 29 Eylül 2003, s.10.

³⁹ "Taliban Gücünü Giderek Artırıyor", Evrensel, 3 Eylül 2003, s.11.

⁴⁰ "Afganistan Kaynıyor", Radikal, 8 Haziran 2003, s.12.

⁴¹ "ABD Karşıtı Eylem", Yeniden Özgür Gündem, 8 Mayıs 2003, s.7.

⁴² "Karzai'nin Kardeşi Hedef Alındı", Yeniden Özgür Gündem, 20 Ağustos 2003, s.7.

⁴³ Afganistan'da Alarm: Taliban Geri Dönüyor, Yeniden Özgür Gündem, 8 Ağustos 2003, s.7.

⁴⁴ "NATO'nun Kâbil'de İş Zor", Yeniden Özgür Gündem, 11 Haziran 2003, s.7.

“Afganistan’ın güneydoğusundaki Paktika eyaletinde Taliban militanlarının bir karakola baskın düzenlemesiyle çıkan çatışmalar-
da 22 kişi öldü...”⁴⁵

“Yaklaşık 40 kişilik bir Taliban grubunun Kâbil yakınlarında Karzai hükümetine bağlı 5 askeri ve ABD’ya bağlı yardım örgütle-
rinde çalışan bir Afganlıyı öldürdüğü bildirildi...”⁴⁶

“Afganistan’daki devrik Taliban hareketi, ülkenin kuzeyinde ge-
rilla saldırılarını artırma kararı aldıklarını açıkladı...”⁴⁷

“Afganistan’da Taliban’ın saldırısız geçirdiği bir gün bile yok...”⁴⁸

“NATO’nun Kâbil’e konuşlu 5.500 kişilik uluslararası gücün
komutasını almasından iki gün sonra meydana gelen çatışma ve
patlamalarda toplam 61 kişi öldü...”⁴⁹

“Taliban’dan gelen tehdit mektubu, yardım kuruluşlarını ür-
kütürken; Kızılay da Afganistan’ı terk etti...”⁵⁰

“Afganistan’da yoğunlaşan Taliban saldırıları, Washington’un gözle-
rini Afganistan’a dikmesine sebep oldu. ABD, Pakistan hükümetini,
geçmişte desteklediği Taliban’a yeniden yakınlaşmakla suçluyor...”⁵¹

“Kuzey ve güneydeki Afganistan kentleri, hâlâ istikrarsızlık
merkezleri olmayı sürdürüyor...”⁵²

“Taliban, çokuluslu gücün etki alanı dışındaki yerlere ağır si-
lahlar ve yüzlerce militanla saldırıyor...”⁵³

“Amerikan operasyonlarına karşın Taliban saldırıları ivme kaza-
nıyor...”⁵⁴

---

⁴⁵ “Afganistan’da Karakol Basıldı”, Yeniden Özgür Gündem, 18 Ağustos 2003, s.7.

⁴⁶ “Afganistan’da Saldırlar Sürüyor”, Yeniden Özgür Gündem, 9 Ağustos 2003, s.7.

⁴⁷ “Afganistan’da Polise Pusu: 9 Ölü”, Cumhuriyet, 20 Ağustos 2003, s.10; “Taliban Saldırıları Artıracak”, Evrensel, 11 Ağustos 2003, s.10.

⁴⁸ “Afganistan’da Polise Pusu: 9 Ölü”, Cumhuriyet, 20 Ağustos 2003, s.10.

⁴⁹ “Afganistan Kontrolden Çıkıyor”, Cumhuriyet, 15 Ağustos 2003, s.1.

⁵⁰ “Kızılay Taliban’dan Kaçtı”, Cumhuriyet, 28 Ağustos 2003, s.11.

⁵¹ “Pakistan’a Taliban Suçlaması”, Evrensel, 31 Temmuz 2003, s.10.

⁵² “Afgan Kızların Futbol Keyfi”, Cumhuriyet, 12 Ağustos 2003, s.11.

⁵³ “Taliban Yine Sahnede”, Radikal, 20 Ağustos 2003, s.10.

⁵⁴ “Afganistan Başa Dönüyor”, Cumhuriyet, 15 Ağustos 2003, s.10.

“NATO, görev alanını Kâbil’in dışına yaymayı değerlendiriyor...”⁵⁵

“Afganistan’da devrik Taliban rejimine bağlı güçlerle, ABD destekli Afgan yönetimi arasında yaşanan çatışmalar giderek şiddetleniyor...”⁵⁶

“ABD, Afganistan’da yürüttüğü El Kaide ve Taliban operasyonlarında 10 sivil vurdu...”⁵⁷

“Afganistan’da, ABD askerleri tarafından kullanılan Bagram Hava Üssü’nün yakınlarında meydana gelen patlamada 7 kişi öldü, 6 kişi yaralandı...”⁵⁸

“Taliban lideri Molla Muhammed Ömer’in, ‘yeniden dirilmeyi organize etmek’ için diğer Taliban liderleriyle bir araya geldiği iddia edildi. Taliban sözcüsü Seyit Hamid Ağa, AP’ye yaptığı açıklama, Molla Ömer liderliğinde bir Şura oluşturulduğunu açıkladı...”⁵⁹

ABD İmparatorluğu’nun Afganistan’da ilan ettiği ‘meşkûk zafer’i konusunda bu kadarı yeter değil mi?⁶⁰

* * * * *

Buraya kadar değindiklerimizi unutmadan ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld’in, “Bugün Irak’ta, Afganistan’daki çabala-

---

⁵⁵ “İttifakta Tarihi Dönemeç”, Radikal, 12 Ağustos 2003, s.11.

⁵⁶ ‘Afgan Askerlerinin Operasyonları Sürüyor’, Yeniden Özgür Gündem, 27 Ağustos 2003, s.7.

⁵⁷ “Taliban Avında Sivil Kıyımı”, Cumhuriyet, 23 Eylül 2003, s.11.

⁵⁸ “Bagram Üssü’nde Patlama: 7 Ölü”, Cumhuriyet, 4 Ekim 2003, s.10.

⁵⁹ “Taliban Yeniden Toparlanıyor”, Cumhuriyet, 23 Eylül 2003, s.11.

⁶⁰ Bkz: “Afganistan Kan Gölüne Döndü”, Evrensel, 4 Eylül 2003, s.10; “Afganistan’da Patlama”, Evrensel, 20 Eylül 2003, s.11; “Afganistan’da Çatışma”, Evrensel, 17 Eylül 2003, s.10; “Afganistan’da Dört Ölü”, Evrensel, 11 Eylül 2003, s.10; “Rumsfeld Afganistan’da”, Evrensel, 8 Eylül 2003, s.10; “Alman Ordusu Afganistan’a Yayılacak”, Evrensel, 12 Ağustos 2003, s.11; “Alman Askerleri Afganistan’da Kalıcı”, Evrensel, 10 Temmuz 2003, s.10; “Afganistan’da Savaş Manzarası: 65 Ölü”, Evrensel, 15 Ağustos 2003, s.10; “Straw’dan Karzai’ye ‘Sizi Unutmadık’ Mesajı”, Özgür Gündem, 1 Temmuz 2003; Murat Çelikkan, “Afganistan’da Durum”, Radikal, 20 Ağustos 2003, s.4; “Afgan Kadınların Güvenlik Feryadı”, Radikal, 10 Ağustos 2003, s.11; “Amerikan Askeri İşkenceci”, Cumhuriyet, 24 Temmuz 2003; “Afganistan’da Yine Çatışma”, Cumhuriyet, 1 Eylül 2003, s.11; Leslie Feinberg, “Yükselen Direniş Karşısında Pentagon NATO’yu Afganistan’a Sokuyor”, Cosmopolitik, Sonbahar 2003, s.104-107.

rımızı başarıya ulaştıran aynı yol gösterici ilkeyle hareket ediyoruz,”⁶¹ saptamasına dikkat çekerek ekleyelim:

“ABD’nin 2001 yılı Ekim ayında gerçekleştirdiği Afganistan saldırısında yaşananlardan bazı olaylar şöyle:

Saldırının ilk 10 gününde, Afganistan’a 136 tondan fazla bomba atıldı...

Deh Rawud köyünde düğün yerine bomba yağdırılarak 120 kadar Afgan sivil öldürüldü. ABD, ‘köyden uçaklara ateş açıldı’ dedi...

Sadece ilk üç haftalık bombardıman sonunda 1.200’den fazla sivil öldü. ABD ‘sivillerin asla hedef alınmadığını’ açıkladı...

ABD savaş uçaklarından atılan bir roket, ABD’yi destekleyen Kuzey İttifakı bölgesindeki Ganihil köyünü vurdu. 500 köylünün öldüğü olayın ardından ABD, ‘yanlışlık oldu’ açıklaması yaptı...

CIA, Afganistan’da yaptığı sorgulamalarda insanlık dışı yöntemler kullandı. Amerikan güçlerinin karargâhının bulunduğu Bagram Hava Üssü’nde, metal konteynerler bir araya getirilerek gizli sorgulama merkezi oluşturuldu. Sorgulamalar sırasında, işbirliğini reddedenler saatlerce onurlarını incitici ve ağrı verici konumlarda tutuldu. Gözleri bağlı şekilde saatlerce ayakta ya da dizlerinin üstünde tutuldu ve 24 saat boyunca yoğun ışık altında uykusuz bırakıldı. İşbirliğine razı olanlara ise ‘rahatlatıcı’ olanaklar sunuldu, hatta para verildi.

Hint Okyanusu’ndaki İngiliz adası Diego Garcia’da ve Küba’daki Guantanamo’da oluşturulan kamplarda Afgan esirler insanlık dışı birçok uygulamaya maruz kaldı...”⁶²

“Afganistan’da Taliban’ı devirmek için 4,5 milyar dolar harca-yan ABD; ülkenin yeniden imarı için sadece 300 milyon dolar vermiş...

Afganistan’ın başına ABD tarafından oturtulan yeni Devlet Başkanı Hamit Karzai, para dilenmek için geçenlerde ABD’ye gitmiş. Haber İngiliz The Guardian gazetesinde yer alıyordu. Karzai

---

⁶¹ Donald Rumsfeld, “Ulus İnşasının Ötesinde”, The Washington Post, 25 Eylül 2003.

⁶² “İnsanları Öldürerek Haklarını Geliştirmişler!”, Everensel, 2 Nisan 2003, s.3.

epey ter döktükten sonra Bush yönetimi yetkililerinden, Afganistan için 50 milyon dolar kopartmayı başarmış. Ancak bu yardımın 2 ön koşulu var: Paranın 35 milyon dolarlık bölümüyle başkent Kâbil'e 5 yıldızlı bir otel yapılacak! Bitmedi, bu otel inşaatının ihalesi de Amerikan firmalarına verilecek!"⁶³

Ve denilebilir ki, 11 Eylül'den Afganistan'a uzanan ABD 'marifetleri' işte tam da bu 'mantık(sızlık)'tan malûldür...

* * * * *

Bu 'mantık(sızlık)', ABD emperyalizminin, şah damarı olan militarizmi ya da daha doğru bir deyişle ABD emperyalizminin militarist birikim (sömürü) dalıdır...⁶⁴

Bilmeyen var mı? "Dünyada askeri harcamalar için ayrılan para 900 milyar dolar ve bunun %50'si ABD'ye ait. ABD'nin askeri harcamalarının %10'u, dünyadaki tüm insanların temel gereksinimlerini karşılayabilir..."⁶⁵

"ABD'nin askeri alandaki üstünlüğü çarpıcıdır. ABD'nin 2003 yılı askeri bütçesi 359 milyar dolardı ve Irak savaşı başlar başlamaz ek bütçeyle kabul edilen 80 milyar dolar da eklendiğinde 439 milyar dolara ulaştı. Bir karşılaştırma yapmak için askeri bütçeleri en yüksek olan devletleri sırasıyla verelim: Rusya 65 milyar dolar, Çin 47 milyar dolar, Japonya 40,3 milyar dolar, İngiltere 35,4 milyar dolar, Fransa 33,6 milyar dolar, Almanya 27,5 milyar dolar.

---

⁶³ Meral Tamer, "Bush'tan Aç Afganlılara 5 Yıldızlı Otel!", Milliyet, 9 Nisan 2003, s.6.

⁶⁴ "Dünya politikasında savaş, ender rastlanan bir olaydır, ancak her zaman bizimle birlikte" (D.S. Geller-J.D. Singer, "Nations at War"). Ayrıca bkz: Claude Serfati, "Askeri Küreselleşme", CosmoPolitik, İlkbahar/Yaz 2003, s.33-35; "ABD'nin 'Akıllı Savaş' Üzerine Oynadığı Kumar", Cumhuriyet Bilim Teknik, 5 Nisan 2003, s.6-7; "Dünyadaki Silahlanma Harcamaları Artıyor", Yeniden Özgür Gündem, 19 Haziran 2003, s.7; Şinasi Gündüz, "Savaşın Dinsel Motivasyonu", Tezkire Dergisi, Ocak-Şubat 2003, s.11-27; Teori ve Politika, Bahar 2003; E. Hallett Carr, "Savaş Marksist Yaklaşım", s.53-72; Joel Geier, "Marksizm ve Savaş", s.73-93; Alex Callinicos, "Kapitalizm ve Savaş: Çatışma Teorileri", s.95-102; M.A. Coşkun, "Savaş Tarihinden Mücadele Dersleri", s.103-120; "Savaşlar Devrime Nasıl Yol Açar?", s.153-157; Hamit Emrah Beriş, "Savaş, Meşruiyet ve Ahlakilik", Birikim, Mayıs 2003, s.57-62; Tahsin Yücel, "Kirlili Savaş", Varlık Dergisi, Mayıs 2003, s.6-7; Şükrü Güvenç, "YDD, Terörizm ve Savaş", Sorun Polemik, Yaz 2003, s.25-38; Aydın Parlıtı, "Barışın Tek Yolu Savaştır", Fırat'ta Yaşam, 21 Nisan 2003; John Bellamy Foster, "Emperyal Amerika ve Savaş", Cosmopolitik, Sonbahar 2003, s.39-45.

⁶⁵ Suay Karaman, "Barışın Büyük Düşmanı: ABD", Cumhuriyet, 3 Mayıs 2003, s.2.

KİMİN ELİNDE NE KADAR KİTLE İMHA SİLAHI VAR?⁶⁶

ABD	Nükleer savaş başlıklarının sayısını 8 binden 2 bine indiriyor. Ayrıca binden fazla taktik nükleer silaha sahip. Biyolojik ve kimyasal silah yapmadığını iddia ediyor. Kimyasal ve biyolojik silahlarla ilgili uluslararası konvansiyonlardaki boşluklara dayanarak savunma amaçlı olarak konuyla ilgili araştırmaların sürdürdüğünü söylüyor.
RUSYA	Nükleer başlıklarının sayısını 2 bine indiriyor. Sayısı bini bulan nükleer silahı var. Biyolojik silah stokunu yok ettiğini iddia ediyor. Kimyasal silahlarını ABD'nin de maddi ve teknolojik desteğiyle yok ediyor.
İNGİLTERE	Uluslararası anlaşmalar çerçevesinde elindeki nükleer başlıklı silahların sayısının 200'den az olacağını taahhüt etmiş durumda. Biyolojik ve kimyasal silahlar üretilen bir fabrika ve bir araştırma merkezi mevcut. Bu silahların denendiği bir deneme alanı kapatılmış durumda.
FRANSA	NATO kaynaklarına göre, Fransa nükleer silahların ve denemelerin yasaklanması konusunda aktif rol oynuyor. 1996'dan bu yana nükleer deneme yapmıyor. Elindeki nükleer silahların %60'ını da bugüne kadar yok etmiş durum da. Biyolojik ve kimyasal silahların üretildiği iki fabrika ve bir deneme alanı mevcut. Fransa da ABD gibi savunma amaçlı olarak bu tesisleri kullandığını iddia ediyor.
ALMANYA	Biyolojik ve kimyasal silahların üretildiği iki fabrika var. Bir deneme alanı kapatılmış durumda.
KANADA	Biyolojik ve kimyasal silahlarla ilgili bir araştırma merkezi ve bir deneme alanı var. Kanada da bunları savunma amaçlı olarak kullandığını iddia ediyor.
İSRAİL	400 nükleer başlıklı füzeyle sahip. Biyolojik ve kimyasal silah programlarına sahip olduğunu İsrailli bilimciler bile kabul ediyor.
HİNDİSTAN	100-150 nükleer başlıklı füzeyle sahip olduğu biliniyor. Kimyasal silahlarını, yok etme sözü vermiş durumda.
ÇİN	400 nükleer silaha sahip. Biyolojik silah üretmediğini, kimyasal silahlarını da yok ettiğini iddia ediyor.
KUZEYKORE	Bir iki nükleer silah üretmeye yetecek plütonyuma sahip olduğu ispatlanmış durumda. Büyük bir kimyasal silah stokuna sahip, biyolojik silah programı da var.
PAKİSTAN	Nükleer aygıt denemesi 1998'de başarılı oldu. Biyolojik silah araştırmalarında yeterli ilerlemeyi kaydedemedi. Ama kimyasal silah tesislerine sahip olduğu tahmin ediliyor.
LİBYA	1970'lerden bu yana nükleer silah peşinde. Kimyasal silahları da var. 1967'de Çad'a karşı hardal gazı kullandı. Biyolojik silah araştırma programı da var.
MİSİR	1960'larda Yemen İç Savaşı'nda hardal gazı kullandı. Nükleer teknolojisi var ama silahı şimdilik yok. Biyolojik silah programı olduğu iddia ediliyor.

Görüldüğü gibi, ABD'nin askeri bütçesi, bu alanda uzak arayla kendisinden sonra gelen devletlerin toplam harcamalarını bile aşıyor. (Buna karşılık, 12 yıldır acımasız bir ambargoyla köşeye sıkıştırılan Irak'ın 2003 savunma bütçesi sadece 1,4 milyar dolardı. ABD'nin 439 milyar dolarına karşılık sadece 1,4 milyar dolar!). ABD bugün 120 ülkede asker bulunduruyor ve uzayı dahi sila hlandırıyor...⁶⁷

* * * * *

⁶⁶ Turan Kışlakçı, "Kitle İmha Silahları ve İsrail", Kudüs Dergisi, No:1, Bahar 2003, s.124.

⁶⁷ "ABD Emperyalizmi", Ürün Dergisi, No:13, Mayıs-Haziran 2003, s.74.

Afganistan'dan Irak'a yönelen ABD emperyal siyaseti (ve arkasındaki kapitalist zaruretler konusunda) İzzettin Önder'in de ifade ettiği üzere; "ABD, politikalarını uygulamaya koyarken, gerçek hedefini açık etmeden, bazı yapay gerekçeler bulmakta, hatta bunları yaratmakta zorlanmamaktadır. ABD bu konuda uzun dönemli politikalar üretecek, tüm üniversitelerini, hatta eski ve deneyimli siyasi liderlerini de devreye sokacaktır. Dış ülkelerin eski siyasî liderleri de bu ve benzeri konularda iyi ve sadık birer ABD hizmetkârı olabilirler!

ABD'nin Irak'a yönelik saldırısı hiç bir biçimde ABD'nin ileri sürdüğü gerekçelerle açıklanamaz. Bu gerekçelerin kesinlikle doğru ve geçerli olmadığını tüm dünya bilmektedir. Ancak, dünyanın bilmediği ya da fazlaca gündeme getirmediği bir konu da Fransa, Almanya gibi ABD saldırısına karşı çıkan diğer kapitalist ülkelerin iki yüzlülüğüdür. Saddam'ın ABD'ye karşı tavrından yararlanarak Irak petrol yataklarına hâkim olan Fransa, bu saldırıya karşı çıkarırken, aslında insani amaçlarla değil, ekonomik çıkarları ile hareket etmektedir. Bu bakış açısıyla diyebiliriz ki, Fransa Saddam Hüseyin'in arkasına geçerek ekonomik çıkarını gözetirken, ABD de ona saldırarak ekonomik çıkar sağlamaya çalışmaktadır. İki grup arasında bu açıdan çok büyük bir fark yoktur!

Kitle imha silahları meselesinde de durum aynıdır. Açıktır ki, bu tür silahlar gelişmiş ekonomilerde üretilmekte ve ekonomik çıkar karşılığında fakir ülkelere satılmaktadır. Eğer bu iddia doğru ise, güçlü gelişmiş ülkelerin yapması gereken şey, kendi imalathanelerini izleyerek, bu tür maddelerin üretimine son vermeleri ve tüm ülkelerin bu konuda denetime tâbi olmasını sağlamaktır. Bu konuda uluslararası bir silahsızlanma anlaşması yapılması ve bu anlaşmanın ABD de dahil olarak, tüm ülkelerde uygulanması gerekirken, nedense bu yola gidilmemektedir. Böyle bir anlaşma yapıldıktan sonra, BM gözetim ve denetiminde bir komisyon kurulup, makul bir süre içinde tüm ülkeler denetlenebilir, hatta bu denetimler belirli aralıklarla yinelenir ve ilgili mercilere raporlar sunulur. Söz konusu denetimlerin güvenliği ve uygulanabilirliğinin sağlanması için de yine BM gözetiminde makul büyüklükte bir tür uluslararası güç dahi oluşturulabilir.

Acaba niçin böyle bir yola gidilmez de, tam tersine, NATO varken, ABD büyük bir savaş makinesine dönüştürülüyor, AB de kendi ordusunu kurmaya çalışıyor! Bu sorunun yanıtı, kapitalizmin iç dinamiklerinde ve sermayenin sıkışıklığının silah gücü ile giderilmeye çalışıldığı olgusunda gizlidir. Savaş endüstrisi, bizzat bu endüstriye olan talep yanında, yıktığı alanların yeniden inşası yoluyla da ekonomileri canlandırma kaynağı olarak görülmektedir. ABD ekonomisinin krizi yanında, savaş endüstrisine ayrılan kaynaklar dikkate alındığında bu gerçek netleşmektedir.

Kapitalizm sıkıştıkça, gerçek yüzü de ortaya çıkmaktadır. Bu yüz, ilk görüldüğü şekli gibi değil, açıkça saldırgan ve vahşidir. Fransa, vaktiyle Cezayir’de ne arıyor idi ise, bugün de Irak’ta aynı amaçla bulunuyor. ABD de Irak’a aynı amaçla girmeye çalışıyor. Petrol bir ticari madde ise, kibar kapitalistler bıraksınlar bu ticarî ürünü, gerekli teknolojiye de sahip olarak, Irak halkı ve şirketleri üretsın. Batılılar buna izin vermez. Zira, petrol gibi, sanayinin temel girdisi olan tükenebilir enerji kaynağının üretim miktarı ve dünya fiyat düzeyi önemli olduğu kadar, bu üretimden elde edilecek kârlar da vazgeçilir gibi değildir.

Bu kısa tartışma bizi şu konular etrafında düşündürebildi ise, amacına ulaşmış olur:

* Bu bir savaş değil, saldırıdır;

* Bu saldırıyı ABD, Amerikalılar olarak değil, kapitalizmin en gelişmiş aşamasındaki krizi aşmaya çalışan kapitalist ulus olarak yapmaktadır. Bu pozisyonda Fransa da olsa ya da kim olursa olsun, aynı şeyi yapacaktır. Bu nedenle, odağa devletleri değil, sistemi koymak gerekmektedir.

* Bu saldırı salt Bush’un saldırısı olmayıp, giderek kapitalist krizi derinleşen kapitalist savaş makinesinin silahlı politikasıdır.

* Kapitalist sistemlerde halklar önemli değildir, hükümetler halkların değil, sermayenin emrindedir.

* Kapitalizmin demokrasi anlayışı yoktur. Bu sistem içinde, ancak bazı stratejik dönemlerde ve olanaklarının da elverdiği durumlarda, kendi çıkarına yönelik olarak, kölelerine, yani halklara olumlu davranma refleksi görülebilir.

* Kapitalizmin demokrasi anlayışının olmadığını, medya ve ideolojik yönlendirme araç ve elemanlarıyla güçlü ekonomik çıkar çevrelerinin halkları nasıl yönlendirdiklerini de görerek anlayabiliriz.

Umalım ki, tüm dünya halkları artık kapitalizmin ne olduğunu, böyle bir sistemin doğrudan halkların mutluluğu ile hiç bir ilgisi olmadığını, küreselleşmenin kapitalizmin geliştirdiği yeni emperyalist politikanın yaldızlı yüzü olduğunu ve kapitalist hükümetlerin halklarının değil sermayenin emrinde olduğunu anlamış olsun! Kapitalizmin olgunlaşma aşamasında ulaşılmış olan medeniyet seviyesi işte budur!"⁶⁸

* * * * *

"Dünya düzeninin zayıf, kırılğan ve birçok bakımdan kusurlu sisteminin yalnızca bir tek 'gerçekten mevcut alternatifi' var. Kudretli olanlar diledikleri gibi yapacaklardır";⁶⁹ veya "Bu gelen savaş ilk değil./ Çok savaş oldu bundan önce./ Bittiği gün en son savaş/ bir yanda yenilenler vardı gene,/ bir yanda yenenler vardı./ Yenilenlerin yanında/ kırılıyordu halk açlıktan./ Yenenlerin yanında/ halk açlıktan kırılıyordu,"⁷⁰ diye betimlenen bu küresel zorbalık karşısında insan(lık) bir yol ayrımındadır...

Ve artık insanlık; İS I. yüzyılda yaşayan Quinte-Curce'in, "Korku mantığı, ürktüğü tehlikeden medet umar" dediği açmazını derinleştiren köklü bir yabancılaşmayla; ya da Martin Luther King Jr.'nin, "Yaşamımız, önem verdiğimiz olaylara karşı sessiz kaldığımız gün son bulmaya başlar," deyişindeki toplumsal körleşmeyle kapitalist-emperyalist zorbalığın dişlileri arasında -bir süre daha!- öğütecek...

Ya da zorbalığın haksız savaşına karşı savaşarak kazanmaya mahkûm olduğunu; Bertolt Brecht'in, 'Çağrı'sındaki üzere anımsayacak:

"Doğrudur yıldırımın düştüğü, yağdığı yağmurun,
Bulutların rüzgârla sökün ettiği.
Ama savaş öyle değil, savaş rüzgârla gelmez;
Onu bulup getiren insanlardır.

⁶⁸ İzzettin Önder, "Medeniyetin Yeni Yüzü", Kızılılık Dergisi, No:16, Mart/Nisan 2003, s.15.

⁶⁹ Noam Chomsky, Amerikan Müdahaleciliği, Aram Yay., s.72.

⁷⁰ Bertolt Brecht.

Duman tüten topraktan bahar boyunca,
Dökülüp yükselir birden gökyüzü.
Ama barış ağaç değil, ot değil ki yeşersin:
Sen istersen olur barış, istersen çiçeklenir.
Sizsiniz uluslar, kaderi dünyanın.
Bilin kuvvetinizi.
Bir tabiat kanunu değildir savaş,
Barışsa bir armağan gibi verilmez insana:
Savaşa karşı
Barış için
Katillerin önüne dikilmek gerek,
'Hayır yaşayacağız!' demek.
İndirin yumruğunuzu suratlarına!
Böylece mümkün olacak savaşı önlemek.
Onlar demir çeliği elinde tutan birkaç kişidir,
Yoktur karabasandan bir çıkarları
Dünyaya bakıp 'ne küçük' derler,
Bir şeylerle yetinmezler ucunda,
Para hesap eder gibi hesaplıyorlar bizi,
Savaş da bu hesabın ucunda.
Ürkmeyin tutmuşlar diye suyun başını:
Korkunç oyunları, davranın, bitsin.
Söz konusu olan çocuğundur, ana:
Koru onu, dikil karşılarına,
Biz milyonlarca kişi
Savaşı yener miyiz?
Bunu sen bileceksin.
Bunu biz bilecek, biz seçeceğiz.
Bir de düşün 'Yok!' dediğini:
Düşün ki savaş geçmişin malı
ve barış taşıyor gelecekten...⁷¹

Eylül 2003.

---

⁷¹ Bertolt Brecht, "Çağrı".

I. BÖLÜM

11 EYLÜL DÖNEMECİ VE “YDD” TERÖRÜ

11 EYLÜL DÖNEMECİ VE “YDD” TERÖRÜ*

TEMEL DEMİNER - SALİH ÇEVİKARSLAN -

M. ERDEM SAKINÇ - CAHİDE SARI - ENDER SARITEKİN

Tıpkı Marx ile Engels’in ifade ettikleri gibi oldu: “Burjuvazi, üstünlüğü ele geçirdiği her yerde, bütün feodal, ataerkil, pastoral ilişkilere son verdi. İnsanı ‘doğal efendiler’ine bağlayan çok çeşitli feodal bağları acımasızca kopardı ve insan ile insan arasında, çıplak çıkarıdan, katı ‘nakit ödeme’den başka hiçbir bağ bırakmadı. Dinsel tutkuların, şövalyece coşkunun, dar kafalı duygusallığın kutsal titreyişlerini, bencil hesapların buzlu sularında boğdu. Kişisel değeri, değişim değerine dönüştürdü ve sayısız yok edilmez ayrıcalıklı özgürlüklerin yerine o biricik insafsız özgürlüğü, ticaret özgürlüğünü koydu. (...)”

Burjuvazi üretim araçlarını ve böylelikle üretim ilişkilerini ve onlarla birlikte, toplumsal ilişkilerin tümünü sürekli devrimcileştirilmeksizin var olamaz (...) Bütün sabit, donmuş ilişkiler, beraberlerinde getirdikleri eski ve saygıdeğer önyargılar ve görüşler ile birlikte çözülüyorlar, bütün yeni oluşmuş olanlar kemikleşmeden eskiyorlar. Yerleşmiş olan ne varsa eriyip gidiyor, kutsal olan ne varsa lanetleniyor ve insan, kendi toplumsal durumlarına ve karşılıklı ilişkilerine sonunda ayık kafa ile bakmak zorunda kalıyor.

Ürünleri için sürekli genişleyen bir pazar gereksiniminin itmesi ile burjuvazi, yeryüzünün dört bir yanına yayılıyor. Her yerde tutunmak, her yerde yerleşmek, her yerde bağlantılar kurmak zorundadır.

Burjuvazi, dünya pazarlarını sömürüsüyle, her ülkedeki üretime ve tüketime kozmopolit bir nitelik verdi. Gericileri derin kedere boğarak, sanayinin ayakları altından, üzerinde durmakta olduğu ulusal temeli çekip aldı. (...) Eski yerel ve ulusal yalıtımın ve ken-

---

* Toplum ve Hekim Dergisi, Cilt:17, No:1, Ocak-Şubat 2002.

dine yeterliğin yerini, ulusların çok yönlü karşılıklı ilişkileri, evrensel karşılıklı bağımlılığı alıyor. Ve maddi üretimde olan, zihinsel üretimde de oluyor (...)

Burjuvazi, bütün üretim araçlarındaki hızlı iyileşme ile, son derece kolaylaşmış iletişim araçları ile, bütün ulusları, hatta en barbar olanları bile, uygarlığı içine çekiyor. (...)

Bütün ulusları, yok etme tehdidiyle, burjuva üretim tarzını benimsemeye zorluyor; onları uygarlık dediği şeyi benimsemeye yani bizzat burjuva olmaya zorluyor. Tek sözcükle, kendi imgesinden bir dünya yaratıyor”du.¹

Öyle de oldu... Tıpkı “Yeni Dünya Düzen(sizliği)” (“YDD”) alt başlığında anılan emperyalist-kapitalist “küreselleşme”nin yerküresindeki üzere...

“KÜRESELLEŞME”NİN YERKÜRESİ

“Yoksulluğun dibi, insanı gelecek duygusundan kurtarır...

Gelecek duygusundan boşanmış insan, ürkütücüdür...

Yoksulluktan korkmayan, salaktır...”²

İşte; Henry Kissinger’in dahi, “Serbest pazar kapitalizmi, ekonomik büyüme ve hayat standardı bakımından hâlâ en etkili araç. Ama 19. yüzyılın pervasız ‘Bırakınız yapsınlar kapitalizmi’ nasıl Marksizm’i doğurduysa, 1990’ların rasgele küreselciliği de, serbest mali piyasalar kavramının kendisine yönelik dünya çapında bir saldırıya yol açabilir,”³ diye betimlemek zorunda kaldığı; “tek sözcükle, burjuva imgesinden yaratılan dünya”nın; ‘küreselleşme’nin somutu!⁴

---

¹ K. Marx-F. Engels, Komünist Manifesto, 1847.

² Yıldırım Türker, “Yoksulluk Çirkindir”, Radikal İki, 18 Kasım 2001, s.3.

³ Henry Kissinger, NPQ Türkçe, Kış-1999 s.41.

⁴ Bu somut; “Sanıyorum, küreselleşme denince Türkiye’de pek çok kişinin kafası karışıyor. Kafası karışmayanların küreselleşme kelimesine verdikleri anlam da hayli tartışmalı. Türkiye’de pek çok kişi, küreselleşmeden yeni tür bir emperyalizmi anlıyor. Böyle düşünenler çok da haksız sayılmazlar ama söylediğim gibi bu ‘yeni bir tür’ ve o yenilik, küreselleşmeyi tek taraflı bir sömürü aracı olmaktan çıkarıyor” (İsmet Berkan, “Küreselleşmeden Anlaşılan”, Radikal, 4 Haziran 2001, s.3) diyenlerin dikkatine bir kez daha “sunulur”!

“BM Nüfus Fonu’nun (UNFPA) ‘Dünya Nüfusunun Durumu 2001’ raporuna göre, dünya nüfusu, 1960’tan bu yana özellikle fakir ülkelerdeki artışla ikiye katlanarak 2001’de 6,1 milyara ulaştı. 1970’lerden beri zengin ülkelerin tüketim harcamaları iki mislinden fazla arttı. Buna karşın dünyanın yarısının günlük harcama gücü 2 dolardan az. (...)

Çok sayıda ülke su ihtiyacını karşılayamayacak duruma geldi. 1,1 milyar insan temiz su kullanma imkânından mahrum. Kanalizasyon sularının %90-95’i, endüstriyel atıkların %70’i atılmamakta. Şu anda dünya temiz su miktarının %54’ü kullanılıyor. Bu oran 2025 yılında nüfus artışından dolayı %70’e, gelişmiş ülkelerde %90’a ulaşacak... 2001 yılında 31 ülkede, toplam 508 milyon insan su sıkıntısı çekti. 2025’te ülke sayısı 48’e, nüfus 3 milyara çıkacak. 4,2 milyar insan, günlük su ihtiyacının ancak %50’sini karşılayabilecek.

Bugün dünyada 800 milyon insan kötü beslenmekte. 2 milyar insan besin güvencesinden yoksun... 2025’te 8 milyar nüfusun düzenli beslenmesi için, dünya besin üretiminin ikiye katlanması ve dağıtımının düzenlenmesi gerekiyor.

Öte yandan katledilen çevre koşulları ve genetik bozulma nedeniyle toplam 60 bin bitki çeşidi 2025 yılına kadar yok olabilecek... Denizlerdeki balık stokları tehdit altında. Ticari deniz balık stoklarının %69’u fazladan tutulmuş, istismar ve yok edilmiş.

Dünyada karbondioksit yayılması tam 12 misli arttı. Dünya nüfusunun %4,6’sını teşkil eden Amerika, küresel seraya yayılan gazın %25’ini üretiyor... Ormanların yok edilmesi tarihin en yüksek değerine ulaştı... Çevre üzerindeki insan unsuru, yaşanan doğal afetlerin yoğunluğunu artırıyor, yoksullar da sonuçlarını çekiyor. 25 milyon insan çevresel mülteci konumunda.

Dünya nüfusunun %20’sini oluşturan en zengin ülkeler, tüketimin % 86’sını sahip. Tüketimin %1,3’ü ise en yoksul %20 tarafından yapılıyor... 4,4 milyar insanın yaklaşık %60’ı temel sağlık hizmetinden yararlanamıyor... Nüfusun %25’i barınacak bir yer imkânından yoksun... Her gün 160 bin insan köyden kente göç ediyor. Nüfusun %50’si artık kentlerde yaşıyor.

Dünyadaki ölümlerin %20-25'ine neden olan bulaşıcı hastalıklar, kötü çevre koşullarıyla yayılıyor. Küresel hastalıklar ancak çevresel müdahalelerle önlenabilir... Pis sular ve sağlıksız koşullar her yıl 12 milyon kişinin ölümüne yol açıyor. Kalkınmakta olan ülkelerde de her yıl yaklaşık 3 milyon insan hava kirliliğinden ölüyor... 1900'den bu yana sanayileşme 100 bin kimyasal maddenin çevre yoluyla taşınmasına yol açtı. Çoğu kimyasal maddenin sağlık üzerindeki etkisi araştırılmamış, sanayileşmiş ülkelerde yasaklanan bazı maddelerin kalkınmakta olan ülkelerde kullanımı devam ediyor".⁵

"Yılda ortalama 80 milyon artış kaydeden dünya nüfusunun büyük bir kısmı gelişmekte olan ülkelerde bulunuyor. Nüfus artışının yarısı kentlerde yaşıyor. Bu nüfusun %20'si dünyanın %75'lik alanını işgal ediyor ve dünya kaynaklarının %75'ini tüketiyor. 2010 yılında dünya nüfusunun üçte ikisinin kentler yaşayacağı tahmin ediliyor.... Dünyaya her 20 dakikada 3.500 yeni bebek gelirken, bir ve birden fazla bitki ya da hayvan türü de yok oluyor. Halen yaklaşık 1,5 milyar insan yeterince sağlıklı içme suyundan yoksun, ö-nümüzdeki 25 yıl içinde dünya nüfusunun üçte ikisi mutlak su-suzluk tehlikesi ile karşı karşıya kalacak..."⁶

"Dünya üretiminin %77'si sanayileşmiş 25 ülke tarafından gerçekleştiriyor. Üretimde ABD'nin payı %27'ye kadar ulaşıyor. Dünyanın en zengin 200 kişinin sahip olduğu toplam servet, yeryüzündeki en yoksul 2,5 milyar insanın toplam gelirinden daha fazla bulunuyor. Bu 200 zenginin 112'sinin ABD'li olması dikkat çekerken, yine ABD'li 3 zengin kişinin servetinin toplamı, en yoksul 48 ülkenin GSMH'sından daha fazla bulunuyor. En yoksula göre en zenginin, kişi başına geliri 228 kat daha yüksek olduğu da verilerle ortaya konuluyor. 89 ülkenin 10 yılda büyük ölçüde yoksullaştığı belirtilirken, en yoksul 48 ülke ise dünya üretimi ve ticaretinin sadece %1'ine sahip bulunuyor. 6 milyara yakın dünya nüfusunun 1 milyara yakınının işsiz olduğunu ortaya koyan verilere göre, dünya işgücü yılda

---

⁵ Hanife Şenyüz, "Dünya Tüküyor", Radikal, 5 Kasım 2001, s.4.

⁶ "Nüfusla Birlikte Uçurum da Büyüyor!", Evrensel, 21 Aralık 2001, s.16.

yaklaşık 100 milyon artmasına karşılık, küreselleşme sürecinde, yılda sadece 50 milyon kişiye istihdam yaratılıyor”.⁷

**İLK 500 FİRMA ARASINDA YILLIK GELİRİ
100 MİLYAR DOLARIN ÜZERİNDE OLAN 16 FİRMA
(milyar dolar)⁸**

SIRA	FİRMA	ÜLKE	YILLIK GELİR (dolar)
1	EXXON MOBİL	ABD	210.392
2	WAL-MART STORES	ABD	193.295
3	GENERAL MOTORS	ABD	184.632
4	FORD MOTOR	ABD	180.498
5	DAIMLER CHRYSLER	ALMANYA	150.070
6	ROYAL DUTCH	HOLLANDA	-
7	SHELL GROUP	İNGİLTERE	149.146
8	BP	İNGİLTERE	148.062
9	GENERAL ELECTRIC	ABD	129.853
10	MITSUBISHI	JAPONYA	126.579
11	TOYOTA MOTOR	JAPONYA	121.416
12	MTSUI	JAPONYA	118.014
13	CITIGROUP	ABD	111.826
14	ITOCHU	JAPONYA	109.757
15	TOTAL FINA ELF	FRANSA	105.870
16	NIPPON TLGRAPH&TLPHONE	JAPONYA	103.235
17	ENRON	ABD	100.789
34	PHILIP MORRIS	ABD	63.276
37	CARREFOUR	FRANSA	59.887
47	FIAT	İTALYA	53.190
50	BOING	ABD	51.321
57	HSBC HOLDINGS	İNGİLTERE	48.632
61	NESTLE	İSVİÇRE	48.225
72	UNILEVER	İNGİLTERE/HOLLANDA	43.973
89	PROTEC AND GAMBLE	ABD	39.951
99	RENAULT	FRANSA	37.128
206	INTESABCI	İTALYA	22.512
233	COCA-COLA	ABD	20.458
234	PEPSICO	ABD	20.438
366	MCDONALDS	ABD	14.243
500	SODEXHO ALLIANCE	FRANSA	10.306

⁷ “Yoksulluk da Küreselleşti”, Radikal, 11 Kasım 2001, s.13.

⁸ Fortune Dergisi, “2000 Yılında Dünyadaki En Büyük 500 Firma”, Haziran 2001.

İLK 500 FİRMANIN BÜYÜKLÜĞÜ (MİLYAR DOLAR)⁹

SIRA	MİKTAR (milyar dolar)
İLK 100 FİRMANIN TOPLAM GELİRİ	66.376.822
101. İLE 200. SIRADA YER ALAN. TOP.	28.454.813
201. İLE 300. SIRADA YER ALAN. TOP.	19.502.047
301. İLE 400. SIRADA YER ALAN. TOP.	14.673.303
401. İLE 500. SIRADA YER ALAN. TOP.	11.605.789
TÜM 500 FİRMANIN TOPLAMI	14.064.960
TÜM 500 FİRMANIN TOPLAM KARI	667.210
TÜM 500 FİRMADA TOPLAM ÇALIŞAN	47.225.289

İLK 500 FİRMANIN SEKTÖREL DAĞILIMI

SIRA	SEKTÖR	TOPLAM (dolar)
1	BANKACILIK	1.436.143
2	PETROL	1.290.455
3	MOTORLU ARAÇLAR VE PARÇA	1.286.994
4	TİCARET - TRADING	873.963
5	ELEKTRONİK VE ELEKTRİKLİ ALET	758.770
6	TELEKOMÜNİKASYON	730.090
7	YİYECEK VE İLAÇ	592.264
8	SİGORTACILIK: YAŞAM-SAGLIK	561.815
9	MARKET ZİNCİRLERİ	505.453
10	ENERJİ	432.272

İLK 500 FİRMANIN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI

SIRA	ÜLKE	ŞİRKET SAYISI	TOP. GELİR (dolar)
1	ABD	185	5.503.906
2	JAPONYA	104	2.934.457
3	ALMANYA	34	1.176.002
4	FRANSA	37	1.006.623
5	İNGİLTERE	33	839.626
6	İSVİÇRE	11	314.642
7	HOLLANDA	9	289.566
8	GÜNEY KORE	11	278.921
9	ÇİN	12	272.195
10	İTALYA	8	253.140

DÜNYADAKİ 151 ÜLKENİN GSMH'SİNİN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI (DÜNYA BANKASI 1998 VERİLERİ)

BÖLGELER	TOP. GSMH (milyar dolar)	yüzde
ASYA (GÜNEY VE DOĞU) VE PASİFİK	7.119.60	25,0
AVRUPA VE ORTA ASYA	9.786.20	35,0
ORTADOĞU VE GÜNEY AFRIKA	614.60	2,2
KUZEY VE ORTA AMERİKA VE KARAYİPLER	8.933.60	32,0
GÜNEY AMERİKA	1.430.70	5,1
SAHRA ALTI AFRIKA	316.20	1,1
GENEL TOPLAMI	28.200.90	100,0

⁹ A.g.y.

**DÜNYA GSMH'SININ BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMINDA
KİMİN PAYI NE KADAR?¹⁰**

ASYA (GÜNEY VE DOĞU) VE PASİFİK: 7.119.60

SIRA	ÜLKE	GSMH	Yüzde
1	JAPONYA	4.089.1	57
2	ÇİN	923.6	13
3	HİNDİSTAN	427.4	6
4	AVUSTRALYA	387.0	5

AVRUPA VE ORTA ASYA: 9.786.20

SIRA	ÜLKE	GSMH	Yüzde
1	ALMANYA	2.179.8	22
2	FRANSA	1.465.4	15
3	İNGİLTERE	1.264.3	13
4	İTALYA	1.157.0	12

ORTADOĞU VE GÜNEY AFRİKA: 614.60

SIRA	ÜLKE	GSMH	Yüzde
1	SUUDİ ARAB.	143.4	23
2	İRAN	102.2	17
3	İSRAİL	96.5	16
4	MISIR	79.2	13

KUZAY VE ORTA AMERİKA VE KARAYİPLER: 8.933.60

SIRA	ÜLKE	GSMH	Yüzde
1	ABD	7.903.0	88
2	KANADA	580.9	6
3	MEKSIKA	368.1	4
4	GUATEMALA	17.8	1

GÜNEY AMERİKA: 1.430.70

SIRA	ÜLKE	GSMH	Yüzde
1	BREZİLYA	767.6	54
2	ARJANTİN	290.3	20
3	KOLOMBİYA	100.7	7
4	VENEZUELA	82.1	6

SAHRA ALTI AFRİKA: 31620

SIRA	ÜLKE	GSMH	Yüzde
1	GÜNEY AFRİKA	136,9	43,0
2	NİJERYA	36,4	11,0
3	KENYA	10,2	3,0
4	KAMERUN	8,2	2,5

“Dünyanın en büyük 100 ekonomisinden 50’sini artık devletler değil bu ulus ötesi firmalar oluşturmaktadırlar. Bunların en büyük 200 tanesi dünya gayri safi hasılasının %31,2’sini gerçekleştiriyor.

¹⁰ A.g.y.

İstihdam ettikleri işgücü ise dünya işgücünün %1'i bile değil. Köken olarak Japonya, ABD, Alman, Fransız, İngiliz, İsviçre ve Güney Kore adresli bu transnasyonallerin iki binli yıllarda ciroları tahminlere göre 10.000 milyar dolar olacakken, ABD'nin GSH'sı 7.600 milyar dolardır..."¹¹

"UNCTAD'nin 2001 Dünya Yatırım Raporu'nda, dünyada 2000 yılında gerçekleştirilen uluslararası yatırımların 1,3 trilyon dolara ulaştığına dikkat çekilirken bu yatırımların %79'u gelişmiş ülkelere gitti... Gelişmiş ülkelere yapılan yatırımların 1995-2000 yılları arasında %388 oranında yükselerek 1 trilyon 5 milyar dolara çıktı... 63 bin uluslararası şirket ve bunların 800 bin yatırımı dünya ticaretinde 2/3 paya sahip... En fazla yatırım çeken ülke, 281 milyar dolar ile ABD oldu. İkinci sırada 176 milyar dolar ile Almanya, üçüncü sırada 130 milyar dolar ile İngiltere oldu".¹²

"Time dergisinin seçtiği 'dünyanın en başarılı 25 küresel yöneticisi' listenin bir numarası Carlos Ghosn adında biri. Ghosn, Renault'un yöneticilerinden; ve lakabıysa 'maliyet kasabı' imiş. 'Maliyeti azaltmak' ve aşırı kâr elde etmek için başta işçi çıkarmak olmak üzere, işçilere karşı tüm saldırıları yöneten kişi. Renault, Japon Nissan'ın %35'ini satın alınca, bu yöneticiyi Japonya'ya gönderiyor ve Ghosn zararda olan Nissan'dan 25 bin işçiyi atarak şirketi 2,6 milyar dolar kâra geçiriyor! Kendisinin yılın en başarılı şirket yöneticileri listesinin başına konmasına da, işte bu 'başarısı' yol açıyor..."¹³

"Amerikan işçi sınıfı 1980'lere göre neredeyse batarken büyük şirketlerin genel müdürleri refahlarına refah katıyorlar. 1980 yılı itibariyle bir genel müdürün maaşı aynı şirket grubunun fabrikasında çalışan ortalama bir işçinin maaşının 42 katıyken, bu rakam 1998'de 419, 1999 yılında ise 475 katına çıkmıştır".¹⁴

---

¹¹ Carlos M. Vilas, Özgür Üniversite Forumu Dergisi, "Küreselleşme", No:2.

¹² "Yatırımların Kaymağı Yine Zengine", Cumhuriyet, 19 Eylül 2001, s.13.

¹³ Ahmet Yaşaroğlu, "Hayvanlar ve İnsanlar", Evrensel, 10 Aralık 2001, s.9.

¹⁴ Ayda Erbal, "Yoksulluk ve İstisnaları", ...Vs Dergisi, No:2, Ağustos-Eylül 2001, s.53.

“Günümüzde okul çağındaki 250 milyon çocuk en ağır koşullar altında çalıştırılıyor. Bunlar yakın geleceğin işsiz yığınları...¹⁵ En az 2 milyar insanın aylık geliri 30 dolardan daha düşük. İnsanlar on yıl öncesine göre çok daha fakir... 850’yi aşkın Serbest Bölge’de ne en temel insan hak ve özgürlükleri, ne ülke yasaları geçerli. Ne sendika, ne toplu pazarlık hakkı, ne grev! Eşit değerde iş karşılığı eşit ücret ilkesi ayaklar altında. Zorunlu çalıştırma egemen. Zengin-fakir ülke uçurumu hızla büyümekte. 20 kat derken 40 kat...”¹⁶

Dahası: “Küreselleşme’nin egemenleştiği 1990’lı yıllarda beş milyon insan savaş yüzünden öldü... Dünya nüfusunun yarısının, yani üç milyar insanın günlük geliri iki doların altında. Dünyadaki askeri harcamalar 800 milyar doları aştı... Kuzey ülkelerinin dünya silah satışındaki payı %90’ın üstünde... BM verilerine göre, en yoksul ülkeler grubunda 1990’da 36 ülke varken 2000 yılında bu sayı 48’e yükseldi...”¹⁷

Evet “Küreselleşmecilerin aksi yöndeki tüm iddialarına rağmen, dünyada yoksul ile zengin arasındaki uçurum giderek artıyor. İktisatçı Branko Milanoviç’in araştırmasına göre, zenginler ile yoksullar arasındaki uçurum, 1988-93 arasındaki beş yıl boyunca, %5 gibi rekor bir düzeyde arttı. Bu yıllar, Batılı devletlerin, az gelişmiş ülkeler üzerindeki gümrükleri kaldırma, özelleştirme ve kuralsızlaştırma baskısının sonuç verdiği yıllar.

Eşitsizlik öyle büyük boyutlarda ki, dünya insanların en zengin %1’lik dilimi, yani 50 milyon ailenin yıllık ortalama geliri 24 bin dolar civarında. Buna karşılık, gelir piramidinin en altında bu-

---

¹⁵ “Günümüzde ‘sağlıklı’ kabul edilen çocuklar, 1950’li yıllarda ruhsal tedavi gören çocuklardan daha stresli. ABD’de 1952-93 yılları arasında, 50 bin çocuk üzerinde yapılan araştırmaları analiz eden Dr. Dean Twenge’ye göre şimdiki çocukların hali harap... ‘80’lerin sağlıklı çocukları, 50’lerin psikolojik bakıma alınmış çocuklarından daha stresli. 1950’lerde sıradan bir çocuğun stres seviyesi ‘50’ ise, 1980’lerde ‘normal’ bir çocuğun stres seviyesi 84,” diyor Twenge, 50 yıl önce insanların komşularını daha iyi tanıdığını, doğdukları yerleri terk etmeye daha az hevesli olduklarını, ‘aitlik’ ve ‘istikrar’ duygularını yaşadıklarını söyledi” (Eski Topraklar Stresiz, Radikal 16 Ekim 2001, s.22).

¹⁶ Şükran Soner, “Kader Değil”, Cumhuriyet, 10 Kasım 2001, s.11.

¹⁷ İlhan Selçuk, “Küreselleşmenin 10 Yıldaki Başarısı!”, Cumhuriyet 26 Ocak 2002, s.2.

lunan %60'lık dilim, yani 2,7 milyar insanın yıllık geliri, bu rakamın dahi altında. Yani dünya nüfusunun en üstteki %1'i, alttaki %60'tan daha fazla kazanıyor.

Milanoviç'in çalışması, gelir dağılımındaki eşitsizliği hane başına düşen gelir ile karşılaştıran ilk araştırma oldu. Araştırma, dünya nüfusunun %84'ü ve dünya gelirinin %93'ü hesaba katılarak yapıldı. Daha önceki araştırmalarda, sadece ülkeler, ortalama gelir açısından karşılaştırılıyordu. Bu nedenle eşitsizlik, nispeten az çıkmaktaydı. Markoviç'in çalışması, uçurumun tahmin edilenden daha büyük olduğunu gösteriyor.

En büyük eşitsizlik kaynağının, beş emperyalist devlet (ABD, Japonya, Almanya, Fransa, İngiltere) ile; Hindistan, Çin ve Afrika'daki yoksul halklar arasındaki farklılık olduğu belirtildi. Araştırmaya göre, 'serbest piyasa' yolunda ilerleyen Çin'de de, kent ve kırsal arasındaki eşitsizlik hızla artıyor.

Çalışmanın ele aldığı beş yıl içinde, dünyada kişi başına düşen gerçek gelir, %5,7 oranında arttı. Bu artışın tamamı ve daha da fazlası, gelir piramidinin en üstündeki %20'lik zengin kesim tarafından gasp edildi. Bu kesimin geliri, beş yıl içinde %12 oranında arttı. En alttaki %5'lik dilimin geliriye, artmak bir yana, %25 oranında azaldı.

Yoksulların daha da yoksullaşmasının en şiddetli biçimde yaşandığı iki bölgenin, 'serbest piyasa' ekonomisine geçiş yapan Doğu Avrupa ve eski Sovyetler Birliği toprakları ile, Orta ve Güney Afrika olduğu kaydedildi. Afrika kıtası, bu beş yıl boyunca savaş, açlık ve hastalıklardan yakasını kurtaramadı.

Araştırmanın ilginç sonuçlarından biri, dünya düzeyinde 'orta sınıfın giderek erimesi' oldu. Oysa küreselleşme ideologlarına göre, içinde bulunulan 'serbest piyasa' döneminde orta sınıflar daha da serpilecekti. Şimdiye dünya nüfusunun çok önemli bir bölümünün ya 'en üstte' ya da 'en alta' olduğu, ortadaki kesimlerin giderek en alta yaklaştığı görülüyor. Öyle ki dünya nüfusunun %84'ünü oluşturan milyarlarca insan, dünya gelirinin sadece %16'sını elde edebiliyorlar. Gelirin %84'ü, nüfusun %16'lık dilimine gidiyor. Bir başka deyişle,

dünyanın en zengin %10'luk dilimi, en yoksul %10'luk diliminden tam 114 kat daha fazla gelir elde ediyor.

Kapitalist ülkelerdeki ekonomik krizler de, yükün işçi ve emekçilerin sırtına yüklenmesi nedeniyle, yoksul-zengin uçurumunun daha fazla açılmasıyla sonuçlanıyor. Milanoviç'in araştırmasına göre, zenginler ile yoksullar arasındaki uçurum, 1988-93 arasındaki beş yıl boyunca, %5 gibi rekor bir düzeyde arttı. Bu yıllar, Batılı devletlerin, azgelişmiş ülkeler üzerindeki gümrükleri kaldırma, özelleştirme ve kuralsızlaştırma baskısının sonuç verdiği yıllar.

Eşitsizlik öyle büyük boyutlarda ki, dünya insanların en zengin %1'lik dilimi, yani 50 milyon ailenin yıllık ortalama geliri 24 bin dolar civarında. Buna karşılık, gelir piramidinin en altında bulunan %60'lık dilim, yani 2,7 milyar insanın yıllık geliri, bu rakamın dahi altında. Yani dünya nüfusunun en üstteki %1'i, alttaki %60'tan daha fazla kazanıyor".¹⁸ Bu tabloda "Dünya Bankası Yapısal Değişim Programları'ndan sorumlu Başkan Yardımcısı Joseph Ritzen da, 'Zenginlerle fakir ülkeler arasında var olan eşitsizlik sürdükçe barışçıl bir dünya olamaz' diyor".¹⁹

KÜRESELLEŞMENİN YÖNÜ

"Hafif acılar konuşabilir, ama derin acılar dilsizdir".²⁰

"Küreselleşme dalgaları, yer kürenin kuzeyinden güneyine, batısından doğusuna doğru tsunami gücünde yayılıyor, kendinden önce oluşmuş olan devletler sistemini yıkıyor. Ulaştığı yerlerin halkını azap içinde bırakıyor. Ama küreselleşme dalgası kaynağından uzaklaşmadan çok önce, içinden doğduğu ekonomileri ve toplumsal ilişkiler alanını da hırpalayıp bırakıyor. Kuzey ve Batı yarım kürenin 'gelişmiş' ülkelerinin toplumsal hayatı içinde de kendi Güneyi'ni ve Doğusu'nu yaratarak dışarı taşıyor.

¹⁸ "Zengin-Yoksul Uçurumu Genişliyor", Evrensel, 19 Ocak 2002, s.10.

¹⁹ Emine Karakitapoğlu, "Eşitsizlik Barışa Engel", Cumhuriyet, 9 Kasım 2001, s.1-17.

²⁰ Seneca.

Değilse, Seattle'den başlayarak, Cenova'da sergilenen 'küresel kapitalizme karşı küresel başkaldırı'nın neredeyse bütün insan kaynağını 'gelişmiş' kuzey nüfusu arasından derlemesi nasıl açıklanabilir? Kuzey başkentlerini kasıp kavuranların bunu kendi 'somut' sorunlarından kalkarak değil de salt 'güney'in 'yoksulluğu'na besledikleri olağanüstü duyarlık dolayısıyla yaptıklarını sanmak naif bir yaklaşım olurdu.²¹

Küreselleşme, dünya kapitalizminin 'azalan kârlar yasası'nın işleyişi sonucunda sürekli olarak içinde çırpındığı genel bunalımı aşmak üzere sürdürdü geldiği bir ekonomik-toplumsal program. Üstelik başlangıçları oldukça geriye, 1980'ler başına, Reagan ve Thatcher'in başını çektiği yeni-sağın yükseliş dönemine kadar gidiyor.

Dünya kapitalizminin genel bunalıma verdiği yanıt özetle şu: Birim zamanda sağlanabilecek kârı artırabilmek için, yeni yatırım ve istihdam olanakları yaratmaktansa, yerel ve uluslararası şirket birleşmelerini teşvik edip, üretim harcamalarını azaltma; sermayenin uluslararası dolaşım hızını artırıp canlı emeği giderek artan bir hızda üretim süreci dışına çıkararak sermayenin organik bileşiminde teknolojinin payını yükseltme. Kamu bütçelerini daraltma, kamu sektörünü özelleştirme. Bütün bunların sonucu mali-sermayenin üretimden hızla koparak küresel ölçekte ve hızla gezinen bir asalak sermaye kitlesi oluşturması, sermaye dolaşımı önündeki bütün katılıkların, sınırların aşındırılması, böylece bunalımın yükünün sermaye ihraç edilen bölge ve ülkelere aktarılması...

Kapitalizmin 'küreselleşmesi', olanaklarının bir bölümünü iki kutuplu dünya sisteminin yıkılmasının sonuçlarından devşiriyor. Geçmişte 'iki sistem' arasındaki rekabet dolayısıyla, 'stratejik' konumları ve 'stratejik' ürünleri üzerine pazarlık yapabilen 'güney' ülkeleri bu pazarlık şanslarını yitirdikleri ölçüde, 'ulusal sınırlar'ını 'küresel piyasaya' açma yönündeki basınçlara karşı daha az dayanıklı hale geliyorlar. Eski 'sosyalist' ülkeler yeni birikim modelleri için gereksindikleri sermaye akışı için kapılarını ardına kadar açma-

---

²¹ Bkz: Nurgün Oktik-Fusun Kökalan, "Immanuel Wallerstein; Tarihsel Kapitalizmin Analizi ve Dünya Sistemi", Doğu Batı Dergisi, Kasım-Aralık-Ocak 200-02, s.121-133.

ya mecbur bırakılıyor. Öte yandan ‘sosyalist sistem’le rekabet uğruna çalışan sınıflarına kamu bütçesinden daha çok ‘sosyal güvenlik’, ‘sağlık’, ‘eğitim’ payı ayırmak zorunda kalan ve ‘istihdam’a öncelik veren ‘kuzey’ merkezleri artık çalışanların baskısına daha az kulak kabartıyor ve bütçelerindeki ‘kamu harcamaları’ kalemlerini ve ‘istihdam’ planlarını daraltmaktan kaçınıyorlar”.²²

“Globalizm, yani uluslararası mal ve sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi, ülkelerin ekonomilerinin ‘yapısal uyum’ adı altında dışa açılması (üstelik, böyle dışa açılmanın gelişmekte olan ülkelere ekonomileri için yararlı olduğuna ilişkin kanıt da yok -Dani Rodrik), geçen 20 yılda, tüm dünyada gelir dağılımını iyice bozarak, özellikle gelişmekte olan ülkelerin zaten zayıf olan toplumsal istikrarını dinamitledi.

‘Yapısal uyumun’ yol açtığı siyasi ekonomik krizler kimi ülkelerin toplumsal dokularının, devletlerinin dağılmasına, ‘terörizmi’ besleyen bölgelerin oluşmasına yol açtı. Ama globalizm hâlâ ısrarla dayatılıyor, gelişmekte olan ülkelere daha çok açılmaları, uluslararası şirketlerin isteklerine ‘uyum sağlamaları’ isteniyor. Doha toplantısının temelinde bir kahramanlık değil, dünya halklarını, adım adım felakete sürükleyen kahredici bir açgözlülük var! İşte bu yüzden bu bir ‘kamikaze kapitalizmi’.

20 yıldır, yaşanan sosyo-ekonomik gelişmeler, bu ‘globalizm’in nasıl yıkıcı bir süreç olduğunu açıkça gösteriyor. En azından UNCTAD’ın 1999 İnsani Gelişme Raporu’na göre 1980-99 döneminde küresel düzeyde gelir dağılımı daha da bozulmuş. BM Genel Sekreteri Kofi Annan’ın eski Stratejik Planlama Direktörü Andrew Mack’ın, küreselleşmeyi savunan yorumunda da bu konuya ilişkin ilginç veriler vardı. 1987’den 1998’e kadar Afrika’da Sahara Altı bölgesinde, mutlak yoksulluk içinde yaşayanların sayısı 80 milyon kişi artmış. Bu neo-liberal politikaların en tavizsiz bir biçimde uygulandığı Doğu Avrupa ve Asya ülkelerinde yoksulluk sınırı altında yaşayanların sayısı 1 milyondan 24 milyona yükselmiş.

---

²² Ertuğrul Kürkçü, “Küreselleşme ve İki Tepki”, ...Vs Dergisi, Ağustos-Eylül 2001, s.28-29.

Neo-liberal politikalar, küreselleşmeden en çok faydalanan merkez ülkelerde bile benzer sonuçlar üretmiş. Neo-liberalizmi en katı biçimiyle benimseyen ABD, İngiltere ve Yeni Zelanda'da gelir eşitsizlikleri büyük oranda bozulurken, bu politikalara temkinli yaklaşan Fransa'da gelir dağılımında az da olsa bir düzelme görülmüş.

Ama belki de en çarpıcı örnek ABD. Öyle ya, Kissinger'in işaret ettiği, Fukuyama'nın da katıldığı gibi küreselleşme ABD egemenliğinin bir diğer adı. Gerçekten 1980'lerin başıyla 1990'ların sonunu karşılaştırdığımızda ABD'nin ekonomik gücünde ve uluslararası siyasi konumunda çarpıcı bir iyileşme varmış gibi duruyor. Bu bağlamda, ABD Nüfus Bürosu'nun hane halkı gelirleri araştırması çok aydınlatıcı. Nüfus Bürosu'nun bulgularına göre, geçen 10 yıllık, güçlü ekonomik büyüme döneminde ABD'de gelir eşitsizliği 2. Dünya Savaşından bu yana en yüksek düzeye tırmanmış. Gelir eşitsizliğini ölçen Gini oranı, 1968'de 0,399'dan 2000'de 0,460'a yükselmiş. 2000 yılında toplam ulusal gelirin %49,7'si en üst %20'lik dilime gitmiş. En alttaki %20'nin payıysa %3,6 olmuş. Geliri 145 bin dolardan yüksek olanların payı ise 1967'de %17,5'den 2000'de %21,9'a tırmanmış. Nüfus Bürosu yıllık geliri 999.999 doların üzerinde olanları bu hesaplara katmıyor. Kongre Bütçe Ofisi'nin, tüm gelirleri içeren hesaplamalarıysa 1993-97 arasında en zengin %20'nin gelirinin %20,6 arttığını gösteriyor.²³ Kısacası, DTÖ'nün varlık nedeni olan serbest piyasa politikalarının uygulanmasından en fazla kârlı çıkanlar ABD'deki ufak, ama çok ufak bir azınlık.

Yugoslavya'nın IMF eliyle nasıl parçalandığına, Orta Afrika'da IMF'nin dayattığı dışa açılma politikalarının tarımsal yapıları nasıl tahrip ettiğine, kuraklığa, açlığa, kronik iç savaşlara zemin hazırladığına hiç değinmeyelim. Hatta, Asya krizinin IMF eliyle nasıl bir felakete dönüştürüldüğünü, bu ülkelerin varlıklarının nasıl ABD ve Japon şirketlerince yok pahasına kapatıldığını da konuşmayalım. Daha yakın tarihe, örneğin IMF politikalarını sadakatle uygulayan Arjantin'e bakalım. New York Times'da yayımlanan bir araştırma-

---

²³ Akt.: WWSW, 9 Kasım 2001.

ya göre, bir zamanlar dünyanın en zengin 10 ülkesinden biri olan Arjantin,²⁴ 1990'ların başında hızla dışa açılmaya başlayınca, yolsuzluk ve yoksulluk hızla artmaya başlamış. 90'ların son çeyreğinde Arjantin resesyona girmiş ve orada kalmış. Arjantin IMF politikalarını uyguladıkça daha da battı".²⁵

* "Focus on Global South Enstitüsü'nün direktörü, Walden Bello'nun Cenova ile ilgili bir yazısında, işaret ettiği kimi gelişmeler, yaklaşmakta olan geleceğin anlaşılmasına yardımcı olabilir. Kısaca özetlersek: i) ABD, çok taraflı (multilateral) diplomatik ilişkiler yaklaşımını terk ederek, tek taraflı (unilateral) uygulamalara yöneliyor. ii) Asya krizinden sonra IMF politikaları meşruiyetini kaybetmeye başladı, iii) Günümüzde kapitalizmin dünya ölçeğinde egemen biçimleri olan büyük şirketlerin etkinlikleri artık giderek artan bir biçimde sorgulanıyor, böylece büyük şirketlerin egemenliğindeki küreselleşme sürecinin meşruiyeti de giderek zayıflıyor, iv) Gelişmekte olan ülkelerde demokrasiler, artan yolsuzluk, yoksullaşma ve ekonomik krizin etkileri altında hızla çürüyor, v) Benzer bir süreç Batı demokrasilerinde de görülmeye başladı, vi) Nihayet tüm bunlar dünya ekonomisinde, şimdi sert ve eşzamanlı bir resesyona girmeye başlayan aşırı üretim kriziyle de çakışıyor. Ek olarak, Morgan Stanley Dean Witter baş ekonomisti David Roach'dan daha önce aktardıklarımızı da hatırlayabiliriz: Dünya halkları, diğer bir deyişle özneler de artık eskisi gibi davranmıyorlar. Seattle'dan Cenova'ya uzanan bir seri olayın gösterdiği gibi sistemi sorgulamaya başladılar.

Tüm bu gelişmeler, 'Dünya ekonomisinin ABD hegemonyası altında düzenlenmesi projesinin, diğer bir deyişle küreselleşme sürecinin, önemli bir dönemece geldiğine' işaret ediyor. V.I. Lenin'in

---

²⁴ "36 milyon nüfuslu Arjantin halkının 14 milyonu, günde 4 doların altında, bunların arasındakı milyon 800 bini ise günde 2 dolardan az bir parayla yaşamaya çalışıyordu, sevgili okurlar. (...) Ülkede, asgari ücret 250 pesos ve zaten işsizlik %18" (Mine Kırıkkanat, "Kleptokrasi", Radikal, 22 Aralık 2001, s.7). Ayrıca bkz: "Arjantin: IMF Paketine Karşı Halk İsyanı", Alınteri Gazetesi No:20, 28 Aralık 2001, s.1-5; Rojda Demir, "Arjantin'de Sefalet Karşı Kitleseel Ayaklanma", Devrimci Demokrasi Gazetesi, Yıl:2, No:22, 1-16 Ocak 2002, s.7.

²⁵ Ergin Yıldızoğlu, "Kamikaze Kapitalizmi", Cumhuriyet, 12 Kasım 2001, s.11.

ulusal krizler için geliştirdiği bir çözümlmeyi küresel düzeye uygulamayı denerek, dünya ekonomisini/politikasını yönetenler giderek yönetemez hale geliyorlar, dünya ekonomisini/politikasını oluşturanlar ise artık yönetilme biçimlerinden hoşnut değiller. Ama, eskisi gibi yönetilmek istemeyenlerin nasıl yönetilmek istedikleri henüz pek belli değil”.²⁶

1) KÜRESELLEŞME HURAFELERİ VE DÜNYA...

“Dünyanın en zor şeylerinden biri, herkesin düşünmeden söylediğini, düşünerek söylemektir”.²⁷

* Kimilerine göre; “Küreselleşme, aslında tek bir düzeyde ve düzlemde gelişen tekil bir süreç değil. Küreselleşme, farklı düzeylerde ve düzlemlerde faaliyet halinde olan birçok süreci bir arada ifade ediyor. Kavramın ‘tam’ olarak neyi ifade ettiği üzerinde ilgililer arasında tam bir oydaşmadan söz etmek de imkânsız. Ancak, yine de küreselleşmeyi; her tür değeri ve birikimin, bugünkü siyasal coğrafyayı belirleyen ülke sınırlarını, mümkün olan en alt düzeyde hükümeteşel düzenlemeyle karşılaşarak aşabilmesini olanaklı kılan, ve kimi zaman da dayatan, bir sosyo-ekonomik sistem olarak nitelemek mümkün,”²⁸

²⁶ “Örneğin, sistem (küreselleşme ve kapitalizm) karşıtı hareketlerin henüz ortak bir paradigmada buluşamadığı, parçalı tepkiler olarak bir arada durmaya devam ettiği görüılıyor. Bu hareketin, kendisinden önceki, 1830’lardan 1970’lere kadar uzanan anti-kapitalist mücadelelerin devrimlerin ve bağımsızlık savaşlarının deneylerinin mirasım devralmadığı takdirde kendi amaçlarını belirginleştirmesi çok zor. Hareketin içinde henüz, anti-kapitalizmin ilk romantik döneminden kalma anarşist, sendikalist, etik çözümlerler yaygın. Bunların yerini günümüzün koşullarına uygun modern çözümlerlere bırakması gerekiyor.

Diğer taraftan, küreselleşme karşıtı hareketin, küreselleşmeye karşı mücadeleyi, haklı olarak, küresel düzeye taşımaya çalışmasına karşılık, çoğu kez küresel direnişin enerjisini yerel düzeye taşımakta başarılı olamadığı görüılıyor. Bu başarısızlık, küreselleşmeci ideolojinin ulus devletlerin önemini yitirdiğine ilişkin radikal bir biçimde yanlış, çözümlerlerinin ciddiye alınmasından kaynaklanıyor. Bu yanlış çözümlerlerin etkisiyle, küreselleşme karşıtı hareket, mücadelesini, artık ulus devletleri aşan, onların ötesinde oluştuğu varsayılan yeni bir alana taşımaya çalışıyor. Ancak, hem ulus devletlerin ötesinde, özgün siyasi ve ekonomik bir coğrafya/uzam olduğuna ilişkin henüz olgusal ve teorik kanıtlar yok” (Ergin Yıldızoğlu, “Cenova 2001”, Cumhuriyet, 18 Temmuz 2001, s.4).

²⁷ Alain.

²⁸ Ali K. Han, “Şikâyet Kültürü ve Küreselleşme”, Radikal, 15 Aralık 2001, s.9.

diye sunulmaya kalkışılıp, “içinde yer almaktan başka çözüm yok!”²⁹ dayatmalarına konu olan “YDD” patentli “Kapitalizmin dünyaya dayattığı ekonomik düzen bireyciliğe, dayanışma duygusuna ve dürüst uluslararası işbirliğine tamamen ilgisiz uluslar ve ulus grupları ve insanlar arasındaki vahşi rekabete dayanan emperyalist sistemin parçalanırlar. Tüketici toplumlarının saptırılmış sorumsuz ve halüsinasyon gösteren atmosferi altında yaşamaktadırlar”.³⁰

Katmerli bir yalandan başka bir anlam taşımayan neo-liberal hurafenin³¹ “Küreselleşmesiyle oluşan sosyal kayıplar iki şekilde gelişmektedir: Bunlardan ilki dibe doğru yapılan yarıştır. Küreselleşen dünyada, ülkeler yatırımları kendi ülkelerine çekebilmek için birbirleriyle yarışa teşvik edilmektedir. Bu yarışta ülkeler, ancak eğitim ve sağlık gibi sosyal harcamalarından kısıntılar yaparak şanslı hale gelebilmektedir. Ancak bu sayede vergiler düşürülerek yabancı yatırımlar için uygun ortam sağlanabilmektedir. Desteklerdeki bu azalma ise ilk önce eğitim, sağlık ve emeklilik gibi imkânları kendi başına satın alamayan en yoksul kesimleri vurmaktadır. Sosyal kayıplara yol açan ikinci gelişme ise giderek artan küresel eşitsizlik-

²⁹ Bkz: Murat Belge, “Hayatı Karar”, Radikal Cumartesi Eki, 10 Kasım 2001, s.3.

³⁰ “Bu yüzden, böyle bir sistem içindeki kör kaderlerinin gerçekliği ve en ciddi devlet adamlarının inançları ne olursa olsun, ben şunu merak ediyorum: Bugünün dünyasında, büyük gücün ve gittikçe büyüyerek bağımsız ve kontrol edilemez boyutlara ulaşan uluslar ötesi şirketlerin çıkarları doğrultusunda, kör kanunlarla yönetilen düzensiz ve tutarsız bir kalkınmanın yol açtığı ağır sorunları anlayabilecekler mi? Yakında karşılaştığımız evrensel kaosu ve başkaldırıyı anlayabilecekler mi? İsterlerse, ırkçılığa, ırkçı ayrımcılığa, yabancı düşmanlığına ve buna bağlı diğer önemli sorunlara bir son verebilecekler mi?

Bana göre, küresel ölçekte büyük bir ekonomik, toplumsal ve siyasi krizin eşliğindeyiz. Gelin, tüm bu gerçeklikler ve ortaya çıkacak alternatifler hakkında bir uyanıklık yaratmaya çalışalım. Tarih bize, büyük çözümlerin sadece büyük krizlerden çıktığını gösterdi. İnsanların yaşama ve adalet hakkı kendisini kesinlikle bin değişik şekilde kabul ettirecektir. Ben seferberliğe ve insanların mücadelesine inanıyorum. Ben adalet düşüncesine inanıyorum. Ben gerçekliğe inanıyorum. Ben insana inanıyorum” (Fidel Castro, 31 Ağustos-7 Eylül 2001 tarihlerinde Güney Afrika’nın Durban kentindeki “İrkçılığa ve İrkçi Ayrımcılığa Karşı Üçüncü Dünya Konferansı” konuşmasından, İleri Dergisi, Eylül-Ekim 2001.

³¹ Bkz: Şevket Yücel, “Yalan”, Yaba Edebiyat, Eylül/Ekim 2001, s.5; Alberto Fuguet, “Sihirli Neo-Liberalizm”, Foreign Policy Türkiye Baskısı, Temmuz/Ağustos 2001, s.54-61; Bhikhu Parekh, “Üstün İnsanlar Mill’den Rawls’a Liberalizmin Dar Görüşlülüğü”, Doğu Batı, Kasım-Aralık-Ocak 2002, s.105-120; Y.M. Oruç, “Küresel Yoksulluk ve BM”, Toplum ve Bilim, Yaz 2001, s.73-87; Cengiz Algan, “Kapitalizmin Suç Dosyası”, Sosyalist İşçi, 18 Ekim 2001, s.4.

tir... Doğal çevre, ekonomi ve teknolojinin dünya çapındaki faaliyeti sebebiyle, hızla bozuluyor.³² Ekonomik üretim ve tüketimdeki artışın gelişmeyle birlikte küresel ekolojik etkiler de büyüyor”.³³

Bu tabloda dünya, merkezi Washington olan uluslararası bir oligarşinin tehdidi altındadır. IMF³⁴/Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve de Wall Street'teki borsa ve yatırım bankaları eşgüdümü ile gerçekleşen Washington Uzlaşısı (Consensus) ile MIGA (Multilateral Investment Guarantee Agency/Çok Taraflı Yatırım Garanti Kuruluşu) ve de MAI (Multilateral Agreement on Investment/Çok Taraflı Yatırım Anlaşması) kapitalizmin aslında baştan beri içinde bulunduğu yayılmacı ön plana çıkartmış ve bu kabuk değişimi ile “YDD”ni kurmuştur.

* “YDD” patentli “Dünya ekonomisi, 2001’de son 30 yılın en sert ve genelleşmiş durgunluğuna (kimi ölçülere göre resesyona) girdi. Bu, ‘küreselleşme’, diğer bir deyişle ‘serbest piyasa’ ilişkilerinin yaygınlaştırılması ve mali genişleme sürecinin ilk ekonomik durgunluğudur.

2001’de başlayan durgunluk (dünya ticareti büyüme hızı 2000’de +%12’den 2001’de %0,7’ye geriledi) ‘küreselleşme’ sürecinin ve teknolojik gelişmelerin dünya ekonomisine getirdiği yeni zaafırları da ortaya koydu. Örneğin, serbest piyasanın yaygınlaştırılması, telekomünikasyon, bilgi işlem alanlarındaki gelişmeler, merkez ülkeler (bunlara az sayıda gelişmekte olan ülkeyi de ekleyebiliriz) arasındaki ekonomik ilişkileri yoğunlaştırdı. Böylece bir bölgede çıkan sorunun hızla genelleşme, istikrarsızlıkların yaygınlaşma

---

³² Bkz: G. Hayır, “Ekolojik Çevrenin Toplumsal Boyutları”, İnsan Toplum Bilim (IV. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri-1995), Derleyen: Kuvvet Lordoğlu, Kavram Yay., 1996, s.193-210; Sunay Demircan, “Statüko ve Çevre”, ...Vs Dergisi, Kasım-Aralık 2001, s.114-115.

³³ Erhan Pekçe, ... “Global Zayırlar”, No:2, ...Vs Dergisi, Ağustos-Eylül 2001, s.42-43

³⁴ “IMF’nin eski Başkan Yardımcısı Stanley Fischer, mali krize girip IMF’den destek isteyen ülkelerin hangi koşullarda daha başarılı olduğunu tartışırken şöyle diyor: ‘Ekonomik reformlarda en başarılı olan ülkeler, ekonomilerinin direksiyonunu kendi ellerinde tutan ülkeler oldu’...” (Osman Ulagay, “Stanley Fischer’in İtirafı ve Derviş”, Milliyet, 14 Ocak 2002, s.13). Ayrıca bkz: Ahmet Atıl Aşıcı, “IMF’siz Bir Dünyaya Doğru”, Radikal İki, 6 Kasım 2001, s.6.

eğilimi güçlendi; en gelişmiş ülkelerin ekonomik dalgalanmalarının eşzamanlı olmaya başladığı görüldü. Bu eşzamanlılık ise, bir resesyon anında, katari resesyondan çıkaracak bir 'lokomotif' bulmayı çok zorlaştırıyordu. (...)

Neo-liberal politikaların geçerliliği artık, bizzat, bunların geleceksel savunucuları tarafından da sorgulanıyor. (...) Öte yandan, dünya ekonomisinde 1995-2000 arasında gerçekleşen toplam büyüme performansının içinde ABD ekonomisinin katkısı %40'a ulaşmıştı.³⁵ 1990'larda başı çeken ABD ekonomisi 2001 yılında bir resesyona girince dünya ekonomisini de hızla peşinden sürüklemeye başladı. Bugünün dünya ekonomisi dengeleri içinde, ABD ekonomisi toparlanmadan, dünya ekonomisinin toparlanmasının olasılığı yok. İşte bu yüzden, dünya ekonomisinin geleceğine ilişkin tartışmalarda dikkatler öncelikle ABD ekonomisinin performansı üzerinde yoğunlaşıyor. (...) HSBC (Londra) Baş Ekonomisti Stephen King de 'ABD'nin başı çekeceği bir 'V' tipi toparlanma senaryosunu fazla iyimser buluyor.'³⁶

Dünya ekonomisinin geri kalanında da durum pek parlak değil. Far Eastern Economic Review, ABD'deki olumlu gelişmelerin Asya ekonomilerine de yansımaya başladığına³⁷ işaret ediyor, ama bölge ekonomileri açısından en az ABD kadar önemli olan Japonya, Financial Times'a göre, 2002'ye düpedüz bir depresyon içinde³⁸ gündeminde de banka sektöründe büyük iflaslar olarak giriyor. Avrupa'nın en büyük ekonomisi Almanya'daki ekonomik gerileme/yavaşlama, Handelsblatt'a göre 2002'nin ikinci üç ayına kadar etkisini sürdürecektir.³⁹

Diğer taraftan, hem Avrupa'da hem de Asya'da neo-liberalizme karşı dikkatli davranan, ulusal ekonomik süreçlere özellikle öncelik

---

³⁵ Global Economic Forum, 2 Ocak 2002.

³⁶ Los Angeles Times, 31 Aralık 2001.

³⁷ Far Eastern Economic Review, 3-10 Ocak 2002.

³⁸ Financial Times, 5 Ocak 2002.

³⁹ Handelsblatt, 2 Ocak 2002.

veren iki ekonominin (Fransa ve Çin) ikisi de canlılığını korumaya devam ediyor. Fransa ve Çin, halen sırasıyla %2 ve %7 büyüme hızları sergiliyorlar. Fransa'da işsizliğin geçen yıla göre az da olsa gerilediği görülüyor. Ancak Çin 2001'de Dünya Ticaret Örgütü'ne girdi. Bu adımın ilk etkilerini de bu yıl görmeye başlayacağız.

L. Amerika'da Arjantin'in durumu malum. William Grieder'in araştırmasının gösterdiği gibi,⁴⁰ IMF'nin 'yapısal reformlarına' NAFTA'nın sunduğu olanaklara rağmen Meksika'nın durumu da iyi değil. Bir taraftan ABD'deki resesyonun, diğer taraftan, düşük ücret ekonomileri arasında yoğunlaşan rekabetin, özellikle Çin'den gelen basınçların etkisiyle Meksika hızla yoksullaşmaya devam ediyor, ekonomisi istikrarını yitiriyor. Brezilya'nın dış borcu büyüme-ye devam etse bile ekonomisi görece olarak istikrarlı, ancak Arjantin'deki çöküşün, mali ve siyasi etkilerinden kendini koruyup koruyamayacağı henüz kesin değil. Ancak Latin Amerika deneyi de neo-liberal politikaların artık işlevini yitirdiğini, IMF programlarının⁴¹ ekonomik toparlanmayı geciktirdiğini gösteriyor".⁴²

* Bu tabloda "ABD'nin dev enerji şirketi Enron'un iflası önemli bir durağı oluşturuyor."⁴³ ABD'li ünlü ekonomist Paul Krugman'a göre, bu olay yalnızca Enron'un değil, aslında sistemin çöküşü...

Önce Enron'un denetimini gerçekleştiren dünyaca ünlü Arthur Andersen firmasının ipliği pazara çıktı. Ardından, Enron'un son 12 yılda %73'ü Cumhuriyetçi parti adaylarına olmak üzere 6 milyon dolar bağış yaptığı belirlendi. Gelen bilgilere göre Kongre'nin tamamında görev yapan politikacıların %40'ı, Temsilciler Meclisi'nin

---

⁴⁰ The Nation, 31 Aralık 2001.

⁴¹ "IMF'nin Ekim 2000 tarihli 'World Economic Outlook' raporunun 'Prospects and Policy Challenges' başlıklı giriş bölümünde IMF, 2001 yılında dünyanın güllük gülistanlık olmasını bekliyordu: 'Dünya ekonomisine ilişkin beklentiler güçlenmeye devam ediyor, dünyanın tüm önde gelen bölgelerinde ekonomik büyümenin artması bekleniyor. Bu iyileşmenin arkasında ABD ekonomisinin gücü, Avrupa'daki genişleme, Japonya'da kırılğan da olsa başlayan ekonomik toparlanma var'" (E. Yıldızoğlu, 'Kılavuzu IMF Olanın', Cumhuriyet, 2 Ocak 2002 s.4).

⁴² E. Yıldızoğlu, "2002'ye Girerken-II: Dünya Ekonomisi", Cumhuriyet, 7 Ocak 2002, s.11.

⁴³ Bkz: E. Yıldızoğlu, "ABD Doları Yine Gündemde", Cumhuriyet, 20 Ağustos 2001, s.11.

%70'i Enron'dan bir şekilde nemalanmıştı. Sonra Enron'un iflası sırasında kredi notunun düşmemesi için ABD Başkanı George Bush'dan yardım istediği, skandala Hazine Bakanı Paul O'Neill ve Ticaret Bakanı Donald Evans'ın da adı karıştığı belirlendi.

80 milyar dolar piyasa değerindeki ABD'nin 7. büyük şirketi Enron, batmadan önce yöneticiler hisselerini satmayı beceribildi. Şirketin son günlerinde 600'den fazla üst düzey yöneticiye hisseye bağlı olarak 100 milyon dolara yakın ikramiye ödendi. (...)

Ünlü ABD'li ekonomist Paul Krugman, Enron şirketini iflas ettiği günden bu yana çok boyutlu bir şekilde irdeleyen bir yazar. Krugman, New York Times gazetesinde yer alan makalesinde 'Bu iflas eden bir şirketin öyküsü değil, bu başarısız, hatta iflas eden bir sistemin öyküsü. Ve sistem dikkatsizlikten ya da tembellikten batmadı, yolsuzluktan battı' diye yazdı.

Krugman'a göre, Kapitalizmde bir dizi kurum bir arada çalışır ki bunların önemli bir kısmı hükümetler tarafından oluşturulan kurumlardır. Böylece 'içeridekilerin' suiistimal olasılıklarının sınırlandırılması hedeflenir. Modern muhasebe kuralları, bağımsız denetçiler, güvenlik ağları, mali piyasaya ilişkin düzenlemeler bu pakete dahildir".⁴⁴

2) 11 EYLÜL İLE GELEN(LER)

"Yıkma tutkusu yaratıcı bir tutkudur da!"⁴⁵

* "Slavoj Zizek, 11 Eylül saldırısının hemen ardından kaleme aldığı yorumuna 'Gerçeğin çölüne hoş geldiniz' başlığını koymuştu. Çünkü, 11 Eylül olayları küreselleşme süreci bağlamında üretilen fantezilerin bastırmaya çalıştığı 'şeyin', küreselleşme sürecinin 'gerçeğinin', ABD halkının sözde 'sakin ve istikrarlı' yaşamına birdenbire ve büyük bir şiddetle girmesinden başka bir şey değildi. Prof. John Gray de 'Artık dünyanın büyük kesiminde küreselleş-

⁴⁴ Özlem Yüzak, "Enron'un Değil Sistemin Çöküşü", Cumhuriyet, 19 Ocak 2002, s.1-17.

⁴⁵ Michael Bakunin, "Bakunin on Anarchy".

menin yan ürünü olarak ortaya çıkan anarşi görmezden gelinemez' diye yazacaktı. 11 Eylül saldırısı, küreselleşme sürecinin 'gerçeğinin' çok acılı bir belirtisiydi (semptomuydu).

Bu 'gerçek', insanın kendi kaderini, ellerine almaktansa, metaların hareketine terk etmesinin, bizzat insanın doğasına aykırı olması gerçeğiydi. 1980'lerde ve 1990'larda unutilan, ama artık tüm şiddetiyle geri gelmeye başlayan bu gerçeği, daha 1944'te Karl Polanyi şöyle dile getirmişti: 'Toprağın (doğanın -y.n.) ve insanın kaderini piyasanın ellerine bırakmak, onların imha edilmesinden başka bir anlama gelmez.' Çünkü piyasa toplumun ürünüdür, toplum piyasanın değil.

Toplum piyasayı denetlemezse, kâr amacıyla meta alışverişinden başka bir şey olmayan, insanın onurundan organlarına kadar her şeyini metalara dönüştüren piyasa, kendisini saran toplumsal ilişkileri hızla tahrip etmeye başlar. Milyarder spekülatör George Soros da 1990'ların ortasında benzer bir yaklaşımla, serbest piyasanın, demokrasinin, hatta kapitalizmin en büyük düşmanı olduğunu vurguladı. Dünya Bankası'nın en son küreselleşme raporu da adeta bu gerçeği kabul ediyor. Prof. Dani Rodrik'e göre 'Banka ilk kez, ticaretin serbestleştirilmesinin, büyümeyi teşvik etmeyi bırakın, dünya ekonomisine entegre olmak için bile etkin bir araç olmadığını kabul ediyordu.'⁴⁶ Ama birçok ülke için artık çok geçti, serbest piyasa zincirlerinden boşanmış ve kendisini sarmalayan toplumsal ilişkileri çürütmeye, dağıtmaya başlamıştı'.⁴⁷

* "1990'ların ikinci yarısında başlayan gelişmeler, küreselleşme sürecinin çok güçlü ekonomik/toplumsal (emek-sermaye), ekonomik/ekolojik (üretimin girdi ve atıklarının gittikçe artan mali ekolojik maliyeti), siyasi/stratejik (devletlerarası ilişkiler), siyasi/ kültürel (milliyetçilik, etnik ve dinsel kimlikler) ve demografik (yoksullaşmanın, doğal felaketlerin, savaşların yol açtığı göçler) iç çelişki-

⁴⁶ Dani Rodrik: 6 Ocak 2001; www.ksg.harvard.edu/rodrik/papers.html.

⁴⁷ Ergin Yıldızoglu, "Arjantin Korkusu", Cumhuriyet, 26 Aralık 2001, s.4.

lerle ve dış engellerle karşı karşıya olduğunu, buna karşılık neo-liberal düzenleme sisteminin işlevini yitirmeye başladığını gösterdi... Gerek hegemonik devletin gerekse de genel olarak ulus devletlerin kapitalizmin çelişkilerini uzlaştırma becerileri hızla aşındı... Küreselleşmeye karşı toplumsal muhalefet hızla gelişip, evrenselleşerek anti-kapitalist bir boyut kazandı... (...)

11 Eylül saldırısıyla, hızlı reaksiyoner bir dalgaya dönüşen küreselleşme süreci tehlikeli ve şiddet ögesi yüksek bir döneme girdi". Post-modernizmin neo-liberal söylemli emperyalist siyasi gericiliği 'terörizme karşı savaşın!', 'terörizme karşı birleşiniz, muhaliflerinizi ezin!' vurgulu yönelimi Kuzey'in içinde de Güney'deki gibi etkilerini gösterdi.

"ABD yönetimi 'terörizme karşı mücadele' konsepti içinde, hızla insan hak ve özgürlüklerini kısıtlamaya, merkezileşmiş bir genel denetim mekanizmasını, devletin şiddet uygulama kapasitesini güçlendiren yasaları ve kurumları uygulamaya koymaya başladı. Uygulamalar, kimi çarpıcı örneklerin gösterdiği gibi hızla bir siyasi gericilik dalgasına dönüşmeye başladı: Batı Virginia'da 15 yaşındaki bir lise öğrencisi; Katie Sierra, 'Ne Bush ne Ladin' tişörtü giydiği için okuldan atıldı. Philadelphia'da Neil Godfrey, anarşist eğitilmiş yazar Edward Abbey'nin bir kitabı elinde olduğu için uçağa alınmadı. Kuzey Carolina'da A.J. Brown'un evine gelen üç sivil polis, evde ABD karşıtı yayın olduğuna dair ihbar aldıklarını söylediler. Nancy Oden de savaş karşıtı gösterilere katılmış olduğu için havaalanında gözaltına alındı ve uçağa bindirilmedi.⁴⁸ Binlerce insan etnik özelliklerinden dolayı, terörist şüphesiyle sorgulandı, taciz edildi, yüzlercesi tutuklandı.

ABD yönetiminin bu uygulamaları, 'Ya bizdensin ya da teröristlerden' tehdidi, Afganistan'a yönelik şiddetli saldırı ve terörizmin kapsamının 'küreselleşme karşıtlarını' (kapitalizmin muhaliflerini) kapsayacak kadar genişletilmesi, ABD'nin müttefikleri tarafından 'Siz de ülkenizdeki küreselleşme ve ABD karşıtı muhalefeti

---

⁴⁸ Guardian, 18 Aralık 2001.

yok ediniz' mesajı olarak algılandı, Güney ülkeleri hükümetleri için bir 'kalk borusu' oldu. (...)

Artık kendi ulusal çıkarlarının küresel kapitalizmin genel çıkarı anlamına geldiğini, bu yüzden de adeta genel anlamda sermayenin devleti olarak davranmaya kararlı olduğunu açıklamış olan ABD'nin, bu reaksiyonun başını çekmesinden daha doğal ne olabilirdi. Küreselleşmenin bu yeni reaksiyon aşamasında, insan hakları,⁴⁹ vatandaşlık, ulusal bağımsızlık, baskı ve sömürüye karşı muhalefet hakkı hızla rafa kalkmaya başladı".⁵⁰

* "Bush yönetiminin 11 Eylül'ü bahane ederek gündeme getirdiği uygulamaların gerçek içeriğinin kısa sürede kamuoyu tarafından anlaşılacağını düşünmek hayalcilik değildir. Prof. Klugman'ın⁵¹ işaret ettiği gibi Kongre'nin havayolu şirketlerine 15 milyar dolar borç garantisi sağlar, zaten 8 milyar dolar nakit fon üzerinde oturan General Motors'a 800 milyon daha hibe ederken bu sektörlerde işini kaybedenlere zırnuk koklatmamış olması halkın gözünden kaçmayacaktır. Ulusal güvenlik bahanesiyle kamu alanlarının, doğal parkların, petrol ve kereste şirketlerine açılması da...

Bush hükümetinin, vatandaşlık ve insan haklarına yönelik saldırısı en muhafazakâr kesimlerde bile bir huzursuzluk kaynağı ol-

---

⁴⁹ "Pakistanlı yazar Tarık Ali 'The Independent' gazetesinde Münih Havaalanı'nda tutuklanma öyküsünü anlatmış. Goethe Enstitüsü'ndeki 'İslâm ve Kriz' konulu iki günlük seminerlere katıldıktan sonra bilet kontrolünden geçiyor. Çantası güvenlikte takılıyor. İçinde metal bir nesne tespit edildiğinden değil. Sahibinin rengi ve kimliği yüzünden. İçindekileri boşaltması isteniyor. Gazeteler, kirli çamaşırlar, dergi ve kitaplar ortalığa saçılıyor. Makinenin başındaki görevli bir dergide kenarına notlar alınmış bir makaleyi incelerken bir Alman yayıncının hediye etmiş olduğu Marx'ın henüz naylonundan soyulmamış kitabını görüverip heyecanla silahlı poliseuzatıyor. Karl Marx, 'İntihar Üzerine'. "Bu söz polisleri gerçekten heyecanlandırdı. Beni nasıl gördükleri yüzlerinden okunuyordu. Birini ele geçirdiklerini düşünüyorlardı. Pasaportum ve biniş kartım alındı. Çantamı toplamam söylendi. Şu önemli 'kanıt' hariç tabii. Sonra da havaalanının güvenlik departmanına götürüldüm. Beni tutuklayan polis yüzünde muzafferane bir gülücükle '11 Eylül' den sonra böyle kitaplarla seyahat edemezsiniz' dedi. Ben de cevap verdim; 'O zaman siz de böyle kitaplar basmayın ya da en iyisi hepsini meydanlarda yakın...' (Yıldırım Türker, "Hâlâ En Korkunç Hayalet", Radikal İki, 31 Ekim 2001, s.3).

⁵⁰ Ergin Yıldızoglu, "2002'ye Girerken-1-", Cumhuriyet, 31 Aralık 2001, s.11.

⁵¹ New York Times, 25 Kasım 2001.

maktadır.⁵² Binlerce yabancı göçmenin ani baskınlarla tutuklanmasına, Ortadoğuluların fişlenmesine polis bile ırkçılık kaygısıyla karşı çıkmıştır.

FBI'nın işkence için izin istemesi, izleme ve sorgulama ve tutuklama yetkilerinin artırılması, ABD kamuoyunda, Bush hükümetinin gerçek niyetlerine ilişkin kuşku yaratmaya başlamıştır. ABD yönetiminin CIA'ya verdiği suikast yapma; ABD ordusuna verdiği, terörizm zanlılarını, dünyanın neresinde olursa olsun yakalayıp ABD'ye getirip askeri mahkemede yargılama, gereğinde infaz etme yetkisi, içerde ve dışarıda büyük tepki çekmeye başlamıştır.

Prof. Halliday'nın işaret ettiği gibi 11 Eylül öncesinde zaten var olan iki karşıt eğilim, bir taraftan Bush yönetiminin uluslararası ilişkilerde tek taraflı olarak iradesini dayatma eğilimi, diğer taraftan küresel düzeyde zaten şekillenmeye başlayan ABD karşıtı koalisyon 11 Eylül'den sonra daha da güçlenmiştir.⁵³ Kısacası Bush yönetiminin hegemonyacı girişimleri, ABD iç politikasında ve uluslararası alanda kırılmalıyı arttırmıştır.⁵⁴

* "11 Eylül saldırılarından sonra Thatcher'in eski danışmanlarından Prof. John Gray'e (London School of Economics) göre 'Eskiden, dünyanın her zaman tehlikeli bir yer olacağını herkes bilirdi. Yatırımcılar, savaşların ve devrimlerin, kârlarını her an silip süpürebileceğinin farkındaydılar. Geçtiğimiz on yılda,' yeni paradigmlar' ve 'tarihin sonu' gibi gülünç teorilerin etkisiyle, ticari liberalizmin dünya çapında engellenemez olduğuna inanmaya başladılar'... Saldırılarından sonra 'küreselleşmenin direnilemez tarihsel bir trend olduğuna ilişkin konvensiyonel görüş darmadağın oldu. Tarihin klasik toprağına geri döndük'... Artık 'dünyanın büyük kesiminde küreselleşmenin yan ürünü olarak ortaya çıkan anarşi görmezden gelinemez.'⁵⁵

---

⁵² William Saphire, New York Times, 26 Kasım 2001.

⁵³ The Guardian, 25 Kasım 2001.

⁵⁴ Ergin Yıldızoglu, "Kunduz'da Yapayalnız", Cumhuriyet, 28 Kasım 2001, s4.

⁵⁵ John Gray, "Küreselleşme Dönemi Bitti", The New Satesman 24 Eylül 2001.

John Gray 'Küreselleşme Dönemi Bitti' başlıklı yazısında 'Ticaret yapmak, servet üretmek için 'bırakınız yapsınlar' ilkesinin küresel olarak egemen olması gereklidir iddiası tarihsel temelden yoksundur'... 'Piyasa liberallerinin çatlak teorilerinin aksine kapitalizmin dünya çapında serbest piyasaya gereksinimi yoktur. Tek gereksinimi, makul bir düzeyde güvenli, savaş tehdidinden arınmış bir ortam ve iş yapmak için güvenilir kurallardır. Küresel serbest piyasanın kırılğan yapısı bunları sunamaz' diyor.

Küreselleşme üzerine çalışmalarıyla bilinen, genelde de 'küreselleşmeci kampta' sayılabilecek Prof. Ulrich Beck de (Münih Üniversitesi) Le Monde'da yayınlanan 'Neo-liberalizmin sonu' başlıklı makalesinde 'Küresel terör patlaması, dünya ekonomisinde Çernobil etkisi yarattı. Nasıl Çernobil'den sonra nükleer enerjinin meziyetleri toprağa gömüldüyse, burada da neo-liberalizmin vaatleri toprağa gömüldü' diyordu. Beck'e göre, 'neo-liberalizm iyi havaların teorisi'dir'. Kriz zamanlarında iflas eder. Çünkü 'Kriz olunca, yine gelip daha az devlet, daha az siyasi müdahale, çünkü piyasanın gizli eli var diyecektir'... 'Kriz zamanında neo-liberalizm kendini siyasi tepki göstermekten yoksun bir durumda bulur', halbuki kriz siyasi müdahale gerektirir. Ama, 'Devlet ve kamu hizmeti olmadan güvenlik olmaz. Vergi olmadan devlet olmaz. Vergi olmadan eğitim, sağlık politikası olmaz, demokrasi olmaz.' Beck'e göre bunlar salt ulus-devlet düzeyinde değil, uluslararası düzeyde de gerekli.

Beck diyor ki, 'Uzun bir süredir neo-liberalizm, bir taraftan ekonominin ulus-devlet paradigmasından kurtulması ve uluslar ötesi bir işleyişin ilkelerini benimsemesi gerektiğini savunuyor, diğer taraftan da devletin sınırlarının korunması gerektiği ilkesini korumaya devam ediyordu. Ama 11 Eylül'den sonra devletler, hiç olmazsa iç güvenlik konularında, uluslararası işbirliği yapma güçleri olduğunu yeniden keşfettiler.'

Gerçekten de 11 Eylül'den sonra devletlerin, özellikle ABD'de neo-liberalizmin ilkelerine boş verip hızla ekonomiye ve siyasete müdahale etmeye başladıkları görülüyor. Dünyanın en büyük yatırım ve danışmanlık şirketlerinden Morgan Stanley'in baş ekono-

misti Stephen Roach'a göre bu devlet müdahaleleri daha şimdiden, küreselleşmeyi engelleyebilecek düzeye ulaştı. Roach, 'Vesikalı bir serbest piyasa ekonomisti olarak ben, dünya çapında bir entegrasyonun son tahlilde çok faydalı olduğuna inanıyorum. Ama, şimdi konu bu değil' diyor ve devam ediyor: '11 Eylül saldırısı yüzünden küreselleşmenin meyvelerine ulaşmak daha da zorlaştı.' Roach'a göre, 'dünya ticaretinin çarklarına kum kaçtı'...

'Daha yüksek taşımacılık maliyetleri, daha yüksek sigorta primleri, sınırlarda daha fazla sıkışıklık, kıyı ötesi arz zincirinin güvenirliliği üzerine artan kaygılar... Bunlar sınır ötesi entegrasyon üzerinde adeta bir ek vergi etkisi yapacaktır'... 'Bu yüzden küreselleşmenin hızının yavaşlayacağına inanıyorum.'⁵⁶

1980'lerden bu yana dayatılan küresel serbest piyasa projesi, ekonomik olarak, dünyayı giderek derinleşen bir küresel resesyona düşmekten kurtaramadı. Siyasi olarak ise 11 Eylül'den sonra dünya genelleşme eğilimi taşıyan bir savaşın eşiğinden içeri ilk adımını attı'.⁵⁷

KÜRESELLEŞMENİN 11 EYLÜL DÖNEMECİ

"11 Eylül sonrası dünyasındaki manzaraya bakılırsa dünya sorunları artık Amerika'nın evinin eşiğini aşır, salona kadar girmiş gibi... Nehir artık tersine mi akmaya başladı?"⁵⁸

* "11 Eylül öncesinde ABD dünya üzerinde tarihte görülmemiş bir üstünlük kurmuş durumdaydı. Dünya nüfusunun sadece %4,5'ini barındırdığı halde dünya üretiminin %30'unu yapmaktaydı.

Askeri alandaki üstünlüğü inanılması zor bir düzeydeydi: Pentagon dünya askeri harcamalarının %36'sına imza atıyordu. Bu rakam, kendisinden sonra gelen dokuz devletin askeri harcamalarından daha fazlaydı!

⁵⁶ Stephen Roach, Global Economic Forum 26 Ekim 2001.

⁵⁷ Ergin Yıldızoglu, "İki Bağnazlık Arasında", Cumhuriyet, 14 Kasım 2001, s.4.

⁵⁸ Ahmet K. Han, "Küreselleşme Nehri Tersine mi Akıyor?", Radikal, 26 Ocak 2002, s.9.

Büyük Güçlerin Yükselişi ve Çöküşü' adlı dev eserin yazarı profesör Kennedy, insanlık tarihinde askeri açıdan böyle bir farka rastlanmadığını kaydediyor.

Teknoloji, bilim ve kültür göstergelerinde de Amerikan üstünlüğü parmak ısırtacak boyuttaydı: İnternet trafiğinin %40'ı ABD'ye aitti. Son 25 yılda verilen Nobel ödüllerinin %70'i Amerikalılara gitmişti.

11 Eylül saldırısı işte böyle bir üstünlüğe sahip olan 'dev'in zafları olduğunu ortaya koyarak, tüm sistemi sarstı".⁵⁹

* Bu sarsıntıyla "ABD, tarihte hiç bir hegemonik gücün gerçekleştiremediği bir mucizeyi gerçekleştirmek, tam hegemonyası gerileme devresine girerken, ikinci bir hamleyle (Afganistan) yeni bir hegemonya yükselişi yakalamak istiyor. Bu adeta çıkmaz sokakta maraton başlatmaya benziyor."⁶⁰ (...)

Durumun garabetini görmek için, bir hegemonik ülkenin yükseliş devresinin nasıl bir noktadan başladığını hatırlamak yeterli. İngiliz hegemonyasının ve sonra da ABD hegemonyasının yükseliş dinamiklerin bakarsak, burada, önce ekonomik sonra askeri ve siyasi nihayet, manevi ideolojik üstünlük olgularının bir araya gelmeye başladığı bir konjonktür görürüz. Çünkü bir hegemonik ilişki -Gramsci'nin ifadesiyle- öncelikle iki ayak üzerinde durur. Ayağın biri şiddet uygulama, bastırma kapasitesidir diğeri de liderliğini kabul ettirme becerisi. Gerçekten de hegemonyacı güç yalnızca askeri üstünlüğüne dayanarak ayakta kalamaz. Hegemonya altındaki diğer güçler, bu hegemonyacının liderliğini de kabul etmelidirler.

---

⁵⁹ Haluk Şahin, Radikal, "Kim Kazanacak?", 10 Kasım 2001, s.6.

⁶⁰ Bu konuda Çağlar Keyder'in kanısı şu: "Küreselleşme dünyanın önemli bir kısmını dışarıda bıraktı. Dışarıda bıraktığı kısma yönelik fazla bir girişimde de bulunamadı. Şimdi yeni bir dünya sistemi kurulma yolunda. Bu yeni dünya sisteminin hegemon devleti yine Amerika olacak. (...) Amerika bundan sonra fiilen dünyada devlet otoritesine benzer bir güç şebekesi kurmaya çalışacak. Yani Amerika artık Afganistan'dan çıkmayacak. Amerika artık Ortadoğu'dan çıkmayacak. Sanırım önümüzdeki yıllarda Afrika'ya yerleştiğini de göreceğiz... Bundan 50 yıl sonra bugüne bakıldığında bir 'küresel otorite'nin kuruluşunun başlangıç aşamalarını göreceğiz" (Çağlar Keyder, Boğaziçi Dergisi, Kasım 2001, s.18)

Bu iki ayak arasındaki denge bozulunca da hegemonya ilişkisi istikrarını kaybeder, gerileme dönemine girer. Tarihte bu noktadan asla geriye dönüş olmamış ve hegemonyacı güç bu noktadan sonra yerini zaman içinde bir başkasına bırakmıştır.

Bu kabul ilişkisinin işleyişine bakınca, ideolojinin çok önemli bir rolü olduğunu görürüz. Bir grup kapitalist devlet (örneğin AB üyeleri), içlerinden birinin hegemonyasını kabul etmek için onun belli koşulları yerine getirmesini beklerler. Bu koşullardan birincisi, bu hegemonyacı, dünya ekonomisini kendi ekonomik siyasi etkisi altında birleştirmeli, kullanılabilir kılmalı, diğerlerine sunmalıdır. İkincisi, dünya ekonomisinin teknolojik, mali açıdan lokomotif olabilmeli, onu peşinden sürükleyerek durgunluk dönemlerinden çıkarabilecek ekonomik kapasiteye ve teknolojik yaratıcılığa sahip olmalıdır. Tüm bunlara ek olarak, bu lider ülke tüm sistem açısından olduğu kadar kendi liderliği açısından da meşrulaştırıcı bir söylem sunabilmelidir. Bu söylem sunulamazsa diğer özelliklerin Hiçbiri bir arada durarak bir bütün oluşturamaz.

Tüm insanlar, yaşamlarını bir sembolik evren (dil) için yaşarlar, gerçeklikle bunun dolayımı ile karşılaşır ya da karşılaşamazlar. Bu sembolik evren, toplumsal var olmanın ön koşulu olduğu için bunun nasıl düzenleneceği de toplumsal ilişkiler içindeki iktidar ilişkileri açısından da büyük önem taşır. Hegemonik güç işte bu sembolik evrenin disiplinini sağlayan, sistemini kapatan, çatlaklarını örtebilen bir söylem, hatta daha da önemlisi bu söylemi temsil eden bir ana gösterge sunmak durumundadır. Bugün ABD hegemonyası açısından bu söylemi ve daha önemlisi, ana göstergeyi sunmak, daha da önemlidir. (...)

ABD hegemonyasının altın çağı olan 1950-73 yılları arasında egemen söylem ve ana gösterge açısından hemen hiç bir sorun yaşanmadı: Birbirinin karşısı olduğu varsayılan iki sistemli dünyada, 'komünizme' karşı 'özgür dünya' söylemi ve ana gösterge olarak işleyen 'Soğuk savaş' kavramı.

DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ UZUN DÖNEMLİ EĞİLİMLER *61

DÜNYA	1875/90	1913	1930	1960	1970	1980	1990	1998
TİCARİ MAL İHRACATI/ GSYİH	6,0	9,0		8,0	10,0		13,0	
YATIRIM MALLARI/ TOPLAM MAL TİCARETİ		6,3		17,5	28,7		38,3	
YABANCI PORTFÖY YATIRIM/ GSYİH	6,9	17,5	8,4	6,4		17,7	56,8	
YABANCI DOĞRUDAN YATIRIMI (mil. 1990'lı doları.)		14	26	66			2.464	
ABD								
TİCARİ MAL İHRACATI/ GSYİH	5,6	6,1		3,4	4,1		8,0	
GÜMRÜK TARİFE ORANLARI**	40-50	44,0	48,0	14,0	4,6		3,0	
HİZMET SEKTÖRÜ İSTİHDAMI/ TOPLAM İSTİHDAM	27,2	40,1	43,9	52,6				
DEVLET HARCAMALARI/ GSYİH	7,3	7,5	19,7	27,0		31,8	32,8***	
İNGİLTERE								
TİCARİ MAL İHRACATI/ GSYİH	27,3	29,8		15,3	16,5		20,6	
GÜMRÜK TARİFE ORANLARI**								
HİZMET SEKTÖRÜ İSTİHDAMI/ TOPLAM İSTİHDAM		36,4		36,6	38,5		53	
DEVLET HARCAMALARI/ GSYİH	9,1	12,7	30,0	32,2		43,0	40,2	
JAPONYA								
TİCARİ MAL İHRACATI/ GSYİH	5,1	12,5		8,8	8,3		8,4	
GÜMRÜK TARİFE ORANLARI**								
HİZMET SEKTÖRÜ İSTİHDAMI/ TOPLAM İSTİHDAM		16,6		20,0	38,9		50,1	
DEVLET HARCAMALARI/ GSYİH		8,3	25,4	17,5		32,0	36,0	
ALMANYA								
TİCARİ MAL İHRACATI/ GSYİH	15,9	19,0		14,5	16,5		24,0	
GÜMRÜK TARİFE ORANLARI**	10,0	18,0	46,0	25,0	11,6		3,8	
HİZMET SEKTÖRÜ İSTİHDAMI/ TOPLAM İSTİHDAM		15,7		24,7	30,8		41,7	
DEVLET HARCAMALARI/ GSYİH		14,8	34,0	32,4		41,9	49,1	

(*) Bu derleme tabloda dönem tarihi, her ayrı değişken için tamı tamına aynı yıla denk gelmez. Genel bir bakış için örneğin 1915 yılı rakamı da 1913 yılı rakamlarına ilave edilmiştir vb. Rakamlar aksi belirtilmedikçe (%) yüzde şeklindedir.

(**) Burada gösterilen sadece tarife engelleridir. 1930 yılı ve sonrasında çok yaygınlaşan kota vs. gibi tarife dışı engeller –ki mesela 1930'da Almanya için neredeyse %100 engelleme mertebesindeydi- burada dahil edilmemiştir.

(***) Devlet harcamaları rakamları 1998 yılı değeri.

Dünya ekonomisinin, öncelikle ABD'den başlayarak bir krize girmeye başladığı 1960'ların sonunda, bu söylemin de bir taraftan gelişmiş kapitalist toplumların iç çelişkilerinin, kriz dinamiklerinin, diğer taraftan hegemonik gücün Vietnam yenilgisinin etkisiyle istikrarını kaybettiği görülür.

1970'ler böyle geçer. Diğer kapitalist ülkeler savaş sonrası yaralarını tümüyle sarmış, özellikle Japonya hızlı bir büyüme sergilemiş, hegemonik güç ekonomik üstünlüğünü kaybetmeye başla-

⁶¹ Kaynak: IMF, World Economic Developments 2002 ve IMF, Globalisation and Growth in Twentieth Century, akt. Cüneyt Akman, "Derin Darbe", Birikim Dergisi, Ekim 2001, s.39.

miş, Vietnam yenilgisinin ardından, dünyada gelişen, ‘gerileyen hegemonyacı’ söyleminin etkisi altına girmiş, özgüvenini kaybetmeye başlamıştır. Krize yönelik yeni ekonomi politikalar, yükselen muhalefete karşı bastırıcı ideolojik formlar aranmakta ama bulunamamaktadır.

DÜNYA EKONOMİSİNDE UZUN DALGALAR *62								
	1820/1870	1870/ 1950	1870/ 1913	1913/ 1950	1950/ 1996	1950/ 1973	1973 /1996	1996
ABD								
KİŞİBAŞINA GSYİH YÜZDE (%) ARTIŞI	1,3	1,7	1,8	1,6	2,0	2,4	1,6	
KİŞİBAŞINA REEL GSYİH*			2.468	5.330		9.617		23719
AB								
KİŞİBAŞINA GSYİH YÜZDE (%) ARTIŞI	1,2	0,9	1,0	0,8	2,0	2,5	1,6	
KİŞİBAŞINA REEL GSYİH*			3.263	5.032		6.847		17326
JAPONYA								
KİŞİBAŞINA GSYİH YÜZDE (%) ARTIŞI	0,1	1,2	1,4	0,9	5,2	8,0	2,5	
KİŞİBAŞINA REEL GSYİH*			741	1.334		1.873		19582
ALMANYA								
KİŞİBAŞINA GSYİH YÜZDE (%) ARTIŞI	1,1	1,0	1,6	0,3	3,3	5,0	1,8	
KİŞİBAŞINA REEL GSYİH*			1.913	3.833		4.281		19622
FRANSA								
KİŞİBAŞINA GSYİH YÜZDE (%) ARTIŞI	0,8	1,3	1,5	1,1	2,8	4,0	1,5	
KİŞİBAŞINA REEL GSYİH*			1.858	3.452		5.221		18207
ÇİN								
KİŞİBAŞINA GSYİH YÜZDE (%) ARTIŞI			0,0	0,6	-0,3		2,1	5,4
KİŞİBAŞINA REEL GSYİH*								
RUSYA								
KİŞİBAŞINA GSYİH YÜZDE (%) ARTIŞI	0.6		0.9		1.8	3.4	-1.2	
KİŞİBAŞINA REEL GSYİH*			1.023	1.488		2.834		4.120

1980’lerin başında ABD’de Reagan, İngiltere’de Thatcher’in iktidara gelmesiyle, ABD-İngiltere ekseninde, devlet düzeyinden topluma doğru şiddetli bir ideolojik ve siyasi saldırı başlar. Bu sal-

62 A.g.y.

dırılar, burjuva bireyin özgürlüğünü fetişleştiren, toplumsal özgürlüğü, ekonomik özgürlüğe indirgeyen, ekonomik krizin tüm faturasını, başarısız olmuş toplumsala reflekselere çıkaran bir söylemi inşa eder. Serbest piyasa kavramı ana gösterge olarak şekillenir. Artık sembolik evrenin tüm siyasi ekonomik ve estetik göstergeleri, bu serbest piyasa referansına göre anlam kazanacaktır.

1968 toplumsal bereketlerinin başarısızlığı, bu arada hem SSCB'nin hem de sosyal demokrasini ipliğinin pazar çıkmış olması sol içinde bir eleştirel gerileme dönemini başlatır, postmodernizmin gelişmesini hızlandırır. 1980'lerde SSCB'de egemen sınıfının, ekonomik krizini aşmak için, devlet kapitalizminden uluslararası piyasa kapitalizmine geçmeye karar vermesiyle başlayan süreç, Glasnost ve Prestroika, tüm toplumcu yaklaşımların, prestij kaybetmesini getirerek postmodernizmin gelişmesini daha da hızlandırır. Postmodernizm böylece piyasa ilişkileriyle çok daha kolay uyum sağlar, estetik alanda, onu olumlayıcı haklı çıkarıcı bir işlev üstlenir, toplumcu duyarlığı sanatın dışına iter, siyasi boyutu bastırır, ana göstergeyi güçlendirir.

Ama kapitalizm bu, durduğu yerde durmaz, 1980'lerin sonunda şiddetli bir borsa krizi, arkasından 1991-92'de genel bir resesyon dünya ekonomisini sarsar, sembolik evrende ana göstergenin yardımıyla kurulan bütünsellik çatlar. Bu, belki serbest piyasa düşüncesinin eleştirisini ana göstergeyi zayıflatacak dinamikleri, dolayısıyla kapitalizminin bastırılmaya çalışılan 'Gerçeği'ni (sömürüyü) tekrar gündeme getirebilecektir. Ama tam bu sırada, Doğu bloğunda, 1848 devrimlerini hatırlatan, burjuva özgürlükçü sloganlarla bir halk hareketi kabarır, krizi iyice olgunlaşmış olan devlet kapitalizmini birkaç ay içinde çökertir, dünyaya açar. Böylece, ana göstergenin krizinin atlatılmasının, kapitalizmi tehdit etmeden dönüştürülmesinin koşulları oluşur. (...)

Hızla devreye, Fukuyama'nın meşhur makalesinin başını çektiği yeni bir, 'tarihin sonu', liberal demokrasinin egemenliği söylemi girmeye başlar, mali sermayenin hareketinin hızlanmasıyla yeni bir ana göstergenin doğuşunu hazırlar: Ana gösterge, Hegelci bir kavramı kullanırsak bir aufhebung yaşar, içinde serbest piyasa söylemini

de taşıyan ama, çok daha geniş, tarihsel bir anlam içeren küreselleşmeye dönüşür. Artık her şey, günlük hayatın en bayağı dinamikleri de dahil olmak üzere küreselleşmeyle açıklanacaktır.

Şimdi 'yeni bir çağ başlamıştır', 'kapitalizm aşılmaktadır', 'dünya bütünleşmekte', 'devlet (bu baskıcı araç) zayıflamakta, demokrasi yaygınlaşmakta'... falan filandır. Ancak kapitalizm bu, durduğu gibi durmaz! Özellikle dizginlerinden boşanan mali sermaye... 1990'lar ana göstergesi çok zorlar. Çünkü, her yıl dünyanın bir yerinde bir büyük mali kriz yaşanır. 1990'ların ortasında mali sermayenin serbest dolaşımı eleştirilmeye, küreselleşmenin 'karanlık' yüzü konuşulmaya başlanır. Bu kez internet imdada yetişir. Ana gösterge biraz kenara çekilir, sanki 'Yeni Ekonomi' kavramıyla yeni bir aufebung süreci başlar.⁶³ Mali sermayenin 1997'de küresel bir krize yol açması, bu 'Yeni ekonomi' kavramını kısa bir süre için ana gösterge düzeyine (küreselleşmeyi de içererek) sıçratır. Artık bilgi çağı, 'maddesi olmayan, bilgiye dayanan zenginlikler ekonomisi' gibi, kol emeğinin yok olması gibi fanteziler havalarda uçuşmaktadır...

Ne ki güvercinle gelen uygun bir biçimde gidecektir. Yeni ekonomi, kriz dinamikleri iyice şiddetlenen kapitalizme ancak iki yıl dayanabilir. Kapitalizmin gerçeği 1999'da sembolik evrenin içine, borsanın yırtığından girer ve ana göstergesi felç eder... 'Yeni ekonomi' ana gösterge düzeyinden, alay konusu olan bir kavrama dönüşür.

Artık ana gösterge istikrarını koruyamaz sembolik evreni kapataamaz. Böylece hızla, hem de küresel düzeyde bir toplumsal muhalefet yükselmeye başlar,⁶⁴ bu buzdağının ucu olarak 'küreselleşme karşıtı' hareket patlar. Birdenbire ne olmuşsa olmuş, toplumcu düşünce anti-kapitalizm geri gelmiş, hegemonyacı gücü kendine he-

---

⁶³ Bkz: Ahmet Hamdi Dinler, "Yeni Ekonomi: Bir Mitin Çöküşü", Kızılçık Dergisi, Ekim 2001, s.35; Osman Coşkunoglu, 'Yeni Ekonomi Çöktü mü?', VS Dergisi, Temmuz 2001, s.34.

⁶⁴ Bkz: Engin Erkiner, "Düzenlenmiş Küreselleşme", Sosyalist Politika, Aralık 2001, s.82; "Küreselleşme Karşıtı Hareket ve Bekleyen Tehlikeler", Halkın Birliği, 3 Kasım 2001, s.23; S. Aldoğan, "Bir Mücadele Biçimi Olarak Gösteriler", Özgürlük Dünyası, Kasım 2001, s.39-46.

def almış, kalenin kapılarını zorlamaya başarmıştır: Seattle'den Cenova'ya... her yerde...

Üstelik, dünya ekonomisi Amerika'dan kaynaklanan, en azından böyle algılanan sert ve genelleşmiş bir resesyona girmez mi? Hegemonik güç ABD'nin ekonomisi hızla bir uçurumdan yuvarlanmaya, dünyanın geri kalanını da peşinden sürüklemeye başlamıştır. Bu bir hegemonya döneminin tamamladığının göstermektedir. Nitekim 'tek kutupluluğun' eleştirisi altında ABD hegemonyası AB ülkelerinden Rusya ve Çin'e kadar her yerde sorgulanmaya başlar.

Ne tesadüftür ki, İkiz kuleler saldırısı tam da bu noktada gerçekleşir. ABD'de iktidarı, zaten bu gidişe bir dur demek amacıyla ne olursa olsun deyip gasp etmiş Bush-Cheney ekibi hemen, diğer güçlere pek de yediremedikleri 'füze kalkanı' projesini, ikinci plana atıp, dünya çapında bir 'terörizme karşı genel savaş' ilan derler.

Şimdi yepyeni ve bir ana gösterge doğmuştur: Terörizm tehdidi. Şimdi artık tüm ilişkiler buna göre düzenlenecek. Dünya Terörizme karşı 'uygar milletler' ve teröristler olmak üzere ikiye ayrılacaktır.

Ne ki burada bir aufebung yoktur. Yeni ana gösterge öncekileri içermez! Bu ana gösterge daha baştan sakat doğmuştur. Üstelik arkasında ekonomik güç yoktur. Salt askeri güce, şiddet makinesine dayanır. İkincisi dünyayı ikiye bölmeye başlar başlamaz 'absürd' bir durum yaratır: Müslümanlar ve geri kalanlar (biz). Müslümanları ayrı bir sistem veya özgün bir uygarlık olarak sunmak olanaklı değildir. Çünkü hepsi kapitalizmi benimsemiş ülkelerden ve halklardan oluşur... Ve hegemonyayı kabul edenler, aslında kabul eder gibi görünenler ise, giderek güçlenmeye devam eden, yakın gelecekte, kendi hegemonik atılımları için fırsat kollayan ülkelerdir. İşte bu yüzden ABD'nin bu hegemonyacı sıçrama hareketi, çıkmaz sokakta bir maraton başlatmaya benziyor".⁶⁵

---

⁶⁵ E. Yıldızoğlu, "Çıkmaz Sokakta Maraton", Edebiyat ve Eleştiri, Kasım-Aralık 2001, s.14-17.

KÜRESELLEŞME VE TERÖR

“Nepal’e saldırıya uğrayan demokrasiye
destek vermek için gidiyoruz!
Maoculara karşı nasıl işbirliği
yapacağımızı görüşeceğiz...
Biz Maocuları, gerillaları
ve ayaklanmaları sevmeyiz!”⁶⁶

ABD’nin hegemonyacı sıçrama hareketi; emperyalist terörün küreselleşmesine denk düşen bir kesit ya da ‘Demir Ökçe’nin topyekûnlaştırılmasıdır...

21. yüzyılın başında şiddetin, nefretin, sömürünün ‘uygarlığı’nı yarattığı tablo orta yerdedir... Sınıflı-sömürücü egemenliğin durmadan (yeniden-tekrar-genişletilmiş ölçeklerde) ürettiği yabancılaşma ve şiddet; ‘onların uygarlığı’na mündemictir...⁶⁷

Biraz gerilere giderek ilerleyelim: 13. yüzyıldan 19. yüzyılın ortalarına değin varlığını sürdüren Engizisyon Mahkemeleri yüzlerce yıl dehşet saçmışlardır. Bertrand Russel, yalnızca 1450-1550 yılları arasında ve yalnızca Almanya’da ‘cadılık’ suçlamasıyla 100 bin kadının öldürüldüğünün, yakıldığının hesaplandığını yazmaktadır...

Michel Foucault, *Hapishanenin Doğuşu* başlıklı kitabında, 18. yüzyıl ortalarında Fransa Kralı XV. Louis’yi bıçakladığı için 1575’te ölüm cezasına çarptırılan Damiens’e verilen cezanın uygulanmasını şöyle aktarır “Mahkemenin kararına göre Damiens’in bedeninin çeşitli yerlerinden kızgın maşalarla et kopartılacak, bıçağı tutan eli sülfürle yakılacak, et kopartılan yerlere eritilmiş kurşun, kızgın yağ, yanar halde reçine, birlikte erimiş balmumu ve sülfür dökülecek, daha sonra vücudu atlarla çekilerek parçalanacak, par-

⁶⁶ Colin Powell, “Biz Maocuları ve İsyanı Sevmeyiz”, Cumhuriyet, 19 Ocak 2002, s.9.

⁶⁷ “Bir uygarlık ne denli ilkelse, o denli de az savaşla karşılaşılıyor” diyen Erich Fromm, 1480-1940 yılları arasında, “uygar” Avrupa devletlerince çıkarılan savaşların dökümünü verir. Buna göre; 15. yüzyılın 1480-99 arasındaki bölümünde 9, 16. yüzyılda 87, 17. yüzyılda 239, 18. yüzyılda 781, 19. yüzyılda 651 ve 20. yüzyılın 1900-40 bölümünde 892 savaş yapılmıştır (Fromm, *İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri*, -I-, Payel Yay., 1984). Ayrıca bkz: İlhan Yüce, *İnsancıl Dergisi*, “Saldırganlık, Yıkıcılık ve Şiddet Üzerine Bir Deneme” I-II) Ekim ve Kasım 2001.

çalar yakılıp kül haline getirilecek ve son olarak da küller rüzgâra savrulacaktır”.

“Harb-İş Sendikası uzmanlarının 1998 yılında verdiği bilgilere göre; insanlık tarihinin bilinen 5.500 yıllık bölümünde yaklaşık 15.000 savaş saptanmıştır”.⁶⁸

SAVAŞ ENDEKSİ⁶⁹

YÜZYIL	ENDEKS
12. yüzyıl	18
13. yüzyıl	24
14. yüzyıl	60
15. yüzyıl	100
16. yüzyıl	180
17. yüzyıl	500
18. yüzyıl	370
19. yüzyıl	120
20. yüzyıl	3.080

“Amerika’da 1947 yılındaki bir araştırmaya göre, I. Emperyalist Paylaşım Savaşı sonunda, savaş başladığında 20 ile 45 yaşları arasında olan her bin erkekten Fransa’da 182’si, Avusturya’da 166’sı, Almanya’da 155’i, İtalya’da 101’i, İngiltere’de 88’i ölmüştür”.⁷⁰

“1980’li yıllardaki nüfusu 8 milyon olan, uygar dünyanın merkezlerinden New York’ta her gün ortalama 5 cinayet işlenmektedir; bu sayı, aynı nüfus yoğunluğuna sahip Londra’nın tam on katıdır. New York’ta, ‘bekleşen kalabalıkta rasgele insan bıçaklayıp kaçmak; Metroda tam tren gelirken raylara adam itmek moda olmuş’tur”.⁷¹

“ABD’de her 24 dakikada bir cinayet işleniyor, her 10 saniyede bir ev soyuluyor, her 7 saniyede bir kadının ırzına geçiliyor. New York’ta 1980 yılında işlenen suç sayısı 710.153, cinayet sayısı

⁶⁸ Cumhuriyet, 15 Kasım 1998.

⁶⁹ Sosyolog P. Soronkin, savaşların süresini, kayıplar savaşta etkilenen devletlerin sayısını, savaşa katılanların nüfusa oranını dikkate alarak hazırladığı endekste, 15. yüzyıla 100 değerini vermiştir. Endeks 17. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Endekse göre 20. yüzyıl savaşın en yoğun olduğu dönemi oluşturmaktadır (Oral Sander, Siyasal Tarih, İmge Yay, 1996, s.107).

⁷⁰ Milliyet, 21 Aralık 1992.

⁷¹ Zeynep Göğüş, “New York Üzerine Notlar”, Milliyet, 22-24 Ekim 1985.

1.814, saldırı 100.500, soygun 210.703... Şiddete dayanan suçların en yoğun olduğu bölgeler, toplumsal eşitsizliklerin ve ırksal sürtüşmelerin en yoğun olduğu bölgeler... Korku çemberi giderek genişlemekte".⁷²

Amerika'nın Time ve Almanya'nın Der Spiegel dergilerinin 1980'li yıllardaki araştırmalarına göre; "Amerika'da bir çocuğun 14 yaşına gelinceye değin televizyon ekranında 11 bin cinayet izlediği ve en büyük üç Amerikan televizyon şirketinin ABC, NBC ve CBS yayınlarının %77'sinin cinayet ve şiddet programlarından oluştuğu saptanmış bulunuyor".⁷³

Tüm bunlara eklenmesi gereken militarizmin kapitalizme içkin olduğudur. Çünkü "Silahlanma devlet gücünün kaçınılmaz bir niteliğidir. Askeri tekniklerdeki her gelişme askeri mekanizmanın yeniden örgütlenmesini yeniden yapılması gerekli kılar. Her icat, bir ülkenin silahlı kuvvetlerindeki her gelişme diğer ülkeleri de uyaran bir husustur... devlet tröstlerinin silahlı gücü ekonomik mücadelede kullanılacak bir silahtır..."⁷⁴

Belirtmeden geçmeyelim: "ABD, Afganistan saldırısıyla eş zamanlı olarak 'tarihin en büyük askeri ihalesi'ni de açtı. Uzmanların değerinin 400 milyar doları bulabileceğini söylediği Joint Strike Fighter (JSF/Ortak Saldırı Savaş Uçağı) ihalesini kazanan silah firmasının başına devlet kuşu konacak. JSF'nin faturası çok kabarık olduğu ve 50 yıl gibi uzun bir süre kullanılacağından ötürü, ABD, maliyeti müttefikleriyle birlikte paylaşmak istiyor. Projenin ikinci büyük ortağı İngiltere. Türkiye de Mart 2000'de projeye ortak olmuştu. 200 milyar dolara 3 bin adet JSF ısmarlaması beklenen ABD, bir o kadar uçağı da müttefiklerine satacak. Savunma uzmanı Matt Collins, bu satışlarla projenin değerinin 400 milyar doları geçebileceğini belirterek, 'Bu kesinlikle tarihin en büyük savunma kontratı' dedi.

---

⁷² Haluk Şahin, Cumhuriyet, 30 Haziran 1981.

⁷³ Varlık Özmenek, "Yaşamdan Notlar-Konfüçyus Bibloları ve 21. Yüzyıla Çeyrek Kala", Bilim ve Sanat, Mart 1983, s.27.

⁷⁴ N. Bomroux, Dünya Ekonomisi ve Silahlanma, 1996, s.116.

**MİLLİ GELİRDEN EĞİTİME, ASKERİ HARCAMALARA
AYRILAN PAY VE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN MİLLİ GELİR
(1998-2000)⁷⁵**

ULKE	ASKERİ HARCAMA (yüzde)	EĞİTİM (yüzde)	KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR
SUUDİ ARABİSTAN	15,7	5,5	6.170
KUZEY KORE	14,3	-	820
ANGOLA	11,7	4,9	910
İSRAIL	11,6	7,2	15.590
HİRVATİSTAN	8,3	5,3	4.500
BOSNA	8,1	-	870
URDUN	7,7	7,3	1.140
İRAK	7,3	-	1.635
SURİYE	7,3	4,2	990
ARNAVUTLUK	6,6	3,1	710
PAKİSTAN	6,5	3,0	410
İRAN	6,5	4,0	1.360
ÇİN	5,3	2,3	725
KUBA	5,3	6,6	1.285
RUSYA	5,2	4,1	3.005
SUDAN	4,8	0,6	370
YUNANİSTAN	4,8	3,0	11.700
TÜRKİYE	4,4	2,2	2.843
NİJERYA	4,3	0,9	265
MİSİR	4,1	4,8	1.064
MOZAMBİK	3,9	6,0	90
BULGARİSTAN	3,7	3,1	1.220
AMERİKA	3,2	5,4	27.280
BREZİLYA	3,2	5,5	4.600
GÜNEY KORE	3,1	3,7	10.300
FRANSA	3,0	6,1	25.570
İNGİLTERE	2,8	5,4	19.100
İSVEÇ	2,5	8,3	28.516
PORTEKİZ	2,3	5,5	10.480
POLONYA	2,2	5,2	3.490
İTALYA	2,0	4,7	20.855
ARJANTİN	1,8	3,5	9.170
ALMANYA	1,5	4,8	28.840
İSPANYA	1,3	4,9	14.290
İRLANDA	1,0	5,8	18.650

⁷⁵ L'annee Strategique 2001, Edition Michalon, 2000, Paris.

Süpersonik, hayalet özelliğine ve yüksek manevra kabiliyetine sahip JSF'nin donanma ve kara, hava ve deniz kuvvetleri için üç ayrı modeli üretilecek. JSF havadan karaya saldıracağı gibi havada da çatışmaya girebilecek. Tek motorlu, kısa havalanma ve dikey konma (STOVL) mekanizmalı ve radara yakalanmama özelliği bulunan JSF'nin, geliştirilip mükemmelleştirilmesi yedi-sekiz yıl alacak. 2013'te 30 yıllık üretim sürecine geçilecek. JSF zamanla bugün kullanılan F-16, A-10, AV-8, F-18 gibi hemen bütün savaş uçaklarının yerini alacak. Ağırlığının 10-11 bin kilo arasında değişeceği hesaplanan JSF, 6 bin kiloluk cephanelik, 6 bin 800 kiloluk yakıt taşıyabilecek. Menzili 600 deniz mili olacak. Lockheed daha önce de F-15'lerin yerini alması beklenen, radara yakalanmayan hayalet özelliğine sahip savaş uçağı F-22'nin ihalesini kazanmıştı".⁷⁶

Ayrıca BM Silahsızlanma Dairesi Başkanı Jayant Rhanapala'ya göre, silahlanma için yapılan harcamalar 1999'da 780 milyar dolar iken 2000 yılında 798 milyar dolara ulaştı.⁷⁷ Silah sektörünün, kapitalist ülkelerde, sermaye birikiminin artmasına yönelik çok önemli etkileri var. "ABD ve Batı Avrupa Ekonomilerinde ilk işaretleri görülen durgunluğun yol açacağı sorunların, savaş ekonomisi ile örtülmesine yönelik çabalar vardır. Çünkü, savaş ekonomisi de kapitalizmin bir parçasıdır ve sistemin kendi içinde var olan engelleri ortadan kaldırmaya yarar".⁷⁸ Bu nedenle "Savaşların çıkmasındaki birincil neden orduların mevcudiyeti değil, aksine ekonomik çelişkilerin kaçınılmaz oluşudur"⁷⁹ (*Tam da bunu için "Kapitalist sınıflar, tartışılmaz sınıf egemenliklerini kullanabildikleri sürece, emperyalizm, militarizm ve savaşlara son verilemez... Dünya barışının tek güvencesi ve tek desteği işçi sınıfının... iradesi ve... eylem yeteneğidir"*).⁸⁰

Örnekler çoğaltılabilir! Ancak, örnekleri çoğaltmak yerine, 'Neden?' sorusuna yanıt aramak gerekiyor...

⁷⁶ "Tarihin En Büyük Askeri İhalesi", Radikal, 27 Ekim 2001, s.11.

⁷⁷ "Dünya Yeniden Silahlanıyor", Cumhuriyet, 1 Eylül 2001.

⁷⁸ Tony Clif, Rusya'da Devlet Kapitalizmi, Metis Yay., 1990, s.192.

⁷⁹ N. Bomroux, Dünya Ekonomisi ve Silahlanma, 1996, s.116.

⁸⁰ Rosa Luksemburg, Spartakistler Ne İstiyor? Çev: N. Sarıali, Belge Yay., 1979, s.110.

1) “TERÖRİST KİM”İN YANITI: “TERÖR”ÜN NEDENİ

“Kötülük etme hazırlığı yapan
gözü kara adamlardan
o kötülük planlarına dair
bilgi edinmek için
onlara yapılan şeye
‘işkence’ denmez!”⁸¹

“Barındırdığı birçok soruna rağmen, Weber’in devlet tanımı sorunun anlaşılması için son derece elverişli bir tanımdır. Weber için modern dönemde devleti devlet kılan şey, belirli bir mekânda başarılı bir şekilde meşru güç kullanma tekeli iddiasını kabul ettirmesi”;⁸² ve buna yaslanarak sınıflı-sömürücü egemenliğinin bekasını idame ettirmesidir.

Biraz açarak detaylandırırsak: “Hobbes’a itimat ettik ve toplumsal barışı, güvenliği ve uygarlığı sağlayacağına inanarak ‘modern devlet’i ya da ‘Leviathan’ı oluşturduk. Hobbes, ‘devlet olmadıkça herkes herkese karşı daima savaş halinde’ olacaktır diyordu bize. Üstelik ‘bu savaş herkesin herkese karşı savaşıdır’. Bu durumun ne gibi sonuçlar doğuracağını hepimiz bilebiliriz, ama Hobbes yine de hatırlatmaktan geri kalmıyor: ‘Böyle bir ortamda, çalışmaya yer yoktur; çünkü çalışmanın karşılığı belirsizdir. Ve dolayısıyla toprağın işlenmesine de yer yoktur; ne denizcilik, ne deniz yoluyla ithal edilebilecek malların kullanılması, ne rahat yapılar, ne fazla güç gerektiren şeyleri kaldırmak ve taşımak için gereken şeyler, ne zaman hesabı, ne sanat, ne yazı ne de toplum vardır. Hepsinden kötüsü, hep şiddetli ölüm korkusu ve tehlikesi vardır,’ ve insan hayatı yalnız, yoksul, kötü, vahşi ve kısa sürer.”⁸³

Hobbes’un bu savaşı sona erdirmenin vazgeçilmez yolu olarak önerdiği devlet, herhangi bir devlet değil; gücü merkezileştirmiş, şiddeti tekeline almış bir yeryüzü tanrısıdır. Çünkü ona göre, ‘insanlar(ın)

⁸¹ “Herald Tribune’da bir ‘okur mektubu’nun ‘işkence’ konusundaki görüşü” (Murat Belge, “Toplu Histeri”, Radikal, 30 Aralık 2001, s.9).

⁸² Cemalettin Haşimi, “İnsanlık ve Terör: Liberal Hurafeler Dünyası”, Tezkire Dergisi, Yıl:11, No:23, Kasım-Aralık 2001, s.38.

⁸³ Thomas Hobbes, Leviathan, çev: Semih Lim, YKY, 2. baskı, 1995, s.94-95.

hepsini birden korku altında tutacak genel bir güç olmadığı vakit' savaş halinden kurtulmak mümkün değildir. 'Böylesi genel gücü kurmanın tek yolu, (insanların) bütün kudret ve güçlerini tek bir kişiye veya hepsinin iradesini oyların çokluğuyla tek bir iradeye indirgeyecek bir heyete devretmeleridir. ... İşte ... barış ve savunmam izi borçlu olduğumuz ölümlü tanrının doğuşu böyle olur. Çünkü her bir kimsenin ona verdiği yetkiyle onun elinde o kadar çok kudret ve güç toplanmış olur ki, bu kudret ve gücün dehşetiyle, bütün insanların yurttan barış ve yurtdışında düşmanlara karşı yardımlaşma yönündeki iradelerini birleştirip biçimlendirmeye muktedir hale gelir.'⁸⁴ (...)

Modern devletin özsel vasıflarını belirlerken Hobbes'un tespitlerinden hareket etmek ve oradan Max Weber'e yönelmek, modern devletle ilgili incelemelerde neredeyse gelenek haline gelmiştir. Bu çerçevede, isimlendirmedeki farklar bir yana üç aşağı beş yukarı aynı kalemleri içeren değişik listeler çıkarılmıştır. Bütün bu çabalarda özün de özü denebilecek bir vasıf hemen teşhis edilebiliyor. Bu da şiddet tekeli'dir. Weber, bu konuda çok açık sözlüdür: 'Modern devlet, bütün siyasal birlikler gibi, sosyolojik olarak ancak kendine özgü somut araçları açısından tanımlanabilir: o da fiziksel güç ve şiddet kullanımıdır.'⁸⁵ Buna göre modern devlet, 'belli bir arazi içinde fiziksel şiddetin meşru kullanımını tekelinde bulunduran insan topluluğu'nu ifade eder.⁸⁶

Gerçi yönetme, her zaman şiddet araçları üzerinde belli bir denetimi içerir. Bu açıdan askeri güç, modernlik öncesi uygarlıkların da önemli bir özelliği olmuştur. Ancak bu uygarlıklarda siyasal merkez, hiçbir zaman sürekli bir askeri destek sağlamaya yetkin değildi ve tipik olarak, kendi topraklarında şiddet araçları üzerinde tekeli bir kontrolü sağlamanın çok uzağındaydı. Yöneticilerin askeri kuvveti, her zaman için ya bütün bağlarını kesip atmaya ya da doğrudan doğruya yönetici gruplara başkaldırmaya hazır yerel

---

⁸⁴ A.g.e., s.130.

⁸⁵ Max Weber, *Sosyoloji Yazıları*, çev: Taha Parla, Hürriyet Vakfı Yay., 2. baskı, 1987, s.79-80.

⁸⁶ A.g.e., s.80.

prensler ya da kumandanlarla ittifak kurmaya dayanırdı. Şiddet araçlarının, kesinleşmiş sınırlar içinde başarılı biçimde tekel altına alınması, modern devlete özgüdür.⁸⁷

Ortaya çıktığı zamandan beri, devletin fiziksel şiddeti tekeline almasının bir zorunluluk olduğu inancı öylesine yaygınlaşmıştır ki, şiddet tekeli neredeyse ‘doğal’ bir olgu olarak görülmüş ve sosyal bilimlerde egemen bütün yaklaşımlar, bunu bir veri olarak kabul ede gelmişlerdir. Geleneksel olarak, fiziksel şiddet üzerindeki devlet tekelinin, sosyolojik meşruluğunu toplumsal barışı ve güvenliği gerçekleştirme hedef ve işlevinden aldığı; başka bir ifadeyle, modern devlete bu tekelin, şiddeti toplumsal ilişkilerden tasfiye etme veya toplumsal ilişkilerde şiddet kullanımını en aza indirme karşılığında verildiği kabul edilir. Sivilleşme ya da uygarlık denen sürecin ancak bunun üzerine harekete geçebildiği de, geleneksel açıklama modelinin bir diğer kabulüdür. Esasen Hobbes’un da modern devletle bize vaat ettiği en büyük hediye budur. (...)

Modernliği uygarlaşma yolunda kesintisiz bir ilerleme olarak gören anlayışın tam tersine, modernlik ile barbarlığın sürekli daha kötüye giden şiddet spiralinde yan yana durduğunu ileri süren Baumann, ‘uygar toplum(un) insanların doğuştan gelen barbarlık ve şiddet eğilimlerinin büyük oranda yok edildiği ya da en azından baskı altına alındığı bir durum olarak’ tasvir edilmesini, Batı uygarlığının hegemonyasını meşrulaştırma amacına yönelik ideolojik bir söylemi olarak değerlendirir. Baumann’a göre, ‘modern uygarlığın şiddet içermeyen karakteri tam bir yanılsamadır. Daha doğrusu onun, kendini kandırma ve kendini ilahlaştırmasının; kısacası, onun meşrulaştırıcı mitinin ayrılmaz bir parçasıdır... Uygarlaşma sürecinde gerçekte olan şey, şiddetin daha etkili biçimde yeniden düzenlenmesi ve şiddete yeni alanlar açılmasıdır... Şiddetin varlığına son verilmemiş, yalnızca gözden uzaklaştırılmıştır.’⁸⁸ Bu gelişmenin, şiddetin yoğunlaşması ve çok daha tehditkâr hale gelmesiyle sonuçlandığını belirten Baumann; şid-

---

⁸⁷ Anthony Giddens, *Modernliğin Sonuçları*, çev: Ersin Kuşdil, Ayrıntı Yay., 1994, s.57-58.

⁸⁸ Zygmunt Baumann, *Modernite ve Holocaust*, çev. Süha Sertabiboğlu. Sarmal Yay., 1997, s. 131.

detin uygar toplumların günlük yaşamından çıkarılmasının toplumlar arası ilişkilerde ve toplum içi düzenin sağlanmasında tam bir militaristleşmeyle at başı gittiğini ve bu militarizasyonun sonucu olarak, son iki yüzyılda şiddetten zarar gören insan sayısının sürekli artarak görülmemiş boyutlara ulaştığını vurgular.⁸⁹

Gerçi Baumann da, 'modern toplumlar'da şiddetin günlük yaşamın olağan ve yaygın bir unsuru olmaktan çıktığını inkâr etmez; ancak bunu, bireylerin şiddet kullanmaları halinde çok daha fazla ve karşılık veremeyecekleri türden bir şiddetle sürekli tehdit edilmelelerine bağlar. Ona göre, şiddetin günlük yaşamdan çıkarılması, 'aslında kaynakların yeniden bir araya getirilmesini ve şiddet merkezlerinin toplumsal sistemdeki yeni yerlerine aktarılmasını sağlayan bir tahliye işlemidir yalnızca'.⁹⁰ Dolayısıyla 'şiddetin günlük yaşamın ufkundan kaybolması modern iktidarın merkezileşme ve tekelleşme eğilimlerinin bir diğer göstergesidir; şiddet artık bireylerin erişebileceği alanın kesinlikle dışındaki güçlerin denetiminde olduğu için bireysel ilişkilerde yoktur. Ama bu güçler herkesin ulaşamayacağı yerde değildir. Yani kişisel davranış tarzındaki o övünülen yumuşamanın ve bunun sonucunda günlük yaşamın rahat ve güvenliğinin bir bedeli vardır. Öyle bir bedel ki biz, yani modernite evinin sakinleri herhangi bir anda bu bedeli ödemeye çağırılabiliriz. Ya da haber verilmeksizin ödettirilebiliriz...' ⁹¹

* Sınıf egemenliğinin en güçlü silahı olan sistemli terörü 'yaratıp-besleyen' sistem olmasaydı 'terörist' de olmazdı.

Örnek bir: Zygmunt Bauman'ın, "Yoksulluk fenomeni, yalnızca yokluk ve bedensel tehlike anlamına gelmez. Yoksulluk aynı zamanda, sosyal ve psikolojik bir durumdur. (...) Yoksulluk ayrıca, mevcut toplumda 'mutlu bir yaşamı' ifade eden tüm imkânlardan yoksun bırakılmak, 'hayatın sunmak zorunda olduğunu' anlama-

---

⁸⁹ Zygmunt Baumann, a.g.e., s.132.

⁹⁰ Zygmunt Baumann, a.g.e., s.143.

⁹¹ Mithat Sancar, "Şiddet, Şiddet Tekeli ve Demokratik Hukuk Devleti", Doğu Batı Dergisi, Yıl:4, No:13, Kasım-Aralık-Ocak/ 2000-2001, s.26-27-28-29-31-32.

mak anlamına da gelir. Bu da kendini değersiz görmeyle, şiddet içeren ve katı davranışlar biçiminde beliren kin ve öfkeyle ya ad her ikisiyle sonuçlanır,⁹² diye tanımladığı durum, yani yoksulluk, horlanmışlık, ezilmişlik, toplumsal adaletsizlik ile, bireysel terörizm arasında kuvvetli bağlar söz konusudur. Yoksulluk, şiddet biçiminde tezahür edecek tepkilere zemin oluşturur.

BÖLGELER İTİBARIYLA KİŞİ BAŞINA DÜŞEN MİLLİ GELİR (1998-2000) ⁹³	
ULKE	KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR
AZGELİŞMİŞ ÜLKELER	965
ORTA GELİŞMİŞ ÜLKELER	2.904
SAHRAALTI AFRIKA	1.377
GELİŞMİŞ ÜLKELER	16.200
BUTUN DÜNYA	6.100

Bu çerçevede dünyanın en zengin 200 kişinin serveti, dünya nüfusunun %41'inin gelirine eşitken; dünyada elde edilen gelirin %86'sı, dünya nüfusunun %20'sine aitken; dünya nüfusunun en zengin %20'si ile en yoksul %20'si arasındaki fark 1960 yılında 30, 1990 yılında 60, 1997 yılında 74 kat artmışken;⁹⁴ Bauman gibi, Tevfik Güngör de bireysel terörizm ile yoksulluk, adaletsizlik, ezilmişlik arasında kuvvetli bağlar olduğunu ifade etmektedir: "Bugün sanayileşmiş zengin ülkeleri hedef alan, uluslararası teröristleri harekete geçiren gelir dağılımı bozukluğu, zulüm, adaletsizlik gibi faktörlerdir".⁹⁵

Örnek iki: Körfez Savaşı ile ABD ve destekçileri tarafından terörist olarak sunulan Saddam'ı, Körfez krizi öncesinde yıllar boyu İran'a saldırtan ABD ve İngiltere değil miydi? Eğer Saddam 'saldırgan' ise onun saldırganlığını, başta ABD olmak Kuzey yaratmamış mıdır? (Hem Saddam'ın Kuveyt'i işgali, ABD'nin 'gizli teşviki' ile olmamış mıdır?)

Ya Bin Ladin? O da, bir ABD mamûlatı değil midir?

⁹² Zygmunt Bauman, Çalışma, Tüketici ve Yeni Yoksullar, Sarmal Yay., 1999, s.59-60.

⁹³ La Decouverte, L'etat du monde, 1998.

⁹⁴ Dünya Bankası, La Decouverte L'etat du Monde, 1998.

⁹⁵ Tevfik Güngör, Dünya, "Terörün Kaynağı Bin Ladin Değil ki", 21 Eylül 2001.

2) EGEMENLERİN TEKELİNDEKİ TERÖR!

“The New York Times gazetesi,
11 Eylül sonrası olaylar için çıkardığı eke
‘MEYDAN OKUNAN ULUS’
başlığını koymuş”!⁹⁶

* Bugün eğer İsrail, aklına estiği gibi hareket edip, Filistin’i, en derin noktasından dilediğince vuruyorsa; ABD, ‘tedip’ etme adına Afganistan’a savaş açıyor ve ardından da Irak’ı hedefine yerleştiriyorsa; bu ve benzeri konularda binlerce ‘resmi yalan’ kotarıyor-sa;⁹⁷ tüm bunlar sınıflı-sömürücü ‘devlet terörü’nden başka ne olabilir. Tarzan ya da Rambo simgeleri durduk yere ortaya çıkmadı. ‘Beyaz Adam’ın Tarzan’ı ya da Rambo’su, istediği gibi hareket eden, güçlü, saldırgan, hükmeden bir cengâverdir! Ve onlar için her şey mübahken; yaptıkları hiçbir şey terör değildir; ‘uygarlık içindir’; ve de onlarla ‘uygarlıkları’na karşı çıkanlar ise teröristtirler!⁹⁸

---

⁹⁶ Nilay Karaelmas, “Yeniden New York”, Radikal İki, 20 Ocak 2002, s.3.

⁹⁷ ABD saldırganlığına ortak olan İngiltere’nin Başbakanı Tony Blair, 11 Eylül’ün 100. günü dolayısıyla düzenlenen basın toplantısında, savaş karşıtı gazetecilerin neden “hatalı” olduklarını sıralayan bir dosya, başına dağıtıldı. Bu dosyada, Amerikan-İngiliz saldırganlığını desteklemeyen pek çok gazeteci ve yazar, “teşhir edildi”.

Gözlemciler, İngiliz hükümetinin ilk kez gazetecilere karşı böyle saldırgan bir tutum aldığını belirtiyorlar. Blair’in sunduğu dosyada, “Hatalı olduğu kanıtlanan 10 medya görüşü” başlığı altında savaş karşıtlarının yazdığı makaleler tek tek “hedef gösterildi”. Bu makalelerden bazıları şöyle: 1) 29 Ekim tarihinde The Mirror gazetesinin manşetinden verdiği “Terörle Savaş Sahtekârlığı” başlıklı John Pilger yazısı. 2) 11 Kasım tarihli The Independent’ta, Afganistan’ın bombalanmasının aslında Usame Bin Ladin ve onun gibilerinin istediği şey olduğunu belirten Robert Fisk yazısı. 3) 18 Eylül tarihli Guardian’da, Bin Ladin’in 11 Eylül’den sorumlu olduğuna dair yeterli kanıt bulunmadığını belirten George Monbiot yazısı. 4) 24 Eylül tarihli New Yorker dergisinde, bir ülkeye gökyüzünden bomba yağdırmanın aslında korkaklık olduğunu belirten Susan Sontag’ın yazısı.

İngiliz hükümeti tarafından hedef alınan diğer yazar ve makaleler arasında; The Guardian’dan Madeleine Bunting (Afganistan’ın Vietnam gibi olabileceğini söylediği için), Independent’tan Natasha Walter (Afgan kadınların çıkarlarının göz ardı edildiğini vurguladığı için), Guardian yazarları Arundhati Roy ve Seamus Milne de bulunuyordu.

⁹⁸ “Vietnam’daki durum eşit kuvvette iki futbol takımı arasındaki oyuna benzemez. Bir yanda saldırgan ABD bulunmaktadır, diğer yanda ise baskı altında tutulan, bombalanan, öldürülen bir ulus... Eğer bunu bu şekilde görmüyorsanız; bu şunu kabul ettiğiniz anlamına gelir: Sözde hür dünya yoksul ulusların başkaldırması sonucu hegemonyasının sarsılabileceği her yere müdahale etmekte ve Haçlı Seferleri düzenlemekte haklıdır!” (Freres du Monde, Pınar Dürüst, akt.: Devrimci Gençlik Dergisi, No:8, Ekim 2001, s.23).

Bu böyle olduğu için daima onlar, yani egemenler haklıdır. Çünkü şiddet tekeli onların kontrolündedir... O halde onların Sabra-Şatila Filistin mülteci kamplarındaki, Cezayir Savaşı'ndaki gibi davranmaları veya Patrice Lumumba'ya reva gördüklerini 'terörist' ilan ettiklerinden esirgememeleri 'doğal'dır! (Tıpkı, ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney, "Bu teröristler, savaş suçlusudurlar. Bu nedenle ABD Anayasası'nın himayesine layık değildirler,"⁹⁹ haykırışındaki üzere!)

Sabra- Şatila'da ne mi oldu? "İsrail'in 1982'de Lübnan'ı işgali sırasında Beyrut'taki Sabra ve Şatila Filistin mülteci kamplarındaki katliamdan kurtulan 23 ailenin, dönemin Savunma Bakanı İsrail Başbakanı Ariel Şaron aleyhinde açtığı davaya başlarken, Independent muhabiri Robert Fisk de katliamla ilgili çarpıcı iddialar ortaya attı.

Fisk, davada ifade verecek tanıkların anlattıkları ile kendisinin Sabra ve Şatila katliamları sırasında aldığı notlara dayanarak, 16 Eylül 1982'de başlayan ve iki gün süren katliamdan yaklaşık 1.000 kişinin kurtulduğunu, ancak Beyrut'ta İsrail denetimindeki bölgelerdeki bu insanların 24 saat içinde 'kayıplara' karıştığını yazdı.

Fisk, katliam sonrasında Sabra ve Şatila'da 600 ceset bulunduğunu, ancak 1.800 kişinin 'kayıp' olarak kayıtlara geçtiğini hatırlattı. Fisk, o zaman 'kayıpların', katliamda öldürülen ama cesetleri gizlice gömülenler olduğunu düşünmüş. Oysa, Şaron davasındaki tanık ifadeleri, katliamdan 24 saat sonra Beyrut'un İsrail denetimindeki bölgelerinde sistematik tutuklama faaliyeti olduğunu gösteriyor. Fisk, insanların katliamdan sonra yakınlarından nasıl ayrıldığını, İsrail'in özellikle Filistinli erkekleri topladığını anlatan tanık ifadelerine dayanarak, kıyımın 18 Eylül'den sonra da sürdüğünü, Camille Chamoun Stadyumu'nun işkencehane olarak kullanıldığını yazdı..."¹⁰⁰

Cezayir Savaşı'nda ne mi oldu? Savaş sırasında bir milyona yakın Arab'ı katleden Fransız General Paul Aussaresses bakan yıllar sonra ne diyor: "Cezayir'deki ilk günlerimde polis arkadaşlarım bana şunu öğretmişti. Bir teröristi konuşturmanın en etkili yolu ona işkence etmektir. Çok kısa zamanda kendi tecrübelerimle de

⁹⁹ "Terörle Savaşın Bedeli", Milliyet, 22 Kasım 2001, s.21.

¹⁰⁰ "Sabra ve Şatila Merccek Altında", Radikal, 29 Kasım 2001, s.11.

bunun doğru olduğunu gördüm. Yakaladığımız kişileri Tourelles villasına getiriyor, sorgularını orada yapıyorduk. Bu evin, girenin bir daha sağ çıkmadığı şeklinde bir ünü vardı. O zamanlar kendimi terör karşıtı bir orkestranın şefi gibi hissediyordum...

Eğer sorguya çekilen kişi konuşmuyorsa öldürülüyordu. İtiraf eden de aynı şekilde. Önemli bir saldırı eylemine katılan birisi itirafalarında çok önemli şeyler söylemediyse onu da öldürüyorduk, aksi takdirde yargıda bir tıkanıklık meydana geliyordu...

Bir seferinde kendim işkence yapmaya kalktım. Ama adam öldü. Hem de hiçbir şey itiraf etmeden. O kişinin ölümünden dolayı vicdan azabı duymadım, ama ölmeden önce onu konuşturamadığıma üzülmedim desem yalan olur...

Fransa benden görev istiyordu, ben de bu görevi yerine getirdim. Kısacası birisinin bu pis işi yapması gerekiyordu. Ben yaptım. Bundan dolayı da ne üzüntü, ne de pişmanlık duyuyorum. Yapılması gerekseydi, yine yapardım..."¹⁰¹

Patrice Lumumba'ya ne mi oldu? 1999 yılı Eylül ayında tarihçi Ludo De Witte'nin, 'Lumumba'nın öldürülmesi' kitabını yayımlayarak, "İlk Kongo Başbakanı Patrice Lumumba'nın 1961 yılı Ocak ayında Katanga'da öldürülmesinin, o zamanki Belçika yönetiminin bilgisi dahilinde ve aktif desteğiyle gerçekleştirildiğini" ortaya çıkardı.¹⁰² "Beyaz Adamın Uygarlığı" onu asit fiçisinde eritti!

Şimdi 'Beyaz Adam'ın ya da mevcut 'Kuzey Uygarlığı'nın manipülatif ve medyatik söylenceleriyle¹⁰³ 'terör'den, 'terörist'ten söz etmesi ne kadar ciddiye alınabilir ki?

---

¹⁰¹ General Paul Aussaresses görüşmeleri gerçekleştiren "Le Monde" (23 Kasım 2000 tarihinde yayımlandı) muhabirlerine kendini hiç durmadan şöyle anlattı: "Adalet sizin için ne ifade ediyor? - Zaman kaybı. - Peki ya din? - Zayıflık. - Ahlâk? - Tanımıyorum. - Ya politika? - İğrenirim. - Peki neye inanırsınız? - Benim için bu dünyada iki şey önemlidir. Birisi yurt sevgisi, diğeri de cesaret. Gerisi boş (N. Sungur, *Yargı Önündeki General*, Cumhuriyet Pazar Dergi, 23 Aralık 2001, s.8).

¹⁰² Erdinç Utku, "Belçika Tarihiyle Hesaplaşıyor!", Cumhuriyet, 25 Kasım 2001, s.10.

¹⁰³ Eduardo Galeano, "Kucaklaşmanın Kitabı"ndaki "Terör Kültürü" başlıklı metninde şunları nakleder: "Avukat Pedro Algorta, bana cinayete kurban gitmiş iki kadınla ilgili kabarık dosyayı gösterdi. Bu çifte cinayet 82'nin sonunda Montevideo'nun bir banliyösünde bıçakla işlenmişti. Sanık, Alma Di Agosto suçunu itiraf etmişti. Bir yılı aşkın süredir hapisteydi ve ömrünün sonuna kadar orada çürüyeceği benzerdi.

* Hem bir dakika!

“Dillerde sakız olan, ‘Özgürlüğü yok etme özgürlüğü olamaz’ deyişinin, bu defa, devlet aygıtlarının bir ‘özgürlüğü yok etme yetkisi’ halini aldığı”¹⁰⁴ Kuzeyli devlet terörüyle, “İngiliz hükümeti, terörle mücadele çerçevesinde olağanüstü hal yetkileriyle donanarak insan haklarını geçici bir süre için askıya alıyor. Yeni yasa tasarısı uyarınca, terör şüphelisi yabancılar yargılanmadan gözaltında tutulacak”ken;¹⁰⁵ “İngiltere, 11 Eylül saldırılarından sonra antiterör ve göçmen yasalarıyla özgürlükleri sınırlandırma kampanyasını, henüz hayatı tanımayan çocukları ‘fişlemeye’ kadar vardır”madı mı?¹⁰⁶

‘Faili meçhul’ şarbon oyunları tezgahlanmadı mı? Ya da ABD’de şarbon paniği sürerken, Washington Post gazetesi, şarbon vakalarını soruşturan araştırmayla doğrudan ilgili bir hükümet yetkilisinin “Eldeki kanıtlar, şarbon bakterisinin aslında Sovyetler Birliği ile Irak’ta üretilmediğini gösteriyor” sözlerine yer vermedi mi? Bu da doğrudan doğruya ABD’yi zan altında bırakmıyor mu?¹⁰⁷

“Türk asıllı Hollanda milletvekili Nebahat Albayrak’ın belirttiği üzere, 11 Eylül’ün ardından ülkede hâkim olan korku ile ülkedeki tutucu partilerin yabancıların haklarını kısıtlamaya yönelik adımlar atarken, bunun da ayrımcılığa ve ırkçılığa kadar ulaşabilecek sorunları körükler”ken;¹⁰⁸ Kuzey ırkçılığı bilinçle tırmandırılmıyor mu?

Adet olduğu üzere polis ona tecavüz etmiş, işkence yapmıştı. Bir ay kesintisiz süren işkencenin sonunda ondan birçok itiraflar koparmışlardı. Alma Di Agosto’nun itirafları birbirine pek benzemiyordu; aynı cinayeti birçok ayrı yöntemle işlemiş sanırdınız. Her itirafta başka başka kimseler ortaya çıkıyordu, adı, adresi olmayan ilginç hayaletler, çünkü elektrikli cop herkesi yaman bir masalcıya dönüştürür. Üstelik yazar bu anlattıklarında bir Olimpiyat adetinin çevikliğini, bir panayır Amazon’unun gücünü ve profesyonel bir matadorun kıvraklığını sergiliyordu. Ama en şaşırtıcı olan, itiraflardaki ayrıntı zenginliği: her seferinde sanık, giysileri, davranışları çevreyi, konukları, eşyayı kul payı ölçülerle sayıp döküyordu...

Alma Di Agosto kördü. Onu yakından tanıyıp seven komşuları onun suçlu olduğu kanısındaydılar. ‘Neden?’ diye sordu avukat. ‘Gazeteler öyle diyor da ondan.’ Avukat, ‘Gazeteler yalan yazıyor’ diyordu. Komşular, ‘Ama radyo da öyle diyor,’ diye açıklamada bulunuyorlardı. ‘TV de öyle diyor!’

¹⁰⁴ Turgut Tarhanlı, “Mücadele Terörle mi?”, Radikal, 1 Kasım 2001, s.8.

¹⁰⁵ “İngiltere’de OHAL Dönemi”, Hürriyet, 12 Kasım 2001, s.14.

¹⁰⁶ “Henüz Testi Kırılmadan!”, Radikal, 26 Kasım 2001, s.11.

¹⁰⁷ “Devlet İş Olabilir”, Radikal, 26 Ekim 2001, s.10.

¹⁰⁸ “Korku ırkçılığı körükledi”, Cumhuriyet, 25 Ekim 2001, s.9.

3) EZİLENLER: EGEMEN TERÖRÜN MAĞDURLARI

“Kötülerin gölgesi olmaz”.¹⁰⁹

* Şunu açıkça ifade edelim: “İster New-York, ister Washington’da; isterse Hiroşima ve Nagazaki’de ölmüş olsun, her ‘kurban’ bir masumdur; benzer bütün faciaların kurbanları, masumdurlar; ve savaş, bir ‘facia’dır. Ortadan kaldırılmış bunca hayat karşısında, büyük bir acı hissetmemek mümkün olabilir mi? Peki, ‘meşrû’ da olsa, bunca kin ve öfkenin (kavganın) terörizme dönüşmesini nasıl önlemeli. Terörizm, İyi’nin Kötü’ye, Şeytan’ın Tanrı’ya karşı, mu-zaffer olmasını sağlar diye düşünmek; köktendinci takımı gibi düşünmek, Bush gibi düşünmek anlamına gelir. (...)

Terörizm, aslında bir umutsuzluk eylemidir; öyleyse umudu canlandırmak gerekiyor. Teröristin elinde kaybedecek, hayatından başka bir şey kalmamıştır; o da umurunda bile değildir; üstelik karşı önlemler, yeni yeni, fedayı nefis heveslerini canlandıracaktır. Derleyip toparlayan ‘devrimci bir hareket’ olmadı mı, bu umutsuzlara ideolojik besini, işte din sunuyor. Terörizmle başa çıkmanın, -onu yenmenin- yolu, savaştan geçmez; şu ana kadar, Zenginler Kulübü’nden, tek bir devlet başkanının bile, asla sözünü etmediği, halkların sömürüsüne son vermekten, kapitalizme karşı uluslararası dayanışmadan geçer...”¹¹⁰

* Terör, devrimci Marksizm’in yıllar önce hesaplaşıp, yerli-yerine oturttuğu bir sorunsaldır: “Argümanım yaklaşık 150 yıllık bir seküler gerilemeden sonra, 20. yüzyılın büyük bölümünde barbarlığın yeniden tırmanışa geçtiği ve bu tırmanışın sonuna gelindiğini gösteren hiç bir işaretin de bulunmadığıdır. Bu bağlamda ‘barbarlığın’ iki şeyi gösterdiği kanısındayım. Birincisi, tüm toplumların kendi üyeleri arasındaki, daha az ölçüde de kendi üyeleri ile başka toplumların üyeleri arasındaki ilişkileri düzenlemesini sağlayan kurallar ile ahlâki davranışlar sistemlerinin aksaması ve çökmesini; ikincisi de, daha spesifik açıdan, 17. yüzyıl Aydınlanmasının projesi diyebilece-

¹⁰⁹ Neşet Ertaş.

¹¹⁰ Le Combat, “Savaşa Hayır Özel Sayısı”, Kasım, No: 24.

ğımız çerçevenin, yani insanlığın rasyonel ilerlemesine (Yaşam, Özgürlük ve Mutluluk Arayışı'na, Eşitlik, Özgürlük ve Kardeşlik'e vb.) bağlılığını ilan etmiş devlet kurumlarında somutlaşmış olan, bu tür ahlâki davranış standartları ile kurallardan meydana gelen bir evrensel sistemin kurulmasının bozulmasını anlatmaktadır... (...)

Her şey bir yana, uygarlığın 18. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar ki ilerlemesi, çok büyük ölçüde ya da tamamen Aydınlanma'nın etkisi sayesinde; 'aydın mutlakiyetçiler' denilen hükümetlerce, hepsi de aynı entelektüel aileden gelen devrimciler ve reformcular, liberaller, sosyalistler ve komünistlerce sağlanmıştır. Uygarlığın bu dönemindeki ilerlemesinde Aydınlanma'yı eleştirenlerin hiçbir payı yoktur... (...)

1914'ten önce, savaşın savaşan kişi ve taraflarla yapıldığı, savaşmayanlara dokunulmadığı görüşü isyancılar ve devrimciler tarafından paylaşıyordu... Frederic Engels, İrlandalı Fenianları (ki onları tüm sempatisiyle destekliyordu), Westminster Hall'a bir bomba koydukları, böylece oradan geçen masum insanların yaşamlarını riske soktukları için mahkûm etmişti. Engels, silahlı çatışma deneyimi bulunan eski bir devrimci olarak, savaşın sivillere karşı değil, savaşan kişi ve gruplara karşı yürütülmesi gerektiği kanısındaydı. Oysa bugün, devrimcilerin ve teröristlerin bu sınırlamayı, bir savaşa girmiş hükümetlerden daha fazla benimsediklerini göremiyoruz..."¹¹¹

* 1920 yılında kaleme aldığı 'Terörizm ve Komünizm' başlıklı yapıtında kaleme aldığı üzere Troçki'ye göre terör, zorba iktidar için esastı, ama bu zorba iktidara muhalefet edenler için olamazdı. Üç nedene dayandırılıyordu Troçki görüşünü: Birincisi, neredeyse kaçınılmaz olarak çoğu, tam da söz konusu zorba iktidarın ve sömürünün kurbanı masum insanların ölmesine ya da yaralanmasına yol açacağı için. İkincisi, iktidarı yine kaçınılmaz olarak daha fazla şiddet ve daha fazla baskı uygulamaya sevk edeceği için. Üçüncüsü de kitlelerin dikkatini ortaklaşa eylemden sapıtıracağı için.

---

¹¹¹ Eric Hobsbawm, Tarih Üzerine (Barbarlık: Bir Kullanım Kılavuzu), Bilim ve Sanat Yay., 1999, s.384-386.

Troçki'ye göre teröristler, tek tek şiddet eylemlerinin, hele hele çarpıcı ve kahramanca gerçekleştirilirse, kitlelerin ortaklaşa eyleminden daha fazla ses getireceği gibi bir yanılsama içindedir: "Kitleler dikkatini terörist eylemlere ne kadar verirse, bu eylemler kitlelerin örgütlenme ve bilinçlenmeye ilgisini o kadar azaltır. Ama patlamanın tozu dumanı dağılıp panik geçtiğinde hayat yeniden eski ritmine kavuşur, kapitalist sömürü çarkı eskisi gibi işler; üstelik artık polis daha gaddar, daha arsızdır. Sonuç olarak, yeşeren umutların ve yapay heyecanın yerini hayal kırıklığı ve kayıtsızlık alır. Biz bireysel terörü reddediyoruz, çünkü kitlelerin bilinçli rolünü küçültür. Acze mahkûm eder. Artık oturup kendilerini özgür kılacak ve görevi tamamlayacak bir kurtarıcının çıkıp geleceği günü beklemekten başka çareleri yoktur".

* Bu noktada önüne geleni 'terörist' ilan eden egemen terörün 'propagandacı terör' söylencelerine gelince;¹¹² İsveç Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Direktörü Anders Mellbourn, "Terör konusunda kavram kargaşası başladı. 'Terör-terörist' kelimelerinin hoşlanılmayan her şeye karşı kullanılması doğal olarak uygun düşmez. Her şeye 'terör' tanımı yapılması türünde tehlikeli eğilimler var şu sıralarda"¹¹³ uyarısının anımsanması gereken koşullarda, öncelikle sınıflar üstü bir terör tanımının imkânsız olduğunu vurgulamak gerek.

11 Eylül sonrası gelişen tartışmalarda, örneğin Uluslararası Af Örgütü (UAÖ) dahi terör-terörizm konusunda (Basın Merkezi'nden Kamal Samari'nin açıklaması ile) şunları belirtmek zorunda kalmıştır: "Uluslararası Af Örgütü 'terörizm' ya da 'terörist' terimlerini, halen neyin 'terörizm' sayılacağına dair üzerinde anlaşılmış bir hukuksal tanımlama olmadığı için kullanmamaktadır... (...) 'Terörizm' terimi kuvvetli siyasi ve duygusal imalar barındırmaktadır ve bugüne dek UAÖ bu terimi, hükümetler ve diğerlerinin uzun süre rutin bir biçimde kullandığı dönemlerde bile, kullanmamayı başarıyla becermiştir... 'Terörizm' kelimesini kullanmak zorunda

¹¹² Bkz: Mehmet Ali Kışlalı, "Antiterör Formülü", Radikal, 20 Eylül 2001, s.7; Gündüz Aktan, "Terörizmin Nedenleri", Radikal, 15 Ekim 2001, s.8.

¹¹³ "Terör Tanımına Açıklık Getirilmeli", Cumhuriyet, 11 Ocak 2002, s.7.

kalsak bile, örneğin başka birinin sözcüklerinden alıntı yapmak gibi ya da açık olmak adına, UAÖ bu sözcüğü tırnak içinde kullanmaktadır. 11 Eylül günü ABD’de işlenen suçlarla ilgili kızgınlığımızı ifade ederken, bu öfkemizi dile getirdik ve şu tip terimler kullandık: ‘sivillere yönelik dehşet verici saldırılar’, ‘temel insan haklarının ve temel insanlık ilkelerinin en ağır ihlâli’ ve ‘gaddarlık’.

İyi de ‘terör-terörist’ deyince ne anlaşılmalı mı? Onların sınıflı-sömürücü kapitalist uygarlık kapsamında şu uyarıları yinlemek gerek:

* Şaban Yusuf (Şair) *“Amerikan ölçütleriyle düşünmeyi reddetmek, üstün kültür safatasına karşı çıkmak gerek. Ladin, Amerikan yapımı bir mücahit ve şeyhtir. ABD’nin terörle mücadele yolundaki çağrısına uymak, bizzat bu devletin terör ve diktatörlüğünü kabullenmektir. ABD, İslâma değil; Doğu halklarının kaderine büyük darbe vurmak niyetinde. Bu oyunda susmak, kurbanlık koyunlar gibi mezbahaya sürüklenmek anlamına gelir. Unutmayalım ki ABD’nin sonsuzmuş gibi görünen kuvveti, kendisinin en zayıf halkasıdır. Günün birinde tersine dönüp sahibini vuracaktır!”*

* Mustafa el Dab (Eleştirmen): *“Sıradan bir insan bile, terörle mücadele adı altında büyük bir çıkar savaşı verildiğini ve bunun Afganistan’da somutlaştığını biliyor artık!”*

* Muhammed Süleyman (Şair): *“ABD, terörist diye tanımladığı örgütlere karşı, devlet terörünü kullanıyor. ‘Yeşil Kuşak’ siyasetine dayanan Amerika, köktendinci terörü, bizzat Afganistan laboratuvarında icat etti. Çıkarları sona erince, başıbozuk bir terör ordusunu bizlere miras bırakıp gitti”.*¹¹⁴

SÖMÜRGEÇİ TERÖRİSTTEN EMPERYALİST TERÖRE...

“Savaş, toprağın insan etini yemesini sağlamaktır”¹¹⁵

‘Beyaz Adam Uygarlığı’nın marifetlerinden¹¹⁶ söz eden ABD eski Başkanı Clinton, Georgetown Üniversitesi’ndeki konuşmasın-

¹¹⁴ “Mısırlı Aydınlar Bin Ladin, Bin Bush ve Bin Şaron Terörü Arasında Sıkıştılar”, El Kahire, 30 Ekim 2001.

¹¹⁵ Mencius.

¹¹⁶ Bkz: Attilâ İlhan, “Eski Yunan, Beyaz Irk ve İncil!”, Cumhuriyet, 28 Kasım 2001, s.18.

da şunları dedi: “Terör yüzyıllardır Amerika’da mevcuttu. Biz köleleri kullanarak ABD’yi kurduk ve masum olmalarına rağmen sürekli onları öldürdük. Şimdi ise geçmişteki köleliğin ve yerinden yurdundan edilip öldürülen Kızılderililerin bedelini ödüyoruz....

Biz köleleri kullanarak ABD’yi kurduk ve masum olmalarına rağmen sürekli onları öldürdük. Topraklarına ya da madencilik haklarına sahip ya da sadece onları tam bir insan olarak görmediğimiz için yerlerinden yurdundan edip öldürdüğümüzde bu ülke görmezden geliyordu. Ve bugün hâlâ bunun bedelini ödüyoruz...

ABD’ye yeni ulaşan uluslararası terörün binlerce yıllık bir geçmişi var. İlk haclı seferinde Hristiyanlar Kudüs’ü aldıklarında, önce içinde 300 Yahudi bulunan bir sinagogu yaktilar sonra da Harem-ül Şerif’deki Müslüman olan tüm kadın ve çocukları öldürmeyi sürdürdüler. Size bu hikayenin bugün hâlâ Ortadoğu’da anlatıldığını ve hâlâ bunun bedelini ödediğimizi söyleyebilirim...”¹¹⁷

Cilinton’ın ifade ettiği geçmişten; -1993’ten 95’e kadar CIA direktörü olarak çalışan- R. James Woolsey’in, ‘Amaç: Demokrasi’ başlıklı yazısında, “Irak’a saldırarak demokrasi götürelim” dediği¹¹⁸ ya da G.W. Bush’un 11 Eylül’ü izleyen günlerde dünyaya “Ya bizim yanımızdasınız ya da teröristlerin!” haykırışıyla¹¹⁹ gerekli itaat gösterilmesini emrettiği bugüne ne değişti?

Hemen hemen -kocaman- bir hiç... İşte bunun kanıtı...

---

¹¹⁷ Bill Clinton, “Bedel Ödüyoruz”, Hürriyet, 10 Kasım 2001, s.16.

¹¹⁸ “ABD Basınının Irak Seferberliği”, Cumhuriyet, 28 Kasım 2001, s.9.

¹¹⁹ “Bir Çin atasözü var: Karını her gün döv, nedenini sen bilmesen de o bilir. ‘Bush Doktrini’ de teşbihte hata olmazsa Çin atasözündeki kocaya benziyor” (Erdal Güven, “Bush Doktrini”, Radikal, 12 Ekim 2001, s.8). Ayrıca bkz: Murat Belge, “Yeni Bush Düzeni”, Radikal, 28 Aralık 2001, s.9.

SENİN ÇOCUKLAR İŞİ BİTİRDİ":¹²⁰ BİR ABD KLASİĞİ¹²¹

1898: Meksika'yı işgal etti. Aynı yıl Küba'ya girdi.

1921 yılında Nikaragua'yı işgal etti. Ulusal Muhafızlar adında, basını Somoza'nın çektiği terör örgütünü kurdu. Anti-emperyalist direnisin basını çeken Sandino ve 300 kişiyi katletti. 40 yıldan fazla sürecek bir terör dönemi başlattı. Sabotaj ve suikastlar düzenledi.

1945'te Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki kentlerine atom bombası atarak bir anda 250 bin kişiyi vahşice öldürdü.

1950-1953 yılları arasında yüz binlerce yurtsever Koreliyi katletti.

1954'te binlerce Guetamalalıyı öldürdü.

1955'te Endonezya, Laos ve Kamboçya'da çok sayıda CIA operasyonu düzenledi.

1956-1959 yılları arasında Küba'da 60.000 kişiyi, ABD'li danışmanlar ve Batista'nın birlikte yürüttüğü operasyonlarda katletti.

1961'de Küba'ya karşı Domuzlar Körfezi çıkartmasını örgütledi.

1965'te işbirlikçi Suharto, 1 milyon komünist ve ilerici Endonezyalıyı katletti. Aynı yıl Dominik'e paraşütçülerini indirdi ve 10 bin Dominikliyi yok etti.

1975'te Vietnam'dan kovulduğunda arkasında milyonlarca ölü ve sakat bıraktı. ABD'nin Vietnam'da halkın üzerine attığı 638 bin ton bomba, II. Dünya Savaşı sırasında Avrupa ve Afrika'ya atılan toplam bombaların yarısıdır. Kişi başına aşağı yukarı 5 bomba atıldığı söylenmektedir. Milyonlarca insan stratejik köylere sürülmüş, on binlerce kadına tecavüz edilmiş, yüz binlerce insan sakat bırakılmış ve milyonlarca insan işkenceden geçirilmiştir.

1970-1975 yılları arasında Kamboçya ve Laos'ta 1 milyon insanı katletti.

1973'te Şili'de CIA'nın düzenlediği darbe ile 30 bin kişi katledildi. Arjantin'de faşist generallerle yaptığı işbirliği sonucu 30 bin kişi kaybedildi.

1983'te Lübnan'a müdahale etti. 14 bin Deniz Piyadesinin katıldığı operasyonda binlerce ilerici yurtsever Lübnanlı katledildi. Aynı yıl Lübnan'a ikinci bir müdahalede bulundu. Akdeniz'de korsanlık yapan ABD 6. Filosuna ait savaş gemileri Lübnan'a günlerce bomba yağdırdı. Yine aynı yıl Grenada'yı işgal etti. Yüzlerce ilerici ve yurtsever katledildi.

1986'da uluslararası bir haydutluk örneği sergileyerek Libya'yı bombaladı, bine yakın sivil katletti. Ülkeye ambargo uygulayarak deniz ablukasına başvurdu.

1989'da Panama'ya asker çıkarttı ve 5 bin Panamalıyı öldürdü.

1991'de Irak'ın Kuveyt'e girişini bahane ederek diğer emperyalist güçleri de ardına takarak Irak halkına karşı bomba yağdırdı. 100 binin üzerinde insanın katlettiği bu vahşeti iletişim kanallarıyla bütün dünyaya naklen izlettirdi. ABD uçakları Irak halkının üzerinde 12 bin sorti yaptı.

Somali'deki durumu bahane ederek yine diğer emperyalist güçleri de peşine takarak ülkeyi işgale girişti.

İran'a karşı başlattığı ambargoyu yıllardır sürdürüyor.

Latin Amerika'da ABD'nin bulamadığı savaş, katliam, insan hakları ihlali yok gibi. Nikaragua'dan kaçan işkenceci, halk düşmanı kontraları 'Özgürlük Savaşçıları' adı altında Honduras'ta üslenirdi ve silahlandırarak Nikaragua halkının üstüne saldırttı. Birçok Latin Amerika ülkesinde de Ulusal Muhafızlar adı altında Ölüm Mangaları'nı örgütledi, eğitti, finanse etti, silahlandırdı ve halkın üzerine saldırttı.

ABD, sadece 1946-75 yılları arasında amaçlarına ulaşmak için tam 215 kez askeri güce başvurdu.

¹²⁰ "Senin çocuklar işi bitirdi": Türkiye'deki 12 Eylül 1980 askeri darbesini ABD'ye haber veren Paul Henze'nin sözüdür.

¹²¹ "Your Boys Have Done It/Senin Çocuklar İşini Bitirdi", Cosmo Politik, Ekim 2001, s.73.

Emperyalist terör, savaş suçluları tarafından yönetilen Amerika'nın tarihinde -her zaman- başat bir öge oldu!¹²²

SAVAŞ SUÇLULAR RESMİ GEÇİT TÖRENİ ¹²³	
BILL CLINTON:	Başkan, Yugoslavya'da gerçekleştirdiği, yüzlerce masum insanın ölmesine ve tarihin en büyük ekolojik felaketine neden olan 78 gün ve gece süren bombalı saldırıdan dolayı. Irak'taki insanlara uyguladığı yaptırımlar ve bitip tükenmez füze saldırılarından ve Somali Bosna, Sudan ve Afganistan'a yaptığı bombalamalarından dolayı.
WESLEY CLARK:	General, Avrupa'daki en yüksek müttefik komutanı, NATO'ya Yugoslavya'yı bombalama emri vermesinden dolayı. "Oturdugu yerden kalkıp masaya yumruğunu vururdu. Bu süreç ile olabilen en büyük zorbalığı çıkarmalıyım, hemen şimdi!" diye haykırdı. ¹²⁴
GEORGE BUSH:	Başkan, Irak'a yaptığı 40 günlük bombardıman ve kesintisiz ambargo ile binlerce çocuktan oluşan yüz binlerce masum Iraklı sivilin ölümünden ve yıkımlara, evsizlerin ve masumların da dahil olduğu ölümlere neden olan, mahkemeye çıksa hiçbir kabul edilebilir neden dahi bulunamayacak nitelikteki Panama'ya yaptığı vicdansız bombardımandan dolayı.
COLIN POWELL:	General, Komutanlar Birliği Başkanı, Panama ve Irak'a yapılan bombalamalardaki rolünden dolayı, sonrasında nükleer reaktörlerin ve kimyasal, biyolojik fabrikaların imha edilmesinden dolayı. Bu olay, işler haldeki bir reaktörün bombalanması açısından bir ilkti ve çok büyük bir tehlike riski için bir emsaldi. Amerika'nın Irak'ta operasyon düzenlemesini sağlayan BM mandası, "nükleer faaliyetlere silahlı saldırı yapılması yasğı" kararını ancak olaydan bir ay sonra tekrar gündeme getirdi. ¹²⁵ Patlamanın ardından Powell, "Her iki işler durumdaki reaktörleri de imha edilmiş durumda, onları mahvettiğ bittiler!" diye açıklamada bulundu. ¹²⁶ Savaş sırasında yaşamlarını yitiren Iraklıların sayısı ile ilgili bir soruya bu centilmen General, "Bu benim öyle çok da ilgimi çeken bir sayı değil" diye yanıt verdi. ¹²⁷ Vietnam'da aynı müfreze ekibi ile gerçekleştirdiği My Lai katliamındaki savaş suçunu örtbas etmek için de aynı yanıtı verdi. ¹²⁸

¹²² Bkz: Oral Çalışlar, "Şiddet Olaylarının Arkasında ABD Var: Dünyanın En Büyük Teröristi ABD'dir", İşçi Köylü Gazetesi, 12-26 Ekim 2001, s.13; Mustafa Peköz, "Emperyalist-Terörist Saldırılarına 'Yasal' Zemin!", Fırat'ta Yaşam, 8 Ekim 2001, s.11; S. Çiftiyürek, "ABDSavaşı Neden Zamana Yayıyor?", Fırat'ta Yaşam, 1 Ekim 2001; G. Bertal "Amerika Kendini Vurdu", Kara Mecmu A Dergisi, Eylül/Ekim 2001, s.4; "Terörist Kim?", Direniş Gazetesi, Ekim 2001, s.5; Richard D. Wolff, "Kapitalist Ekonomi ve Terörizm", Birikim Ekim 2001; "Terör Sahibini de Vurur", Atak Dergisi, Ekim 2001, s.16; Mahir Sayın, "Terörün Kaynağı", Kurtuluş Kasım-Aralık-Ocak 2001, s.97; Metin Yeğenoğlu-Simten Coşan, "Gerçekliğin Ayna Yansıısı: Şiddet-Terör-Savaş Üçgeninin Tersten Bir Okunması", Birikim, Kasım 2001, s.22; FikretSoydan, "Bu Kimin Savaşı? Terörist Kim?", Kaldıraç, Ekim-Kasım 2001; "Terör Emperyalizmin Ta Kendisi", İşçi-Köylü Gazetesi, 26 Ekim-8 Kasım 2001, s.16; Hakkı Özdal, "Emperyalizm ve Terör", Evrensel Kültür, Kasım 2001, s.30; C. Hitchens, Kissinger'in Yargılanması, çev: M. Harmanacı, Everest Yay., 2001; Angelo Colleoni, Amerikan Emperyalizmi Tarihi, çev: L. Taşçier, Sosyalist Yay., 1997; İlker Maga, "ABD ve BM", Sol Dergisi, 14 Eylül 2001, s.38; İlhami Algör, "Dr. Henry Kissinger", ...Vs Dergisi, Ağustos-Eylül 2001, s.96-7.

¹²³ William Blum, "Savaş Suçlular Resmi Geçit Töreni", Cosmo Politik, Ekim 2001, s.70-71.

¹²⁴ Washington Post, 21 Eylül 1999.

¹²⁵ United Nations General Assembly Resolution: "Establishment of a nuclear-weapon-free zone in the region of the Middle East", December 4, 1990, Resolution No:45/52.

¹²⁶ New York Times, 24 Ocak 1991.

¹²⁷ New York Times, 23 Mart 1991.

¹²⁸ M. Bilton-K. Sim, Four Hours in May Lai (Viking, New York, 1992), s.175, 209-13.

NORMAN SCHWARZKOPF:	General, Şef Komutan, ABD Merkez Komutası, Irak katliamındaki ordu liderliği, ateşkesten sonra katliamı iki gün boyunca sürdürmesi, savaştan sonra hayatta kalan ve teslim olan askerlere de kasıtlı olarak saldırıyı devam ettirmesinden dolayı.
RONALD REAGAN:	Başkan, El Salvador, Guatemala, Nikaragua ve Grenadalı insanların üzerinde kurulan 8 yıllık ölüm, imha, işkence ve baskı politikalarından ve Lübnan, Libya ve İran'a yaptığı bombardımandan dolayı. O bütün bunları çoktan unutmuştu ama dünya unutmamalıydı.
ELLIOTT ABRAMS:	Reagan Hükümeti'ndeki sekreteryası asistanı, tarihi yaşandığı anda dahi yeniden yazması ve yalan söylemeyi bir halk politikası olarak tesis etmesinden dolayı. Nikaragua'daki kontraların ve Orta Amerika'daki Washington dostlarının her geçen gün yaptığı gaddarlıklara en uygun maskeyi takmak zorunda olan, bu sayede onlara sürekli destek sağlayan, asırlara yön veren ve gerçekleri ideolojiye boyun eğdiren bir 'kahraman'dı. "Tarih yazıldığına Kontralar halk kahramanları olacaklar" diye açıklama bile yaptı. ¹²⁹
CASPAR WEINBERGER:	Reagan döneminde 7 yıl Savunma Sekreterliği, ABD'nin Orta Amerika ve Karayipler'de gerçekleştirdiği insanlık dışı saldırılardaki etkin ve resmi rolünden ve Libya'nın 1986 yılındaki bombalanmasından dolayı. George Bush İran-Kontra'sından dolayı onu bağışladı, ama savaş suçlarından dolayı affedilmemeli.
OLIVER NORTH:	Yarbay, Reagan'ın Ulusal Güvenlik Konseyi üyesi, Nikaragua'daki Kontraların arkasındaki hareketin başındaki adam olması, yüzlerce masum sivil insanın yaşamını yitirmesine neden olan Grenada istilasının planlamasındaki sadakatinden dolayı.
HENRY KISSINGER:	Biri akademik, bir Nobel Barış çelengi ve diğeri de savaş suçlusu olmak üzere üç başarılı kariyere imza attı. Şili, Angola, Doğu Timor, Vietnam ve Kamboçya'daki 'başarılan' ndan dolayı.
GERALD FORD:	Başkan, Endonezya'ya Doğu Timor halkını canice baskı altına alması için Amerikan silahlarını kullanma iznini vermesi ve bu sayede çeyrek asır sürecek bir soykırıma ön ayak olmasından dolayı.
WILLIAM WESTMORELAND:	General, Ordu Şefi, Vietnam'da komutasında gerçekleşen birçok savaş suçundan dolayı. 1971'de, Telford Taylor, 2. Dünya Savaşı sonrası Nuremberg Hâkimler Kurulu ABD Başsavcısı, 'Yamashita' davasının suçlusu olduğu gerekçesiyle Westmoreland'i mahkemeye verdi. Savaştan sonra bir ABD Komisyonu Japon General Tomayuki Yamashita'yı Filipinler'deki müfrezeleri ile gerçekleştirdiği gaddarlıkları nedeniyle asma kararı aldı. Komisyon, generali gaddarlığa son verecek konumda bir komutan olmasına rağmen bunu yapmaması ile sorumlu tuttu. Aynı kanunlar tabii ki General Powell ve General Schwarzkopf'a da uygulanmalıydı. Yamashita, savunmasında, müfrezesini kontrol altına almak için iletişim kurmaya çalıştığına dair kabul edilebilir deliller sunmasına rağmen asılmaktan kurtulamadı. Taylor helikopterleri ve modern iletişim aygıtlarına sahip Westmoreland ve komutanlarının benzer bir problemi olmadığını da altını çizdi. ¹³⁰
ROBERT MCNAMARA:	Kennedy ve Johnson dönemlerinde Savunma Sekreteri, Hindişin'deki katliamın baş mimarı ve asıl sorumlusu olmasından ve Peru'daki halk ayaklanmalarının canı başarcısı olmasından dolayı.

11 Eylül'ün ardından ABD Başkanı Bush'un CIA'ye suikast d üzenleme izni veren kararnameyi imzalaması,¹³¹ ABD için yeni bir durum değildir. Aynı şey farklı versiyonlarıyla -1973 Şili'sinde Salvador Allende'nin başına geldiği üzere!¹³²- birçok kez tezgahlanmışır...

¹²⁹ LA Weekly (Los Angeles), 9-15 Mart 1990, s.12.

¹³⁰ New York Times, 9 Ocak 1971, s.3.

¹³¹ "CIA Tetiğe Asılacak", Radikal, 29 Ekim 2001, s.11.

¹³² Başta sosyalist ve komünist partiler olmak üzere çok sayıda sol örgütün içinde yer aldığı veya desteklediği "Unidad Popular"ın (Halk Cephesi) adayı Salvador Allende yapılan seçimler sonunda önemli bir oy oranıyla Eylül 1970'te Şili'nin ilk sosyalist başkanı oldu. Allende'nin seçilmesiyle

ABD HÜKÜMETİNİN GİZLİ SUİKASTLARI¹³³

Liste, 2. Dünya Savaşından bu yana ABD'nin suikast düzenlediği önde gelen yabancı kişileri sıralamaktadır. Bu listede merkez bürosu ABD'de bulunan ve CIA tarafından çalıştırılan Castro karşıtı Kübalıların dünyanın çeşitli bölgelerinde gerçekleştirdikleri birçok suikast yer almaktadır.

YIL	SUİKAST
1949	Kim Koo, Kore muhalif parti lideri
1950'ler	* Batı Almanya'daki birçok politik şahsı hedef alan CIA/NeoNazi ölüm listesi. * Chou En-Lai, Çin Cumhurbaşkanı, hayatı boyunca birçok teşebbüste bulunuldu.
1950'ler 1962	* Sukarno, Endonezya Başkanı * Claro M. Recto, Filipinler muhalif parti lideri
1951	Kim Il Sung, Kuzey Kore Devlet Başkanı
1953	Muhammed Mussadi İran Başbakanı
1955	Jawaharlal Nehru Hindistan Başbakanı
1957	Cemal Abdul Nasir, Mısır Başkanı
1959, 1963, 1969	Norodom Sihanouk Kamboçya lideri
1960	Abdul Kerim Kasım Irak lideri
1950'ler-70'ler	Jose Figueres Costa Rika Başkanı, hayatı boyunca iki kere teşebbüste bulunuldu
1961	* Patrice Lumumba Kongo Başbakanı * General Rafael Trujillo Dominik Cumhuriyeti lideri.
1963	Ngo Dinh Diem Güney Vietnam Başbakanı.
1960'lar	* F. Castro Küba Başkanı, hayatı boyunca birçok teşebbüste bulunuldu. * Raul Castro Küba hükümetinde üst düzey yönetici.
1965	Francisco Caamaño Dominik Cumhuriyeti muhalefet lideri.
1967	Che Guevara...
1970	General Rene Schneider Şili ordu yönetiminde komutan.
1970'ler, 1981	General Omar Panama lideri.
1972	General Manuel Noriega Panama istihbarat şefi.
1973	Salvador Allende Şili Devlet Başkanı.
1975	Mobutu Sese Seko Zaire Başkanı.
1976	Michael Manley Jamaika Başbakanı.
1980-1986	M. Kaddafi Libya lideri, hayatı boyunca birçok teşebbüste bulunuldu.
1982	Ayerullah Humeyni İran Devlet Başkanı.
1983	General Ahmed Dîmi Orduyu Komutanı.
1984	Sandinist Ulusal İdaresi'nin dokuz komutanı.
1985	Şeyh Muhammed Hüseyin Fadlallah, Lübnan Şii Lideri (80 kişi öldürüldü).
1991	Saddam Hüseyin, Irak lideri.

birlikte çeşitli kesimlerden olumlu ve olumsuz tepkiler gelir. Bunlardan biri, dönemin ABD Başkanı Nixon'ın Allende için: "Orospu çocuğu..." demesidir!

Allende Hükümeti sosyalizm hedeflerine uygun olarak önemli değişikliklere girer: Şili'nin en önemli zenginlik kaynaklarından biri olan bakır işletmeleri millileştirilir, işçilerin ücretleri artırılır, büyük toprak sahiplerinin ellerindeki arazilerden 2,5 milyon dönümü topraksız köylülere dağıtılır, Şili yerlilerine 400.000 dönüm toprak verilir, çocuklara günlük yarım litre ücretsiz süt hakkı tanınır, devlete ait millî eğitim ve sosyal güvenlik sistemi kurulur, sendikacılara hükümette çeşitli görevler verilir...

Ve nihayet Allende, ABD patentli bir darbe ile katledilir. Allende'nin, 11 Eylül 1973'teki darbe sabahının radyo konuşmasındaki son sözleri ise şöyledir: "Şilililer, size seslenmek için elime bir kez daha fırsat geçeceğini sanmıyorum. Acı konuşmayacağım ama, sözlerimin, Şili askeri olarak ant içenlere, bu andı tutmadıkları için ahlâkî bir ceza olmasını dilerim. Askerlerin gücü var ve bizi ezip geçebilirler. Ama sosyal gelişmeye engel olamazlar. (...) Bana gösterdiğiniz bağlılık ve duyduğunuz güven için hepinize teşekkür ederim. Her zaman yanınızda olacağım, en azından anılarım yanınızda olacak. Şili'ye ve onun geleceğine inanıyorum. Bizden sonrakiler, bu karanlık ve acı günü yenmesini bileceklerdir. Sizler, çok geçmeden özgür insanların, daha iyi bir toplum kurmak için yürüyeceği yolları açacağına inanın! Yaşasın Şili!" Konuya ilişkin bkz: Armando Uribe, Kara Kitap Şili'de Amerikan Darbesi, Bilgi Yay.; Y. Bolşakov, Orta Katmanların Başkaldırısı, Konuk Yay.

1) ABD EKONOMİSİ (=POLİTİKASI)

“Bir kişi ringde dövüşür,
yokken karşıda kimse...”¹³⁴

* “Ekonomik kriz, savaş, katliam, yükselen siyasi gericilik, arsız propaganda, tekelleri sermayenin en muhafazakâr kesiminin kontrolünde bir iktidar... Hayır, 1930’larda bir Avrupa ülkesinden değil, ‘dünyanın en özgür ülkesi’ olarak sunulan, ABD’dir söz konusu olan. ‘Bu gidiş nereye?’

ABD’de Ulusal Ekonomik Araştırmalar Bürosu ekonominin 2001 Mart’ından bu yana resesyonda olduğunu resmen açıkladı. Başkan Bush ‘ekonominin durumundan çok endişeli olduğunu’ söyledi. Financial Times,¹³⁵ iyimserlerin beklentilerine katılmayarak ekonomik toparlanmanın henüz gündemde olmadığını vurguladı. Bear Sterns’in baş ekonomisti David Brown’a göre de bu son veriler ‘uzatılmış bir U biçimli resesyona karşı karşıya olduğumuzu gösteriyordu’ ve ‘2003 yılından önce bir ekonomik toparlanma beklenmemeliydi.’¹³⁶

Geçenlerde, ABD’nin enerji sektörünün dev şirketlerinden Enron battı. Fortune 500 listesinde yedinci sırada yer alan Enron’un hisselerinin işlem hacmi, ABD ve Avrupa borsalarındaki enerji sektörü işlemlerinin %25’ini oluşturuyordu. Enron 40 ülkede faaliyet gösteren, 21.000’den fazla işçi çalıştıran bir devdi.¹³⁷ 1990’larda, küreselleşme furyasında, hızla büyüyen Enron’un iflasının etkileri şimdi hızla ABD ve Avrupa bankacılık, sigortacılık sektöründe yayılıyor. Morgan Stanley Dean Witter’in analistlerine göre, bu iflasın sigorta sektörüne yükü 2 milyar doları bulacak.¹³⁸

Enron gibi dev bir şirketin çöküşü, sırada başka ‘kazaların’da olabileceğini düşündürüyor. Arjantin’den gelecek bir iflas haberi ‘kaza’ olasılıklarını daha da güçlendirecekti.

---

¹³⁴ Behçet Necatigil.

¹³⁵ George W. Bush, Financial Times, 30 Aralık 2001.

¹³⁶ David Brown, The Guardian, 1 Aralık 2001.

¹³⁷ Financial Times, 30 Aralık 2001.

¹³⁸ Wall Street Journal, 30 Aralık 2001.

Bu görüntü, terörizme karşı sürekli bir uluslararası savaş aracılığıyla yeni bir dünya düzeni kurmak için atağa kalkmış olan ABD için hiç iyi haber değil. Tabii dünyanın geri kalanı için de... Bir hegemonyacı devlet, ne kadar güçlü bir ekonomiye dayanıyorsa, dayatmak istediği düzeni, o kadar az maliyetle, şiddete o kadar az başvurarak kurabilir. Ekonomik gücü, iktidarsız bir psikopatin, düş kırıklığının acısını seri cinayetlerle dindirmeye kalkmasına benzer bir durumu uluslararası düzlemde kolaylıkla yaratabilir. Afganistan savaşının bu yönde bir dönüşüme girdiğine ilişkin işaretler artıyor”.¹³⁹

* “Soğuk savaşın hemen arkasından, Kissinger, Kristol, Fukuyama, Charles Krauthammer gibi muhafazakâr analistler, Project for a New American Century, Nixon Centre, Centre for Security Policy gibi muhafazakâr ‘think tank’, ABD’nin uluslararası konumunu doğru kavraması, artık bir ‘Imperium’ (imparatorluk) yönettiğini görmesi, buna uygun davranması gerektiğini anlatmaya başladılar. Bu yaklaşım ABD dış politikasının tek yanlılık (unilateralism) prensibine göre düzenlenmesi gerektiğini savunuyordu. Çünkü, çok yanlılık (multi-lateralism) ABD çıkarlarını sulandırıyor, gereksiz zaman, güç kaybına neden oluyordu.

ABD’nin ekonomik, siyasi ve kültürel etkisinden daha çok askeri üstünlüğüne, diğer bir deyişle güç ögesine dayanmayı esas alan ‘şahinlere’ karşılık ‘güvercinler’ ise hegemonyanın geniş bir ittifaklar yelpazesine dayanılarak, müttefiklerin kaygı ve çıkarları göz önüne alınarak, liderliğin diğerleri tarafından kabul edilmesi sağlanarak sürdürülmesi gerektiğini savunuyorlardı. 1997’de Birinci Dört Yıllık Savunma Değerlendirme Raporunda (QDR-1) ve Kosova savaşı sırasında güvercinlerin etkin olduğu söylenebilir.

Ancak, Clinton’ın ikinci döneminde, güvercinlerin hegemonya konseptine karşı sesler giderek yükselmeye, ABD’nin askeri gücünün zayıflamakta olduğuna ilişkin tezler yaygınlık kazanmaya başlamıştı. Özellikle Ulusal Savunma Kalkanı Projesi bağlamında, Ba-

---

¹³⁹ Ergin Yıldızoglu, “ABD, Nereye?”, Cumhuriyet, 3 Aralık 2001, s.11.

listik Füze Anlaşması'ndan (BFA) da tek taraflı olarak çekilmeyi gündeme getiren, bizim de aktardığımız, bu tartışmalar içinde şahinlerin görüşleri giderek öne çıkmaya, kadroları savunma bürokrasisi içinde güçlenmeye başladılar.

Giderek, Demokrat Parti saflarında da taraftar bulmaya başlayan şahinlerin savunma anlayışı, seçimlerden önce iki partinin uzmanlarınca hazırlanan ortak raporlarda özellikle Amerika'nın Ulusal Savunması raporunda belirginleşmeye başladı. 11 Eylül'den önce hazırlanmaya başlayan QDR-2 bu görüşler doğrultusunda son şeklini almak üzereydi ki 11 Eylül saldırısı gerçekleşti. QDR-2, bir hegemon olarak ABD'nin karşı karşıya kaldığı iki soruna çözüm bulmayı amaçlayacaktı. Birincisi dünyanın çeşitli bölgelerinde ortaya çıkan sorunların genelleşmesini engellemek, ikincisi ABD'yi olası bir genel hegemonya savaşına hazırlamak. QDR-2, yayımlandığında, ABD savunma çevrelerinin bu sorunu, 'imperium' yönetme prensibini benimseyerek çözmeye karar verdiğini gösterdi.

Kısaca anımsatalım; ABD, her bölgede ordular bulunduracak, her bölgeyi kendi etkisine ve erişimine açık tutacak, kapalı bölgeleri, örneğin 'serseri devletlerin' ya rejimlerini değiştirecek ya da onları yok edecekti. ABD kendi refahının dünyanın refahı, ABD barışının (Pax Americana) genel barış anlamına geldiğini de ilan ediyordu. Böylece ABD, artık kendini tam bir emperyal devlet olarak sunuyor, siyaset bilimcisi Istvan Mezaros'un deyişiyle, dünyada, en genel anlamda, 'Sermayenin devleti' olarak davranmaya karar verdiğini açıklıyordu.

11 Eylül saldırısının ardından ilk anda şahinlerin değil güvercinlerin öne çıktığını düşündüren gelişmeler yaşandı. İttifaklara ve kabule dayanan, 'çok yanlı' dış politikanın temsilcisi Powell, terörizme karşı geniş bir ittifaklar yelpazesi oluşturmaya girişti. Ama kısa sürede görüldü ki ABD, William Pfaff'ın deyişiyle, 'savaş partisi', içine kimseyi almaya niyetli değildi. Nitekim bir Heritage Foundation panelinde, şahinlerden Richard Perle, 'Ne ittifakı, ben ittifak filan görmüyorum' diyecek ve esas olarak 'show' un ABD tarafından, tek yanlı olarak yönetildiğini vurgulayacaktı. Bu arada şahinler, güç uygulamanın önemini daha çok vurgulamaya başladılar. Krauthammer, yazılarında 'Ya-

pamazsınız diyordunuz, yaptık bile...’, ‘Arap sokakları ayaklanacak di-yordunuz, ayaklanmadılar. Çünkü onlar uzlaşma dilinden değil, gücün dilinden anlar, saygı gösterir ve hizaya girerler’ diyordu.

Bush, Balistik Füze Anlaşması’ndan (BFA) tek taraflı olarak çekildiklerini açıklayınca da şahinler bu kararı alkışladılar. Krauthammer’e göre ‘BFA öldü, Kyoto öldü, tümüyle işe yaramaz biyolojik silah denetim anlaşması öldü’, tek-yanlılık, egemen prensip olarak Bush yönetimine damgasına vurdu.

Foreign Policy in Focus’un editörü Jim Lobe, bu kadroların yükseliş sürecini anlattığı yazısında, Afganistan’da savaşın kolay kazanıldığı varsayımından hareketle, şimdi şahinlerin Irak’ı hedef aldıklarını, olası bir Irak operasyonu ile ilgili tartışmayı kazanmaya başladıklarını anlatıyordu. Wall Street Journal’da, yayımlanan ve Saddam rejimine karşı, Irak Ulusal Kongresi’nin Afganistan türü büyük bir ateş gücüyle desteklenmesine dayalı bir stratejiyi hararetle savunan yorum, konunun artık Bush yönetiminin gündemine oturduğunu gösteriyordu. Aynı gün Guardian’da yayımlanan bir yorum, şahinlerin gücünün arttığına, Powell’ın zayıfladığına değindikten sonra, şahinlerin yükselişinin ABD’nin İsrail-Filistin politikasına kadar uzanan bir seri alanda etkisinin görülmeye başladığını vurguladı.

Şahinlerin yükselişi Prof. Wallerstein’in de dikkatinden kaçmamıştı. Ancak yorumuna Öripides’in ‘Tanrılar yok edecekleri insanları önce çıldırtmış’ sözleriyle başlayan Wallerstein, gerileyen bir hegemonyacı güç olarak ABD’nin yönetiminin, salt askeri üstünlüğe dayanmaya çalışan şahinlerin eline geçmesinin büyük felaketlere yol açacağına işaret etti”.¹⁴⁰

11 EYLÜL SORU(N)LARI

“Spes sibi quis que”¹⁴¹

* Diane von Furstenberg’in, “11 Eylül sabahı olayı haber vermek üzere telefonla beni arayan oğlum, ‘Anne, televizyonu hemen aç.

¹⁴⁰ Ergin Yıldızoglu, “Şahinlerin Mevsimi...”, Cumhuriyet, 19 Aralık 2001, s.4.

¹⁴¹ “Herkes kendine umut. (versin)” (Verg. Aen. 11, 309).

Kapitalizmin sonunu izleyebilirsin” ya da Wim Wenders’in, “11 Eylül 2001, Amerikalıların ilk kez kendi dünyaları dışında neler olduğu üzerinde düşündükleri tarihtir”¹⁴² veya Muhammed Hasaneyn Heykel’in, Yepyeni bir savaşla karşı karşıyayız. Kural tanımayan, nereden nasıl geleceği belli olmayan bir tehlikenin hedefi Amerika, sözde terörle mücadelesinde ağır kayıplar verecek, ağır bedeller ödeyecektir. Başta ABD olmak üzere, komünist tehlikeyi önlemek amacıyla örgütleyip, eğittikleri zavallı Arap gençlerini cihat için Afganistan’a gönderen bütün sistemler (devletler); işleri bittiğinde, bunları terörist suçlamasıyla cezaevlerine tıkan sistemlerin ta kendileridir. ABD, kurlsız bu savaşta, çok ülkenin ve çok insanın hayatını söndürecek. Bu haliyle, o çok küçümsediği Üçüncü Dünya ülkelerindeki diktatörlüklerin derecesine inecektir. Kısaca, New York’taki yangına misilleme yapmaya kararlı Amerika, dünyayı aleve boğacaktır”¹⁴³ diye betimledikleri 11 Eylül dönemeciyle¹⁴⁴ “Kapitalist uygarlığın gün batımı başlamıştır. 21. yüzyılın ilk yıllarının bu gün batımı ve onu takip edecek karanlıkta geçmesi kaçınılmaz görünüyor”.¹⁴⁵

¹⁴² “11 Eylül’den Sonra Neler Oldu!”, Cumhuriyet, 18 Kasım 2001, s.10.

¹⁴³ “Arap Basını Temkinli”, Cumhuriyet 15 Kasım 2001, s.9.

¹⁴⁴ Bkz: ABD, Terör, İslâm: 11 Eylül Üzerine, Der: Ahmet Demirhan, Vadi Yay., 2001; Birikim Kasım 2001; Timothy Mitchell, “11 Eylül’ün Nedenleri”, s.68; Hernando de Soto, “Terörün Yapısı”, s.86; Murat Güzel, “11 Eylül’ün Ötesinde: Terörün Adaleti”, Tezkire Dergisi, Kasım-Aralık 2001, s.53-57; Haksöz Dergisi, Ekim 2001; Kadrihan Mendi, “Bir Hipermetin Olarak New York Eylemi”; Bülent Şahin Erdeğer, “11 Eylül 2001: ABD Terörizminin Yeni Meyvesi”; “Eski Dünyada Yeni Savaşlar”, Fırat’ta Yaşam, 15 Ekim 2001, s.1; “Kulübelere Barış, Saraylara Savaş”, Alinterimiz Gazetesi, 10 Ekim 2001, s.1; “Psikolojik Savaş, ‘Özgür Dünya’ ve Küresel Sansür”, Kızıl Bayrak, 13 Ekim 2001, s.20; İlhan Yüce, “Saldırganlık, Yıkıcılık ve Şiddet Üzerine Bir Deneme”, İnsancıl Dergisi, Ekim 2001, s.8; Rojda Demir, “Terörist Kim? Azınlığın Çoğunluğa Karşı Savaş Operasyonu”, Devrimci Demokrasi, 16-31 Ekim 2001, s.7; Sadık Kolusu, “Rüzgâr Eken Fırtına Biçer!”, Fırat’ta Yaşam, 17 Eylül 2001, s.7; “Halklara Barış, Emperyalizme Savaş”, Alinterimiz Gazetesi, 24 Ekim 2001, s.1; “Almanya’da Terör Paketleri Ardarda Açıklanıyor: Temel Demokratik Haklar Peşpeşe Tırmanıyor”, Kızıl Bayrak, 20 Ekim 2001, s.23; Havva Güney, “11 Eylül Sonrası Amerika İzlenimleri”, Tezkire Dergisi, Kasım-Aralık 2001, s.34-37; Şebnem Şenyener, “Bir Ay Sonra”, Varlık Dergisi, Kasım 2001, s.19-21; Ethem Reşit, “...Yeryüzünün Lanetlileri’nin Laneti! Ya da 11 Eylül Ardından”, Kaldıraç Dergisi Ekim-Kasım 2001, s.40; S. Çiftiyürek, “Eylemin Sorumlusu Kim?”, Fırat’ta Yaşam, 17 Eylül 2001, s.5; Mehmet Yılmaz, “11 Eylül ve YDD”, Direniş Gazetesi, Ekim 2001, s.12-13; Yaşar Çabuklu, “İkiz Kulelerin Trajedisi”, Varlık Dergisi, Ekim 2001, s.11-12.

¹⁴⁵ Ömer Laçiner, “Batı’da Gün Batımı”, Birikim Dergisi, No:151, Kasım 2001, s.11.

Dönemece dair iki noktaya dikkat çekmeden geçmek mümkün değil...

* Birincisi: 11Eylül bir sürpriz değildi...¹⁴⁶ ABD'nin bu konuda öngörülleri vardı... Örneğin Merkezi İstihbarat Örgütü CIA'nın başkanı George Tenet, 7 Şubat 2001 tarihinde Amerikan Senatosu'nun Özel İstihbarat Komitesi'ndeki konuşmasında, "belirsizlik katsayısı" çok yüksek bir dönemden geçildiğini kaydettikten sonra, ABD'nin karşı-sındaki en büyük tehlikenin uluslararası terörizm olduğunu vurgulayıp şöyle devam ediyor: "Terörizmin tehdidi gerçektir, acildir ve evrimleşerek gelişmektedir. Son beş yılda devlet destekli terörizm azaldı, ancak uluslararası terör grupları ortaya çıktı. Bunların liderlik yapıları merkeziyetçi olmadığından saptanmaları ve sıkıştırılmaları daha zor... Teröristler, hem yaptıkları operasyonların uygulanmasında hem de kullandıkları teknolojilerde ustalık kazanıyorlar. Örneğin, biz hükümet binaları ve askeri tesislerdeki güvenliğini artırdıkça, onlar çok sayıda insanın öleceği daha yumuşak hedefler arıyorlar. Çok gelişmiş araçlar kullanıyor, eşzamanlı saldırılar yapmak gibi stratejilere başvuruyorlar... Usame Bin Ladin ile küresel yardımcıları ve destekçileri şebekesi, en acil ve ciddi tehlikeyi oluşturmaktadır... Hiç uyarı yapmaksızın çok sayıda saldırı düzenleyebilecek kapasiteye sahiptir".

Ayrıca 7 Şubat 2001'de Askeri İstihbarat Dairesi'nin başındaki Thomas R. Wilson'ın, Senato Komitesi'ndeki konuşmasında da 11 Eylülvari bir şeylerin beklendiğini ortaya koyuyor. Wilson gelecek 5-10 yılın çok çalkantılı geçeceği tahminini yaptıktan sonra, önümüzdeki 12-24 ay için beklentilerini şöyle sıralıyor: "1) Amerikan çıkarlarına Amerika'nın içinde ya da dışında büyük bir terörist saldırısı. Bu saldırının tipik bir 'asimetrik yaklaşım' örneği olması bekleniyor. 2) Filistinlilerle İsrailiiler arasında kanlı çatışmaların çoğalması sonucu Ortadoğu'da gerilimin artması ve anti-Amerikan protestoların yoğunlaşması..."

11 Eylül'ün pek de sürpriz olmadığına ilişkin üçüncü 'belge' gene 2001 Şubat'ında New York Times'da; bakın yorumunda ne denmiş: "Asimetrik savaş devrine hoşgeldiniz. Askeri uzmanlar,

---

¹⁴⁶ Bkz: "11 Eylül Geliyorum Dedi", Radikal Cumartesi Eki, 12 Ocak 2002, s.2.

artık, küçük bir komando grubunun Amerika'yı allak bullak edebileceğini ve saldırı emrini kimin verdiği konusunda tek bir kanıt bile bırakmayabileceğini söylüyorlar”.

* İkincisi ise, ABD ile Usame Bin Ladin ilişkisi... “2001 yılının 4 Temmuzunda Bin Ladin kronik böbrek hastalığından dolayı, Dubai’de Amerikan Hastanesi’ne yattı. Bölgedeki CIA İstasyon Şefi, Ladin’i hastanedeki özel süitinde ziyaret etti. O sırada Ladin, ABD’nin Afrika’daki iki büyükelçiliğinin bombalanması ve USS Cole savaş gemisine düzenlenen saldırıdan dolayı aranmaktaydı. ABD’nin eski Başkanı Clinton tarafından yayımlanan bir belgeye göre Ladin’in daha o dönemde yakalanması mümkündü. Oysa Ladin’in 14 Temmuz 2001’de özel jetiyle Dubai’den ayrılmasına izin verildi. 15 Temmuz’da da CIA İstasyon şefi Washington’a döndü.

Soru: En çok arananlar listesinde adı varken ve buluşma günlerinde Dubai açıklarında Amerikan deniz komandoları devriye gezmekte iken CIA, yani ABD, Bin Ladin’i neden yakalamadı?

6 Eylül gününden itibaren New York borsasında United Airlines’ın ve American Airlines’ın hisselerinde yüksek fiyattan, olağandışı satışlar başladı. İkiz kulelere saldırı gününün arifesine kadar süren satışlar, olağan haftaların tam %1.200 üstünde. Bir başka yüksek fiyattan hisse satış işlemi uluslararası finans kurumları olan Merrill- Lynch ve Morgan Stanley’de görüldü. O hisselerin satışındaki olağandışılık da %600’ü buldu. 11 Eylül günü kaçırılan ve düşen uçaklar bu iki havayolu şirketine aitti. Keza Morgan- Stanley ve Merrill-Lynch finans kurumlarının da ikiz kulelerde her biri 22’şer kata yayılmış merkezleri bulunuyordu.

11 Eylül’ün hemen ardından, hem uçak şirketlerinin hem de iki finans kurumunun hisselerinde inanılmaz düşüşler oldu. United Airlines’ın satılan ve 11 Eylül’den birkaç gün önce yüksek fiyata elden çıkarılan hisselerinin birçoğu 1996-98 yılları arasında Deutsche-AB Brown Şirketi tarafından alınmıştı. O yıllarda Deutsche-AB Brown şirketinin başında A.B. Krongrad bulunuyordu. Krongrad 11 Eylül’de CIA’nın başındaydı ve bugün de başında.

Soru: Nasıl yani? Sizce sorulacak bir şey kalmış mı?

11 Eylül'den tam bir ay önce, Ağustos 2001'de Rusya Devlet başkanı Vladimir Putin, Rus Gizli İstihbarat Servisi'ne; havaalanlarına, hükümet binalarına ve ABD'nin simgesi sayılan bazı binalara sivil uçaklarla gerçekleştirilecek kesin saldırılarla ilgili olarak ABD yönetimini 'derhal, açık ve kesin bir dille' uyarması için emir verdi. Putin böyle bir emir verdiğini, eylül ayı sonunda Amerikan NBC televizyonuna doğruladı. Soru: İki olasılık var. Ya Rusya gizli servisi bu bilgiyi vermeyi unuttu; ya CIA şefi aldığı bilgiyi masasında unuttu.

Acaba hangisi doğru?

1-10 Eylül günleri arasında İngiltere, Arap Yarımadası'nın Pakistan'a en yakın noktası olan Umman'a 'Hasat Harekâtı' çerçevesinde 25 bin askerini ve en büyük donanma filosunu konuşlandırdı. Aynı anda, deniz komandolarını taşıyan iki ABD gemisi, Arap Denizi'nde Pakistan sınırının hemen dışındaki bir bölgeye ulaştı. Yine aynı zamanda, 'Parlak Yıldız Harekâtı' için Mısır'da bulunan 23 bin NATO askerine, 17 bin ABD askeri daha katıldı. Tüm bu askeri güçler, ilk uçak Dünya Ticaret Merkezi'ne saldırmadan önce yerlerini aldılar.

Soru: Bu olağandışı askeri yığınağın 11 Eylül'den on gün önce başlayıp, bir gün önce tamamlanması bir rastlantıdan ibarettir değil mi?¹⁴⁷

* Asla bir sürpriz olmayan ve soru(n)larının da unutulmaması gereken 11 Eylül 2001 dönemeciyle Bush yönetimi, 'terörizmle savaş'ın gerekli gördüğü adımlarını bir bir attı. 'Dünyanın demokrasi hamisi' olduğunu iddia eden ABD'de 'hukuk kuralları' tersyüz ediliverdi. İstihbarat servisleri, 'cadı avı' başlattı. Yeni saldırılara uğrama paranoyası sıcak tutulup sivil özgürlükler rafa kaldırıldı... İç Güvenlik Bakanlığı kuruldu, 100'den fazla kararname çıkarıldı. 1.100 yabancı, çoğu göçmenlik yasalarını ihlâl gibi suçlardan gözetimine alındı. Gerekçe gösterilmeden sınır dışı edilmelerinin yasal yolu açıldı. 5 bine yakın Müslüman öğrenci sorgudan geçti. İcraatlar 13 Kasım'da askeri mahkemeler kurmaya vardı.

---

¹⁴⁷ Aydın Engin, "11 Eylül'ün Hâlâ Yanıtsız Soruları", Cumhuriyet, 15 Ocak 2002, s.5.

Ve ABD McCarthy'ci bir milliyetçi dalgaya binerken, küresel 28 Şubat'ın¹⁴⁸ da önü açıldı...

1) 21. YÜZYIL MCCARTHYİZMİ

“Kaligula döneminin Roma'sı, günümüz Washington'unun yanında, papazların çay partisi gibi kalıyor”.¹⁴⁹

11 Eylül saldırılarının ardından Amerikalıların Bush'a desteği %82 oranında artarken;¹⁵⁰ “ABD'nin teröre karşı açtığı savaşta, milliyetçilik güneş gibi parlıyor!”¹⁵¹ Bunda, Beyaz Saray'ın payı büyük. Beyaz Saray sözcüsü Fleischer'in bir uyarısı var: ‘Her Amerikalı, savaşla ilgili sözlerine çok dikkat etmeli!’

Yönetimin bu açık tehdidi, toplumda hızla yükselen milliyetçilik dalgasıyla birleşiyor. Ve ortaya, ABD'de geçmiş elli yılın gazetecilik değerlerini yerle bir eden, tek sesli bir ABD medyası çıkıyor.¹⁵² ‘Önce Amerika, sonra gazetecilik!’ (...) O kadar ki, bırakın

¹⁴⁸ Bakın bu konuda Ertuğrul Özkök neler diyor: “Bana göre ‘11 Eylül’ denilen musibet, uzun süredir İslâm âleminde, için için yanan şüphe korunu birden alevlendirdi. Önce ‘İran İslâmı’, arkasından Taliban dejenerasyonu; İslâmı, terörün yeni yüzü haline getirdi. İslâm dünyası içinde azınlık olan bu eğilim, giderek İslâmî âlemin en modern yüzü olan Türkiye’yi bile tehdit etmeye başladı. Türkiye, meselesini 28 Şubat’ta halletti. Toplumun sivil kesimi ile asker kesimi tarihîndeki gerçek ittifakı yaparak, İslâm’ın siyaset tarafından dejener edilmesine son verdi. Hem Türkiye’yi hem İslâm’ı, siyasi olarak yozlaştırmaya çalışan bir azınlığın elinden kurtardı. 28 Şubat işte bu yüzden İslâmî âlem içindeki en büyük ‘halk devrimlerinden’ biridir. Yörüngesinden çıkarılmak istenen Türkiye, roketlerini ateşleyerek, yeniden yörüngesine oturmuştur.

Türkiye’de başlayan bu hareket şimdi bütün İslâm dünyasına yayılma eğilimi gösteriyor. İslâm dünyasının insanları, ‘tarihi bir ikiyüzlülüktен’ kurtuluyor. Bu yeni dönemde artık herkes kendi hayat tarzını özgürce seçme imkânına sahip olacak. Özetlemek gerekirse; küreselleşen bu 28Şubat zihniyeti, dünyanın ikinci ve son ‘soğuk savaşını’ da ortadan kaldıracak gelişmeleri başlatıyor. Olay budur. 28 Şubat artık bütün İslâm âlemi için bir milat olmuştur” (“Küresel 28 Şubat, İkinci Soğuk Savaşı Bitiriyor”, Hürriyet, 2 Ocak 2002, s.17).

¹⁴⁹ Ergin Yıldızoglu, “Enron, Kaligula ve Sığık Üstüne...”, Cumhuriyet, 16 Ocak 2002, s.4.

¹⁵⁰ “11 Eylül Bush’a Yaradı”, Cumhuriyet, 22 Ocak 2002, s.11.

¹⁵¹ Bkz: Noyan Ayan, “11 Eylül’le Şarkılar da Değişti”, Radikal İki, 30 Aralık 2001; Hasan Bülent Kahraman, “Amerika... Amerika...”, Radikal, 29 Kasım 1999; Murat Belge, “Toplu Histeri”, Radikal 30 Aralık 2001, s.9; Tufan Türeç, “Amerika, Amerika...”, Hürriyet, 18 Ocak 2002.

¹⁵² “Bush yönetimi ile bir araya gelen Hollywood ve Amerikan TV kanallarının temsilcileri ülkenin ve FBI, CIA gibi kuruluşların imajı parlamta kararı aldılar”. (“İşte Bir Cephe Daha”, Radikal, 20 Ekim 2001, s.22). “CIA, peş peşe gelen skandallarla zedelenen itibarına Hollywood cılası çekiyor” (“CIA İftiharla Takdim Eder”, Radikal, 7 Eylül 2001, s.11).

savaş haberlerini, hatta çok ilgisiz bir nedenle bile, Başkan Bush'u cleştirmek, artık neredeyse tabu! ABD medyasındaki bu hava, ABD halkını hizaya getiriyor!.. Bir ankete göre: 'Halkın %60'ı, hangi haberlerin yayımlanacağına medyanın değil, Pentagon'un karar vermesini istiyor! Halkın %84'ü, sansürden yana.'¹⁵³ 11 Eylül'le birlikte, ABD medyası savaş mahkemeleri gibi'¹⁵⁴ çalışıyor.¹⁵⁵

"ABD ile İngiltere'nin Afganistan harekâtında medyaya uyguladığı baskılar, kamuoyunun haber alma özgürlüğünü engelleyen boyutlara ulaştı. Örneğin CNN Başkanı Walter Isaacson, personele, 'Taliban'ın teröristlere yataklık ettiğini unutmayıp, sivil yıkımlara dair görüntüleri dengeli vermeleri' uyarısı yaptı. 'Afganistan'daki can kayıplarına fazla odaklanmak sapkınca gözüküyor' denen uyarıda, 'Taliban'ın perspektifinden bildiriyor gözükmemek için olayları doğrulatma çabalarımızı iki katına çıkarmalıyız. Taliban'ın insan kalkarı kullandığından ve 5 bin masumun ölümünden sorumlu teröristlere yataklık yaptığından söz etmeliyiz' diye yabancı muhabirlerin kulağı çekildi.

Isaacson, son demecinde, 'İnsanların Afganistan'da sivilleri acı çekerken gördüklerinde, bunun ABD'ye büyük ıstırap vermiş bir terörist saldırının bağlamında olduğunu anlamalarından emin olmak istiyoruz' derken; CNN'in standart ve pratik bölümü başkanı Rick Davis sunuculardan haberlerinin ardından şöyle cümleler kurmalarını istedi: 'Bunları izlerken ABD harekâtının 5 bin masum insanın ölümüne yol açan terör saldırılarına misilleme olduğunu unutmamalıyız.' Ya da 'Taliban hâlâ teröristlere yataklık etmeyi sürdürse de, Pentagon her seferinde Afganistan'da sivil can kayıplarını azaltmaya çalıştığını vurguladı'...'¹⁵⁶

* McCarthy'cilik hummasının ülke çapında tırman(dırıl)dığı Amerika'nın "Washington'unda ABD Barış Enstitüsü'ndeki öğre-

¹⁵³ Der Spiegel, No: 46, s.122.

¹⁵⁴ Yalçın Doğan, "ABD Medyası Savaş Mahkemeleri Gibi", Cumhuriyet, 17 Kasım 2001, s.9.

¹⁵⁵ "Uyguladığı baskıya rağmen Katar'dan yayın yapan El Cezire televizyonunun, Afganistan'daki operasyon hakkındaki 'sakıncalı yayınlarını' engelleyemeyen ABD yönetimi rakip bir Arapça kanal açmak için kolları sıvadı. Yaklaşık 500 milyon dolara patlayacak yeni kanal El Cezire ile aynı bölgelere yayın yapacak ve ABD karşıtı olarak bilinen Müslüman gençlerin kalbini kazanmaya öncelik verecek" (El Cezire mi Yaman ABD mi Yaman?, Radikal, 24 Kasım 2001, s.11).

¹⁵⁶ "CNN Haberde 'Tarz' Yaratıyor", Radikal, 1 Kasım 2001, s.10.

tim üyelerinden Barbara Wien, 'Terörün kökeninde ABD dış politikasının çelişkileri var' dediği için baskıyla istifaya zorlandı. New Meksico Üniversitesi profesörlerinden Richard Berthold ve Teksas Üniversitesi'nden siyaset bilimci Robert Jansen, Amerikan politikasına ters düştükleri için disiplin kurullarına verildi.

Amerika Özgür Düşünceyi Destekleyen Kitapçılar Vakfı, üyelerine bir genelge yollayarak bazı uyarılarda bulundu. Uyarıda şöyle denildi: 'Sayın kitapçı, Başkan Bush'un imzaladığı son antiterör yasa-sı FBI polislerine iş yerlerinizdeki tüm dosya ve kayıtları arama yetkisi veriyor. Tüm iletişim dosyalarınız buna dahildir. Yeni yasa-ya göre, sattığınız kitapların adlarını taşıyan liste de polise verilecektir. Arama emri geldiğinde mahkemeye itiraz hakkınız kaldırılmış olup, avukatınıza durumu haber vermeniz de yasaktır. Arama belgesi aldığınızda vakfımıza sakın bilgi vermeyin.'

Batı Virginia'nın Sisson kentinde lise öğrencisi Katie Sierra, 'ırkçılığa hayır' yazılı gömlek giyip Müslümanlara yapılan baskıları kınadığı için okuldan uzaklaştırıldı.

Utah'ta Sun Advocate gazetesi muhabiri Jackie Anderson, Spectrum gazetesi çizeri Steve Benson, Salt Lake Tribune gazetesi çizeri Aaron McGruder, Oregon'da Courier gazetesi yazarı Dan Gutrie, Teksas City gazetesi yazarı Tom Gutting, Başkan Bush'un politikalarını eleştirdikleri için patronları tarafından işlerinden kovuldular".¹⁵⁷

"ABD'deki milliyetçilik rüzgârlarının kapsama alanı genişlerken; Cheney'nin eşinin de yer aldığı bir örgüt, 'Önce kendimizi sorgulayalım' diyen aydınları suçlama kampanyası başlattı... Örneğin muhafazakâr örgütler, akademisyenlere karşı McCarthy dönemini hatırlatan bir saldırı başlattı. Bunun örneği, üniversite müfredatlarında vatansever değerlerin ihmal edildiğinden şikâyet eden Amerikan Veliler ve Öğrenciler Konseyi'nin açıkladığı 117 maddelik rapor oldu. Kurucuları arasında Başkan Yardımcısı Dick Cheney'nin eşi Lynne'in de yer aldığı Konsey'in raporunda, 'Amerika'nın her iki partiden seçilmiş yetkilileri ve her görüşten medya

---

¹⁵⁷ Deniz Som, "McCarthy'cilik", Cumhuriyet, 18 Ocak 2002, s.15.

yorumcuları saldırıları kınar ve saldırıları ‘şer’ diye niteleyen başkalarının izinden giderken, pek çok öğretim görevlisi buna itiraz etti. Hatta önce Amerika’yı suçlamayı tercih etti’ deniyor.

Vatansever davranışlar göstermeyen akademisyenlerin adları açıklanmasa da, Konsey’in gözüünün tutmadığı yüksekokul ve üniversitelerin adları yayımlanıyor ve profesörler kadar öğrencilerin de sözlerinden alıntılar yapılıyor. Raporda, New York Üniversitesi’nde görevli bir matematikçinin ‘Saldırıların mutlak sorumluluğu bu ülkenin kapitalist yönetici sınıfındadır’ sözlerine yer veriliyor. Rutgers Üniversitesi’nden bir İngiliz profesörü ‘ABD dış siyasetinin geçmiş on yıllardaki faşizmi’nden söz ederken, Massachusetts Institute of Technology’den (MIT) bir antropoloji profesörü, ‘Terörizme karşı savaş başlatmanın en iyi yolu aynaya bakmak olabilir’ diyor. Nitekim MIT profesörünün adı uzun süre gizli kalmadı. “O kişi bendim” diye ortaya çıkan Hugh Gusterson, New York Times’a zehir zemberek demec verip, raporda McCarthycilik kokusu aldığını söyledi”.¹⁵⁸

* ABD’deki kamuoyu yoklamaları, New York ve Washington’da 11 Eylül’de meydana gelen terörist saldırılardan sonra, Amerikalıların büyük bir çoğunluğunun terörizmle mücadelede sert yasal önlemler alınmasını desteklediğini gösterdi. ABC News/Washington Post tarafından yapılan kamuoyu yoklaması, terörizm suçlaması yöneltilen ve vatandaş olmayan şüphelilerin askeri mahkemelerde yargılanması ve terörizmle suçlanan tutukluların avukatlarıyla yaptıkları görüşmelerin gizlice dinlenmesi gibi unsurları içeren sert yasal önlemlere büyük oranda destek verdiğini gösterdi.

Kamuoyu yoklamalarına göre Amerikalıların %59’u ABD vatandaşları olmayan terör şüphelilerinin askeri mahkemede yargılanmasına sıcak bakıyor. Terörizm suçlamasıyla yargılanan tutukluların avukatlarıyla yaptıkları görüşmelerin gizlice dinlenmesi önerisini destekleyenlerin oranıysa %73 olarak belirlendi. Kamuoyu yoklamalarında ayrıca Amerikalıların %78’inin Irak Devlet Başkanı

---

¹⁵⁸ “McCarthy’cilik Diriliyor”, Radikal, 26 Kasım 2001, s.11.

Saddam Hüseyin'i iktidardan indirmek için askeri harekât düzenlenmesine de destek verdiklerini ortaya çıkardı.¹⁵⁹

“Amerikalı yetkililer ülkelerindeki terör bağlantılarını açığa çıkarmak için kitlesel tutuklama kampanyası yürütürken, ilk gözaltında ölüm vakası haberi de geldi. New Jersey eyaletinde Pakistanlı bir tutuklunun hücresinde ölü bulunduğu açıklandı. Adliye görevlisi Emily Hornaday, FBI tarafından tutuklanan 55 yaşındaki Muhammed Butt isimli Pakistanlının kalbinde bir sorun olduğunu ve doğal nedenlerle öldüğünü öne sürdü”.¹⁶⁰

“Özgürlükler cenneti olmakla övünen ABD, 11 Eylül saldırılarının ardından özellikle Arap kökenlilere karşı başlattığı gözaltı furyasında tam bir hukuk ve adalet fiyaskosuna imza attı.¹⁶¹ Ülkenin saygın gazetelerinden Washington Post, gözaltına alınan yüzlerce insandan günlerce ne haber alınabildiğini, ne de hangi gerekçeyle alındıklarına dair açıklama yapıldığını yazdı. Gazeteye göre, içeride kaç kişinin olduğu bile bilinmezken, gözaltındakilere avukatlarıyla görüşme izni de verilmedi. ABD yetkilileri, gelişmelerden kaygılı insan hakları savunucularının sorularını, ‘Her şey yasalara uygun yapılıyor’ nakaratıyla geçiştirmeye çalıştı. Ancak gazetenin gözaltından çıkanlarla yaptığı görüşmeler, yaşananların boyutunu da gözler önüne serdi. 23 yaşındaki Suudi Arabistanlı üniversite öğrencisi Yezit el-Salmi, gözaltında tutulduğu 17 gün boyunca sayısız sorguya alındığını, kötü muamele gördüğünü ve kendisine ismiyle değil, ‘terörist’ diye hitap edildiğini anlattı. Salmi’nin gözaltına alınma gerekçesi, hava korsanlarından Navaf Alzahmi ile bir yıl önce altı haftalığına aynı evde yaşamış olması. Salmi’nin avukatı Randall B. Hamud, günler sonra müvekkiliyle görüşme izni verildiğini belirtirken, ‘Salmi’yi getirdiklerinde ayaklarına zincir vurulmuştu ve yanında altı gardiyan vardı’ diye anlatıyor”.¹⁶²

---

¹⁵⁹ “Amerikan Halkı Sertlikten Yana”, Cumhuriyet, 30 Kasım 2001, s.9.

¹⁶⁰ “Gözaltında İlk Ölü”, Radikal, 26 Ekim 2001, s.10.

¹⁶¹ Bkz: Turgut Tarhanlı, “İnsan Hakları Hareketi ve 11 Eylül”, Radikal, 25 Ekim 2001, s.8; İsmet Berkan, “Terör Propagandası ve İfade Özgürlüğü”, Radikal, 27 Kasım 2001, s.3.

¹⁶² “Dara Düşünce Demokrasi Rafa”, Radikal, 23 Ekim 2001, s.10.

“11 Eylül’deki saldırıların ardından Ortadoğu kökenlilere ve Müslümanlara karşı başlatılan tutuklama furyası ABD’de yaşayan Türklere kadar uzandı”.¹⁶³ “11 Eylül’den sonra FBI, Arap kökenlilere yönelik gözaltı furyası başlattı. Washington Post, Kaide’yle ilişkili olduğu şüphesiyle gözaltında tuttuklarını konuşturamayan FBI’nın, bu kimseleri ‘polisi işkenceye yatkın’ ülkelere iade etmek için çare aradığını öne sürdü”.¹⁶⁴

* “Terörle mücadele adına başkana ve Beyaz Saray’a verilen yetkiler, II. Dünya Savaşı’nda Başkan Roosevelt’in sahip olduğu yetkilerle yarışıyor. Bush için artık ‘Başkan Kral’ yakıştırması yapılıyor. Terör sanıklarının askeri mahkemede yargılanması kararı Bush’a gerçekten de kral yetkileri tanıyor.”¹⁶⁵ Bush, artık Amerikan yurttışı olmayan bir terör sanığını yakalatacak, yargılayacak, mahkûm ettirecek, kurşuna dizdirecek.

Başkan Kral’ın yetkileri bununla sınırlı değil. Bush, bundan böyle kongreyi takmazsa takmaz. Nükleer silahlarda indirim mi yapacak? Yapar, Senato’nun onayını alma gereksinimi de duymaz. Bugüne kadar istihbarat konularında Kongre’ye brifingler veriliyordu. Bundan böyle yönetim, isterse üç-beş kişiye bilgi verir, istemezse vermez. Bugüne kadar başkanlık evrakının kongreye verilmesi geleneği vardı. Artık yok. Hükûmet, kuşkulı kişilerin yakalanması ve uzun sürelerle gözaltında tutulması, sınır dışı edilmesi yetkisine sahip. Daha birçok yetki, Beyaz Saray’ı adeta bir diktatörlük rejiminin odağı haline getiriyor. Artık her şey, Amerikan Başkanı’nın iki dudağının arasında. Başkan Bush, uluslararası terörle mücadele uğruna dünyanın en uzak köşesinde bile istediğini yaptırma olanağını elinde tutuyor”.¹⁶⁶

Yeni yasa kabul edilir edilmez, tüm savcılıklar ve FBI bürolarını telefonları dinlemek, internet trafiğini izlemek ve şüphelileri tutuk-

---

¹⁶³ Radikal, “ABD’li Türkler Endişeli”, 26 Ekim 2001, s.10.

¹⁶⁴ “FBI’den İşkence İhalesi”, Radikal, 23 Ekim 2001, s.10.

¹⁶⁵ Bkz: “Bush’a İdam Yetkisi”, Hürriyet, 20 Kasım 2001, s.18; “Adaletin Kılıcı Bush”, Radikal, 20 Kasım 2001, s.11.

¹⁶⁶ Hikmet Bila, “Blair Doktrini”, Cumhuriyet, 21 Kasım 2001, s.3.

lamakla görevlendireceğini açıklayan¹⁶⁷ “ABD Adalet Bakanı John Ashcroft, ‘Terörist zanlılarını kilit altında tutmak için her türlü anayasal aracı kullanacağız’ derken ABD’deki zanlılar Kafka’nın *Dava* romanından bölümler yaşıyor. Örneğin San Diego’da üniversite eğitimi gören 23 yaşındaki Usame Abdullah, kamikaze hava korsanlarından biriyle bağlantısı bulunduğu ve ana tanık olduğu gerekçesiyle New York’ta büyük jüri önünde ifade verdi. Sonra tekrar San Diego’ya götürülerek göçmen yasalarını çiğnemekle suçlandı. Bu arada New York’taki federal mahkeme, Abdullah’ın 500 bin dolar kefaletle serbest bırakılmasına hükmetti. Ancak kefaletin 125 bin dolarını toparlayamayan Abdullah’ın avukatı, savcıların müvekkili aleyhine sundukları kanıtları bile bilmediğini belirtti. Ayrıca Adalet Bakanlığı’nın yeni kurallarına göre müvekkiliyle görüşmelerinin kameralar tarafından izlendiğinden şikayet etti.

Rıza Nasır Han’ın suçu ise turistlerin gözdesi olan Dünya Ticaret Merkezi’ni 11 Eylül’den birkaç gün önce video kameraya çekmek ve New Jersey/Salem County’deki nükleer santrale yakın avlanma sahasının haritasını istemek. Tabancası ve küresel konumlandırma sistemi aygıtı bulunan Han hakkında mahkeme ‘Terörizmle hiçbir bağlantısı yok’ kararı verdi”.¹⁶⁸

2) “UYGARLIĞIN AFGANİSTAN ZAFERİ”(!!)

“Savaşta ölenler sayesinde
kazananlar bayram yapıyorlar...”¹⁶⁹

“Savaşlar mezarlıkların sayısının
artmasından başka bir işe yaramaz...”¹⁷⁰

“Uygarlığın zaferini”¹⁷¹ yansıtan bir haberi aktarmak istiyorum:
“KÂBİL (AFP)-Afganistan’ın önde gelen hâkimlerinden biri, şeriat

¹⁶⁷ “ABD’den ‘Al Capone Taktiği’...”, Radikal, 27 Ekim 2001, s.10.

¹⁶⁸ “Gözetli Mahkûmları”, Radikal, 29 Kasım 2001, s.11.

¹⁶⁹ Byron.

¹⁷⁰ Lamartine.

¹⁷¹ Bkz: “Savaş Operasyonu”, Kurtuluş Sosyalist, Kasım 2001, s.43; Birikim, Kasım 2001; M. Bishara, “Adresi Olmayan Düşman”, s.75; Doug Ireland, “Bush’un Haçlı Seferi’nin Biteceği

kanunlarına uygun olarak sokak ortasında idamların devam edeceğini, ancak cezaların “hakkanîyet ve yüce gönüllülükle” uygulanacağını söyledi. Hâkim Ulha Zarif, “Taliban dönemine kıyasla bazı değişiklikler olacak, örneğin Taliban asılanları 4 gün ipte bırakıyordu, biz ise cesetleri kısa bir süre, diyelim ki 15 dakika kadar asılı tutacağız” dedi.

Sokak ortasında idamların caydırıcı özelliği bulunduğunu söyleyen Zarif, “Kadınlara olduğu gibi erkeklere de recm cezası verilecek, ancak kullanılan taşlar daha küçük olacak” dedi. Kaçabilenlerin özgürlüklerini kazanabileceğini söyleyen Zarif, “Taliban kocaman taşlar kullanıyordu, koca koca taşları öylesine güçle atıyorlardı ki bundan canlı kurtulma şansları yoktu” dedi ve “Ama suçlarını itiraf etmeyi reddedenlerin el ve ayakları bağlanacak ki kaçmasınlar ve ölsünler” ifadesini kullandı. Zarif, cezaların infazı için artık Kâbil Stadi’nin kullanılmayacağını söyledi¹⁷²

* “ABD’nin Afganistan¹⁷³ harekâtının maliyetini ayda 400 milyon ila 1 milyar dolar olduğunu tahmin ediyor. Uzmanlar, atılan bombaların etiket fiyatı, füzeler, bunlar için gereken yakıt, sortiler, B-2, B-52 ile diğer uçaklar düşünüldüğünde, 7 Ekim’de başlayan Afganistan harekâtının ABD’ye faturasının şimdiye dek en az 1 milyar doları bulduğu görüşünde”dir!¹⁷⁴

Ve de savunmasız sivilleri acımasızca katleden bu “zafer” elbette kolay kazanılmamıştır! İşte Ekim 2001’in sadece 14 gününde binlerce

---

Ufukta Görünmüyor: Uzun Savaş” s.81; S.C. Clemos, “Hem Muktedir Hem Gücsüz”, s.88; Deniz Adalı, “Üçüncü Dünya Savaşında Yeni Aşama”, Kaldıraç, Ekim-Kasım 2001; Kemal Burkay, “Afgan Savaşı ve İslâm’da Reform Gereği”, Dema Nû, 30 Ekim-15 Kasım 2001, s.2; Tefvîk Çavdar, “Global Faşizmin Ayak Sesleri”, Sol Dergisi, 28 Eylül 2001, s.9; Egemen Aslan, “11 Eylül Saldırısından Sonra Yeni Bir Dünya mı?”, Sol Dergisi, 14 Eylül 2001; Cengiz Adaklı, “11 Eylül: Emperyalist Güçlerin Cehennemi Rekabeti”, Direniş G., Ekim 2001, s.3; Yılmaz Yeşildağ, “Yabancılaşma, Savaş ve Aydın Tavrı”, Berfin-Bahar, Aralık 2001, s.8.

¹⁷² Yıldırım Türker, “Uygurluğun Zaferi”, Radikal İki, 23 Aralık 2001, s.3.

¹⁷³ “Türkkaya Ataöv, Afganistan’dan söz ederken şunları söylüyordu: “Toprağın sadece %7’si ekiliyor. Tek geçim kaynağı uyuşturucu. Yılda 500 milyon dolar uyuşturucudan geliyor, 300milyon doğalgazdan alıyorlar. Paraya aşiret reisler el koymasa ve eşit dağıtılsa bile, kişi başına günde 50sent düşüyor! Pakistan-İran-Afganistan uyuşturucunun ‘altın hilaf’i. Avrupa’ya giden uyuşturucunun %80’i bu ülkelerde üretiliyor” (Türker Alkan, “Keşmir ve Terör”, Radikal, 22 Ocak 2002).

¹⁷⁴ “Harekâtın Bilançosu Ağır”, Radikal, 8 Kasım 2001, s.10.

sivili katleden bombardımanın¹⁷⁵ “zafer”in bilançosu (ya da “yanlışlıkla vurulan” hedefleri): “23 Ekim: Çakor Kariz köyünde 52 ölü... (El Cezire televizyonuna göre 90 kişi öldü). 22 Ekim: Herat’ta vurulan hastanede 100’e yakın ölü... 21 Ekim: Tirin Kot köyünde 20 ölü. Kâbil yakınlarında 10 ölü... 18 Ekim: Kâbil yakınlarında 5 ölü... 16 Ekim: Kâbil’de Kızılhaç depoları bombalandı. 1 yaralı... 13 Ekim: Kâbil yakınlarında 4 ölü... 11 Ekim: Kadam köyünde 160 ölü... 9 Ekim: Kâbil’de BM mayın temizleme bürosu bombalandı. 4 ölü...”¹⁷⁶

Sadece siviller mi? “Kuzey İttifakı’nın ele geçirdiği yerlerde yaptığı katliamlar!”¹⁷⁷ Uluslararası Kızılhaç Örgütü, ittifakın Taliban’ın çekilmesinin ardından 9 Kasım’da ele geçirdiği kuzeydeki Mezar-ı Şerif’te 400-600 cesetle karşılaştıklarını duyurdu”.¹⁷⁸

Ya da yüzlerce Taliban milisinin öldürüldüğü Cenk Kalesi’nde yaşananlara ABD güçlerinin göz yumduğunu yazan Batı basının, ‘Cenevre Sözleşmesi nerede kaldı’ sorusu...”¹⁷⁹ “ABD’nin Guantamo Üssü’nde kurduğu esir kampında tutulanlara reva gördükleri Avrupalıları şoke etti. İngiltere basını ayaklanırken, AB esirlere uluslararası hukuka uygun davranılması isteği...”¹⁸⁰ vb...

* Taliban’a yönelik saldırı kisvesi altında, “Afgan ülkesinin yerle yeksan edilmesi, emekçilerinin katli...” gerçeği; “şeriata ve teröre karşı demokrasinin zaferi” çığlıkları atan kimilerinin ilgisine mazhar olamadı... “Afganistan’da ovaların, mezraların, dağların her metrekaresi bombalandı; köyler, hastaneler yıkıldı; ölü sayısı merak edilmedi. (...)

---

¹⁷⁵ “ABD saldırganlığını son aylarda ABD’nin durmak bilmeyen bombardımanları altında yaşayanlar anlar. Kaç köy yok edildi, kaç milyon kişi bu dondurucu soğuğa bırakıldı. Bugün Pakistan’da çadırlarda yaşayan kadın, erkek ve çocuklar ne günah işledi? (...) Birini öldürmek için 7 gram patlayıcı yeterken, ABD Afganistan’daki bombardımanlarında 7 milyon gram bomba kullanıldı” (Usame Bin Ladin, “Ladin ‘Buradayım’ Dedi”, Cumhuriyet, 28 Aralık 2001, s.9).

¹⁷⁶ “Yanlışlıkla Ölüyorlar!”, Cumhuriyet, 25 Ekim 2001, s.11.

¹⁷⁷ Bkz: “Gerici Güruh Kuzey İttifakı: Al Birini Vur Ötekine”, Sol Der., 19 Ekim 2001, s.12; “İttifak’ın Sicili Karanlık: Eski Düşmanlar Kâbil’de Birleşti”, Cumhuriyet, 14 Kasım 2001, s.9.

¹⁷⁸ “Afganistan Ceset Dolu”, Radikal, 24 Kasım 2001, s.11.

¹⁷⁹ “Batı Değerleri de Katledildi”, Cumhuriyet, 30 Kasım 2001, s.9.

¹⁸⁰ “Avrupalılar Feryat Figan”, Radikal, 22 Ocak 2002, s.9.

Liberal, demokrat, solcu ya da “bir zamanlar solcu”lar ortaya çıkan durumun bir açmaz olduğunu, Taliban terörizminin desteklenemeyeceğini, Bush tarafının; yani “uygarlığın” desteklenmesinin bir zorunluluk olduğunu utangaç bir tavırla söylemeye çalışırken Mr. Bush’un “Bizden yana olmayan bize karşıdır” ya da Herr Schröder’in “Bu uygarlığın savunulmasıdır” sözlerine hak verir gibiydiler!”¹⁸¹

Afganistan’a yönelik bu çaplı teröre ilişkin suskunluk ile birlikte “Savaşın dehşeti daha savaş bitmeden unutuldu. Taliban’ın yenilgisi ardından şimdi kim ağzını açsa, Afganistan’da artık açlığın, yoksulluğun, fanatizmin yok olacağını söylüyor.

Bunca yıldır savaştan başka bir şey görmemiş Afgan erkek ve kadınları, çocukları, Pakistan sınırına yığıldılar. Bu yığılma gerçekte açlık ve sefaletten, ölümden başka bir şey değildir. Ama bu açlık ve sefaletten, ölümlerden bombaları yağdıranlar sorumlu değildir. Bütün bu tiyatro Usame Bin Ladin denilen haini, yani şu eski ortağı yakalamak için, onu koruyan ve kollayan Taliban’ı cezalandırmak ve yönetimden uzaklaştırmak içinmiş.

Bizim gazetelerimizde ise telaşlı bir sevinç, sayfaları renklendiriyor, manşetleri süslüyor. ‘Afgan kadınları güneş yüzü gördü’ diye yazıyor kimileri.

Gerçekten de bu kanlı savaşın türevlerinden birisi kadınların kendilerini karanlığa hapseden ‘burka’lardan kurtulmaları, yeniden sokağa çıkabilmeleri, yeniden öğretmenlik, hemşirelik, sekreterlik yapabilmeleri olabilir. Kolay değil, umarım öyle olur. Hiç yoktan iyidir, olursa. Ama türeve takılıp aslını gözden yitirmek olur mu? Savaşın galipleri, bu savaşı kadınlar kurtulsun, Afganistan laik bir ülke olsun diye mi yaptılar? Onun için mi yağdı gökyüzünden bombalar?”¹⁸²

Sağır Sultanın da duyduğu üzere; bu asla inandırıcı değil!

---

¹⁸¹ “Bu sessizliğin, bu sağırlığın nedeni bilinç kaymasıdır. Küreselleşme kavramının tartışmasız kabulü, bu kabulün üzerine bina ettiğimiz tüm varsayımlar, yalnız ruhumuzu değil, beynimizi, mantığımızı da karartıyorsa, bunun adı olsa olsa açık, net bir bilinç kayması olabilir. Sıyrılp kendimizi kurtarmazsak, yarın aynaya bakmak zor olacak (Güray Öz, “Bilinç Kayması”, Cumhuriyet, 21 Kasım 2001, s.17).

¹⁸² Güray Öz, “Aynadaki Sır”, Cumhuriyet, 5 Aralık 2001, s.6.

SONUÇ YERİNE: “YENİ DENGESİZLİK”

“Delindi sintine esirler parçalamakta prangaları.
Yıldız-poyrazdır esen, tekneyi kayaların üstüne atacak.

Bu dünya, bu korsan gemisi batacak.
Ve senin alnın gibi hür, ferah ve ümitli bir âlem
kuracağız Pirâyem...”¹⁸³

Nasıl mı? Sıralayalım...

* “Afganistan’ın bombalanmasının, Hazar çevresinde bulunan Amerikan şirketlerinin elindeki enerji havzalarıyla ilgili büyük planların bir parçasıydı.¹⁸⁴ Amerikan petrol şirketi UNOCAL’ın Afganistan’ı da etkileyecek olan Orta Asya Petrol Boru Hattı projesi’nde Kissinger’in de parmağı vardı. Kissinger UNOCAL’ın danışmanı oldu...

İnternet’te küçük bir arama ve sonuç: Kissinger’in danışmanlık şirketi sadece UNOCAL’ın danışmanı olmakla kalmamış Ekim 2001 sonunda Çin’de bir petrol firmasının daha danışmanlığını almış. Entere-san. İş, bütün Asya’yı kapsayacak belli ki. Demek ki, Kissinger’in Afganistan için ‘Kanıt beklemeden vurun!’ demesinin iyi bir nedeni varmış.

Şimdi tesadüf bu ya, bugünlerde bir kitap yayınlandı: *Kissinger’in Yargılanması*.¹⁸⁵ Kitap, çevirisi iyi olmamakla birlikte kıymetli bilgiler içeriyor. Faydalı eserde Nixon döneminin Dışişleri Bakanı Kissinger’in Şili’deki askeri darbenin mimarlığından başlayarak çeşitli uluslararası icraatlarından bahsediyor. Ama kitabın ‘Kâr Marjı’ diye bir bölümü de var...”¹⁸⁶

* Ve bir diğer artı da “Enron:¹⁸⁷ Tam 200 milyar dolarlık ciroya sahip, Türkiye’nin milli geliri kadar! Dünyanın yedinci büyük

---

¹⁸³ Nâzım Hikmet, “5 Aralık 1945”.

¹⁸⁴ Eski ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright, Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyefi, Washington’da ağırlarken, ona şunları söylemiştir: “Kafkaslar’ın kaderini üzerinealmak, Amerika için, heyecan verici bir amaç olacaktır!” (Le Combat, No:24, Kasım 2001).

¹⁸⁵ Christopher Hitchens, Kissinger’in Yargılanması, çev: M. Harmancı, Everest Yay., 2001.

¹⁸⁶ Ece Temelkuran, “Biraz Kissinger Alır mıydınız?”, Milliyet, 23 Kasım 2001, s.15.

¹⁸⁷ “Fortune listesinde 7. sıradayken, 2 Aralık’ta, iflas ettiğini açıklayan Enron, enerji sektöründeki deregölasyon ve Bush ailesiyle olan yakınlığı sayesinde son yıllarda fırtına gibi büyümüştü. Enron Yönetim Kurulu, çalışanlarını emeklilik fonlarını kendi hisselerine yatırmaya zorlamış,

firması. Enerji piyasasında, petrol, elektrik ya da doğalgaz, kuralları o belirliyor. Politik güç ve etkinlik denilince, akla ilk o geliyor! (...)

11 Eylül sonrasında, ABD'nin Afganistan'a savaş açması, ilk bakışta terörle mücadele. Daha derinde ise Orta Asya petrollerinin Afganistan üzerinden Hint Okyanusu'na taşınması. İşte, bu projenin fikir babası Enron!

Hayır, 11 Eylül'le birlikte değil. 11 Eylül'den çok önce. Enron, son yıllarda Orta Asya'da zaten çok faal. Hint Okyanusu'na petrol taşımak fikri, kafasında eskiden beri var. Seçimde desteklediği Bush'un başkanlığı, 11 Eylül'le birleştiğinde, Enron için büyük bir fırsat doğuyor. Bush'un Enron'a diyetini ödeme fırsatı: Afganistan müdahalesi"ydi!¹⁸⁸

* Afganistan saldırısının "getirileri"ne gelince: "ABD, Afganistan'daki hava saldırılarını azaltsa bile Orta Asya'daki askeri varlığını kalıcı hale getirmeyi planlıyor. New York Times gazetesi, askeri kaynaklara dayanarak verdiği haberde, Orta Asya'ya adım atan ABD'nin bölgedeki varlığını güçlendirerek kalıcı kılma hazırlıkları içinde olduğunu yazdı.

Gazeteye göre Washington ve müttefikleri, Kırgızistan'da 3 bin asker ve birçok uçağın konuşlanabileceği bir hava üssünün inşasına başladılar. Gazetede, ABD'nin Florida'da Tampa üssündeki Mer-

---

ama hisseleri satmalarını da yasaklamış. Üst düzey yöneticileri, Enron iflasını açıklamadan önce(!) hisselerini satmışlar. Böylece, direktörler malı götürürken, çalışanlara da sapı kalmış. Bu arada öğreniyoruz ki Enron'un denetimini yapan Arthur Andersen, bazı önemli Enron belgelerini imha etmiş, Başsavcı Ashcroft, geçmişte Enron'dan 100.000 dolar aldığından, soruşturmada çekilmek zorunda kalmış; Enron geçen seçimlerde Cumhuriyetçiler için 1,7 milyar, Demokratlar için 700 milyon dolar harcamış, doğrudan Bush'a yapılan bağış ise 2 milyon dolar. Bu arada Dick Cheney'nin (Başkan Yardımcısı) bürosu yakın zamana kadar Enron müdürleriyle görüşmüyormuş. Beyaz Saray Enron için komşu kapısıymış. Enron hisselerine sahip olduğu bilinen Rumsfeld (Dışişleri Bakanı), Winkenverder (Yardımcısı), Weinberger (Hazine Bakan Yardımcısı Zoellick, (ABD Ticaret Temsilcisi, DTÖ) gibi üst düzey yetkililerin bu hisse senetlerini çöküşten önce satın satmadığı araştırılmıyormuş. Bu iktidar çarkının içinde başka ilginç şirketler de var. Cheney'nin şirketi Halliburton (petrol boru hattı yapıyor -halen Kosova'dan geçecek hatla meşgul). UNOCAL ise gözünü Afganistan boru hattına takmış, hatta bir danışmanını, Hamid Karzai'yi Devlet Başkanı bile yapmayı becermiş. ABD'nin Afganistan özel temsilcisi Zalmay Halilzade de UNOCAL'ın danışmanlarından: Serbest rekabette Amerikan modeli..." (Ergin Yıldızoğlu, "Enron, Kaligula ve Sağlık Üstüne...", Cumhuriyet, 16 Ocak 2002, s.4).

¹⁸⁸ Y. Doğan, Afganistan Müdahalesi: Fikir Babası Enron!, Cumhuriyet, 17 Ocak 2002, s.9.

kez Komutanlığı'nın üst düzey sözcülerinden Tuğamiral Craig R. Quigley'in şu sözlerine yer verildi: 'Daha yapacak çok iş var. Afganistan'ın çevresindeki çeşitli yerlerde uçak pistleri inşa etmekte büyük yarar görüyoruz. Bu üsleri ileriki dönemde, insani yardım, tahliye operasyonları gibi çeşitli işlevler için kullanabiliriz'...¹⁸⁹

"Japonya Başbakanı Juničiro Koizumi Asya'daki yeni ekonomik ortaklıklarda ABD müdahalesine ihtiyaç olduğunu söyledi. Bir haftalık Güneydoğu Asya gezisinin son durağı olan Singapur'da konuşan Koizumi 'bölgeye müdahalenin ABD için doğal olduğunu' belirtti."¹⁹⁰

* Ve bir diğer artı da şu: ABD başkanlarının şimdi emekliye ayrılmış ünlü güvenlik danışmanı Z. Brzezinski, Der Spiegel muhabirinin, "Avrupa için teröre karşı mücadele ne kadar önemlidir?" sorusuna şu yanıtı veriyor: "Bir Avrupa'dan söz etmek mümkün değil, yalnızca bazı Avrupa devletleri var. Bu savaşta Avrupa yok. İngiltere operasyona katıldı ve böylece anlamlı bir öncelik kazandı. Ötekiler, önceden 'Avrupa, güvenlik politikasında bağımsız ve dünya çapında rol oynayacak' diyenler geride kaldılar. (...) Çokulusluluk söz konusu değil. Bizim gibi yaşadığımız durum, dünya politikasında Amerika'nın ağır üstünlüğüdür. Washington'a kimlerin geldiğine bir bakın: Dün Ceza-yir Başkanı, bugün Fransız; sonra İngiliz Başbakanı ve Putin. Alman Şansölyesi bir daha gelmeyecek mi? Hükümetlerin çoğunluğu yeni durumu açıklığa kavuşturmaya çalışıyor; dünya anarşiye teslim olacak mı, ABD gerçekten stabilize olacak mı? Herkesin korkusu bu. Yalnızca ABD'nin tahakkümündeki bir dünyadan söz edilebilir".¹⁹¹

* Toparlarsak: Ortadoğu ve Ön Asya'da, bölgenin özellikleri nedeniyle her zaman tarihin ve güncelin biriktirdiği sorunlar üst üste bindi. Bölgedeki tüm süreçler karmaşık dinamikler taşıyor. Karmaşıklık, bir yandan emperyalistler arası yeni paylaşım hesaplarından, öbür yandan da bölgenin siyasi, ekonomik ve coğrafi yapı-

---

¹⁸⁹ "ABD, Asya'da Kalıcı", Cumhuriyet, 10 Ocak 2002, s.9.

¹⁹⁰ "ABD'ye Asya Daveti", Cumhuriyet, 15 Ocak 2002, s.9.

¹⁹¹ Z. Brzezinski, Der Spiegel, No:46, 12 Aralık 2001.

sından kaynaklanıyor. Bölge oldukça istikrarsızdır. İttifaklar, dostluklar ve düşmanlıklar sık sık değişiyor.

Soğuk savaşın bitişiyle birlikte iki kutuplu dünya, tek kutuplu dünyaya dönme sancılarıyla karşılaştı. ABD, tek süper güç olduğunu kanıtlayacak, kendi şemsiyesi altında kapitalist sistemin askeri siyasi açıdan egemenliğini tam olarak pekiştirecek yeni yollar aramaktadır. Avrupa Birliği'nin henüz asker gücünü oluşturmamasından yararlanmayı, Asya'da da Çin ve Rusya'nın önünü kesmeyi planlamaktadır.

Emperyalist kapitalist sistemde iki eğilim her zaman vardır: Birincisi bütünleşme, öteki çatışma ve ayrışmadır. Bütünleşme "küreselleşme" biçiminde karşımıza çıkarken, ayrışma ve çatışmada ibre petrol kaynaklarını göstermektedir. Dünya kapitalist sisteminin zayıf halkalarından biri Ortadoğu ve Ön Asya'dır. Dünyanın en zengin doğalgaz ve petrol yatakları da buradadır.

Bölgedeki olası savaş, 21. yüzyılın siyasal coğrafyasını, stratejisini, kültürünü ve sosyal yapısını değiştirecek dinamikleri taşımaktadır. Olası savaşın din motifleri aldatıcıdır. Savaş, ne 'Haçlı' seferi ne de 'Cihat' olacaktır. Ancak taraflar arası kıyasıya bir ideolojik savaş sürecektir. İslâmiyetin siyasetin temel aracı olarak kullanılması Müslüman dünyasının bir gerçeğidir.¹⁹² Bu gerçeğin bir parçası olarak İslâmiyet, içinde şiddet ve çaresizliğe dayanan radikal unsurların barınmasına olanak vermektedir. ABD'nin de zaman zaman radikal İslâmı desteklediği biliniyor.

ABD, olası üçüncü paylaşım savaşıyla kapitalizmin "küreselleşme" dayatmasını askeri yönden de dünyaya kabul ettirmeyi planlamaktadır. Böylece tartışılmaz tek egemen süper güç olacağını hesaplamaktadır. Hedef yalnızca Afganistan, Taliban ve Usame Bin Ladin ile sınırlı değildir. ABD bölgede tartışılmaz egemenlik istiyor.¹⁹³ Ancak bunun çok kolay olmayacağı açıktır.

---

¹⁹² Bkz: Medeniyetler Çatışması, Der: Murat Yılmaz, Vadi Yay., 2000; Küreselleşme Sivil Toplum ve İslâm, Der: E. Fuat Keyman-A. Yaşar Sarıbay, Vadi Yay., 1998; Postmodernizm ve İslâm-Küreselleşme ve Oryantalizm, Der: Abdullah Topçuoğlu-Yasin Aktay, Vadi Yay., 1999.

¹⁹³ Bkz: "Afganistan'a ABD Üssü", Evrensel, 30 Ekim 2001, s.10.

Emperyalistleşme siyasetleri ve karşı siyasetleri aynı ortamdan, aynı ekonomik temelden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle de zamanla masum insanlar katledildikçe terör, devlet eliyle teröre dönüştükçe savaş karşıtı gösteriler, anti-küresel gösteriler, anti-emperyalist çıkışlar yaygınlaşacaktır.¹⁹⁴ Yaygınlaşması oranında da demokratik hakların giderek kısıtlandığı gericilik ve baskı yöntemleri gelecektir.

Emperyalizmin böl-yönet taktiğine günümüzde “yok et”de eklenmiştir. Böl-yönet-yok et. ABD kendi yandaşları saf değiştirdiği zaman hiç acımadan, “Benimle olmayan yok olsun”u uygulamaktadır. ABD karşıtlarını tümüyle imhaya hazırlanmaktadır.

* Bu bağlamda Jeremy Rifkin’in, “Küreselleşmenin 11 Eylül’de öldüğüne inanıyorum,”¹⁹⁵ küresel ölçekli emperyalist müdahalenin “Terörizme karşı savaş süreci içinde uluslararası jeopolitik, iki basınç altında yeniden şekillenmeye başladı. Birincisi, ABD Orta Asya’ya yeni askeri üsler inşa ederek yerleşiyor. İkincisi, ABD’nin ‘terörizme karşı savaş’ta, birçok bölgede çok farklı özellikler gösteren güçlerle ittifak kurması, işbirliği yapması bazı ülkeleri, hatta yerel güç odaklarını güçlendiriyor.

ABD Savunma Bakan Yardımcısı Wolfowitz basına yaptığı bir açıklamada, ABD’nin Orta Asya’da kurduğu yeni üslerle ilgili olarak ‘Yeni üsler ve yapılan manevralar, Özbekistan gibi ülkeler de dahil herkese, geri gelebilecek kapasiteye sahip olduğumuzu göstermeyi amaçlıyor’ dedikten sonra, ‘gelişmelerin daha çok siyasi olduğunu’ vurguladı.

ABD’nin, Körfez Savaşı’ndan sonra Suudi Arabistan’da kurduğu üste 5.000, Bosna ve Kosova’da kurduğu iki üste de sırasıyla 3.100 ve 5.400 askeri vardı. New York Times’a göre ABD, Orta Asya’ya yeni üslerle yerleşirken, Bosna ve Kosova’da uyguladığı modeli örnek alıyor. ABD’nin Orta Asya’da kalıcı bir biçimde yerleşme hazır-

---

¹⁹⁴ “İslamcılarla ‘mücadele için’ Filipinler’e asker gönderen ABD’yi Filipinler Komünist Partisi’ne (FKP) bağlı cephe örgütü Ulusal Demokratik Cephe (UDC), ikinci ABD askeri birliğinin ülkeye ulaşmasının ardından Filipinler’in “yeni bir Vietnam” olabileceği uyarısında bulundu” (“İkinci Vietnam Kapıda”, Cumhuriyet, 21 Ocak 2002, s.9).

¹⁹⁵ Jeremy Rifkin, “Küreselleşme 11 Eylül Günü Öldü”, Cumhuriyet, 15 Kasım 2001, s.11.

lığı, 11 Eylül'den hemen sonra açıklanan Dört Yıllık Savunma da 'yerel koşullara uygun ordular bulundurmak' konseptine de uygun.

ABD'nin bir taraftan Orta Asya'ya bu şekilde kalıcı bir biçimde yerleşmekte olması, bölgede jeopolitiği, Rusya, Çin, Hindistan ve ABD arasındaki ilişkiler bağlamında değiştirirken diğer taraftan 'terörizme karşı' kurduğu ittifaklar yelpazesi, bir seri ülkeye ve siyasi gruba, kendi özgün çıkarları doğrultusunda yeni olanaklar ve manevra alanları açıyor. Örneğin stratejik analiz kuruluşu Stratfor'a göre Rusya ile yapılan stratejik işbirliği Rusya'yı güçlendiriyor, Almanya ve Japonya ise 'terörizme karşı savaşa' katılmayı, uluslararası güvenlik sistemi içinde kendi yükselişlerinin bir aracı olarak kullanıyorlar.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ilk kez deniz aşırı alanlara büyük çaplı asker gönderen Almanya ve Japonya'nın, şimdi Afrika Boynuzu'nda ve Hint Okyanusu'nda azımsanmayacak bir askeri varlığı oluştu. Nüfusu, sanayisi ve nükleer silahlarıyla bölgede Çin'e karşı önemli bir dengeleyici güç olmasının yanı sıra Hindistan'ın ABD açısından yeni bir işlevi daha var. ABD, Hindistan'ı Taliban yandaşlarına karşı yeterince kararlı gidemediğini düşündüğü Pakistan üzerinde baskı aracı olarak kullanıyor. Hindistan İçişleri Bakanı L.K. Advani'nin, 8 Ocak günü başlayan Washington gezisinin gündeminin, Times of India'nın aktardığına göre, bugüne kadar görülmemiş bir yoğunlukta programlanmış olması, iki ülke arasında başlayan sıra dışı yakınlaşma sürecinin bir sonucu. Bu süreç içinde stratejik önemi hızla artan Hindistan, aynı zamanda bir yerel 'süper güç' olarak yükseliyor.

ABD, Somali, Yemen gibi bölgelere de planladığı operasyonlar için yerel ittifaklar arıyor. Bu ittifaklar, buralarda da kimi yerel grupların desteklenmesine, silahlandırılmasına yol açacak. Stratfor, bu güçlerin, İran'a karşı desteklenen Saddam, Ruslara karşı desteklenen Bin Ladin gibi, bir süre sonra ABD karşıtı tutumlar geliştirebileceğine işaret ediyor.

AB'nin de yeni jeopolitik ortamdan, dolaylı olarak da olsa, kendi askeri yapılanmasını güçlendirmek için faydalandığını düşünenler var. The Times, Afganistan'a gidecek 'Barış Gücü'nü oluştururken, İngiltere'nin, yalnızca Avrupa ülkelerine ve Türkiye'ye yer

vermiş olmasını, Avrupa ordusunun de-facto kurulma çabası olarak yorumladığını bildirdi. Barış Gücü'ne alınmayan Kanada'nın Savunma Bakanı'na göre 'Avrupa politikası, karar verme mekanizmasının bir parçası haline gelmiş', Belçika Dışişleri Bakanı'na göre de 'bu esas olarak bir Avrupa inisiyatifi...'»¹⁹⁶

* Bu gelişmelerin güzergâhında "1) 11 Eylül YDD'nin kuruluşunda belirleyici bir yeni dönemin açılmasına ortam hazırlamıştır.¹⁹⁷ ABD emperyalizmi, 11 Eylül'ün Amerikan toplumunda ve dünyada yarattığı büyük şoku değerlendirerek Avrasya ve daha genel olarak Asya üzerinde hâkimiyet amacıyla hazırlanmış olan planlarını uygulamaya koymaya yönelmiştir.

2) Amerika'nın Afganistan'a saldırısı ile başlayan kampanya üç düzeyde ele alınabilir: a) Amerikan karşıtı bir İslâmcılığın Afganistan'daki hâkimiyetine ve (Bin Ladin'in son derece popüler olduğu kendi memleketi) Suudi Arabistan'da iktidara tırmanmasına karşı mücadele (Afganistan Savaşı) b) Petrol ve doğal gazın dünya çapında bir numaralı merkezi olan Ortadoğu ile onun uzantısı olarak yeni yeni emperyalizmin hâkimiyetine açılan Kafkasya/Orta Asya bölgesini, yani bir bütün olarak Avrasya bölgesini, kendi karşısında yer alan rejim ve hareketleri temizleyerek mutlak bir hegemonya altına almak (Petrol savaşları) c) Orta Asya üzerinde kurulacak hâkimiyeti politik, ekonomik, ideolojik ve askeri bir sıçrama tahtası olarak kullanarak Rusya'yı ve Çin'i nihai biçimde hâkimiyetine tabi kılmak. (Avrasya savaşları) (...)

3) Sürekli savaş döneminin ilk evresini tanımlayan 11 Eylül olayı ve Afganistan Savaşı, birçok bakımdan ABD'nin bir ileri atılım yapmasını sağlamıştır. Amerikan toplumu için de savaş taraftarlığında Vietnam yenilgisinden beri görülmeyen keskin bir yükselme, AB ülkelerinin, bütün kaygılarına rağmen Amerika'ya vermek zorunda kaldıkları destek, Kosova Savaşı'nda NATO operasyonuna karşı tavır

---

¹⁹⁶ Ergin Yıldızoglu, "Dengeler Değişiyor", Cumhuriyet, 12 Ocak 2002, s.1-17.

¹⁹⁷ "20 Aralık 2001 tarihli Herald Tribune'da 11 Eylül'le ilgili olarak yayımlanan ankete göre, Amerikalıların oranı %78; Amerikalı olmayanların %79'u 11 Eylül saldırısının dünyada yeni bir dönem başlattığı kanısındadır" (Murat Belge, "11 Eylül Anketi", Radikal, 1 Ocak 2002, s.7).

almış olan bir dizi ülkenin tavrını değiştirmesi, özel olarak Rusya'nın izlediği taktik hat aracılığıyla Amerika'ya Orta Asya'ya girme olanağını sağlamış olması, Amerika açısından, Avrasya ve Asya fetih seferine beklenmedik avantajlarla başlama olanağını yaratmıştır. (...)

4) Afganistan'a karşı açılan savaş, emperyalist bir savaştır. Böyle bir savaş karşısında, Marksistlerin temel amacı emperyalizmin yenilgiye uğratılmasıdır. Dolayısıyla, Afganistan savaşı sırasın da sol-da ileri sürülen 'ne cihat, ne haclı seferi' tavrı, savaşa karşı barış savunusu ve 'savaşa hayır' şiarı yetersiz, hatta yanlıştır. Elbette böyle durumlarda barış hareketi içinde yer alınacaktır. Elbette savaşın durdurulması talep edilecektir. Ama bunun yanı sıra ABD (ve müttefik) birliklerinin Ortadoğu ve Orta Asya'dan çekilmesi mutlaka talep edilmelidir. 'Birliklerin geri çekilmesi' talebi devrimci bozgunculuğun başlangıç noktasıdır".¹⁹⁸

Yerkürenin Kavafıs'ın "Barbarları Beklerken" başlıklı dizelerinde;

"Neden bekliyoruz böyle hep birlikte pazar yerinde?

Barbarlar gelecekmış

bugün.

Senato niçin böylesine

durgun?

Neden kanun yapmıyor senatörler?

Çünkü bugün barbarlar gelecek.

Hangi kanunları çıkarsın ki senatörler?

Barbarlar, geldiklerinde, yapar kanunları.

İmparatorumuz niçin bu kadar erken kalkmış?

Ve niçin şehrin en büyük kapısında, oturuyor

tahtında, ihtişamlı, kafasındaki tacıyla?

Çünkü bugün barbarlar gelecek.

Ve imparator bekliyor kabul etmeyi,

onların liderini. Bir takdirname de

hazırlamış onun için.

Sıfatlarla dopdolu.

İki konsül ve hâkimimiz neden bugün

---

¹⁹⁸ "Avrasya Savaşları Üzerine Tezler-Sürekli Savaşa Karşı Sürekli Devrim!", İşçi Mücadelesi Kitap Dizisi, No:1, Ocak-Şubat 2002, s.10-11.

büründüler al renkli, işlemeli tolgalarına?
Mor kristalli bileziklerini, pırıldayan
zümrüt yüzüklerini neden takıyorlar?
Niçin taşıyorlar altın gümüş kakmalı
muhteşem değneklerini?
Çünkü bugün barbarlar gelecek.
Ve böyle şeyler gözlerini kamaştırır barbarların.
Ve saygıdeğer hatiplerimiz her zamanki gibi
neden nutuk atmıyor, neden söylemiyorlar
söyleyeceklerini?
Çünkü bugün barbarlar gelecek;
Ve onların canı sıkılır, güzel söz ve hamasi
nutuklardan.
Ne anlama geliyor bu huzursuzluk,
ve bu şaşkınlık?
(Ne kadar vahim bir ifadeye büründü yüzler)
Sokaklar ve meydanlar neden boşalıvermeye
başladı birdenbire,
ve neden herkes, düşüncelerinde kayıp, tutmuş yollarını
evlerinin?
Çünkü artık gece ve barbarlar gelmedi,
Ve sınırlardan gelen erkekler
barbarların artık olmadığını söylüyorlar.
Ve şimdi, ne olacak barbarların yokluğunda halimize?

Bir tür çözüm gibiydiler,¹⁹⁹ diye betimlediği atmosferi yaşadığı koşullarda kimsenin kuşkusu olmasın: Yerküreyi kana bulayan onlar bir gün mutlaka çekip gidecekler. Silahları, şiddetleri ve dehetleriyle; akla, insan(lık)a ve doğa düşman karanlıklarıyla; piyasa değerleriyle, meta fetişizmleri ve savaşa tapan ahlâk(sızlık)larıyla bir gün mutlaka hayatımızdan sökülüp atılacaklar. Geriye “ötekisiz” biz kalacağız; eşit ve özgür kardeşler...

---

¹⁹⁹ C.P. Kavafis, Yunanca'dan İngilizce'ye çev: E. Keeley-P. Sherrard. Türkçe çev: G. Vassaf, 2001.

KÜRESELLEŞME YARIDA KALDI*

NATHAN GARDELS

Eski İtalya Dışişleri Bakanı Gianni de Michelis, “Fukuyama tarihin sonunu ilan etmiş, pek çok kimse siyasal ve düşünsel bir uyuya dalmıştı” diyor ve ekliyor: “Ancak 11 Eylül’de tarih vahşi bir müdahaleyle karşılaşınca o yanılısamanın üzerini kara gölgeler kapladı ve 10 yıllık kayıtsızlık dönemi geri gelmemek üzere sona erecek bir paranteze dönüştü”.

Hiç kuşku yok ki, New York ve Washington’a feci saldırılar yapılmadan önce gündeme, ‘yalıtılmış bir uyurgezerlik’ hâkimdi. Sanki, meydana gelecek olayla alay ediyormuşçasına, dünya ekonomisi yavaşlamış, medya tüm dikkatini ulusal konulara çevirmiş, küreselleşme ise sınırları aşarak Seattle’dan Cenova’ya kadar kendilerini gösteren protestocularca adeta himaye altına alınmıştı.

TARİH KARAYA OTURDU

İşte tam bu sırada küresel dakikalar kesiliverdi. Tarihin yaralı yığınlarına sığınak olmuş Amerika’nın bu kez kendisi büyük bir yara aldı. Tarih karaya oturdu, özgürlükler ülkesi dert diyarına dönüştü.

Peki, anayurdunda korkunç bir saldırıya uğrayan ABD’nin terörizme karşı vereceği bu mücadele, bir başka deyişle, savunma önlemleri iyi alınmış, çoğunlukla çarpıcı bir nitelik taşımayan ve ağır ilerleyen bir savaş, medyanın ilgisini uzun süre üzerinde toplayabilir mi? Kamu iradesini ne kadar etki altında tutabilir?

Yoksa, küreselleşme karşıtı protestolara katılarak tüm dünyada etkisini artıran terör şebekeleri karşısında Amerikalılar, korku ve en-

---

* NPQ, 4/2001.

dişer içinde kendi içlerine mi kapanacak? Amerika'yı vuran terör saldırıları, dünyanın daha çok ilgiye ihtiyaç duyduğu yolunda bir uyarı çağrısı olarak değerlendirilmeli. Amerika hem bir umut ışığı; hem de sofuları tahrik edip militanları harekete geçiren bir işaret fişegi...

Geçmişini geride bırakıp imkânlarla dolu bir geleceğe yelken açan göçmen yığınları için jeo-kültürel bir terapi işlevini görüyor. Ama aynı zamanda, küreselliğin ardındaki maddi ve manevi kültürün de anavatanı... Gerçekten de Amerika, hem Meksika'nın kavurucu çölünü geçmek için yaşamlarını tehlikeye atanların ya da Çin'den yola çıkmış köhne bir yük gemisinin ambarında haftalarca gizlenmeyi göze alanların menzili; hem de Amerikan kültürünü kötülüklerin anası olarak gören intihar bombacılarının.

Hiçbir şey terörü haklı kılamaz! Ancak, Amerikan kitle kültürüne duyulan öfke ile ABD'nin başını çektiği küreselleşmenin yarattığı eşitsizlikler ve kokuşmuş Arap rejimlerine verilen desteğe kızgınlığın nedenleri de bir o kadar gerçek! ABD liderliğinde Bosna ve Kosova'da Müslümanların kurtarılmış olması bile ABD'nin kötü imajını düzeltmeye yetmedi. Tek taraflı tavırlar, serbest pazar köktenciliği ve Hollywood'un aşırılıkları, hoşnutsuzlukların vahşi protestolara dönüştürülmesi ve mahşer günü fetvalarının verilmesinden başka bir işe yaramıyor.

BU BİR SAVAŞ

Dünyayla yeniden ilgilenme kavramı üzerine de dikkatle eğilmek gerekiyor. Tekrar Gianni de Michelis'e kulak verelim: "11 Eylül adeta bir savaş ilanydı: Küreselleşme sürecini tıkamayı amaçlayan bir savaşın; dünyayı yeniden iyiler ve kötüler diye ayırmayı, etnik ve dinsel kimliklere bölmeyi öngören bir savaşın ilanı...

Bu tür bir cüretkâr mücadeleyle yeryüzündeki Müslümanları harekete geçirerek halifelliğini resmen gerçekleştirebileceğini uman 'fiili bir halife'yle karşı karşıya bulunduğumuzu kavramalıyız. Mücadele, hem askeri hem de ekonomik bakımdan bir yenilgiyi esas alan tecrit amaçlı bir siyasi stratejiyi içermek zorunda. Böyle bir

stratejinin başarısı, fiili halifeyle Müslüman yığınlar arasındaki kısa devreyi kesmek ve onun gerçekten de halife olmasını önlemekten geçiyor. Kutsal bir savaşın başlama olasılığı süratle engellenmeli. Aksi halde, halifenin düşü; bizim karabasanımıza dönüşebilir”.

ALDIRMAZLIĞA SON!

İzlenecek siyasal çizgi belli, ama pek de yeterli değil! Medyanın da sadece küreselleşmenin çözülüşünü değil, uygarlıklar çatışmasının ortaya çıkmasını önlemek için de dünyaya yeniden eğilmesi gerekiyor. Küreselleşme çağı dağılıp gitmeyecekse, Amerikalılar Soğuk Savaş sonrasında gösterdikleri tarihten kaçış ve aldırmazlık eğilimlerinden vazgeçmek zorundalar.

KİME YARADIĞINA BAKMALI*

Kuşkusuz ABD'ye yönelik saldırıların yansımaları tüm dünyada gözlenecek. Saldırıların sebeplerine ve bundan sonra neler olacağına dair dikkatli bir analiz yapmak gerekiyor. Bütün gerçek Müslümanlar masum sivillere yönelik saldırıları kınıyor. Hiçbir ayırım gütmenden yapılan böyle bir saldırı İslâm'da tamamen yasaklanmıştır. Aksini iddia etmek, İslâm karşıtı propaganda yapmaktır.

Kendilerine Müslüman diyen, ancak İslâm hukukunu anlamayan bazı kişilerin var olduğu doğrudur. Fakat İslâm dini ya da İslâmcı hareket ile bu kişiler arasında bir bağlantı kurmak doğru değildir. Ancak Batı medyasında bu tür bir nefreti körükleyenler var. Şunu da belirtmek gerekir ki, ne zaman bir Yahudi ya da Hıristiyan kendi dinini yanlış yorumlayarak çirkin bir saldırı gerçekleştirse, Batı medyası bütün Hıristiyanları ya da Yahudileri suçlamaz. İslâm medyası bile yapmaz bunu.

MEDYAYA YANSIMAYANLAR

Saldırıyla ilgili bazı gelişmeler medyaya yansıtılmadı. Örneğin İran İslâm Cumhuriyeti Neşriyatı'nın New York muhabiri Pennsylvania'da dördüncü uçağın düştüğü bölgenin medyaya kapatıldığını bildirdi. ABD Hava Kuvvetleri jetlerinin bu uçağı hedefine ulaşmadan önce vurduğu, medyanın da kamuoyunu korutmamak için bu olayın örtbas edilmesine yardımcı olduğuna dair söylentiler var.

ABD yetkilileri ve medyası saldırı nedeniyle Afganistan'da Taliban'ın himaye ettiği Usame bin Ladin'i suçlamaya başladı. ABD'nin Sovyet işgali sırasında Ladin'in grubuna yardım etmiş olması, Taliban'ın iktidara gelmesini desteklemesi de işin ironik kısmı. Saldırılarda Ladin'in parmağının olduğu belirlense de, bunu

---

* Tehran Times, Başyazı, 15 Eylül 2001.

ABD içinden yardım almadan gerçekleştirdiğine ya da bu çapta bir saldırı düzenleyebilecek kaynaklara sahip olduğuna inanmak güç.

PARASI NASIL İZLENMİYOR?

Bin Ladin bir milyarder olduğu ve saldırıyı kendi parasıyla yaptığı söyleniyor, ama parasını nerede tuttuğu açıklanmıyor. Aca-ba paraları Kandahar'da bir kasada mı kilitli, yoksa New York'ta ya da Londra'daki bir bankada mı? Bu paranın izlenmemesi nasıl mümkün olabilir?

Bütün bunlar, Oklahoma City bombalamasının ardından medyanın olayı yansıtır tarzını akla getiriyor. O zaman da ABD medyası İslâmcı karşıtı nefreti körüklemişti. Müslümanlara saldırılmış, hatta Oklahoma'da bir kişi öldürülmüştü. İki gün sonra, baş şüphelinin beyaz, Hristiyan bir ABD vatandaşı olan Timothy Mc Veigh olduğu ortaya çıkınca medya İslâmcı karşıtı söylemden vazgeçmişti. Yaptıkları suç kapsamına girse de, özür bile dilememişlerdi.

NEFRETİ KÖRÜKLEMEK YANLIŞ

Batı medyası yine aynı nefreti körüklüyor. Hatta ABD'deki Müslümanlara ve camilere saldırıyı kışkırtıyor. Bu kabul edilemez.

Saldırıları o kadar dakik ve organizeydi ki, küçük bir grubun ya da birkaç grubun düzenlediğine inanmak çok güç. Böyle bir saldırıyı gerçekleştirmek inanılmaz çapta bir planlamayı ve eğitimi gerektirir. Buna gizlenme ve operasyonu başarıyla gerçekleştirme becerisini de eklerseniz, bu saldırının küçük bir grubun ya da grupların işi olması ihtimali giderek küçülür.

CIA, Ulusal Güvenlik Ajansı ve diğer istihbarat örgütlerinin o kadar karmaşık ve uzun erimli bir izleme ağı var ki, böyle bir saldırının dışarıya bilgi sızmadan gerçekleşmiş olması imkânsız. Bu yüzden içerden bazı unsurların da, kendi gündemlerini ön plana çıkarmak için bu eyleme katkıda bulunmuş olabileceği düşünülebilir. Sonuçta böyle bir eylem kimin işine yarar?

Uluslararası İslâmcı hareketin işine yaramaz. Dünyadaki İslâm ülkeleri işlerini demokratik araçlarla sürdürmeyi tercih ediyor. İran Cumhurbaşkanı Hatemi ve başka İslâmcı liderler İslâm demokrasisini savunuyor. İslâmcılar, dünyanın geri kalan kısmı tarafından ‘demokrasi karşıtı’ diye tanımlanmak istemiyor.

Terörist eylemler sadece İslâmcıların dışlanmasına ve kötülenmesine yarıyor, ayrıca bütün Müslümanlar da bu yüzden horlanıyor ve kınanıyor. Ancak İslâmcı hareketi kötü gösterecek bir eylem Siyonistlerin ve Batı’daki bazı İslâm karşıtı unsurların işine yarayabilir. Hâlâ ırkçılık karşıtı Durban konferansında aldıkları yenilginin acısını taşıyorlar.

DURBAN’DAKİ KAZANIMLAR

ABD ve Siyonistler artık dünyanın gözünü korkutamayacaklarını, Filistin davasının uluslararası toplumda ciddi kabul gördüğünü anladı. Birçok analist Durban’ın Filistin açısından dönüm noktası olduğunu söylüyor. Terörist saldırılar kazanımları silmekten başka işe yaramaz. Görünen o ki, bütün bu İslâmcı karşıtı söylem Müslümanlara ve İslâmcı harekete baskıyı meşrulaştırma amacı taşıyor.

Belki de bu saldırının nedenlerini bulabilmek için Amerikalı yetkililerin ülkelerinin dışından ziyade içine bakmaları gerekiyor.

11 EYLÜL'ÜN İZİ HİROŞİMA'DA*

JOHN BERGER

Artık, Amerikan bombardımanları sonucu Afganistan'da hayatını kaybeden sivillerin sayısı, ikiz kulelerde hayatını kaybeden sivillerin sayısına eşitlendiğine göre, belki meseleyi daha az trajik olmamakla birlikte daha geniş bir perspektiften inceleyebilir ve şu soruyu sorabiliriz: Kasıtlı olarak öldürmek, sistematik olarak ve körlemesine öldürmekten daha şeytani ve ayıp mı? Sistematik diyoruz, çünkü ABD silahlı kuvvetlerinin bu stratejisi Körfez Savaşı'yla başladı.

Sorunun cevabını bilmiyorum. Yerde, B-52 uçaklarının attığı bombaların arasında ya da Manhattan, Church Street'te yükselen boğucu kesif dumanın ortasında belki de etik karşılaştırmalar yapmak mümkün olmaz.

11 Eylül günü, televizyon seyrederken hemen 6 Ağustos 1945'i hatırladım. Biz Avrupa'da, Hiroşima'ya atılan bombanın haberini, aynı günün akşamı duymuştuk. İki olay arasında hemen kurulabilecek ortak noktalar: Duru bir gökyüzünde ansızın beliren bir ateş topu, sabah işlerine giderken saldırıya uğrayan siviller, açılmaya hazırlanan dükkânlar, derse başlamak üzere olan öğrenciler. Sonra da vücutların havada uçuşması, tüm bunların küle dönüşmesi ve her yerin moloz yığını haline gelmesi. Her iki olayda da o güne dek hiç kullanılmamış olan yepyeni bir silahın varlığı: 60 yıl önce atom bombası, geçen sonbaharda ise bir yolcu uçağı. Sarsıntının merkezinde, her şeyin ve herkesin üstünü örten kalın bir toz tabakası.

İçerik ve ölçek farklılıkları elbette çok büyük. Manhattan'daki toz radyoaktif değildi. 1945 yılına gelindiğinde ABD, üç yıldır Japonya'yla savaş halindeydi. Bununla birlikte her iki saldırı da, birer

---

* The Guardian, 1 Temmuz 2002.

duyuru olarak planlanmıştı. Her ikisine de tanık olanlar, dünyanın artık eskisi gibi olmayacağını, her yerde risk olduğunu, dupduru bir sabahta dünyanın tamamen değiştiğini biliyorlardı.

Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan bombalar ABD'nin bundan böyle dünyadaki süper silahlı güç olduğunu duyurmuştu. 11 Eylül saldırısı ise, bu gücün artık kendi evinde bile güvende olmadığını ilan etti. İki olay, tarihsel bir dönemin başlangıcını ve bitişini belirledi. Başkan Bush'un 11 Eylül'e tepkisi, önce 'Sonsuz Adalet', sonra 'Kalıcı Özgürlük' olarak adlandırılan 'terörizme karşı savaş' kavramı bir yana, geçtiğimiz altı ay içinde karşılaştığım en acıtıcı ve yaralayıcı yorum ve analizler Amerikan vatandaşlarınca yapıldı ve yazıldı. Şu anda Washington'da bulunan karar mercilerine karşı çıkanlarımıza yapılan 'anti-Amerikanizm' suçlaması söz konusu politikalar kadar kısır. Halihazırda dayanışma içinde bulunduğumuz sayısız 'anti-Amerikanizmcî' Amerikan vatandaşı var.

AMERİKALI AYDINLAR!

Buna karşılık bu politikaları destekleyenler de var. Aralarında Francis Fukuyama ve Samuel Huntington gibi 60 entelektüelin de bulunduğu birçok Amerikan vatandaşı, geçenlerde bir ortak bildiriye imza atıp genel olarak 'adil' savaş kavramını, özel olarak da Afganistan'daki 'Kalıcı Özgürlük' harekâtını ve terörizme karşı sürdürülen savaşı akladı. Bildiri ABD'de birçok yayın organında yayımlandı, Le Monde'da ve başka Avrupa gazetelerinde de görüldü.

Onlara göre, adil bir savaşın ahlâki gerekçesi, savaşın nedeninin masumları kötülere karşı korumak olmasıydı. Böyle bir savaşta, savaşa katılmayanların bağımsızlığının da mümkün olduğunca korunması gerektiğini de belirtmişlerdi.

Metni masumca okursak (ki elbette bu metin masumca ve spontane yazılmadı) insan şöyle bir hisse kapılıyor: Birtakım sakin, akıllı, efendi, usta bilim adamı, uzman, saygıdeğer kişi bir araya gelmiş, emirlerinde de muhteşem bir kütüphane varmış (hatta belki, ara verdikleri zamanlar kullandıkları güzel bir de havuz olabilir)

bunlar huzurlu huzurlu, hiç acele etmeden tartışmışlar, konuşmuşlar sonunda bir karara varmışlar ve kararlarını da bize sunmuşlar. Sanki bu toplantı da sadece helikopterle ulaşılabilen, geniş bir araziye kurulu, çevresi çok çok yüksek duvarlarla çevrili, bu duvarların dibini nöbetçilerle dolu efsanevi bir altı yıldızlı otelde yapılmış. Yani düşünen adamlarla normal halk arasında hiçbir bağlantı yok. Birbirlerine rastlama ihtimali de yok. Sonuç olarak da, tarihte olanlar ve bu otelin duvarları arkasında olanlar kabul edilebilir ve bilinebilir şeyler değil. İzole edilmiş Delüks Turist Etiği.

1945 yazına dönelim. Napalm bombaları Japonya'nın en büyük kentlerinden 66'sını yakıp kavurmuş. Tokyo'da 1 milyon sivil evsiz kalmış, 100 bin kişi ölmüş. Bombalama harekâtının başındaki General Curtis Lemay'a göre ölenler 'kavrulmuş, çıtır çıtır kızarmış.' Başkan Franklin Roosevelt'in oğlu ve sırdaşı, "Japonların sivil halkının yarısından çoğunu imha edene kadar" bombalamanın sürmesi gerektiğini söylemiş. 18 Temmuz'da Japon İmparatoru, Roosevelt'in yerine gelen Başkan Truman'a telgraf çekerek bir kez daha barış istemiş. Bu mesaja hiç aldırmış edilmemiş.

BÖYLE BUYURDU AMİRAL

Hiroşima'nın bombalanmasından birkaç gün önce Amiral Radford "Japonya, göçebe bir halkı olan, kentsiz bir ulus olacak" buyurmuştu. Kentin merkezindeki bir hastanenin tepesinde patlayan bomba %95'i sivil 100 bin kişiyi anında öldürdü. Bir diğer 100 bin kişi de yaralardan ve radyasyon etkilerinden, daha sonra öldü.

Başkan Truman, "16 saat önce bir Amerikan uçağı, önemli bir askeri üs olan Hiroşima'ya bir bomba attı" diye duyurdu olayı. Bir ay sonra, Avustralyalı gazeteci Wilfred Burchett'in imzasını taşıyan ilk sansürsüz haber yayımlandı. Gazeteci, kentteki bir seyyar hastaneyi ziyareti sırasında tanık olduğu inanılmaz vahşeti anlatıyordu.

Bombayı planlayan ve üreten Manhattan Projesi'nin başkanı General Groves, kongre üyelerine radyasyonun hiçbir şekilde 'aşırı acı çekmeye' neden olmadığını, hatta 'söylenenlere göre, radyas-

yonla ölmenin zevkli bir şey olduğunu' hararetle anlattı. 1946'da Amerikan stratejik bombalama araştırması şu sonuca vardı: Atom bombası atılmasaydı da Japonya teslim olacaktı.

Olayların gidişatını benim yaptığım gibi kısaca anlatmak elbette her şeyi fazlasıyla basitleştiriyor. Manhattan Projesi, 1942'de Hitler gücünün doruğundayken ve Alman bilim adamlarının atom bombasını üretme riski varken start almıştı. Bu risk artık yokken Amerika'nın Japonya'ya iki atom bombası atma kararı, Japon silahlı kuvvetlerinin Güneydoğu Asya'daki harekâtının ve Aralık 1941'de Pearl Harbor'a düzenlediği sürpriz saldırının ışığında değerlendirilmeli. Manhattan Projesi'nde çalışan ve Truman'ın kararına karşı çıkıp hiç değilse ertelemeye çalışan bazı kumandanlar ve bilim adamları da vardı.

Yine de, her şey olup bittikten sonra, Japonya'nın 14 Ağustos'ta teslim olması uzun süredir beklenen bir zafer gibi kutlanmadı. Çünkü tam ortasında ıstırap ve körleştiren bir körlük vardı.

Bu hikâyeyi, altı yıldızlı efsanevi otellerinde kalan 60 Amerikan düşünürünün kendi tarihlerinin gerçekliğinden bile ne kadar uzak olduklarını göstermek için anlattım. Ayrıca, 1945 yılında başlayan Amerikan 'silahlı' egemenliğinin, ABD'nin yörüngesi dışında kalan herkes için ne kadar mesafeli, umursamaz ve acımasız olduğunu hatırlatmak için. Başkan Bush, "Neden bizden nefret ediyorlar?" diye kendine sorduğunda, biraz da bunları düşünsün -ama o, altı yıldızlı otelin yöneticilerinden biri ve hiç dışarı çıkmıyor.

II. BÖLÜM

MUHTELİF YORUMLARIYLA 11 EYLÜL

GERÇEĞİN ÇÖLÜNE HOŞ GELDİNİZ

SLAVOJ ZIZEK

En uç Amerikan paranoyak düşleminde [fantasy], tipik bir tüketici cenneti olan küçük, sakın bir Kaliforniya kentinde yaşayan bir birey, içinde yaşadığı dünyanın bir anda sahte olduğundan kuşulanmaya başlar. Yaşadığı dünyanın gerçek olduğuna inanması için sahneye konmuş ve çevresindeki bütün insanların aslında dev bir tiyatronun dünya dışı oyuncularları oldukları bir oyun... Bunun en yakın örneği, Jim Carrey'in küçük bir kasabada sıradan bir tezgâhtarı canlandırdığı, Peter Weir'in *The Truman Show* (1998) filmiydi. Tezgâhtar, film ilerledikçe, gerçekte 24 saat aralıksız yayımlanan bir televizyon programının kahramanı, olduğunu keşfetmeye başlar: Yaşadığı kasaba, kendisini sürekli izleyen kameralarla donatılmış dev bir film seti üzerine kurulmuştur. 50'lerin sonunda küçük, sakın bir Kaliforniya kentinde mütevazı bir gündelik yaşamı olan kahramanın, giderek bütün kasabanın kendisini mutlu etmek üzere kurulmuş sahte bir ortam olduğunu keşfettiği, Philip Dick'in *Time Out of Joint* (1959) filmi de, burada vurgulanmaya değer. *Time Out of Joint* ve *The Truman Show* filmlerinin altında yatan deneyim, geç kapitalist tüketimci Kaliforniya cennetinin tam da kendi çıplak gerçekliği içinde, bir bakıma GERÇEKDİŞİ, tözsüz ve maddesel ataletten arınmış olmasıdır.

Öyleyse, yalnızca bu Hollywood film setleri, maddeselliğin ağırlık ve ataletinden arınmış bir gerçek yaşam taklidi değildir: Geç kapitalist tüketimci toplumda "gerçek toplumsal yaşam"ın kendisi de -"gerçek" yaşamlarında sahne oyuncularları ve dünya dışı yaratıklar gibi davranan komşularımızla- bir bakıma eğlencelik bir izlencenin sahte çehresini taşır. Bir başka deyişle, kapitalizmin yararçı ve tinsel-dış evreninin gerçekteki nihai karşılığı, "gerçek yaşam"ın

kendisinin maddesellik dışına taşınması ve tersine dönerek bir hayaletler gösterisine dönüşmesidir. Öbür örneklerin yanı sıra, Chrithopher Isherwood, Amerikan gündelik yaşamının bu gerçek dışılığını motel odası örneğinde dışa vurur: “Amerikan motelleri gerçekdışıdır! (...) kasıtlı olarak gerçekdışı olmak üzere yaratılmışlardır. (...) Avrupalılar bizden nefret ederler, çünkü bizler - düşünmek için kendini mağaraya kapatan keşişler gibi- reklamlarımızın içinde yaşamak üzere inzivaya çekilmiş durumdayız. Burada dile getirilen, tamı tamına Peter Sloterdijk’in “küre” nosyonudur. Bütün kenti çevreleyen ve dış ortamdan yalıtın dev bir metal küre gibi... Yıllar önce, Zardoz ya da Logan’ın Kaçışı gibi bir dizi bilimkurgu filmi bu düşlemi [fantasy] topluma mal ederek, bugünkü bunaltıcı postmodern durumu daha o zamandan öngörmüştü: Sapa bir yerde yalıtılmış ve her türlü pislikten arınmış [aseptic] yaşam süren bir grup insan, çürüyen gerçek maddesel dünyayı görmenin ve yaşamının hasretini çekerler.

Wachowski kardeşlerin göz kamaştıran yapıtı Mafrix (1999), bu mantığı kendi doruğuna taşıdı: Hepimizin içinde yaşadığı ve bizi çevreleyen maddesel gerçeklik, herkesin bağlanmış olduğu dev bir bilgisayar tarafından üretilen ve düzenlenen sanal bir gerçekliktir. Filmin kahramanı (Keanu Reeves) “gerçek gerçekliğe” gözlerini açtığında, yanmış yıkılmış harabelerle dolu ıssız -küresel bir savştan sonra Chicago’dan arta kalan manzarayla karşılaşır. Direnişin önderi Morpheus, onu şu alaylı tümceyle karşılar: “Gerçeğin çölüne hoşgeldin”. 11 Eylül’de New York’ta olan bitenler de buna benzemiyor mu? Kentin sakinleri “gerçeğin çölü”yle tanıştılar -o dev kulelerin yerle bir olan görüntüleri. Hollywood’un zaten yoldan çıkarmış olduğu bizlere, olsa olsa büyük felaket yapımlarının o en nefes kesici sahnelerini anım satabilirdi.

Saldırıların nasıl da bütünüyle beklenmedik bir şok olduğunu, en göz önü ne getirilemez ve olanaksız olanın gerçekleştiğini duyduğumuzda. 20. yüzyılın başında yaşanan, felaket tanımına en çok yararışır bir başka olayı. Titanic’in batışını anımsadık: Bu da bir şoktu, ama Titanic, 19. yüzyıl sanayi uygarlığının gücünü simgelediğinden,

bunun için, ideolojik düşleme [fantasizing] içinde önceden alan açılmıştı.¹ Bu saldırılar için de aynı durum geçerli değil mi? Basının terörist tehdide karşı bizleri durmadan uyarması bir yana, bu korkutma açık biçimde libidinal olarak da mayalanmıştı. New York'tan Kaçış ve Bağımsızlık Günü gibi bir dizi filmi anımsayalım. Öyleyse düşünülemez olan, ama gerçekleşen olay, düşlemin [fantasy] zaten bir nesnesiydi: Amerika, bir bakıma düşlemediği [fantasize] şeyi buldu ve en büyük sürpriz buydu.

İşte kesin olarak burada, yani felaketin ham gerçeğine değindiğimiz nokta da, olayın algılanışını belirleyen ideolojik ve düşlemsel koordinatları aklımızda bulundurmalıyız. DTM kulelerinin yerle bir edilmesinde eğer bir simgesellik varsa, bu onların pek de “mali sermaye düzeninin merkezi” olma -eski moda nosyonundan değildir. Bu simgesellik, daha çok, iki DTM kulesinin, maddesel üretim alanından kopuk mali spekülasyonların, yani SANAL kapitalizmin merkezinde durması nosyonundandır. Saldırının darmadağın edici etkisi, saldırı ancak dijitalleşmiş Birinci Dünyayı, “Gerçeğin Çözü” Üçüncü Dünyadan ayıran sınırlamanın arka planına karşı bir hareket olarak ele alındığında anlaşılabilir. Yalıtılmış yapay bir evrende yaşıyor olduğumuzun farkında olmak, ve bu farkındalıktan kaynaklanan, uğursuz bir ajanın bizi her an toptan yok edebileceği korkusunu yaşamak...

Dolayısıyla, saldırıların ardındaki baş kuşkulu olarak görülen Usame Bin Ladin, çoğu James Bond filminde, dünyayı havaya uçurmaya niyeti olan baş canı Ernst Stavro Blofeld'in gerçek yaşamındaki karşılığıdır. Hollywood filmlerinde üretim sürecini bütün yoğunluğuyla gördüğümüz yegâne sahnelerin. James Bond'un, baş canının gizli üssüne girdiği ve oradaki yoğun emeği bulguladığı sahneler olduğunu anımsayalım (damıtılan ve paketlenen ilaçlar, New York'u yok edecek bir roketin imalatı...) Baş canı Bond'u ya-

---

¹ Yazar burada, Titanic faciasından 14 yıl önce yayımlanan Morgan Robertson'un Futilitu adlı romanına gönderme yapıyor. Romanda olay, 1912'de batan Titanic'in öyküsüyle neredeyse birebir aynıdır. Romanda betimlenen, Robertson'un “Titan” adını verdiği gemiyle gerçek gemide, birbirine şaşırtıcı biçimde benzemektedir.

kaladıktan sonra, genellikle onu karanlık işlerini yürüttüğü yasadışı fabrikasında dolaştırır. Fabrika üretiminin sosyalist-gerçekçi bir ki-birle sunulmasına Hollywood'un en çok yaklaştığı yer burası değil mi? Ve tabii Bond'un işe karışmasıyla, bu üretim alanı gösterişli patlamalar eşliğinde havaya uçurulur -böylece "işçi sınıfının ortadan kaybolduğu" dünyada ki varoluşumuzun gündelik suretine geri dönmemize izin verilir. Dışarının korkutmasına karşı yapılan bu şiddet gösterileri, DTM kulelerinin patlatılmasıyla gerisin geriye bize dönmüş olmadı mı?

Amerikalıların içinde yaşadıkları güvenli küre, kendini acımasızca feda edebilen VE ödle, şeytan gibi kurnaz VE ilkel barbar terörist saldırganlarla dolu dışarıyla korkutması altındadır. Eğer alabildiğine kötü olan böyle bir dışarıyla karşı karşıya kaldıysak. Hegel'ci dersten ibret alacak yürekliliği de göstermeliyiz: Dışarıyla bu haslığında, kendi özümüzün süzgülü biçimini bulabiliriz. Son beş yüz yıl boyunca, "uygar" Batı'daki (görece) gönenç ve barış, "barbar" dışarıya acımasız şiddet ve yıkım ihraç ederek satın alındı: Amerika'nın ele geçirilmesinden Kongo'daki katliamlara kadar süren uzun bir öykü... Kulağa ne denli acımasız ve kayıtsız gelse de saldırının gerçek olmaktan çok simgesel olduğunu, şimdi her zamankinden da ha çok aklımızda bulundurmamız. Son olayda ABD, Saraybosna'dan Grozni'ye; Ruanda'dan, Kongo'dan Sierra Leone'ye; dünyanın çeşitli yerlerinde gündelik olan olayların yalnızca acı tadını hissetti. New York'ta yaşanan olaya keskin nişancıları, pusuları, yağma ve ırza geçmeleri de eklersek, Saraybosna'nın on yıl önceki durumu hakkında fikir edinebiliriz.

DTM kulelerinin yerle bir oluşunu televizyon ekranından izlerken, gerçekliği oynayan TV dizilerinin yanlışlığını da görmek olanağı doğdu: Bu diziler "gerçek için" olsalar da, insanlar yalnızca kendi kendilerini oynuyorlar. Romanların başında ya da sonunda yer alan standart yadsıma tümcesi ("metindeki kişilikler kurgu ürünüdür, gerçek yaşamdaki kişiliklerle tüm benzerlikler bütünüyle rastlantısaldır") aynı zaman da dizinin oyuncularını için de geçerlidir: Gerçek adına kendilerini oynuyor olsalar da, izlediğimiz kişilikler

kurgusal kişiliklerdir. Doğal olarak, “gerçeğe dönüş” farklı yollar-
dan olabilir: George Will gibi sağcı yorumcular bile -liberal hoşgö-
rüyü metinsellik üzerine yoğunlaşan kültür çalışmalarının yalıtılmış
kulelerini paramparça eden gerçekliğin darbesiyle- Amerika’nın
“tarihin akısın da yaşadığı tatilin” sonunun geldiğini hemen ilan
ettiler. Şimdi misilleme yapmak, gerçek dünyadaki gerçek düş-
manlarla uğraşmak zorundayız. Ama, KİMİ vuracağız? Yanıt ne
olursa olsun, DOĞRU hedefi vurmayacak ve bizi tam doyuma u-
laştırmayacaktır. İşin gülünç tarafı şu: Amerika eğer Afganistan’a
saldırırsa, bunun gerekçesi olsa olsa, nazara geldiği içindir. Eğer
dünyanın en büyük gücü, yoksul köylülerin kıraç tepelerde güç
bela yaşadığı, dünyanın en sefil ülkelerinden birini yok edecekse,
bu onun acizliğinin son perdesi olmayacak mı?

Burada “uygarlıklar çatışması” nosyonunun bir parça doğruluk
payı vardır. Ortalama Amerikalının şaşkınlığı buna kanıttır: “bu in-
sanlar kendi yaşamlarını nasıl oluyor da böylesine harcayabiliyor-
lar?” Oysa bu şaşkınlığın öbür gerçek yüzü de şudur: Birinci Dün-
ya ülkelerinde yaşayan bizler için, uğruna birinin yaşamını feda et-
meye hazır olduğu kamusal ya da evrensel bir gerekçe’yi akla ge-
tirmek bile, giderek daha zorlaşmaktadır. Saldırılardan sonra
Taliban dışişleri bakanı bile, Amerikan çocuklarının “acılarını yüre-
ğinde” hissedebildiğini söyleyerek, Bill Clinton patentli bu lafın
hegemonik ideolojik rolünü onaylamış olmadı mı? Bütün bunlara
ek olarak, Amerika’nın güvenli bir cennet olduğu da, tabii yine bir
düşlemden [fantasy] ibaretti ve saldırılardan sonra bir New York
sakininin, kentin sokaklarında artık güvenle yürünemeyeceği yo-
rumunu yapması tam bir ironi konusuydu: Saldırılardan önce de
New York sokakları saldırıya uğrama ve soyulma tehlikesiyle ün-
lüydü. Saldırıların değiştirdiği bir şey varsa, o da -birkaç gün önce-
sinde hayal bile edilemeyen, genç zenci çocukların yaşlı Yahudi be-
yefendiye karşıdan karşıya geçerken yardım ettiği görüntüler gibi-
insanlar da yeni bir dayanışma duygusunun doğmasıydı.

Saldırıları izleyen hemen şu günler de, sanki travmatik bir olay
ve onun simgesel etkisi arasındaki -ağır darbeyi yedikten sonra ola-

yın acısının bütünüyle hissedildiği ana kadar geçen- o kendi ne öz-
gü zaman diliminde bulunduğumuzu andıran, olayların bundan
sonra nasıl simgeselleştirileceği, simgesel meyvelerinin ne olacağı
ve hangi çağrışımlarla kitaba uydurulacağı belli oluyor. Gerilimin
dorukta olduğu bugünlerde bile, bu bağıntı kendiliğinden değil,
rastlantısal olarak beliriyor. Daha şimdiden ilk tatsız belirtiler orta-
ya çıktı; saldırının ertesi günü, Lenin üzerine yazdığım daha uzun
bir metni yayımlamak üzere olan bir gazeteden, yazının yayımını
erteleme kararı aldıklarını bildiren bir ileti aldım -saldırıdan hemen
sonra Lenin üzerine bir yazı yayımlamanın zamansız olduğunu dü-
şünmüşler. Bu, zaman içinde ne gibi uğursuz ideolojik ifadelerle
yeniden karşı karşıya kalacağımızı göstermiyor mu? Bu olayın, e-
konomi, ideoloji, siyaset ve savaş alanında ne gibi sonuçlar doğura-
cağını henüz bilmiyoruz, ama bir şey kesin: Kendini bugüne dek
böyle terör eylemlerinden arınmış bir adada gören ve böyle şeyleri
güvenli televizyon ekranının arkasından izleyen ABD, kendini bu
kez doğrudan olayın içinde buldu. Öyleyse seçenekler şudur: Ame-
rikalılar “küre”lerini daha da güçlendirmeye mi karar verecekler,
yoksa dışarı adım atmayı göze alacaklar mı? Amerika, ya dışarı’nın
korkutmasına karşı daha çok saldırganlık göstererek “BURADA
böyle şeyler olmaz! Neden olsun ki?” tutumunu sağlamlaştırmakta
direnecek, yani paranoyak bir davranış sergileyecek; ya da sonunda
düşlemsel [fantasmatic] paravanı geçerek Dış Dünya’ya çıkmayı ve
“böyle şeyler BURADA olmamalı!” anlayışından, “böyle şeyler
HİÇBİR YERDE olmamalı!” anlayışına geçişi, artık “Gerçek”
dünyaya vardığını kabul ederek, göze alacak. Saldırılarından çıkarıla-
cak doğru ders budur: BURADA olmamasını garantileyecek olan,
BAŞKA YERDE olmasını engellemektir.

İMPARATORLUKLAR BÖYLE VURUR*

JOHN LLOYD

11 Eylül olaylarından sonra dünyanın durumuyla ilgili yapılan birçok açıklama ve görüşten bir tanesi diğerlerinden daha güçlü gibi görünüyor. O da dünyanın hâlâ eski imparatorlukların kalıntılarından üzerinde yaşadığı görüşü.

Kalıntıların bazıları eski ve soğuk, Avusturyalıların ve Osmanlıları gibi; bazıları hâlâ ılık ve iddialı, İngiltere ve Fransızları gibi; bazıları ise el değmeyecek kadar sıcak; Sovyet-Rus emperyal çöküntüsünün artıkları gibi.

Bu görüşe göre büyük imparatorlukların hepsi henüz yok edilememiş nefretleri besledi. Ayrıca, onların hükmetme biçimi, kalan tek gücün, ABD'nin düşünme şeklini ve hareketlerini derinden etkiledi.

Tarihsel ve yaradılış gereği olarak bir imparatorluk olarak adlandırılmaya karşı olan ABD, hanedan hükmünden kurtulmak için girişilen emperyalizm karşıtı mücadelelerden doğdu; bu idealler onun hâlâ sürekli tekrarlanan mitinin içine iyice yerleşmiş. Şimdi ABD her yerde 'emperyal' olarak adlandırılıyor, bu küçük düşürücü ismi bazen 'Batı'yla paylaşıyor.

Mitin modern versiyonlarında Hollywood Amerikalılara Luke Skywalker, Han Solo ve ObiWan Kenobi gibi, büyük ve güçlü bir imparatorluğa karşı gelen gerilla savaşçıları, özdeşleşebilecekleri örnekler olarak sundu. Fakat bugün yoksullar ABD'yi Darth Vader olarak görüyor.

Bir zamanlar Manhattan'da yaşamış Türk romancı Orhan Pamuk, New York Review of Books'ta şu soruyu soruyor: "İstanbul'da fakir ve yaşlı bir adamın bir kızgınlık anında New York'taki terörü göz ardı

---

* Financial Times, 8-9 Aralık 2001.

etmesine ya da İsrail baskısından bıkmış Filistinli bir gencin yüzlerini açan kadınlara nitrik asit atan Taliban'a hayranlık duymasına sebep olan nedir?" Ve kendi sorusunu cevaplıyor: "Bu sürekli aşağılanmaktan doğan güçsüzlük duygusu, anlaşılamamanın getirdiği başarısızlık ve böyle insanların seslerini duyuramamalarından kaynaklanıyor".

Dünyanın Müslüman kesiminde imparatorluğa duyulan nefret ve hatıralar herkesin aklında: Şimdi İslâm ülkelerini ortaklığa, diyaloga ve işbirliğine ikna etme çabaları, bu hatıraların ve nefretlerin ne olduğu ve onları alt etmek için ne yapmak gerektiği konusunda daha iyi bir fikir verebilir.

‘İmparatorluk’ adlı kitabı geçen yıl çıkan Dominic Lieven ‘İslâm toplumları moderniteyle baş etmekte ve onu şimdiki ya da geçmiş emperyalizmleri referans olarak alıp açıklamakta başarısız’ diyor, “Bu toplumları Doğu’nun Konfüçyüs toplumlarıyla karşılaştırdığınızda, orada da büyük bir nefretle karşılaşıyorsunuz. Fakat orada bunları bir kenara bırakacak kapasite var. Sadece Batı’nın teknolojik ve ekonomik modellerini almakla kalmıyor, Japonya örneğinde olduğu gibi, Batı kültürünün büyük bölümünü de alıp toplumlarının bir parçası haline getiriyorlar”.

Fakat imparatorluk mirasını bir kenara bırakmak Müslüman dünyası için Konfüçyüsçü Doğu’dan daha zor. Japonya, II. Dünya Savaşı sonrası ABD işgalini saymazsak, hiç sömürgecilerin idaresi altına girmedi, fakat Ortadoğu ülkelerinin birçoğunun sınırları bile İngiltere-Fransız çekişmeleri sonucu çizildi.

Bu sınırları birçok farklı şekilde çizilebilecek Suriye ve Irak için geçerli. Keele Üniversite’sinde uluslararası tarih profesörü Charles Townend, “Filistin en inanılmaz örnek” diyor, “Onu tamamen emperyalizm yarattı. Sömürge yapılmamış Mısır’a bile İngilizler kötü davrandı”.

Bu ülkelerde tarih, radikallerce Haçlı seferleriyle bugünkü İsrail’in Filistin’e karşı harekâtlarının aynı seviyede tutulduğu bir emperyalizmler kolajı olarak görülüyor. Tarihi genellikle kronolojik olarak gelişme gösteren bir anlatı olarak gören Batılılar için bu düşünüş biçimi yabancı ve tehditkâr.

KANLI MİRAS

İmparatorlukların mirasları Ortadoğu'nun ötesine uzanıyor. Osmanlı İmparatorluğu Türkiye olarak küçülünce Balkanlar'da kalan Müslümanlar küçük bir imparatorluk sayılan Yugoslavya'nın çöküşünden sonra (ki o da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun mirasçısıydı), Bosna ve Kosova'daki Katolik ve Ortodoks komşularının saldırılarına uğradı ve onlar da Makedonya'da karşı saldırıya geçti.

Sovyetler Birliği'nin çöküşünden önce bile Hristiyan Ermenilerle Müslüman Azeriler Dağlık Karabağ'da birbirlerini binlerle ifade edilen rakamlarda katlediyordu. Müslüman Abhazlar, Ortodoks Gürcüleri Abhazya'dan kovdu; Ortodoks Ruslar ve Müslüman Çeçenler yedi yılda Çeçenya'yı kan gölüne çevirdi.

Yıllar önce, emperyal Hindistan'ın Hindu Hindistan ve Müslüman Pakistan olarak ayrılması, İngiltere'nin oradan çıkmaya çalışmasının arifesinde en kanlı ayrılıklardan biriydi ve şu anda Keşmir'de yoğunlaşan bir düşmanlığı besledi.

İmparatorluklar eski dini nefretleri yatıştırır gibi göründü. Oysa dostluklar ve evlilikler, kavgaların bitmez tükenmezliğinin karşısında birer yalandı. Bütün imparatorluklar zaman zaman zalimlik yapmıştır, çünkü varlıklarının temeli budur. Fakat hayatta kalmaları bir kez güvenceye alındığında azınlıkları korumanın çıkarlarına olduğunu düşündüler.

İmparatorlar hoşgörülü olabilirler. Fakat onları takip eden uluslar, özgürlük çılgınlıkları atsalar da daha az hoşgörülüydüler. İngiltere'nin bütün dünyaya yayılan emperyal genişlemesini büyük zulümler takip etti: İngiliz ajan ve girişimciler insanları kendi ülkelerinden başka yerlere çalışmaya sürükleyerek Afrika, Çin ve Hint diasporaları yarattılar.

Eski imparatorluklardan kalan ülkeler, imparatorlukların özgürlükten çok sonra bile onları ısırmaya devam ettiğini görüyor. Çünkü, yabancı hükmünden kurtulmak emperyal dönemlerdekinden daha derin çatışmaları ve yoksulluğu yeryüzüne çıkarıyor.

İmparatorluklardan kalan küçük parçalar hâlâ anavatana yapışmaya devam ediyor. Cezayir ve Çinhindi'ndeki uzun Fransız meselesi savaş sonrası dönemin en acılılarından. Günümüzde bile, Büyük İngiltere Falklands, Cebelitarık ve Kuzey İrlanda'yı başkalarının istediği eski emperyal mallar olarak elinde tutuyor, ama bu bölgelerin halkları ayrılmaya karşı çıkıyor.

İrlanda, İngiltere'nin emperyal uzantısını çok iyi hatırlatıyor. Coğrafi olarak o kadar yakındı ki ne imparatorluğun bir parçası olarak görüldü, ne de 1870'lerde başbakan Earl Russell'in diğer sömürgelere verdiği çoğunluk iradesiyle ayrılabilme özgürlüğünden faydalanabildi. İrlanda'nın önemli tarihçilerinden Roy Foster "Unutmamalıyız ki Londra, orta sınıf İrlandalıların ilerlemek için gitmek istedikleri yerd" diyor, "Ama İngiltere İrlanda'yı yönetme arzusunu kaybetti, Kuzey'i elinde tutma arzusunu bile. 1950'lerde askeri strateji üzerine kurulan bir komite kuzeyin İngiltere için hiçbir stratejik öneminin olmadığı kararını aldı. Şimdi İngilizlerden oy vermelerini istesenez, seve seve Kuzey'i elden çıkarma yönünde oy verirler. IRA retoriği bu gerçeği kabullenemiyor. Çünkü kabul ederse problemin emperyal İngiltere değil, kendi içlerindeki birleşmeciler olduğunu kabul etmek zorunda kalacak".

Foster'ın görüşleri bize hâlâ işkence eden imparatorluğun son mirasını açığa çıkarıyor. Milliyetçi ve dini radikallerin ona bir nefret kategorisi olarak ihtiyaçları var, bu kategori tamamen yanlış olsa da. Dünyanın dörtte üçünü ellerinde tutmuş ABD ve Avrupa'ya kendilerini suçlu hissettirmek için ihtiyaçları var. İmparatorluk antiemperyal güçlerin silahlara sarılmalarını sağlayan bir bahane. İmparatorluk büyük güç ve zenginlikle, Batı'nın ekonomik istikrarıyla ve her yere yayılan Amerikan kültürüyle özdeşleştiriliyor.

BATI'NIN SİNSİ ZARARI

Uganda doğumlu ekonomist İkbâl Asaria, Batı'nın sinsice verdiği zararın kendi liberal ve demokratik sözlerine bir ihanet olduğunu düşünüyor: "Dünyanın her yerinde insanlar daha iyi yaşamak

istiyor. Ama onlara modernleşme bedeli olarak despotça sistemler sunarsanız er ya da geç ayaklanırlar. Müslümanlar onlara da söz hakkı verildiği takdirde modern hukuk düzeni içinde yaşayabilirler”.

Pakistan doğumlu bir yazar ve öğretmen olan Zieddin Serdar “Üçüncü dünya ülkelerindeki birçok insan zengin dünyanın onlara hiç yer bırakmadığını düşünüyor” diyor, “Zengin dünyanın kültürüne, ekonomisine ve toplumuna başka bir alternatif yok. Modern öncesi bir şekilde yaşayan toplumlar için modern dünyayı kabullenmek kültürel intiharla eşdeğer. Kültürel olarak geleneksel kalırken modernleşmenin bir yolunu bulmak gerekiyor. Ama böyle örnekler yok, çünkü insanların bunu yapabilecek yerleri yok”.

Batı için ekonomik çağdaşlığın sivil haklar, kadınların özgürleşmesi ve demokratik sistemlerle birlikte gelmesi kesin bir gerçek. Eski İngiltere Başbakanı Thatcher ve siyasal bilimci Fukuyama da başka alternatifin olmadığını öne sürmüştü.

Şimdi, 11 Eylül’den sonra Batı’nın kötücül bir imparatorluk olduğuna inanmaya devam eden ülkelerin halkları Batı rasyonalizmi ve liberalizminden daha farklı bir şeyler olması gerektiği konusunda ısrar ediyor. Eğer 11 Eylül’den sonra diyalog ve işbirliği süreci Batı’nın hiç değilse bir süre, yakın küresel işbirliğinin sağlanması için toplumun farklı versiyonlarının bir arada yaşaması gerekliliğini kabul etmesi gerekiyor. Liberal bir çoğulluk ya da Batı’nın iyi yaşam anlayışına uygun düşmeyen bir şekilde olsa da.

11 EYLÜL NEYİ DEĞİŞTİRDİ Kİ?*

NIALL FERGUSON

New York 11 Eylül 2011’de nasıl bir yer olacak? Dışında, Müslüman olmayanların sadece kimliklerinde özel damga varsa girebildiği bir Müslüman getto bulunan, bölünmüş bir şehir. Manhattan’a giden her tünel ve köprüünün başında terörle mücadele ekiplerinin arabaları patlayıcı veya yasak zehirli maddeler için aramadan geçirmediği denetim noktaları... Trafik sıkışıklığını dert etmeyin. Çünkü 2011’de yaşanacak üçüncü ve son petrol kriziyle yollarda pek araba kalmayacak.

Dünya Ticaret Merkezi’nin yıkılması sıcaklığı sıcaklığına Saraybosna suikastı ya da Pearl Harbor’un bombalanması gibi tarihe yeni bir yön veren o olaylardan biri gibi göründü. Bazı heyecanlı yorumcular kuleler çöker çökmez III. Dünya Savaşı’ndan bahseder oldu. Bu ihtimallerden biri. Ama daha büyük ihtimal yukarıda çizilen kâbusun gerçekleşmesi. Çünkü bu kâbus senaryosunu 11 Eylül’den önceki gelişmelerden çıkarmak mümkün. Çok trajik ve çarpıcı olmasına rağmen 11 Eylül bir dönüm noktası olmaktan çok uzakta.

Herhangi bir olaya çok fazla önem vermek konusunda dikkatli olmalıyız. I. Dünya Savaşı’nı Gavrilo Princip tek başına başlatmadı. Robert Musil ‘The Man Without Qualities/Niteliksiz Adam’ adlı romanında tarihin bir bilardo topu gibi düz bir çizgide ilerleyip sadece çarpıldığında yön değiştirdiği fikrini reddeder. Musil’e göre tarih ‘bulutların geçişi’ gibiydi, sürekli hareket içinde, yönü kestirilemez. İşte tarihin bu niteliğinden ötürü 10 yıl sonra nerede olacağımızı bilmek imkânsızdır.

Ancak Musil’in tarih ve bulut benzetmesi başka bir şeye daha ı-şık tutar. Hava durumunu tahmin etmek zor olsa bile havanın nasıl

---

* The New York Times Magazine, 2 Aralık 2001.

olacağına dair ihtimaller sonsuz değildir. Yarın yağmur yağmaya bilir, ama biliriz ki eğer yağarsa yağın şey su olacaktır, kaynayan yağ değil. Hava dünkü kadar sıcak olmayabilir ama -50 derece de olamayacaktır.

Başka bir deyişle, 11 Eylül şiddetli ve ani bir fırtınanın tarihi karşılığıydı. Fakat bu fırtına yazın yerini yavaşça sonbahara bıraktığı gerçeğini değiştirmede. Aynı biçimde New York ve Washington'da olanlar, ne kadar irkiltici olursa olsun, derindeki tarihi akımların yönünü değiştirmede. Birçok anlamda dünya bu saldırılar olmasaydı bile 2011'de, bu tarihi akımların etkisinde geçirdiği evrimle daha farklı bir yer olmayacaktı.

ABD'Yİ DE VURURLAR

Derindeki ilk akım yeterince açık: Terörizmin, yani hükümet dışı örgütlerin uç siyasi amaçlarına ulaşmak için şiddet kullanmasının, ABD'ye yayılması. Bu tür terörizm bir süredir ortalıkta. Uçak kaçırma ve kamikaze misyonları kesinlikle yeni şeyler değil. 11 Eylül'ün yeniliği denenmiş taktiklerin birleştirilip ABD'de kullanılmasıydı. Yenilik, evet, ama bir sürpriz değil. Terörizm, New York'un büyük kardeşi Londra da dahil olmak üzere yıllardır büyük şehirlerde hayatın bir parçası. Şaşırtıcı olan New York'un bu kadar uzun süre bundan nasibini almamış olmasıydı. Eğer ekonomi küreselleşebiliyorsa siyasi şiddet neden küreselleşmesin? Aslında ikisi birbiriyle bağlantılı.

Yıllar geçtikçe küçük fanatik grupların büyük zararlar vermesi kolaylaşıyor, çünkü bu zararları verecek imkânlar ucuzluyor ve daha kolay elde ediliyor.

Kötü haber, teröristlere yataklık yapan ülkelere savaş açmanın terörist saldırıları asla engelleyemeyeceği. Batı Avrupa'nın solcu ve milliyetçi terörle deneyimi, terörizmle gerçek savaşın ülke içi istihbarat, polis ve güvenlik önlemleriyle yürütülebildiğini gösteriyor.

Günlük güvenlik kontrollü, haftalık bomba korkulu ve yıllık patlamalı dünyaya hoş geldiniz. 10 yıl sonra New York'lu itfaiyeci

ve Washingtonlu postacılar kendilerini, IRA'nın bombalama kampanyaları sırasında Londralı meslektaşlarının hissettiği gibi yorgun ve bıkkın hissedecek.

EKONOMİK DÜŞÜŞ

11 Eylül'ün değiştiremediği ikinci akım ekonomik düşüş... 1990 sonlarının yatırım balonu teröristler saldırımadan 1,5 yıl önce doruk noktasına ulaşmıştı. 11 Eylül borsanın çökmesine değil sadece bir süre kapanmasına yol açtı.

Saldırılardan hemen sonra yatırımcılar fiyatların serbest düşüşe geçme tehdidi karşısında dişlerini gıcırdattı. Fakat şimdiye kadar 1990 sonlarının yatırım balonundaki düşüş 20'lerdeki balonu takip eden büyük çöküşle karşılaştırılınca hafif kaldı. Bu anlamda 11 Eylül olaylarının ekonomik olarak en önemli sonucu önemsizliği.

İKİ ZAYIF NOKTA

Yine de dünya ekonomisinin -11 Eylül öncesinden beri es geçilemeyecek- iki zayıf noktası var:

Birincisi, küreselleşmenin küresel karşıtı yapısı. Tam bütünleşmeden çok uzak olarak dünyadaki mal, sermaye ve iş piyasaları inanılmaz biçimde parçalanmış durumda. Bu yüzden Amerikan, Kanada ve Meksika ticaretinin aslan payı Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi'nde gerçekleşirken, Avrupa ticaretinin aslan payı da Avrupa içinde gerçekleşiyor. 1913'te, uluslararası sermaye gerçekten uluslararasıydı: Doğrudan dış yatırımın %63'ü gelişmekte olan ülkelere gitti. Bu oran 1996'da sadece %28'di.

İşgücü hareketi de bozuldu. ABD, hem çeşitli vize programlarıyla Avrupa ve Asya ekonomilerinin en nitelikli ve yetenekli işçilerini seçiyor hem de arka kapısı Meksika'dan niteliksiz ve kaçak Latin kökenli işçileri ülkeye sokuyor.

Bu, küreselleşme dediğimiz eğilimin ülkeler arası eşitsizliği artırmasının en önemli nedenlerinden biri. Ve bu eşitsizlik fakir ülkelerin en zengin ülke ABD'ye nefretini artırıyor (Bu, Kaide gibi

birçok üyesi hali vakti yerinde ailelerden gelen örgütlerin desteklenmesinin ana nedeni fukaralıktır demek değil).

Daha da endişe verici olan küresel enerji kaynaklarının orta vadeli görünümü. Özel arabanın bir statü sembolü olarak yükselmesi Amerikalıların petrol kaynaklarından ne kadar hoşnut olduklarını gösteriyor. Oysa hiç hoşnut olmamalılar. Doğru, benzin fiyatları şu anda düşük. Fakat 1970'lerle 80'lerde fiyatların tavana vurmasının nedeni Ortadoğu'daki istikrarsızlıktı: Arap petrol ambargosu, İran devrimi ve İran-İrak savaşı. Buna benzer bir şey pekâlâ şimdi de olabilir. Bu yüzden özel arabanın günleri sayılı. Amerikalı araba üreticilerinin benzine alternatif ve ucuz bir enerji kaynağı bulabilmek için 10 yıldan daha az süreleri var. Eğer başarılı olmazlarsa dünya ekonomisi kendini 1970'lerde bulabilir.

GAYRİRESMİDEN RESMİ EMPERYALİZME

10 yıldan daha uzun bir süredir kendini hissettiren üçüncü bir akım daha var: ABD'nin küresel gücünün örtülü emperyalizmden resmi emperyalizme dönüşmesi.

1945'ten beri ABD dünyayı dolaylı biçimde etkilemekle yetindi: Uluslararası şirketlerle ve IMF'yle ekonomiyi yönetti, 'dost' ilkel rejimlerle politikaya hâkim oldu. Fakat 19. yüzyılda İngiltere'nin keşfettiği gibi bu örtülü emperyalizmle elde edilebilecek şeyler sınırlı. Devrimler kukla yöneticileri devirebilir. Yeni rejimler borçlarını ödemeyip ticareti bozabilir, komşularıyla savaşabilir, hatta terörizme destek verebilirler.

ABD yavaş yavaş uzak ülkelerin içişlerine karışarak bu tarz krizlere karşılık vermeye başladı. Evet bunu bir çokyanlılık perdesinin arkasında, BM ya da NATO adına hareket edermiş gibi yaptı. 1990'larda bu bölgeler yeni tarz bir sömürge haline geldi: ABD'nin askeri ve mali gücüyle denetimde tutulan ülkeler.

Amerikan ekonomisinin gücü doğal emperyal bir hegemonyanın gücüyle boy ölçüşemeyebilir. İngiliz İmparatorluğu büyük bir insan ve sermaye ihracına dayanıyordu, ama Amerikan ekonomisi

1972'den beri sermaye ithal ediyor. ABD dünyanın her yerinden göçmenlerin tercih ettiği bir ülke, sömürge göçmenleri yaratıcısı değil. Ayrıca, İngiltere'nin altın çaığında Elizabeth dönemine kadar uzanan bir emperyalist kültürden besleniyordu. Oysa ABD İngiltere İmparatorluğu'yla savaşarak doğmuş bir ülke. Başka halkları yönetmekte hep isteksiz davranacak.

Ama isteksizlik reddetmek demek değil. ABD'nin İngiltere'nin resmi bir imparatorluk olarak deneyiminden çıkaracağı en açık ders, dünyanın en başarılı ekonomisinin teknolojik olarak daha geri toplumlara kendi değerlerini kolaylıkla aşılayabileceği. Ayrıca kimse, hiç değilse finansal anlamda, Amerikan imparatorluğunu genişletmenin Afganistan'daki gibi bir sürü küçük savaşı bile içerse çok pahalı olacağı için caydırıcı olacağını iddia edemez. Geçen yıl ABD'nin savunma bütçesi gayri safi milli hasılasının 2,9'uydu, 1948-98 arasında ise bu rakam %6,8'di.

BATI-İSLÂM ÇATIŞMASI

Üzerinde çok yorum yapılan başka bir akımdan, demokratik Batı'yla hoşgörüsüz bir İslâm'ın çatışmasından henüz bahsetmedim. Bu bakış açısından 11 Eylül yeni bir yönelimden çok bir uyanıştı, Amerika Müslüman dünyanın yıllardır içinde olduğu bir mücadeleye yeni uyanmıştı. Ben buna inanmıyorum.

Çünkü modern İslâm'ın en karakteristik özellikleri heterojenliği ve coğrafi dağılımı. Etnik ve dini guruplar arasındaki şiddet dünyayı büyük bloklar halinde bölmüyor. Balkanlar'da gördüğümüz gibi (ki orada Müslümanların yanında olduğumuzu unutmayalım) eğilim daha çok var olan siyasi birimlerin parçalanmasından yana. Yani herhangi bir medeniyetler çatışmasının savaş meydanlarından çok Bosna gibi, hatta geçen yaz Müslüman gençliğin ayaklandığı İngiltere'nin Bradford'u gibi çokkültürlü bölgelerin sokaklarında yaşanması daha muhtemel.

Bunu küreselleşememe olarak düşünün: Zamanımızın en büyük paradokslarından birisi ekonomik bütünleşmenin siyasi bölün-

meyle karşılaşması. Sahra Afrika'sının dışında 1871'de dünyada 64 bağımsız devlet vardı, 1995'te 192.

Bu bağlamda İslâmi köktendincilik gibi hareketlerin önemi merkeziliğinden çok merkezkaç etkilerinde olabilir. Monolitik uygarlıklar arasında bir çatışma beklemek yerine dini ve etnik çatışmalarla var olan entegre çokkültürlü ulus-devletlerin siyasi bir parçalanma yaşamaya devam etmelerini beklemeliyiz.

Sonuçta 1945'ten beri en çok yaşanan savaş türü iç savaşlar: II. Dünya Savaşı sonrası çatışmaların üçte ikisi ülkeler arası değil, ülkeler içinde gerçekleşti. Yugoslavya'dan Irak ve Afganistan'a ABD'nin sürekli karşılaşmak zorunda kaldığı şey birleşik bir İslâm değil, iç savaşla parçalanmış birtakım yönetim biçimleri (Aynı şey Somali, Sierra Leone ve Ruanda için de geçerli).

Ekonomik küreselleşme neden siyasi parçalanmayla karşılaştı? Bir açıklama küreselleşen piyasa güçlerinin geleneksel ulus-devletler içindeki bölgesel eşitsizlikleri artırması. Diğer bir açıklama, popüler kültürün yüzeysel biçimde homojenleşmesinin dini kimliklerin tepki olarak ön plana çıkmasına sebep olması. Fakat en iyi açıklama şu: Etnik olarak heterojen olan ülkeler Amerika'nın desteğiyle ekonomik açıklık ve siyasi demokrasi fikirlerine uymaya çalıştıkça mantıktan uzaklaşıyor. Merkezi hükümet ekonominin planlayıcısı olarak meşruluğunu kaybediyor ve etnik azınlıklar ayrılıkçı partilere oy veriyor.

Bunlar 21. yüzyılın başlarını biçimlendiren dört akım. Kehanetlerimi tekrarlayayım. Terörizm günlük hayatın parçası olacak. Amerikan birlikleri Kâbil ve Kosova'da devriye gezecek. ABD'de ve dünyanın geri kalanında etnik ve dini guruplar arasındaki ayrılıklar daha belirginleşecek. Bunlar kötü haberler. Ya iyi haber? Caddeleri tıkayan daha az araba olacak.

Beşinci bir kehanetle bitireyim. İnsanların çoğu bunları 10 yıl önceki terörist saldırıların doğrudan sonucu olarak algılayacak. New York Times Magazine'de 11 Eylül'ün modern tarihte bir dönüm noktası olduğuna dair bir yazı çıkacak. Yanlış. Kaçınılmaz gerçek şu: Bunların hepsi zaten olacaktı.

ŞERİFÇİLİK OYNAMAYI BIRAKIN*

PAUL KENNEDY

ABD, 21. yüzyıla 11 Eylül 2001 Salı günü saat 8.45'te girdi, 2000 yılının ilk gününde değil. New York'un Times Meydanı'ndaki milenyum kutlamaları gelgeç bir olaya dönüşüverdi. Oranın sadece bir-iki kilometre güneyindeki Dünya Ticaret Merkezi'nin çökertilmesi ise destansı ve dönüştürücü bir olay oldu.

Çok değil, 20 ay önce Amerikan kamuoyu, uluslarının talihliliğinden, coğrafi yerinden ve maddi kaynaklarından, teknolojik başarısından ve mutlak askeri gücünden kıvanç duymaktaydı. Bu öğelerin hepsi bir arada, ABD'yi diğer devletlere oranla, dünya tarihinin Roma İmparatorluğu'ndan beri gördüğü en kudretli ve en nüfuzlu ulusunu yapmaktaydı. Sovyetler Birliği'nin yerini alan Rusya ağır ağır içine kapanmaktaydı. Japon 'rekabeti' buharlaşıp gitmişti. Dünya Amerikan tipi kapitalizmi, interneti, MTV'yi ve Wall Street'in kendisinden beklediklerini kucaklamaya başlamıştı.

21. yüzyıl, tıpkı pembe renkli bir kitabın daha 10 yıl önce söylediği gibi, 'Amerikan yüzyılı' olacaktı. Ne var ki, bu güven, hasara uğrayan Pentagon'dan ve çöken Dünya Ticaret Merkezi kulelerinden yükselen duman bulutları arasında uçup gitti. Önceye dönmek yakın gelecekte pek kolay gözükmiyordu; hatta belki hiç mümkün olmayacaktı.

PEARL HARBOR MI?

Çok geçmeden haber ağları, ikinci uçağın güney kulesine dalış yapmasının görüntülerini ekrana getirince, Amerikalılar, umursamazlık, masumiyet ve güvenlik duygularını derinden sarsan bir ön-

---

* NPQ, 2001/4.

ceki sürpriz saldırı Pearl Harbor'ı anımsadı. Ama Pearl Harbor bir karşılaştırma malzemesi yapılacaksa, benzerliği değil, karşıtlığı irdelemek yararlı olur.

Her ne kadar, Amerikalılar 60 yıl önce tepeden tırnağa şoke olmuşlarsa da, o sinsi baskına yanıt verme politikası hem kaçınılmazdı, hem de hesaba kitaba uygundu. Çünkü bir başka hükümlan devlet, Japonya, gelip Amerika'nın askeri uçaklarını ve savaş gemilerini vurmuştu. ABD mukabele etmek için, karşısındaki açık düşmana karşı kara, hava ve denizde, esas olarak askeri bir mücadele vermişti. ABD'nin o sıralarda gayri safi milli hasılası (GSMH) Japonya'ninkinin aşağı yukarı 10 katı olduğu için, bu eşitsiz mücadelenin sonucunu daha en baştan kestirmek mümkündü. Hiddetlenmiş ve tam seferber olmuş Amerika, kendinden zayıf düşmanını yere çaldı ve kayıtsız şartsız zafer kazandı.

Hiç kuşkusuz, uğradıkları terör saldırıları karşısında, bugün Amerikan vatandaşları aynı şeyin gerçekleşmesini bekliyor. Dükkân ve evlerinin cephesine astıkları pankartlarda, 'Başkan, hemen bombala!' diyorlar. İşte, Pearl Harbor benzetmesi tam da bu noktada geçersizleşiyor.

Bu defa, Amerika bir başka devletin askeri hava gücü tarafından değil, korsanlarca kaçırılan kendi sivil uçaklarınca vuruldu. Şeytansı bir sembolizmle, bu uçaklar ABD'nin en büyük ve en ünlü iki sivil havacılık şirketi American Airlines ile United Airlines'a aitti. Saldırıları, Amerika'nın güçlü yanlarından; teknolojisinden, açık toplumdandan, zahmetsizce binilen uçaklarından, hatta televizyon şebekelerinden yararlanan, çok iyi örgütlenmiş teröristlerce korkuya yol açmak ve kargaşa yaratmak amacıyla gerçekleştirildi. Dağınık durumdaki bu düşman açıkta değil, gölgede, teşhis ve imha edilmesi o kadar kolay değil.

Japonya'yı yenmek bir file ateş etmek gibiydi. Amerika'ya bu yaraları aldırın teröristleri yenilgiye uğratmak ise denizanasıyla boğuşmaya benziyor.

ABD'nin, sosyal bilimlere ait standart kriterlerle ölçülen bugünkü 'kudreti'ni yeniden hesaplamaya çalıştım. Bu değerlendirme

sonucunda, tek bir ulusun, tüm olası hasımlarına rağmen, nasıl da böyle küresel bir hegemonya sahibi olarak kalabildiğini düşünerek, bu gücün büyüklüğünden derinden etkilendim. Evet, Amerika toplam dünya nüfusunun ancak %4,5'ini oluşturuyor, ama insan sayısı karşılaştırmada nadiren iyi bir gösterge sayılır. Örneğin, %4,5'lik nüfus, dünyadaki toplam üretimin yaklaşık %30'unu gerçekleştiriyor.

Daha da çarpıcı olanı, ABD'nin müthiş askeri gücü. Geçen yıl, dünyadaki toplam askeri harcamaların %36'sını Pentagon yaptı. ABD'nin savunma bütçesi, dünya askeri harcamalar listesinde kendisinden sonra gelen ilk dokuz ülkenin askeri bütçelerinin toplamı kadardı. Böyle bir istatistik (bilebildiğim kadarıyla) dünya tarihinde yok. Karşılaştırmalı teknoloji ve eğitimbilim göstergelerinde başı çeken Amerika en yakın takipçileriyle arasındaki mesafeyi daha da açtı. ABD'nin internet dolaşımındaki payı yaklaşık %40. 1975-2000'de Nobel'lerin %70'i bu ülkeye verildi.

COLOSSUS'UN AŞIL'I

Bütün bu karşılaştırma ölçülerini alt alta yazdığımızda, karşımıza müthiş bir tablo çıkıyor. Gerçekten de, yolcu uçakları, iletişim sistemleri, dev şirketleri ve yoğun kültürel etkisiyle, ABD, dünyanın sırtına binmiş modern çağ Colossus'udur. Gelgelelim bu Colossus, Yamamoto'nun uçak gemilerinden ya da Hitler'in tanklarından hayli farklı silahlar karşısında son derece savunmasız.

Bu devin, büyük ölçüde kendi eseri olan, bir Aşıl'ın topuğu var. Onun kültürel ve ticari üstünlüğü ve serbest pazar doktrinlerinin dinmek bilmez borazanı pek çok dinsel ve sınıfsal gruba, özellikle geleneksel toplumlardakilere tehlikeli geliyor. Amerika'nın muarızları, iklim denetiminde uluslararası antlaşmaları engellemek, korunmacı pazarları değiştirmeye zorlamak, zayıf Üçüncü Dünya hükümetlerini tehdit etmek gibi politikalarında, ABD'nin kudretli şirketlerinin son derece güçlü bir nüfuz sahibi olduğunu düşünmekte. İsrail'e verdiği destek Müslüman dünyasında ABD'ye çok

düşman kazandırdı. İnterneti icat edip günün 24 saati açık ticari pazarlar yaratması, refahına refah kattı, ama aynı zamanda, onu sabotaja karşı inanılmaz derecede korunmasız kıldı. Liberal göç politikaları ve üniversitelerinin yabancı öğrencilere açık olması, bu ülkeyi dünyanın dört bir köşesinden gelen ve aralarında terörist eylemler için koşullanmışlar da bulunan, içinde sayısız insanın kaynadığı bir pota haline getirdi.

GÜÇ AMA NASIL?

Yani, burası asla bir Amerika kalesi değil gerçekte tam da tersi. Amerika'nın dışarıdaki bileği bükülmez kudret imajı ile içerideki terörizmin teşkil ettiği 'yeni' güvenlik tehlikesi arasındaki çelişkiyi hiçbir şey, 11 Eylül'de uçak gemili üç ABD görev grubunun doğu sahilleri açıklarına doğru yola çıktığını bildiren raporlardan daha iyi anlatamaz. Bu kuvvetli, modern savaş grupları, pek çok bakımdan, ABD'nin ulaşmış bulunduğu küresel noktanın en belirgin güç işaretlerinden birini temsil eder. Bu görev grupları kendi üslerinden binlerce kilometre uzakta, Tayvan Boğazı açıklarında demirlemiş veya Basra Körfezi'nin aşağılarında bir yerlerde devriye gezmekte. Yeryüzünde başka hiçbir ülkenin deniz kuvvetleri bu görevleri yapmaya muktedir değil. Saldırı olunca, adı geçen özel görev grupları alelacele yurda döndü, ama görevleri belli değildi. Ne yapacaklardı? Beyaz Saray'ın üzerinde devriye mi uçacaklardı, yoksa Dünya Ticaret Merkezi enkazında kurtarma çalışmalarına mı katılacaklardı? Bu soru asıl önemli soruyu önümüze koyuyordu: Amerika'nın (ve genelinde Batı'nın) silahlı kuvvetleri yeni yüzyılın getirdiği güvenlik tehditlerini karşılamaya hazır mı?

Temkinli davranıp bir güven politikası olarak, etkili silahlı güçleri devam ettirmek ve NATO ile BM Güvenlik Konseyi gibi uluslararası güvenlik mekanizmalarını mümkün olduğu kadar diri tutmak gerekir. Ne var ki, ağır savaş tankları ve uçak gemili görev kuvvetleri istikrarsızlık ve anlaşmazlık kaynaklarına çare değil. Aşırı nüfus artışları, kitle halindeki yasadışı göç, çevre felaketleri, kötü

beslenme ve insan hakları ihlalleri gibi Afrika'da, Balkanlar'da, Haiti'de ve Ortadoğu'da pek sık rastladığımız içlerinden intihar bombacılığı ya da diğer terörist eylemler için, yeni yeni, genç elemanların yetiştiği koşullar söz konusu.

Ayrıca, ABD'nin milyarlarca dolarlık silahları uluslararası suç örgütleriyle, uyuşturucu kartelleriyle savaşta hiçbir işe yaramaz. Ve nihayet, o silah sistemleri 11 Eylül'de tanık olduğumuz terörizm eylemlerine karşı mücadelede pek az etki sahibi. Hiç kimsenin kuşku olmasın: Usame Bin Ladin ve arkadaşlarının peşi bırakılmayacak, tepelere ve mağaralara akıllı bombalar gönderilecek. Ama terörist örgütlenmeler gevşek hücre yapısında, gerçek bir karar-gâhları yok. O hücreleri kuracak yeni elemanlar çıkacak. Çok sayıda genç insan kavgaya katılmak için can atıyor.

Hem Bush, hem de Amerikan medyası 'sürek avı'na atıf yapıp duruyor; sanki teröristler, eski Vahşi Batı'nın banka soyguncuları, Montana'nın dağlarına kaçmışlar da, şerif ve adamları onların izini sürece klermiş gibi... İş o kadar kolay olsaydı, mesele yoktu. Şu halde, Pentagon'un onca para döktüğü belli başlı silahlar ve askeri kuvvet yapılanmaları, günümüz dünyasında ne istikrarsızlıkların kaynaklarını azaltabilir, ne kararlı intihar bombacılarını önleyebilir, ne de terörist tehdidini ortadan kaldırabilir.

11 Eylül'ün şiddeti ve Amerikalıların dayanışma isteği nedeniyle, hiç kimse dışarıdan gönderilecek füzelere karşı oluşturulacak kalkana 80 milyar dolar harcayarak Dünya Ticaret Merkezi nasıl savunurdunuz diye sormuyor.

Ama bu sorular bir gün sorulacak. Ve sadece terörist saldırıların oluşturduğu tehdidin sona ermeyeceği değil, aynı zamanda o saldırıların önlenemeyeceği gibi bir sonuca ulaşmaktan kaçmak pek kolay olmayacak. Cin, bir kez şişeden intikamla çıktı, bombalı otolar artık bombalı uçaklara dönüştü. Terörist eğer binlerce masum Amerikalının ölümüyle bayram yapıyorsa, bir uçağın binaya çarpmasını, niçin acımasız ve iyi örgütlü haydutluğun en korkunç eylemi sayalım ki? Chicago Ticaret Borsası'na atom bombası konulması ya da San Francisco metrosuyla şarbon saçılması gibi bir vahşete ne kadar mesafedeyiz?

Amerikalıların kendilerini güvenli ve keyifli hissettiği günler bitti. Amerikalıların duymak istediği bir şey değil bu. Böyle sözler onlara pek karamsar gelir. Belfast, Kudüs veya Keşmir sakinlerini karakterize eden bezginlik ve tedirginlik havası Amerikalıların ezici çoğunluğunun asla yaşamadığı ve korkarım ki, psikolojik bakımdan hazır olmadığı bir şey.

LİDERLERİN GÖZE ALAMADIĞI

Bütün bunlar, bu büyük ve karmaşık demokrasinin siyasi liderlerinin önüne, şimdiye değin içtenlikle ele almadıkları bir sorunu getirir, koyar. Bu politikacılar, Churchill'in kendi halkına söylediği 'Size kan, ter, zahmet ve gözyaşı vaat ediyorum!' sözünü söylememiştir. Amerikalıların bu yeni düşmana vereceği zarardan çok daha fazlasını, düşmanın Amerikalılara verebileceğini de söylememişlerdir.

Eski gerçeklerin, eski askeri etkililik ve strateji anlayışlarının sona erebileceğini de söylememişlerdir. Amerika'nın içindeki geleceksel özgürlüklerin bir daha asla eskisi gibi olmayabileceği uyarısını da yapmamışlardır. 11 Eylül Salı günü, ABD 21. yüzyılda bizi bekleyebilecek şeylere, şöyle bir bakış atıvermiş oldu. Belki de önümüzdeki yol ikiz kulelerin çökmesinden ve Pentagon'un yandan vurulmasından daha sarp, daha kayalık olacak.

WASHINGTON ŞER EKSENİ*

EDWARD S. HERMANN

Darbeci devlet başkanı George W. Bush, büyük bir ahlâk uzmanının iyi ve kötüye olan duyarlılığını yansıtır bir şekilde birbirinden bağımsız ve yoksul üç ülkeyi “şer eksenî” diye nitelendirdi. Böylesine ağır bir dil kullanması büyük basın kuruluşlarının bir kısım eleştirilerine yol açsa da, bu post-Orwellyen dünyada mutat olduğu üzere, hiç kimse bu sözlerin sahibini ve destekçilerini daha iyi tarif ettiğini söyleyemedi.

ABD’de, Bush dışında yönetimden Cheney, Rumsfeld, O’Neill ve Ashcroft gibi isimlerce temsil edilen ve Bush’un seçim zaferine en büyük katkıda bulunan ve Bush rejimini gizlice destekleyen işleminde petrol endüstrisinin, askeri endüstriyel yapının (MIC), diğer uluslararası şirketlerin ve Hıristiyan Sağ’ın bulunduğu bir siyasi şer eksenî iş başında. Bu gerçek şer eksenî ‘11 Eylül’ü ve “terörizmle savaş”ı kullanarak yurtdışında ve yurtiçinde gündemdeki işlerini son derece etkili bir biçimde yürütüyor ve açıkçası şimdiye kadar, ne içeride ne de dışarıda herhangi bir engelle karşılaşmış değil.

Bu görülecek işlerin dikkate değer özelliği ise barış, küresel demokrasi, ekonomik eşitlik ve adalet, ekolojik ve çevresel koruma ve küresel ölçekte istikrar için gerekli olan her şeye karşı oluşları. Böylesi bir gündem küresel ölçekte toplumlara bedeli ne olursa olsun kendilerine kısa vadeli ekonomik ve siyasi avantajlar sağlamak isteyen ülkenin çok kuvvetli elitlerinin seçimini yansıtıyor.

Bu elitler artan şiddete, gelir eşitsizliklerine ve Dünya Ticaret Örgütü, IMF ve Dünya Bankası’na karşı etkili protestolara neden olan iğrenç militarizasyon ve küreselleşme trendlerini hızlandırıyorlar.

---

* Z Magazine, Mart 2002.

Aşağıdakileri göz önünde bulunduralım:

YENİ SİLAHLANMA YARIŞI

Bush yönetimi, '11 Eylül'den önce dahi daha geniş silahlanma bütçesi ve devasa bir askeri tehdit olarak Ulusal Füze Savunma Sistemi için bastırıyordu.

'11 Eylül' ve Demokratların çöküşü ile birlikte yönetim, askeri endüstriyel yapının her isteğine milyarlarca dolar akıtıyor ve ülke sınırları dışında daha saldırgan ve tehditkar, davranarak diğer ülkelerin de kendilerini izlemesini mecbur kılıyor. Bu nedenle sivil toplumdaki çok büyük miktarlarda kaynak alınacak ve sıradan vatandaşlar için gelir kesintileri ile acı arasındaki çatışma artacak. Aynı tablo küresel boyutlarda da yaşanacak. Dolayısıyla, şirket globalizminin ortaya çıkardığı gelir eşitsizlikleri kaynakların silah sanayiine kaydırılması ile daha da artacak. Jim Lobe'un söylediği gibi, "90'ların sonlarında yoksullukla, felaketlerle ve çevreye yönelik tehditlerle savaşta yeni bir küresel işbirliği için varolan umutlar bugün buharlaşmış görünüyor".¹

Bu büyük silah bütçesi dalgasının bütün saçmalığını ve sorumsuzluğunu Bin Ladin ve kuvvetlerinden gelecek bir tehlike ile ifade etmek yetersiz olacaktır. Sovyet tankları ile savaşmak için dizayn edilmiş silahların sürekli geliştirilmesi ve Bin Ladin'e sert bir şekilde karşılık veren yeni hava kuvvetleri ile füze sistemi askeri endüstriyel yapının saçmalıklarını ve küresel çapta tam bir askeri hegemonya için yarışı temsil ediyor.

YENİ ŞİDDET

Washington eksenli, savaşın ve Amerikan bayrağına sarılmanın kamuoyunu geçim meselelerinden uzak tutup; savaş oyununda bir küçük düşmanı yendikten sonra diğer bir küçük düşmanı yenerken kamuoyunun desteğini kazandıracağını iyi biliyor.

---

¹ Dawn [Pakistan], 23 Ocak 2002.

Büyük bir politik iktisatçı olan Thorstein Veblen'in yaklaşık yüzyıl önce ironik bir biçimde söylediği gibi, "zaferlerin vatanseverce bir gurura; yenilgilerin ise kin ve nefrete dönüşmesini sağlayan hissi çağrılar popüler ilginin bir meseleden diğerine, özellikle de kurumsal anlamda gelir adaletsizlikleri ya da kötü yaşam koşulları gibi meselelerden daha az tehlikeli meselelere yönelmesine yardımcı olur. Savaşa dair ve vatanseverce zihinsel işgaller, itaatın ve sıkı kurallar koyan otoritenin barbarca şeklini güçlendiriyor... Bunlar güçlü bir ulusal politikanın gerekleridir".²

Bush takımı, "teröristleri barındıran" ya da iznimiz olmadan "kitle imha silahları" üreten herkesi cezalandırmakla tehdit ediyor. Tabii ki İsrail bu kuralın dışında tutuluyor ve Filistinli sivilleri ezme için kayıtsız şartsız yetki sahibi.

Kimin terörist olduğuna, kimin onları barındırdığına ve kimin silah üreteceğine Bush ve destekçileri karar verecek. Şurası açık ki küreselleşme sürecine katılmayı reddeden ve bağımsız bir kalkınma yolu izlemeyi seçen herkes insan haklarını ihlâl etmiş, teröristleri barındırmış ya da en azından ABD'nin "ulusal güvenliğini tehdit etmiş olacağından bunun acı sonuçlarına katlanacaktır.

Devam eden küreselleşme süreci eşitsizliği ve yoksulluğu artırdığı için protestolar ve isyanlar yükselmeye devam edecek. ABD'nin buna verdiği karşılık ise "terörizmle savaş", "serbest ticaret" için sürekli baskı ve hem yurtiçinde hem de yurtdışında sivil toplumun harcamalarından kesinti şeklinde özetlenebilir.

Washington Ekseni, ayrıca yoksulları direnmeye iterek ve bu direnişi terörizm şeklinde yorumlayarak "yoksulla savaş"ı "terörizmle savaş" ile birleştirebilir. Bu uygulamalar ABD geleneğinde, 1953'te İran demokratik yönetimini devirerek yerine Şah'ı getirmesinde, 1954'te Eisenhower ve Dulles tarafından Guatemala demokrasisinin ortadan kaldırılmasında, Vietnam'a karşı yürütülen savaşta ve 1960'larda ve 70'lerde Güney Amerika'nın demokratik

---

² Thorstein Veblen, *Theory of Business Enterprise* [1904].

yönetimlerinin Ulusal Güvenlik Devletleri ile değiştirilmesinde zirveye tırmanmıştı. Bütün bunlar sözde “Sovyet Tehdidi”ne karşı yapılmıştı, ancak asıl hedef yoksullar ve “serbest ticaret”e yönelik popüler tehditlerdi.

Bush, takımı açıkça önceki dönemlerde gördüğümüzden daha fazla şiddet tehdidinde bulunuyor. Kontrol ettikleri askeri güç eskisine göre daha büyük ve önlerinde Sovyet engeli de bulunmuyor. Bugün daha da merkezileşmiş ve ticarileşmiş medyanın yarımıyla halkı yeni bir savaş oyununa çekmeye çalışıyorlar.

Reagan döneminde terörizmin ve ölüm müfrezelerinin en ateşli savunucuları olan Otto Reich, Richard Perle, Paul Wolfowitz, John Negroponte, Elliott Abrams ve Lino Guterriez gibi bugünün daha ölümcül atmosferinde iyi çalışabilecek kişilere hükümette yeni den görev verildi.

OTORİTER REJİMLERE YÖNELİK ARTAN DESTEK

ABD 1945-90 arasında Sovyet tehdidi bahanesiyle kendi çıkarlarına daha iyi hizmet edecek ve gerekli olan “uygun yatırım şartları”nı sağlayabilecek çok sayıda katil rejimi destekledi, iktidara getirdi. Sovyet tehdidinin ortadan kalkmasıyla birlikte bir ara yapısal olarak uzun vadeli toplum ve demokrasi karşıtlığı temeline dayanan politikaların rasyonalizasyonu zorlaşmıştı, ancak şimdi elimizde “terörizmle savaş” gibi güçlü bir argüman var.

Washington Ekseni halihazırda Pakistan’ın askeri diktatörü ile Özbekistan’ın eski Stalinci patronuna olan desteğini olağanüstü artırmış durumda. Öyle anlaşıyor ki, “terörizmle savaş”a verilecek hizmetler bu iğrenç siyasi liderliklerin önüne geçiyor.

Şaron’un Filistinliler üzerinde, Putin’in ise Çeçenya’daki baskıları, devlet terörü şeklinde iç muhalefete ve azınlıklara karşı uygulanan şiddetin, aynı zamanda “terörizmle savaş”ın bir parçası olarak görüldüğünün bir kanıtıdır. Militarizasyon ve savaşlar demokrasiyi getirmediği gibi, ülkelerin Washington’daki Şer Ekseni’nin savaşını desteklemesi demokrasiyi küresel ölçekte yaralayacaktır.

İSTİKRARSIZLIKLAR

Şirket globalizmi, artan işsizlik oranlarına, sivil bütçelerde kesintilere, geniş ölçekli iç ve dış göçlere ve çevresel yıkımlara neden olduğundan büyük istikrarsızlıklara yol açmıştır. Petrol çıkarılarının öne çıkması ve bu doğrultuda önce Nijerya, Kolombiya’da şimdi de Orta Asya’da yerel hükümetlerle yapılan danışıklı dövüşler istikrarsızlık trendlerini daha da şiddetlendirecektir.

YURTIÇİNDE DEMOKRASIYE KARŞI SAVAŞ

Bush takımı, her düzeyde demokrasinin gereklerine karşı savaşarak sınırsız bir hükümet otoritesini kendi elinde tutmaya çalışıyor. Militarizasyonun kendisi zaten demokrasi karşıtı bir hareket olmasına rağmen, bu takım bir de CIA ve polisin önündeki sınırlamaları daha da gevşetmek, toplumun her türlü bilgiye ulaşmasını kısıtlamak ve serbest konuşma hakkını sınırlamak gibi uygulamalara başvuruyor.

Bu takım, gizli bir hükümetin kurulmasını sağladı ve ülkede giderek açık bir otoriter hükümet tesis etmeye çalışıyor. Eğer sürdürebilirlerse, planladıkları terörizmle sonsuz savaşları bu yolda kendilerine yardımcı olacaktır.

BUSH “VİZYONU” VE “TARİHİN SONU”

Bu süreç, Francis Fukuyama’nın Sovyetler Birliği’nin ölümü ve kapitalizmin zaferini takiben yeni barışçıl, demokratik düzen vizyonu ile pek de uyuşmuyor.

Fukuyama üç noktayı gözden kaçırmıştı. Bir kere Sovyetler Birliği’nin sonu ve sosyalist tehdidin ortadan kalkması, aynı zamanda çalışanların sosyal refahının sonu, bir başka deyişle Karl Marx’ın Kapital’in ilk cildinde tarif ettiği pür kapitalizme geri dönüş anlamına geliyordu.

İkincisi, şirket globalizminin ve daha büyük sermaye hareketlerinin “küresel bir işgücü rezervi” meydana getireceğini ve bu yolla

Çalışanların satın alma gcn ve siyasi durumunu zayıflatacağını göremedi.

Son olarak ABD'nin, Sovyetler Birliği'nin "sınırlayıcılığı" olmadan uluslararası şirketlerine yardım için daha fazla g kullanacağını, nc Dünya ülkelerini "serbest ticaret" halkasına katılmaları için zorlayacağını ve kendi uluslararası şirketleri aleyhine olduğu takdirde, bu ülkelerin vatandaşlarının ihtiyaçları için çalışmalarını engelleyeceğini fark edemedi.

Bütün bu süreç daha fazla kutuplaşmayı ve geniş kitlelerin artan umutsuzluğunu beraberinde taşıdığı için isyanlar kaçınılmaz olacak ve bu fasit daire daha fazla militarizasyona ve "terörizmle" savaşa yol açacaktır.

Washington'daki şer Ekseninin kaçınılmaz bir biçimde dünyanın "kitle imha silahları" hkimi olması, elitlerin bitmez tükenmez gururu ve herhangi bir karşı gn bulunmayışı ile bu göçünü yoğun bir biçimde kullanmasından daha ürkütücü ve tehlikeli ne olabilir, Bin Ladin tehlikesi mi!

Daha da tesi Bin Ladin tehdidi, El-Kaide rgtnn kurulmasında önemli bir role sahip olan ve politikalarıyla Ortadoğu'yu cehenneme eviren, küresel çapta gelir eşitsizliklerine yol açan ABD'nin hareketlerinden kaynaklanıyor. Bu şiddet döngüsü, ancak Washington şer Ekseni'nin görevden uzaklaştırılmasıyla ve petrol endüstrisi, askeri endüstriyel yapı, öteki uluslararası şirketler ve Hıristiyan Sağ'ın dışındaki seçmen kitlesinin geniş desteğini kazanmış bir rejimin göreve getirilmesiyle son bulacaktır.

GERÇEKLERLE YÜZLEŞMEMİZ GEREK*

NOAM CHOMSKY

John Campbell (JC)¹: Peki sizce saldırı olacak mı?

Noam Chomsky (NC): Zaten olduğuna inanıyorum. Ama olan sessizce oluyor. Kuşkusuz spekülasyon yapıyorum. Kumanda mevkiinde oturmadığıma ve onların söylediklerini dinlemekle yetindiğime göre bu konuda kimseden daha fazla bir şey bilmiyorum. Fakat kendimizi harekâtı planlayanların yerine koyarsak, makul tahminlerde bulunabiliriz ve bu tahminlerin çoğunun da yürürlüğe konduğunu görürüz.

Onlar açısından böyle davranmak en uygunu (haklı çıkarmaya çalışmıyorum)...

Tesadüfen Taliban'ın kurbanı olmuş çok sayıda masum Afgan'ın ölümüne yol açacak büyük bir saldırı istemiyorlar. Bunu istememelerinin nedeni yabancı liderlerin, bölge uzmanlarının ve kendi entelektüellerinin, eminim ki onlara bunun Bin Ladin'in dualarının gerçekleşmesi anlamına geleceğini söylemeleri (...)

Burada söz konusu olanın, Ladin'in şahsı değil, örgütsel bağları olduğunu düşünüyorum. Amerika'nın böyle davranma sebebi, korkunç amaçlarına başkalarını da dahil edebilmek için tek çaresinin bu olması. Bu, Fransız Dışişleri Bakanı'nın da söylediği gibi şeytani bir tuzağa düşmek olacaktır. Bu yüzden böyle yapmazlar. Öyleyse ne yapacaklar? Bundan sonra ABD'nin kendisi açısından yapacağı en iyi şey, bir çeşit sessiz soykırımdır.

---

* John Campbell'in 29 Eylül 2001'de, Yeni Zelanda Ulusal Radyosu'nda yaptığı röportajdan.

¹ Bu söyleşiyi Prof. Chomsky ile 11 Eylül saldırısından 15 gün sonra 26 Eylül'de yaptım. Söyleşi yapıldığı sırada henüz ABD'nin karşı saldırısı olmamıştı.

Afganistan halkı açlıkla karşı karşıya. Milyonlarca insan açlık sınırında. Onlar Taliban'ın ve bizim kurbanlarımız. Biz derken hepimizi kastediyorum.

ABD ve müttefikleri 1980'lerde stratejik amaçları için Afganistan'ı sömürmeyi bıraktıklarında, ülkeyi kendilerinin organize ettikleri terörist güçlerin milisleri tarafından harap edilmiş olarak bıraktılar. Milisler de yapacaklarını yaptılar. Ülkede geri kalan ne varsa, fazla bir şey kalmamıştı zaten, mahvettiler.

Bütün bunların sonucu, bu korkunç rejim. Dış yardım çok az. Yeniden yapılanmaya yardım etme konusunda ise hiç bir girişim yok. Bu bir yıkım.

Sınırlar kapatıldı. Durum ortada. Zaten çok olmayan yiyecek yardımının da önü kesiliyor. Birleşmiş Milletler gibi az sayıda yardım örgütü ülkeyi terk ediyor. Çok fazla olmasa da bir şeyler yapıyorlardı.

Muhtemelen binlerce insan öldü. Büyük bir insanlık dramı yaşanacak. Bu konu hakkında bir şeyler bilen herkes aynı uyarıyı yapıyor. Fakat sessiz bir soykırım gerçekleştiriliyor ve kimse görmüyor. Bunun bölgede bilindiğini tahmin ediyorum.

Bu harekât yeterince başarılı olursa (ki ülkenin yoksulluğu veri alındığında bunun böyle olacağını sanmıyorum) gelecekte yapılacak en rasyonel hareket her şeyden önce, kuzeyde küçük bir bölgeyi elinde tutan sözde Kuzey İttifakı'nı güçlendirmek olacaktır. Eğer arkalarına gelişmiş silahlar ve Amerika'nın hava kontrolü vs. ile birlikte bir süper güç alırlarsa kayda değer bir güç olabilirler. ABD bu yüzden onları destekliyor. Bu arada İngiliz komandoları, özel kuvvetler, belki ABD askerleri özel görevler için gönderildi. Fazla göze batmadan mümkün olduğunca yakıp yıkacaklar. Bütün bunlara başlanmış durumda, derecesi bilinmiyor, çünkü çevrede bunlara tanık olmuş insanlar yok.

Fakat sınırdaki mülteci kamplarında neler olduğunu değerlendirerek, ki oldukça kötü, iherinin daha da kötü olacağını anlamak mümkün.

Stratejinin ne olacağına dair beklentilerim bunlar. (...)

JC: İçinde bulunduğumuz bu düzeyde, Rusya, Endonezya, Suudi Arabistan gibi ülkelerin desteğini sağlamak için verilen tavizler hakkında da bilgi sahibi olmak gerekiyor. Bu durumda sizin 'Yıl 501: Feth Devam Ediyor'da (1990'ların başlarında yayımlanmıştı sanırım) yazdıklarınıza dönmek istiyorum. Ele geçirdiğiniz Pentagon'un 1992 Savunma Planı Kılavuzu'nun müsveddelerin, ki müsveddelerde "son kılavuz" diye belirtiliyordu ve Savunma Bakanlığı'nın 2000 yılı bütçe politikasından alınmıştı (aklıma gelmişken, Dick Cheney zamanın Savunma Sekreteri idi); oldukça sıra dışıydı, Amerika'nın dış politikasının sadece Amerikan çıkarlarını gözeten, tamamıyla planlı bencil tutumlarının açığa vurulması söz konusuydu. Bu belgeden uzunca alıntı yapmayı isterdim ama yapmayacağım. Kısa bir bölüm okuyalım:

"ABD global gücü ve güç tekelini elinde tutmalıdır. Washington başkalarını korurken ve kendi meşru çıkarlarının peşine düşmelerine izin verirken yeni düzeni de korumaya devam edecektir. ABD, bizim liderliğimize meydan okumak, kurulu politik düzeni bozmaya çalışmak ve hatta büyük çapta bölgesel ya da global rollere gözlerini dikmek konusundaki heveslerini kırmak için, diğer gelişmiş sanayi ülkelerine çıkarlarını iyi anlatmak zorunda".

Devam ediyor, NATO'nun öneminden bahsediyorlar, çünkü Avrupa'da onlara büyük nüfuz alanı sağlıyor. Alıntıyı okumaya devam ediyorum: "Yanlışları işaret etmek konusundaki büyük sorumluluğumuzu muhafaza edeceğiz, bu yanlışlar sadece bizim çıkarlarımızı değil müttefiklerimizin ve dostlarımızın çıkarlarını da tehdit etmektedir. ABD tek başına nelerin yanlış olduğuna ve nelerin doğru olduğuna karar verecektir".

Şimdi geldiğimiz düzey, dünyanın bu dış politikayı öğrenip öğrenmediğidir? Benim gibi insanlar, bu konu hakkında bir şey bilmeyenler ve şu anda bu konuşmayı dinleyenler öğrenebiliyorlar. Peki ya gerisi?

NC: Eğer bu bilinmiyorsa tarihten hiç ders alınmamış demektir. Bu devlet politikası anlayışıdır. Bazıları bunu büyük ölçekte yapmak için yeterince güçlüdürler. Bazıları bunu küçük ölçekte yapıyorlar. Fakat bu oldukça klasik bir devlet politikasıdır.

ABD uluslararası arenada 1945'ten beri belirleyici güç. Zengin bir arşive sahibiz, bir arşiv hazinesi, tasnif edilmemiş dokümanlar...

Ayrıca İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nın erken dönem arşivlerine bakarsanız aynı şeyleri orada da görürsünüz.

Diğer ülkelerin arşivlerini derinliğine araştırmamama rağmen orada da aynı şeyleri bulacağımızdan eminim. Avustralya'nın arşivine bakmıştım, orası da aynıydı.

Düzey farklılıkları var tabii. ABD arşivinin II. Dünya Savaşı öncesi dönemine bakarsanız planlarını gerçekleştirme konusunda o kadar başarılı olmadıklarını görürsünüz. Aynılar, ama planları egemen olabileceklerini düşündükleri bir bölge ile sınırlı. Batı yarıküre mesela. Batı yarıkürenin kuzey kısmı en azından. Fakat hemen sonra genişliyor, senin okuduğun alıntı da klasik devlet politikasıdır ve beklenendir. Bu senin de büyük güçlerden beklediğin...

Geleceğe bakacak olursak... ABD Uzay Komutanlığı'nın halka açık dokümantasyonunu taramakta fayda görüyorum. ABD Uzay Komutanlığı uzayın militarizasyonu ile uğraşmaktadır. Son birkaç yıldır çok çarpıcı, niyetlerini açığa vuran belgeler yayımlıyorlar. Bunlar füze savunma sistemi başlığı altına gizleniyor. Fakat hatırlanması gereken, bütün saldırı hareketleri, herkes tarafından, buna Hitler de dahil, her zaman savunma olarak adlandırılır. Bu yüzden savunma kelimesini duyduğunuzda düşünülmesi gereken ilk şey, bir saldırının planlanmakta olduğudur ki gerçekten de böyle olur. Hiç kimse Kuzey Kore'nin füze atabileceği düşüncesini ciddiye almıyor. Eğer bu canavarlığı yapmak istiyorlarsa, az önce de dediğimiz gibi bunun daha kolay yolları var.

Fakat raporlarda söylenen, uzayı silahlandırmanın, silahlanma yarışını uzaya doğru yayma hedefinin gereği olduğudur. Ancak bu bir yarış değil, çünkü ABD uzayda silahlanan tek ülke.

1967 yılından kalan ve ABD dahil olmak üzere herkesin imzaladığı; uzayan bir Dış Uzay Anlaşması var. Son yıllarda bu konu BM'de de gündeme geldi ve ABD dışında herkes tarafından destekleniyor. BM Silahsızlanma Komisyonu yıl boyunca engellendi. Çünkü ABD, uzayın silahsızlanmasını yasaklayacak önlemlerin a-

lınmasına izin vermiyor ve Uzay Komutanlığı da bunun nedenini açıklıyor. Onlara göre uzayı, diyelim, İngilizlerin, daha sonra da Almanların denizleri yüz yıl önce düşündükleri gibi düşünmeliyiz.

Donanmalar, aynı kendilerinden önceki kara orduları(nın geliştirildiği) gibi, global egemenliği kontrol etmek ve güvenceye almak; tüm dünyada ticari ve yatırım çıkarlarını korumak üzere geliştirildiler. Ve uzay da bugün aynı durumda. Uzay bir sonraki cephe. Orada sadece biz varız ve onu biz kontrol etmeliyiz. Bu sadece bir füze savunması değil, aynı zamanda saldırı silahlarını da içeriyor. Ve söylenenlere bakılırsa amaç, tıpkı donanmaların durumunda olduğu gibi, dünya çapında ABD'nin ticari ve yatırım çıkarlarını güvence altına almak.

Bizler, donanmaların gelişiminin işi nerelere vardırıldığını gördük. Bu, İngiltere'nin, Almanya'nın sahneye girdiği noktaya kadar denizlere hâkim olmasına izin verdi ki, birincisinde I. Dünya Savaşı'nı, ikincisinde ise II. Dünya Savaşı'nı yaşadık. Ve bir tane daha savaş olsa, bugünkü teknoloji düzeyiyle sonuncu savaş olur.

İngiltere ve Almanya dışişlerinin bir yüzyıl önceki kayıtlarında ya da ABD'nin yakın bölgelerdeki ve dünyadaki son 50 yıllık kayıtlarında okuduklarımızla aynı türden nedenler için açıkça planlanmakta olan da bu.

Ve bu tarihtir. Bunda şaşılacak hiçbir şey yok. En azından torunlarımızın yaşayacak bir dünyası olsun diye umut ediyorsanız, bu konuda bir şeyler yapmanız gerek.

Aslında Yeni Zelanda'nın bu durumu durdurmaya çalışmada parlak bir rolü oldu. Ancak bunun yaygınlaşması gerekli, aksi takdirde başımız belada demektir.

Ayrıca, açık açık bunun kısmen globalizasyon dedikleri şeyin bir sonucu olduğunu açıkladılar. Onlar ve ABD istihbaratı önümüzdeki 20 yıla ilişkin öngörülerinde globalizasyonun (onların globalizasyon dediği ekonomik entegrasyonun özel toplu halidir) yolunda gitmesi halinde bunun daha fazla bölünme, daha büyük eşitsizlik, kaybedecek bir şeyi olanlarla olmayanlar arasında daha büyük bölünme olacağını söylüyorlar.

Dünyada giderek daha fazla sayıda kaybedecek bir şeyi olmayan, bu durumdan hoşlanmayan ve buna tepki gösteren ve de kontrol edilmesi gereken insan olacak. Ve bunları kontrol etmenin bir yolu uzayın silahlandırılması. İşte planlanan bu. Belgeleri bir okuyun, pek çok şey öğrenirsiniz.

JC: Geçen haftaki program kuşağında, sizin gibi konuğumuz olan John Pilger, Alexander Cockburn, Robert Fisk, Edward Said gibi insanlar, Amerika'nın dünyadaki rolünün karmaşıklığına, herhangi bir konuda siyah-beyaz olmanın ne denli zor olduğuna işaret eden hususlara değindiler. Bu türden ilginç tepkiler hiç umulmadık yerlerden geliyor.

Eminim Nation'dan Christopher Hitchens'ın size sataştığı makalesinde, bu durumun bir tür "reductio ad Absurdum"unu aramaya başladığının ve siz, Robert Fisk ve John Pilger gibi insanların söylediklerinin çoğunu karikatürize ettiğinin, bir tür liberal zaafiyete indirgediğinin farkındasınızdır. Aynen alıyorum: "şu düşmanın biz olduğumuzdan yakınanlara bir bakın!"

Başka türlü ifade etmek gerekirse, Christopher Hitchens; sizin, John Pilger'in ve Robert Fisk'in -aslında Robert Fisk'in adını veriyor mu bilmiyorum- ne demek istediğini biliyorsunuz: Taliban, Usame Bin Ladin ya da fail her kimse onu temize çıkardığınızı ve suçu ABD'nin üzerine attığınızı iddia ediyor.

NC: Kendisinin makalelerini okuyorum ve biraz şaşırtıcı buluyorum. Hedeflerin seçimi biraz tuhaf. Yani neden Wall Street Journal'ı seçmedi? Wall Street Journal saldırıdan beri, Ortadoğu bölgesinde, ABD'ye yönelik tavırlar üzerine oldukça ciddi birkaç makale yayımlayan yegane gazete oldu. Aslında, mülakat ve makalelerde onlardan çok alıntı yaptım. Onlar tabii yazdıklarını "paralı Müslümanlar" adını verdikleri, ABD ile bağları olan ve bu gazetenin de belirttiği gibi ABD'ye olan itirazlarını ifade eden bankacılar, profesyoneller, işadamlarıyla sınırlandırıyorlar. Ki bunlar Fisk'in, Pilger'in ya da benim de işaret ettiğim hususların neredeyse aynısı. Bunlar iyi biliniyor ve gazetenin de belirttiği gibi, önemliler. USA Today de bu konuda makaleler yayımladı.

Birazcık akli başında olan, bu terörist saldırısının nedenlerini aramaya çabalar. Eğer amacınız şiddetin tırmanması ve bu türden başka saldırıların olması değilse, amacımız bu değilse; yapılması gereken olan bitenin arkasında ne olduğu üzerine düşündürmektir.

Aynı şey sokakta bir soygunun gerçekleşmesi durumunda da geçerlidir. Evim soyulursa ve komşunun yaptığını düşünürsem buna mahalledeki herkesi öldürerek karşılık vermem. Yasal süreçleri izlemek gerekir. Fakat aynı zamanda kendi kendimize neden diye sorarız. Bir neden var mı?

Bu, IRA bombalarının Londra’da patladığı zaman da geçerlidir. İngiltere’nin tepkisi: “Pekâlâ, finansmanın sağlandığı Boston’u bombalayalım” olmaz. Eğer bu mantıklıysa, ki bir nokta ya kadar öyleydi, bunun nereden kaynaklandığını bulmaya çalışırsınız.

Şimdi ister soygun, ister 11 Eylül saldırısı gibi muazzam bir vahşet olsun, arkasında bir şeyler vardır. Çoğunlukla arkasındaki sebebin meşru unsurları vardır ve eğer benim belirttiklerim gibi ciddiyseniz, meşru bir unsur vardır. İşte Wall Street Journal’ın aradığı da bu. Daha sonra kendinize bu meşru unsurlarla ne yapacağımızı sormalısınız.

Anlayabildiğim kadarıyla (işin aslını anlayamıyorum çünkü anlaşılır değil) yani öyle görünüyor ki Hitchens şunu kastediyor; ‘nedenler sorgulanmamak, çünkü bu yapıları meşrulaştırmaktır’. Bu meşrulaştırma değildir. Eğer İngiltere IRA bombalamalarının nedenini sorup “Kuzey İrlanda için bir şey yapalım” derse, bu onlar açısından IRA’yı meşrulaştırmak anlamına gelmez. Bu, akli başında hareket etmek ve şiddetin düzeyini azaltmaya çalışmaktır. Buna karşı çıkmak “peki, güzel, hadi kendimizi kabile savaşına verelim. Kuzey İrlanda’daki, karşı taraftaki herkesi öldürmek isteyen ve nedenini sormayan şiddet yanlıları gibi olalım” demektir. İsterseniz bunu yapabilirsiniz, bu tavrında da işi nereye vardıracağı görülüyor.

JC: Biraz da ABD’nin; İslâm dünyasının şaşkınlığa düşmesine, öfkesine, acısına neden olan hareketlerinden söz edebilir miyiz? John Pilger geçen hafta Irak’a yönelik yaptırımlardan söz etti. Daha önce bu programda İsrail-Filistin anlaşmazlığı dair konuştuk. Hakkında çok şey

bildiğiniz ve sizi çok öfkeliendiren bir konu var; Bill Clinton'un Sudan'ı bombalamasını BM soruşturacaktı ve ABD buna engel oldu. Sudan'da ne oldu Prof. Chomsky ve neden oldu.? Ve bu, Amerika'ya yönelik kanaatleri ne şekilde etkiledi?

NC: Kuşkusuz bu Amerika karşıtı görüşlerin etkisini arttırdı. Bütün bölgede etkili oldu. Ve ne zaman Bin Ladin uzun bir tirad çekse (geçen gün BBC'de yayınlanan gibi) ilk gündeme getirdiklerinden biri Sudan olayı oluyor, çünkü biliyor ki bu olayın bölgede yankısı var.

Ne oldu? Olan ABD'nin Sudan'da bir fabrikayı cruise füzele-riyle vurmasıdır. Yerle bir etti. Gerekçeleri yoktu, daha sonra da i-tiraf ettikleri gibi hiç bir geçerli bahaneleri de yoktu.

Ortaya çıktı ki fabrikada ilaç hammaddeleri, sıtma ilacı, aşılar ve en çok da Sudan'ın tüm hayvan ilaçları üretilmekteydi. Bütün bunların önemi nedir? Kaybettiklerini yerine koyabilmek için hiç-bir kaynağı olmayan, ambargo altındaki bir ülkenin başına gelenlerdir. Olayın yıldönümünde Sudan basınından takip edebildiğime göre, tahminim -sadece tahmin- on binlerce kişi bu işten zarar gördü ve öldü. Ve bu hiç de mantıksız bir tahmin değil.

Bu durum nüfusa oranladığımızda bir terör saldırısıyla ABD'de yüzlerce insanın kolayca tedavi edilebilir hastalıklardan ölmesine yol açmakla aynı şeydir. Bunu dikkate almak oldukça önemli. Aslında çok önemli. Bunlar görmezden gelindi. Sizin de söylediğiniz gibi, Sudan Arap Birliği'nin de desteğiyle BM'ye başvurdu. Ama ABD, orada her türlü tavrı bloke etti ve gerçekte de başka kimse bu olaya gerekli ilgiyi göstermedi. Bu da Batı'nın zihniyeti hakkında çok şey anlatıyor, ahlâki ve entelektüel düzeylerini gösteriyor.

JC: *Peki bu olaya şöyle yaklaşabilir miyiz, o tarihteki tutumumuzu değerlendirdiğimizde olayın basında fazlaca işlenmediğini görüyoruz. Aslında olay esas olarak Clinton'ın aynı 'Wag The Dog' filmindeki gibi gündemi Lewinsky olayından uzaklaştırmak için birtakım yabancılara kötü göstererek basına malzeme yapması...*

Bütün basın Lewinsky işinin üzerindeydi ve eğer Clinton, Sudan'daki masum insanları bombaladıysa, direkt veya dolaylı olarak

binlerce insanın ölmesine sebep olduysa ve biz bundan dehşete düşmediyse, hatta haber olarak bile yeterince yer bulmadıysa, bunu da sorun etmediyse ve şimdi Dünya Ticaret Merkezi'ne olandan sonra üzüntüye boğuluyorsak, gerçeklerle yüzleşmemiz gerekiyor, biz, bize yapılan saldırılarda yaşadığımız dehşeti biz başkalarına saldırdığımızda yaşamıyoruz, kendimizle ilgili görmemiz gereken bir sorun bu, değil mi?

NC: 11 Eylül'deki saldırı dehşet verici bir vahşet, herkes bu konuda hemfikir. Dünya tarihinde de bir dönüm noktası olarak değerlendiriliyor ve bunda da bir geçeklik payı var. Sadece şu ana kadar söylediklerimiz sebebiyle değil, oldukça açık başka sebeplerde var, aynı az önce bahsettiğiniz 10 yıl önce yayınlanan kitabım 'Yıl 501'de bahsedildiği gibi.

Ne olmuştur son 500 yılda? Bunlar Avrupa'nın yüzyıllarıdır, Kuzey Amerika ve Pasifik'e sürgünlerin ve dünyanın kalan kısımlarının pek de hoş olmayan şekillerde fethedilmesi yılları.

Tüm bu yıllar içinde, Kongo, on yılda on milyon Belçikalıyı öldürmedi. Hindistan, İngiltere'ye saldırmadı. Cezayir Fransa'ya saldırmadı. ABD, Filipinleri işgal ettiğinde yaklaşık iki yüz bin insanı öldürdü ama Filipinler Amerika'ya saldırmadı.

Esasında ABD'nin ulusal sınırları içine (üstüne basarak söylüyorum 'ulusal sınırlar', sömürge değil, zira Japonlar iki sömürgeyi bombalamışlardı) yönelik herhangi bir tehdit 1812 savaşında İngilizlerin Washington'u yakmalarından beri oluşmamıştı. Ve Avrupa'da meydana gelen kanlı savaşlarda, Avrupalıların birbirlerine yaptıkları katliamlar dehşet boyutlara ulaşıyordu. 17. yüzyıldaki savaş Alman nüfusunun yaklaşık üçte birinin ölümüne neden oldu. XX. yüzyıl hakkında ise konuşma gereği dahi duymuyorum.

Ama silahlar her zaman dışarıyı hedef alıyordu. İlk kez dikkate değer oranda bir güçle silahlar başka tarafı hedef aldı. Bu şok edici bir olaydı ve bu durum bize şunu düşündürmeli, 'biz kimiz ve ne yaptık?'.

JC: *Prof. Chomsky, geçen hafta, John Pilger durum hakkındaki iyimserliğiyle beni oldukça şaşırttı, şöyle söylüyordu; 'bütün bu konuşmaları yapmak için harika bir noktada bulunuyoruz.'*

Wall Street Journal'ı gördünüz, bahsettiğiniz gibi, ABD dış politikasının diinden bugüne problemlı yönlerinin düşündürücü ve dikkate alınır bir dökümünü yapmış.

Belgrad Radyosu'nda yaptığınız söyleşide dediğiniz gibi, terör saldırıları birbirini takip eden şiddet çemberine neden oluyor ve toplumun en sertlik yanlısı ve baskıcı kesimlerinin gücünü ve otoritesini pekiştirmesini sağlıyor. Ama bu duruma karşı kaçınılmaz bir boyun eğiş var gözüküyor. Ben bu noktayı önemsiyorum, bir karşı koyuş mümkün mü, ne düşünüyorsunuz?

NC: Aktardığınız John Pilger'a (gerçekten saygı duyduğum bir isimdir) ait önermelere tamamen katılıyorum. Bence haklı. Bir ihtimal var ve bu her yerde görülebilir. USA Today gibi popüler ulusal basında, ABD'nin askeri kontrolü altındaki Filistin topraklarında gerilediğine dair makale yayımlanırsa, ki yayınlandı, bu bir değişimdir, radikal bir değişim. Aynı Wall Street Journal'da yayımlandığından bahsettiğim raporlar gibi. Bu pek çok tartışma demek. Bu ulusal basın, bütün ülkede yayımlanan gazetelerden bahsediyoruz. Ve sanıyorum ki bütün dünyada da benzer şeyler oluyor.

Son iki haftayı neredeyse sadece radyo söyleşisi yaparak geçirdim. Sorulan sorular hep bunlardı. Daha önce sorulmuyordu. Evet, her şeyi tersyüz etme imkânı var.

Ve uzay silahlanması gibi başlıklar da belki takvimimize dahil olacak ve büyük bir felaketi, belki ölümcül bir yıkımı engelleme zamanı gelecek. Bu da gündem dışı değil.

İSLÂMABAD'DAN BAKIŞ

PERVEZ HOODBHOY*

Samuel Huntington'ın uygarlıklar arası bir çarpışma için duyduğu şeytani arzu, salı günü yapılan terör saldırılarından sonra pekâlâ gerçekleşebilir. Müslümanları her yerde dünyanın geri kalanından ayırmış olan çatlak, artık bir çatlak değildir. Köprü kurulmazsa, kesinlikle her iki tarafı da yok edecek bir uçurumdur.

Çoğu kişi, masum insanlarla dolu jet uçaklarının yine masum insanların bulunduğu binalara dalışını, tarif edilemez bir vahşet olarak gördü. İnsanların içerideki cehennem ateşinde yanmak yerine çökmekte olan Dünya Ticaret Merkezi'nin sekseninci katından atlayışını dehşetle izledi. Evet, birçok Müslüman'ın da bunu böyle gördüğü ve dağlayıcı acıyı aynı şiddetle hissettiği doğrudur. Müslüman ülkelerin devlet başkanları, Saddam Hüseyin'in haricinde, saldırılan lanetledi. ABD, Kanada, İngiltere, Avrupa ve Avustralya'daki Müslüman toplulukların liderleri, ateşli açıklamalarında, sıradan Müslümanlarla aşırıların birbirinden ayrılması gerektiğini söyledi.

Ancak gerçeğin bundan ibaret olduğu görüşünden vazgeçilmelidir, çünkü bu yalnızca olguları bulanıklaştırmaya ve çözüm arayışını yavaşlatmaya yarar. Televizyonda Filistinlilerin mutluluk ifadelerini gösteren görüntülerin temsili olmadığını, yalnızca bir avuç insanın siyasal toyluğunu yansıttığını düşünmek isteyebiliriz. Ama bu sadece olmasını istediğimiz şeyi düşünmekten ibarettir. Hükümetin katı denetimi altındaki Pakistan Televizyonu da benzer bir biçimde, hep birlikte saldırıyı lanetleyen bir ulus portresi çizmeye çalışıyor. İslâmabad'ta görev yaptığım üniversitedeki öğrencilerimden, sokaktaki insanlarla yaptığım konuşmalardan ve Urdu basınından öğren-

---

* Pervez Hodbhoy: İslâmabad'daki Kaide-i Azam Üniversitesi'nde fizik profesörü.

diğim kadarıyla, burada da hakikat farklı. Bir arkadaşım, İslâmabad havalimanındaki halka açık televizyonların etrafında toplanan kala-balığın, Dünya Ticaret Merkezi yerle bir olurken sevinç tezahüratı yaptığını anlattı. Bu durum insanın midesini bulandırıyor.

Toplumsal ve siyasal davranışa ilişkin eski kuralların çökertildiği ve yenilerinin henüz belirlenmediği garip bir yeni dünya bekliyor bizi. Olayların olağandışı şiddetiyle karanlık ve dehşet verici bir durumda! kısırılmış, akli başında insanlar olarak derhal, güç ve elverişlilik düşüncelerine dayalı olmayan, ahlâki bir yanıt bulmalıyız. Bu ise, açıkça tanımlanmış ahlâki bir varsayım -bütün insanların temel eşitliğiyle- başlayıp, sırası değiştirilemeyecek bir dizi kesin adıma uyarak hareket etmemizi gerektirir.

Her şeyden önce, Kara Salı katliamı, haklı çıkarmak için kullanılabilecek nedenleri ya da gerekçeleri aramaksızın ve kurbanların ya da faillerin ulusal kimliği gözetilmeksizin, koşulsuz olarak en sert biçimde lanetlenmelidir. Saldırganların çılgın, intiharı göze alan hiddeti, dünyayı kötü yönde değiştirmiş olan iğrenç, gelişigüzel ve toplu katliam eylemlerine yol açmıştır. Ahlâki bir konum, açık kınamayla başlamalıdır; bu kınamanın yapılmaması ise, insanların iletişim kurmasını sağlayan dili bile ortadan kaldırabilir.

Analizler ikinci sırada, ama bir o kadar önemlidir. Var olduğu bilinen ya da bulunabilecek bir “terörist” geni yoktur. Dolayısıyla, hepsi de büyük olasılıkla normal doğmuş olan saldırganlar ve onları destekleyenler, incelik ve sevgi gösterebilecek normal insanlar olmaktan çıkıp, yüreklerinde ve akıllarında cinayetden başka bir şey bulunmayan umarsız, çılgın iblislere dönüşmelerine yol açan bir beladan etkilenmişlerdir. Nedir bu?

Ne yazık ki, CNN ve Amerikan medyası şimdiye dek bu belayı anlamak için pek çaba göstermemiştir. Bu ihmalin bedeli korkunç olabilir. Gördüklerimiz, 21. yüzyılın terör yüzyılı olarak tanımlanmasına katkıda bulunabilecek benzer trajedilerin ilki olabilir. “Terörizmle savaşmak” konusunda yapmacıklı sözler sarf ediliyor ve gülünç füze savunma sistemleri fikri bir tarafa bırakılırsa, milyarlarca insanın gözetim, istihkâm ve acil durum planlarına katılma

olasılığı var. Ancak, bıçaktan başka silahı olmayan bir avuç intihar bombacısının yıkıcı bir biçimde gösterdiği gibi, bütün bunların hiç anlamı yok. Modern uluslar korunamayacak kadar kırılgan; bir bavul dolusu nükleer madde, yalnızca bir-iki binayı değil, tüm Manhattan'ı havaya uçurabilirdi. Dolayısıyla, basit sağkalım mantığı, terörün kökenine inilecek olursa sağ kalma şansının çok yüksek olduğunu söylüyor.

Bir intihar teröristinden hizmet satın alınabileceğine, ya da teröristlerin herhangi bir yerde isteyerek yetiştirilebileceğine ancak bir aptal inanabilir. Onlar mülteci kamplarında ve uygarlığın terk edip çürümeye bıraktığı, insanlığın diğer çöplüklerinde yetişiyor. Davalarına kayıtsız kalan ve açıkça onlara işkence edenlerden yana olan küresel bir süpergüç, kendi politikasına karşı sınırsız nefret doğurmuştur. Büyük bir kibire kapılarak dünya kamuoyuna kayıtsız kalan ABD, İsrail işgal kuvvetlerinin Filistinlilerin her gün evlerinden atılıp işkence görmesini açıkça onaylamaktadır. Kana, Sabra ve Şatila mülteci kamplarındaki katliamlar konusunda sağır edici sessizlik ve Irak'ta 70.000 kişinin Pentagon tarafından katli, insanların yapabileceği en kötü şeyi ortaya çıkarmıştır. Robert Fisk'in deyişiyle, "ezilmiş, aşağılanmış bir nüfusu temsil etme iddiasında olanlar, lanetlenmiş bir halkın kötülüğü ve dehşet verici zalimliğiyle karşı saldırıya geçmiştir".

Böylesi bir intikamdan ya da Usame ve benzerlerinin CIA'nın Afganistan'daki kötü serüvenlerinin geri tepmesi olduğu yolundaki tartışılmaz gerçekten tatmin duygusuna kapılmak, aptallık ve zalimlik. Asıl soru şudur: bu gezegenin sakinleri olarak biz, buradan nereye gideriz? Dünya Ticaret Merkezi'nin hâlâ dumanı tüten yıkıntılarından alınabilecek ders nedir?

Alınacak ders, eğer Amerika'nın askeri kudretini öne sürmesi gerektiği ise, gelecek de alabildiğine kasvetli olacaktır. Dışişleri Bakanı Colin Powell, "birden fazla misilleme saldırısı" vaat etti. Ama kime karşı? Ve hangi amaçla? Kan dökmenin ABD için son derece kolay olacağından kimsenin kuşkusu yok. Ancak birkaç bin ölü Afgan bedeni barışı getirmeyeceği gibi, daha da kötü bir terörist saldırısı ihtimalini kesinlikle azaltmayacaktır.

Bu, hareketsiz kalınması gerektiği anlamına gelmez: Usame ve çetesinin yanı sıra böylesi tüm çeteler, bulunabilirlerse, mahkemeye çıkarılmalıdır. Gelişigüzel bir katliam ise, mevcut nefretleri körüklemekten başka bir işe yaramaz. Bugün ABD kurbandır, ama Afganistan'ın baştan sona bombalanması tüm dünyada bu ülke için sempati duyulmasına yol açacaktır. Tiksintiden başka bir şey yaratmayacak ve hiç bitmeyen kısasa kısas cinayetleri teşvik edecektir.

ABD'nin nihai güvenliği, dünya halkıyla, özellikle de büyük zarar verdiği halklarla yeniden bir araya gelmesinde yatmaktadır. Yurttaşlarının yaşamını ve özgürlüğünü koruyan mükemmel bir anayasası olan büyük bir ülke olarak, insanlık tanımını dünyadaki tüm insanları kapsayacak biçimde genişletmelidir. Sera gazları ve biyolojik silahlarla ilgili uluslararası anlaşmalara uymalı, nükleer füze savunmasıyla yeni bir Soğuk Savaşı zorlama çabalarını durdurmalı, BM'ye olan borçlarını ödemeli ve küreselleşme kisvesi altında tekelleşmeyi engellemelidir.

Ancak yeni davranış tarzlarını öğrenmesi gereken yalnızca ABD değildir. Müslümanlar, özellikle de ABD, Kanada ve Avrupa da yaşayanlar için de çıkarılacak önemli dersler vardır. Geçen yıl, Pakistan'daki İslâm Cemaati'nin aşırı muhafazakâr başkanı Kazi Hüseyin Ahmed'in, Washington'da Amerikalı dinleyiciler önünde yaptığı konuşmasına "istediğim giysileri giyebildiğim, camide namaz kılabilirdim ve dinimi vazedebileceğim çoğulcu toplum"a övgüler düzerek başlayışını dinledim. Kuşkusuz, böylesi özgürlükler Pakistan ya da Müslüman ülkelerde yaşayan dini azınlıklara tanınmıyor. Masum Müslümanlara karşı duyulan yanlış öfkenin kısa zamanda bitmesini ve bu tür özgürlüklerin kayda değer bir biçimde azaltılmamasını umuyoruz. Yine, bu çoğulculuğun sonsuza dek sil sürmeyeceği ve eğer sürmezse, sorumluluğun kime ait olacağına dair ciddi bir soru söz konusudur.

Sorun şu ki, göçmen Müslüman toplulukları büyük ölçüde, entegrasyon yerine tecridi seçmişlerdir. Uzun vadede bu, kuşku ve sürtüşme yarattığı, birlikte yaşamayı daha zorlaştırdığı için, son derece sağlıklı bir durumdur. Ayrıca, düşmanca duygular beslenen

bir başka toplum olarak algılanan şeyin kaynaklarından yararlanmanın doğurduğu etik soruları da gündeme getirmektedir. Bu, kişinin Müslüman kimliğinin yok edilmesi için biri gerekçe oluşturmaz. Ancak, ana akımla daha yakın bir etkileşim olmazsa çoğulculuk tehlike altında kalacaktır. Her şeyden öte topluluğun kalımı, aşırıcılarla sıradan Müslümanlar arasındaki farkın güçlü biçimde vurgulanmasına ve şiddete başvuran Cihatçı unsurların temizlenmesine bağlıdır. Amerika'nın kötü yönetim politikası yüzünden ABD'deki sıradan insanların başlarına geleni hak ettiğini düşünen Müslüman topluluğuna ait bir üyenin, orada bir işi yoktur.

George W. Bush'un sözler "sakın yanılgıya düşmeyin". Ancak buradaki yanılgı, son vahşetin ertesinde kalbin akla hükmetmesine izin vermek, çaresiz Afgan halkını bombalayarak Taş Devri'nden bile önceki bir döneme göndermek, ya buna benzer ilkel eylemlere girişmek olacaktır. Tam tersine, biri milyar yıldır süren evrimden farklı olarak, sorumluluğu beyinciğe yüklemeliyiz. Aksi halde, insan türünün sağkalımı kesinlikle garanti altında olmayacaktır.

ARTIK DOST EDİNME ZAMANI*

SALMAN RÜŞDİ

Görünürlüğün parlak başkentine görünmezliğin güçleri korkunç bir darbe vurdu. Ne kadar korkunç olduğunu söylemeye gerek yok, hepimiz gördük ve yaşananlar hepimizi değiştirdi. Şimdi bu yaranın ölümcül olmamasını sağlamalıyız. Görünürlüğün dünyasının üstü örtülü olanın, sadece yaptığı korkunç şeylerle hissedilebilir olanın karşısında zafer kazanmasını sağlamalıyız.

Özgür toplumları teröre karşı daha güvenli kılmak adına sivil özgürlüklerimizden feragat etmek zorundayız. Fakat özgürlüğün bu kısmi yok edilmesine karşılık şehirlerimizin, suyumuzun, uçaklarımızın ve çocuklarımızın gerçekten eskisinden daha iyi korunacağından emin olmalıyız. 11 Eylül saldırıları büyük oranda insanların evlerinde, işyerlerinde, günlük hayatlarında kendilerini yeniden güvende hissetmeleriyle yargılanacak. Bu güveni kaybettik ve yeniden kazanmak zorundayız.

İkinci sorun: Misilleme. Evet kendi gölge savaşçılarımızı onların karşısına çıkarmak ve bizimkilerin kazanacağını ümit etmek durumundayız. Fakat bu gizli savaş tek başına zafer getirmez. Aynı zamanda amacı dünyanın en dallı budaklı sorunlarının ivedi çözümü olacak toplumsal, siyasi ve diplomatik bir seferberliğe ihtiyaç var. İsraili ve Filistinli insanların mekân, tanınma, hayatta kalma ve onur kavgaları bu sorunların en önemlisi. Gelecekte her tarafın daha doğru kararlar alması gerekecek. Lütfen daha fazla Sudan aspirin fabrikası bombalanmasın.

Ve şimdi, iktidardaki bilge Amerikalılar, baskı altında açlıkla boğuşan fakir Afganları başlarındaki zalimin yaptığı kötülükler yüzün-

---

* The Washington Post, 2 Ekim 2001.

~~ben~~ bombalamanın yanlış olduğunu anladıklarına göre, bu bilgeliği Irak'ta baskı altında ve aç insanlara da uygulamayı düşünebilirler. Artık düşman kazanmaya bir dur deyip dost edinmenin zamanı.

Bunu söylemek solun çeşitli fraksiyonlarının Amerika'yı paralamasına katılmak anlamına gelmiyor. Solun bu tutumu terörist saldırıların en rahatsız edici sonuçlarından biri. Tarihin en yıkıcı terörist saldırısına maruz kalmış, yasta ve acı çeken bir ülke kendi insanlarının ölümünden sorumlu tutuluyor.

Bu 'iyi düşünülmüş' Amerikan karşıtı hücumun neden zııvalık olduğunu açıklayalım. Terörizm masumların öldürölmesi, bu kez yaşanansa bir katliamdı. Böyle bir kötölüğü suçu ABD politikalarına atarak haklı göstermeye çalışmak ahlâkın en temelı olan 'yaptıklarından kişiler sorumludur' görüşünü reddetmek anlamına gelir. Ayrıca terörizm haklı şikâyetleri haksız yollardan çözmek demek değıil. Terörist, dünyanın acılarını kuşanarak asıl amaçlarını gizler. Bu katillerin elde etmeye çalıştıkları her neyse, daha iyi bir dünya yaratmak değıildi.

Köktendinciler binalardan çok daha fazla şeyi yıkmayı amaçlar. Bu insanlar, kısa bir liste yapmak gerekirse, fikir özgürlüğüne, çok partili bir siyasi düzene, kadın haklarına, Yahudilere, eşcinsellere, laikliğe, çoksesliliğe, mini eteklere, dansa, sakalsızlığa, evrim teorisine ve sekse karşı.

Bunlar Müslüman değıil zalim (İslâm'da intihar büyük günah, intihar edenler öölmlerini sonsuza kadar tekrar tekrar yaşar. Fakat yeryüzündeki bütün Müslümanlar bağılı oldukları bu inancın neden bu kadar vahşet yanlısı, mutant mezhepler yarattığını sorgulamalı. Batı kendi Unabombacılarını ve McVeigh'lerini anlayacaksa İslâm'ın da kendi Bin Ladin'leriyle yüzleşmesi gerek).

Annan, artık kendimizi ne olduğımuza göre değıil neyin karşısında olduğımuza göre tanımlamamız gerektiğini söyledi. Ben bunu tersine çevirmek istiyorum, çünkü neyin karşısında olduğumuz çok açık. Kamikaze teröristler yolcu uçaklarıyla Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a dalıp binlerce insanı öldürüyor: Eh, buna elbette karşıyız. Ama neyin yanındayız? Neyi korumak adına ha-

vatlarımızı tehlikeye atabiliriz? Yukarıdaki listedeki her şeyin -mini etekler ve dans etmek de dahil- uğruna ölmeye değer olduğu konusunda fikir birliğine varabilir miyiz?

Köktendinci, bizim hiçbir şeye inanmadığımıza inanır. Onun dünya görüşüne göre onun kesin doğruları var, bizse zevk-ü sefa içinde kaybolmuş muhallebi çocuklarıyız. Onun yanlış olduğunu kanıtlamak için önce onun yanlış olduğunu bilmek gerekir. Neyin önemli olduğu konusunda fikir birliğine varmalıyız: Toplumsal alanlarda öpüşmek, domuz pastırması, tartışma, sıradışı moda, edebiyat, cömertlik, su, dünyanın kaynaklarının daha eşit bir dağılımı, sinema, müzik, fikir özgürlüğü, güzellik, aşk. Bizim silahlarımız bunlar olacak. Onları savaşıarak değil seçtiğimiz şekilde yaşamaktan korkmayarak yeneceğiz.

Terörizmi nasıl yeneceğiz? Terörize olmadan. Korkunun hayatımızı yönetmesine izin vermeden. Korksak bile.

TERÖRİSTLER ARAMIZDA BÜYÜDÜ*

JEAN-CHRISTOPHE RUFIN

Le Figaro (LF): 10 yıl önce, Kuzey ile Güney arasında farklı bir ihtilafın su yüzüne çıkacağını söylüyordunuz. Bu gerçekleşti mi?

Jean-Christophe Rufin (JCR): 'İmparatorluk ve Yeni Barbarlar' adlı kitabımda, Soğuk Savaş döneminden sonra, Doğu-Batı karşıtlığının Kuzey-Güney karşıtlığını izleyeceğini, ancak onun yerini tutmayacağını anlatıyordum. Güney diye bir şey yok. Kuzey-Güney kırılması, belli bir antite ile dağınık ve heterojen bir topluluğu karşı karşıya getiriyor.

Güneyi üçe ayırdım. Birincisi en yakın bölge, sınır bölgesi. Ortak çıkarlar ve göç akınlarıyla Kuzeye bağımlılığı var. Karayipler, Meksika, Akdeniz havzası ile doğuda Balkanlar, Kafkasya bu bölgeye dahil.

İkincisi, ticari tezgâhlarımız dediğim bölge. Güney Afrika Cumhuriyeti, İsrail, Ortadoğu'nun petrol ülkeleri. Kuzeye, halkları ve ekonomileriyle bağlılar.

Üçüncüsü ise kabul görmeyen, reddedilen topraklar. Büyük ölçüde şiddetin hüküm sürdüğü bizce bilinmeyen çok geniş bir coğrafya (terra incognita).

Batı, tampon ülkelerle kendini korumaya, tehlikeyi uzakta tutmaya çalışıyor, böylece kargaşa uzakta kalıyordu. Bu dengenin uzun süre devam etmeyeceğini iddia ediyordum.

LF: Peki ne oldu, nasıl oldu da, bu ihtilaf Batı'nın kalbini vurdu?

JCR: Silahlı radikal siyasi gruplar yeniden konuşlandı. Cephe gerisi üslerini Kuzeyde kurdular. Böylece ihtilaflar Batı ekonomilerinin içine girdi, yerleşti. Tamil meselesini ele alalım. Özünde Sri

---

* Le Figaro, 3 Ekim 2001.

Lanka meselesinin hiç kimse için stratejik önemi yok. Fakat Tamil Kaplanları, Avrupa'nın içine kadar uzandığı andan itibaren, onları görmezden gelemezsiniz. Kürt sorunu da böyle. Avrupa içlerindeki konuşlanması sayesinde PKK, stratejik bir önem arz ediyor. Kısacası bu örgütler, Kuzeyde yerleşerek marjinallikten kurtuldu. Dış tehditler, bugün iç güvenlik sorunu haline geldi.

LF: Peki ya İslâmi köktendinciler?

JCR: İslâm tehlikesi her şeyi özetlemiyor, izah etmiyor. Mesela Latin Amerika'yla hiçbir âlâkası yok. Bununla birlikte, radikal İslâmcılığın belirleyici özelliği, arkasındaki gücün, hemen herkesin düşmanı olarak ortaya çıkması, Çin'in de, Rusya'nın da, Amerika'nın da düşmanı. Aslında, İslâm çoğunluğun asgari müştereği.

Halbuki, Amerikalılar tehlikenin boyutlarını bugüne kadar anlamak istemedi. Bazı durumlarda İslâmcı hareketleri destekleyerek, bazı durumlarda mücadele ederek, teşkilâtlar arasında oluşmaya başlayan birliği görmeksizin olayları parça parça düşündüler. Olup bitenlere Amerika'nın şimdi vereceği cevap, düşmanı tarif edecek. Düşman siyasi olarak henüz oluşmadı. Clinton'ın başkanlığı sırasında, milliyetçi komünizmle Doğu tehdidini yeniden canlandırma teşebbüsleri oldu. Bush iktidara gelince, Çin tehlikesini canlandırmaya çalıştı, ama bunda pek de başarılı olamadı. Şimdi de, İslâm tehlikesi karşısında Batı'yı yeniden kaynaştırmayı deneyecek.

LF: Tehdidin ülkesi ve milliyeti olmadığına göre bu iş pek de o kadar kolay olmasa gerek. Nasıl karşılık verilecek? Düşman kim?

JCR: Afganistan'ı bombalamak çözüm değil. İç güvenlik açısından önemli olan, eylemcilere bakış tarzımızı tamamen gözden geçirmek. Biz bugüne kadar münhasıran kamu düzeni açısından baktık. Kargaşa çıkarmadıkları müddetçe, siyasi faaliyetlerine hoşgörü gösterdik. Oysa, siyasi bir cephe gerisi üssünün kurulmasıyla silahlı bir hareketin gelişmesi arasında gizli ve uzun bir aşama bulunduğu biliniyor.

Çok erken terk edilen bir kavrama, 'devletin güvenliğine tehdit' kavramına dönüş yapmak gerekiyor. Görünüşte sakın, ama, aslında tehlikeli ihtilaf bölgelerinde meydana gelebilecek hareketlenmeleri bastırabilecek duruma gelmek gerekiyor. Toplumlarımızı ve özel-

likle mülteci topluluklarını koruma görevimiz var. Paris'teki Kürtler, şantajla kendilerinden para topladığı yolunda şikâyetle bulundukları zaman hiçbir şey yapılmıyor. Demek ki PKK'yı teşvik ediyoruz. Derhal durdurulmaları lazım geldiği halde, İslâmi isim altındaki sahte yardım kuruluşlarının banliyölerde kök salmalarına izin veriyoruz. Aşırılıkçıların ne dediklerine kulak kabartmıyoruz. Bütün vakitlerini, herkesi öldürmek istediklerini söylemekle geçiriyorlar, fakat bir çeşit mazlum dokunulmazlığı zırhına bürünerek bizim sempatiimizi kazanıyorlar, fark edemiyoruz.

LF: Bazı devletlere de çatılmalı mı?

JCR: İslâmcılık, temel bir çelişkinin tam ortasında. Suudi Arabistan, Batı'nın en önemli ekonomik müttefiki. En önemli siyasi düşmanı. Riyad köktenci hareketleri finanse ederek, ABD'yle ittifakına karşı halkların teveccühünü satın alıyor. Burada, düşmanlarımıza somut bir nakit akışı söz konusu. Benzer biçimde ABD'nin stratejik müttefiki Pakistan da, Taliban rejiminin desteklenmesinde temel bir rol oynuyor. Yine de ben, yalnız devletlerle ilgilenmekten ibaret klasik siyasi vizyonu terk etmek gerektiğinde ısrarlıyım. Devletin çözüldüğü yerlerde gelişen ve mahalli güçlerin muktedir olamadığı bölgelere demir atan bazı gruplar da dikkate alınmalı.

Bu savaşı yürütmek için, özgürlüğümüzün bir kısmından vazgeçme ve bir denetim toplumu olmaya zorlanma riski var.

Özgürlüğümüz, suçlunun özgürlüğü olmamalı. Üstelik gerçek kurban, zannedilenler değil. Gerçek kurban Kürt tüccar veya İslâmcı aldatmacalara teslim ettiğimiz, işsiz gezen Cezayir asıllı delikanlı. Bu bir istihbarat sorunu değil. Çünkü tam tersine, neler olup bittiğini çok iyi biliyoruz. Asıl sorun, kırmızı hattı iyi çizmek. Aşırılara karşı hoşgörü sınırı nerede duracak? Bugüne kadar, gökdele-ne Boeing çarpıncaya kadar, her şeyi yapmalarına izin veriyorduk. Özgürlüğü korumak gerekir.

LF: Şimdi heyecan biraz azaldığına göre, ABD'nin dış politikasını sorgulayabilir miyiz? Körfez Savaşı'nın sonuçları mı var karşımızda?

JCR: Amerikalılara karşı belki fazla hoşgörülü gözükeceğim, ama Arap kitlelerin fakirliğinden onlar sorumlu değil. Buna karşı-

lık, ABD birtakım hatalar da yaptı. ‘Haydut devlet’ politikası dar açılı bir politikaydı. Selam verilmeye dahi layık olmayan müttefikler edindiler. Bu müttefikler sonradan ABD’ye tavır aldı. Ancak eleştiri zamanı değil. Son derece gergin ve dramatik bir durumda, hangi tarafta saf tutulacağına karar verilmeli.

LF: Bugün, küresel bir düşman karşısında, küresel bir savaş mı vermek gerekiyor?

JCR: Dışlanmadan korunma kaygısı köktenci hareketleri bizlerin dış politikasından daha hızlı bir şekilde uluslarüstü nitelik kazanmaya götürdü. Verilecek karşılığı buna göre ayarlamak gerekir. Ama aynı zamanda, küreselleşmenin kısmen bir yanılsama olduğunu da kabul etmek lazım. Soğuk Savaş’ın sona ermesinden bu yana, devasa bölgeler, dönüşü olmayan geri çekilmelere, düşüşlere maruz kaldı.

İKİ HEDEF: TERÖRİZM VE KAPİTALİZM*

ALAIN TOURAINE

Bir savaş durumunda, taraflardan birini seçmek gerekir. Oysa bugün, Avrupalıların çoğu için böyle bir seçim yapmak imkânsız. Çünkü kendimizi tek bir savaşın değil, birbirinden farklı iki savaşın içindeymiş gibi hissediyoruz. Terörizme karşı mücadele savaşlarından ilki. Terörist saldırıya en az saldırı kadar şiddetli biçimde karşılık vermek gerekiyor.

ABD'nin Afganistan'a düzenlediği harekâta destek vermeden, 11 Eylül'deki saldırıları kınayamayız. Bir taraftan terörizmi lanetlerken, diğer taraftan harekâta karşı olduklarını söyleyenler ikiyüzlü davranıyor.

Çünkü karşımızdaki düşmanımız. Feministlerin, Taliban'a destek verdiğini düşünemeyiz! Böylece, Taliban ve Kaide çökertilene kadar Amerikan harekâtına destek vermek durumundayız.

VAHŞİ KAPİTALİZMİN ETTİĞİ

İkinci savaş diğerinden çok farklı bir düzlemde. Sovyetler yıkıldıktan sonra vahşi kapitalizm dünyada zaferini ilan etti. Yani, ekonomi üzerindeki sosyal ve siyasi denetim yerle bir oldu. Sonuçta üretim ve tüketim ekonomisinden bağımsız bir finans ekonomisi ortaya çıktı, siyasi kurumların her türlü kuralı darmadağın oldu. Parlamentolar, sendikalar, sosyal yasalar, hatta entelektüel tartışmalar da...

Dünya çapında, alıp başını yürüyen küreselleşme ile ülkelerin ve hükümetlerin aymazlığı veya eylemsizliği arasındaki uçurum gide-

---

* Le Monde, 26 Kasım 2001.

rek derinleşiyor. Böyle bir durum karşısında, terörist saldırılara karşı net bir tavır almak ve dünyanın birçok bölümünün mali mantığını yönlendiren bu küreselleşmeye karşı çıkmak gerekiyor. Her türlü düzlemde, ekonomi politikasının denetimi yeniden oluşturulmalı.

Bu söylediklerimin hiçbirisi hayal ürünü değil. Robert Solow gibi birçok ekonomi profesörünün de dediği gibi, ekonomi ilerledikçe, ekonomik gelişmenin ekonomi dışı etkenleri daha da önemli hale geliyor.

Eğitim, gelişme için en önemli etken. Ekonomik başarı için devletin iyi yönetimi de temel bir etken. Küreselleşmenin karşısında yer alan hareketler, bu tekrar oluşan kutuplaşmaya dikkati çekti. Berlin Duvarı'nın yıkılmasından ikiz kulelerin yıkılmasına geçen süreye kadar yeni düzene eleştiriler yöneltildi. Ancak eğer, mali gücün zaferi sona erdirilmek isteniyorsa, bu karşı çıkma, 1989 yılında Sovyetler'in son bulmasına neden olduğunda görüldüğü gibi, köktenci olmalı.

Terörizme verilecek karşılık ile son 10 yılda alıp başını giden vahşi kapitalizme karşı yapılacak mücadele arasında, tam tamına bir zıtlık var. Ancak bu önerme, kendi içinde de bir soru işareti yaratıyor: Her iki sorun da aslında birbirine çok sıkı bağlarla bağlanmış değil mi? Dengesiz büyüme ve yoksulluk isyanlara, sonuç olarak da terörist saldırılara neden olmuyor mu? Ama bu mantık tamamen reddediliyor: Terörizmle mücadele Afganistan'ı yerle bir etmekle aynı anlama gelmiyor. Bununla birlikte, Kaide'nin ve Taliban'ın ortadan kaldırılmasıyla da yoksulluğun önüne geçilmiyor, sadece köktendinciliğe karşı mücadele ediliyor. Bin Ladin'in bağlı bulunduğu kapitalist ağ ekonomiyi değil, dinsel ve siyasi mantığı yıkmaya uğraşıyor. Ekonomik adaletsizlik farklı bir olgu, dinsel fanatizm bambaşka bir olgu.

Ama eğer, biz bu sorunları birbirinden tamamen ayırırsak o zaman her iki amacımıza ulaşmak açısından kendimizi bir çelişkinin içinde de bulmaz mıyız? Hayır, çünkü Taliban sonrası Afganistan'ın yeniden yapılanması çok zor da olsa, terörizm vakit kaybetmeden

yok edilmeli. Oysa, şu andaki dünyanın ekonomik sisteminin ortadan kaldırılması ancak sosyal ve büyük çapta siyasi hareketle sağlanabilir ve de bu amaca ulaşılabilmesi uzun bir süre gerekir.

TERÖRİSTLER YOK EDİLMELİ

Eğer bu iki sorunu birbirinden ayırt edemiyorsak, o zaman sadece kendimizi Amerikan müdahalesinin karşısında buluruz. Avrupa, eğer böyle davranırsa, kendisini ikili bir oyunda ve karmaşanın ortasında bulur, karar verme yetisini bile yitirebilir.

Vahşî kapitalizme karşı mücadele yarın yapılmalı. Bugün terörist saldırıların sorumluları yok edilmeli.

Ancak, bu iki savaşın da dünya çapında yapılması gerekliliğı her iki mücadeleyi birbirine yaklaştırıyor. Çünkü, işte bu noktada en büyük sorunlar baş gösteriyor. Bazı belirsiz çağrılara rağmen, küresel kapitalizme karşı mücadelenin gerekliliğini kabul etmek zaman alıyor.

Bugün bütün ülkeler sol için yeni bir proje arayışında. Ama şu ana kadar ortaya çıkan tek öneri, içi neredeyse boş 'üçüncü yol' oldu. Ekonomiyi devlet kontrolünden alan küresel kapitalizmin yerine ne konulacağına dair bir projeye şiddetle ihtiyaç var. Terörist saldırıları gerçekleştirenlere karşı yapılan mücadelenin karşısında yer alarak, bugün ve yarın zihnimizi asıl meşgul etmesi gerekenleri karıştırmayalım.

III. BÖLÜM

“DEMOKRASİ”, “İNSAN HAKLARI”, “ÖZGÜRLÜK” MÜ?!

ABD'NİN ADALETİ KENDİNE!*

ANNE-MARIE SLAUGHTER

Bush, teröristleri yargılamak üzere, askeri komisyonlara yetki veren kararnameyi imzaladı. Askeri yargılama süreci, sadece terörizme karşı yapılan savaşta değil, aynı zamanda anayasanın bütünlüğü ve Amerikan yasalarının korunması açısından kötü sonuçlara gebe.

Bush yönetimi, bu süreci destekliyor. Çünkü gizli tutulan delillere ilişkin unsurlar da böylece kamuoyuna ifşa edilmemiş olacak. Askeri komisyonların uygulaması gerekli kuralları da Pentagon belirleyecek. Ama eğer Amerikan yönetimi ve müttefikleri savaşı, hem cephede hem de halkla ilişkiler alanında yürütmek istiyorlarsa, o zaman bu yargılama sürecinin düşmana zafer kazandıracığı söylenebilir.

ABD teröristlere adi suçlu değil, muharip asker statüsü tanımak durumunda. Bu yargılama süreci, teröristlere paradoksal bir yüksek mertebe de sağlayacak. Çünkü bu askerler, ABD'ye karşı mücadele eden İslâm mücahitleri durumuna geçecek. Oysa bu mesajı vermelelerine engel olmak gerekiyor. Askeri komisyonların teröristlerin idam edilmesine karar vermesi ise onları 'şehit' mertebesine yükseltecek.

Derinlemesine incelenirse, bu süreç Amerikan halkını bir kimlik sorunuyla karşı karşıya bırakıyor. Ama Bush'a bakılırsa, bu savaş, aynı zamanda anayasasını oluşturan temel değerleri de korumaya yönelik. Nasıl olur da Amerika uğruna savaş verdiği değerleri ihlâl eder?

ABD Anayasası'nda belirtilen yargılama sürecini uygulamak istemiyorsa, o zaman teröristleri, uluslararası bir mahkeme karşısında yargılasın. Böylece istenmeyen delillerin ifşa edilmesi önlenip ö-

---

* Libération, 21 Kasım 2001.

nemli tanıkların kimliğı gizli tutulabilir. Pakistan, Mısır ve Ürdün gibi ölkeler için siyasi açıdan, suçluları uluslararası mahkemelere iade etmek, Amerikan ordusunca yönetilen gizli mahkemelere iade etmekten çok daha kolay.

Uluslararası mahkemeler meşruiyet kazanmış durumda. Üstelik uluslararası mahkemenin oluşturulması, dünyanın terörizme karşı mücadele ettiğini de gösterir. Belli ki yalnız Batı için değil, dünyanın bütün ölkeleri için ortak yargılama süreci lazım. Bush teröristlerin adalete teslim edilmesi gerektiğini tekrarlıyordu. Ama, askeri mahkemelerde, ABD'nin bütün dünyaya ilan ettiği adalet unsuru eksik.

BÖYLE MAHKEME OLMAZ*

Birkaç idealistin 1920'li yıllarda, savaşı kanun dışına taşımak istemesine rağmen, ülkeler çatışmalar sırasında da hukukun işlerlik kazanması için çabaladılar. Bir miktar da olsa bu konuda başarılı olabildiler. Clausewitz'in dediği gibi, "Eğer savaş siyasetin başka yöntemler kullanıldığı devamı ise, o zaman demokrasiler savaşı da kendi kurallarına uydurmak durumunda".

Bu kurallardan biri de, ister savaşı isterse tutuklu olsun, düşmana karşı davranışa ilişkin. Bush'un, yakalanan Kaide üyelerinin ve onların işbirlikçilerinin ABD'de olsun olmasın, Amerikan mahkemelerince yargılanacağına ilişkin kararı şoke edici bir gelişme. Bu karar, Adalet Bakanı John Ashcroft'un dile getirdiği kabul edilemez yaklaşımla aynı yönde: "ABD'de suç işleyen yabancı teröristlerin, Amerikan Anayasasının koruması altında olma hakları yok".

Savunma ve özgürlük alanında çalışan örgütler ve Amerikan basınının bir bölümü, yabancılarla Amerikalılar arasında ayrımcılık yaratan bu adalet anlayışını, bu 'tehlikeli düşünceyi' protesto ediyor.

ABD'NİN GURUR KAYNAĞI

Askeri adalet, ABD'de 1942 yılında altı Alman casusunun idam edilmesinden bu yana işlerliğini kaybetti. Bu, Amerikalılar için bir gurur kaynağı. II. Dünya Savaşı'nın ardından Nazi subaylarını yargılamak üzere kurulan Nürnberg Mahkemeleri de bu anlayışı güçlendirdi.

ABD'nin kafasındaki bir istisnai mahkeme mi? Tabii ki öyle. Kazananların adaleti mi? Belki. Ama ne kadar tiksinti verici suç işlenirse işlensin, mahkemede savunma haklarına saygı gösterilmeli.

Son yıllarda, uluslararası adalet konusunda birçok olumlu adım atıldı. Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi ve

---

* Le Monde, 18 Kasım 2001.

Ruanda'daki katliamın sorumlularını yargılamak üzere Uluslararası Mahkeme kuruldu.

1998 yılında, yüzden fazla ülke, insanlığa karşı işlenen suçları, savaş suçlularını ve soykırım sorumlularını yargılamak üzere, bir Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulması için girişim başlattı.

BİN LADİN NEDEN İSTİSNA?

Müzakereler hayli zorluydu: Bu mahkemenin dışında bırakılması istenen istisnai durumlar çok fazlaydı, anlaşmanın imzalanma süreci halen devam ediyor.

Bu gelişme, uluslararası bilincin ve ceza yasalarının ulus-devletlerin sınırlarında sona ermeyeceğini gösteriyor.

Uluslararası ve iç çatışmaların sorumlularını yargılamak için daha önceden uluslararası mahkemeler kurulmuştu.

Bin Ladin için niye aynı uygulama yapılmasın? Şüphesiz Amerikalılar kendi evlerinde vuruldular. Ama 11 Eylül saldırıları, bütün insanlığa karşı yapılmış bir saldırı olduğuna göre, bu saldırıların sorumlularını da yargılamak uluslararası topluma düşer.

ADALET ABD'YE DE LAZIM*

KENNETH ROTH**

Bush yönetimi, Afgan savaş esirlerinin bazılarını Cenevre Sözleşmesi'ni uygulama kararından dolayı kutlanması gerektiğini düşünüyor. Bu karar Başkan Yardımcısı Dick Cheney, Savunma Bakanı Donald Rumsfeld ve Başkan George W. Bush'un Küba Guantanamo Körfezi'ndeki tutukluların savaş kanunları gereği korunma hakları olmadığı yolundaki demeçlerini değiştireceğe benziyor.

Rumsfeld, geçen hafta Küba'daki Afgan tutukluların belki ülkelerine gönderilecekleri, belki de yeniden silahlanmalarının engellenmesi için belirsiz bir süre tutuklu kalacaklarına dair bir açıklama yaparak 197 tutuklu için belirsiz bir gelecek portresi çizdi. ABD, Guantanamo Körfezi'nde 197 Afgan tutuklunun dışında 26 farklı ülkeden 300 kişiyi tutuyor.

BUSH'UN ALDATMACASI

Ama Bush yönetiminin Küba'daki esirlerle ilgili yeni politikası, bir tür aldatmacadan başka bir şey değil. Aslında Beyaz Saray sözleşmeyi kendi seçici politik eksenine uyacak şekilde manipüle ediyor: Bush, Taliban tutukluların sözleşmenin gerektirdiği savaş esiri haklarından yararlanamayacaklarını, Kaide üyelerine ise sözleşme kriterlerinin hiç uygulanmayacağını söyledi.

Savaş yasalarına itaatsizlik, yönetimin kendi seçimlerine uysun diye tutukluların haklarını çiğneme tehdidinden çok öte anlamlar

---

* International Herald Tribune, 5 Mart 2002.

** Human Rights Watch/İnsan Hakları Örgütü Genel Başkanı.

taşıyor. Bir gün bir çarpışmada esir alınabilecek Amerikalı ve müttefik birlik askerlerinin güvenliğini de tehdit ediyor.

Geniş çapta kabul gören bu sözleşmeyi ihlâl etmesini haklı çıkarmak için Beyaz Saray, Guantanamo'daki tutukluların uluslararası hukuku çok zorlayan farklı durumlar sergiledikleri fikrini ortaya atmaya çalıştı. Ama bu iddianın temeli yok.

Öncelikle, Beyaz Saray Cenevre Sözleşmesi'nin savaş esirleriyle ilgili üçüncü maddesinin, bir devletin askeri birlikleri değil terörist oldukları için Kaide üyelerine uygulanamayacağını söylüyor. Fakat sözleşme özellikleri ne olursa olsun uluslararası bir çatışmada yakalanan herkesi kapsıyor.

İkinci olarak, Beyaz Saray, Taliban askerlerinin sözleşme kapsamında olduklarını kabul etmesine rağmen, rütbe belirleyici nişanlar takmadıkları ve savaş yasalarına uymadıkları için savaş esiri statüsüne girmediklerini iddia ediyor. Fakat sözleşme düşman ülkenin bütün askeri gücünün otomatik olarak savaş esiri statüsünde olduğunu belirtiyor.

Bush, sözleşmenin bu yeni yorumuyla düşman kuvvetlere Amerikan ve müttefik birliklerine de savaş esiri statüsü tanımamak için bir bahane sunuyor. Örneğin Saddam, Bush yönetiminin bu iddiasını kolaylıkla kullanabilir. Amerikan bombardımanının savaş hukukunu ihlâl ettiğini iddia ederek yakalanan bir Amerikan pilotuna ya da rütbe takmadan sivil görev yapan özel güçlere savaş esiri statüsü tanımayı reddedebilir.

Hindistan bu iddiayı kullanarak ve Pakistan'ın terörü desteklediğini öne sürerek Pakistanlı askerlere savaş esiri statüsü vermeyebilir. Suriye Lübnan'da sivillere saldırdıkları gerekçesiyle yakalanan İsraili askerler için aynı şeyi yapabilir.

Cenevre Sözleşmesi, tam da birbirinden nefret eden taraflar tarafından böyle öznel kararların önlenmesi amacıyla tasarlanmış bir sözleşme. Yönetimin iddialarının tersine Taliban savaşçılarına savaş esiri statüsü vermek, ABD'nin şüpheli teröristleri araştırma çabalarını engellemez.

SEBEBİ BAŞKA

Öyleyse Bush yönetimi Cenevre Sözleşmesi'nin açık ve net kurallarını uygulamayı neden reddediyor?

Muhtemelen Guantanamo'daki az sayıda Taliban tutuklunun Bush'un tartışmalı askeri komisyonlarında yargılanmalarını garantilemek için. Sözleşme savaş esiri statüsündekilere esirleri tutan gücün kendi servisindeki kişilerle aynı yargılama yöntemlerinin uygulanmasını şart koşuyor: Yani askeri mahkemede yargılanmayı.

Belki de yönetim iddiasının bir askeri mahkemeye çıkarılacak kadar güçlü olmadığından korkuyor. Ama bu da şiddeti adaletin yerine koyma riskini taşıyor.

Savaş esirlerini korumanın dışında Cenevre Sözleşmesi sivillere saldırarak savaşılmaya, yani terörizme karşı en çok kabul edilen uluslararası yasakları da kapsıyor. Bazı durumların sözleşmeyi bir kenara bırakmayı haklı çıkardığını öne sürmek, terörizmin sonuca ulaşmak için her yol mubahtır mantığını da kabul etmek anlamına geliyor. Bu da Bush yönetiminin kesinlikle en büyük hatası.

İNSAN HAKLARININ KÖTÜ GÜNLERİ*

MARY ROBINSON**

Libération (L): Amerikalılar, Guantanamo'daki bütün tutuklular için Cenevre Sözleşmesi'ni uygulamıyor. Yüzlerce kişi aylardır gözaltında. Ne diyorsunuz?

Mary Robinson (MR): Maalesef tek kaygımız bu değil. Aynı zamanda Afganistan'daki tutukluların koşulları da hayli kötü. Karanlıkta yaşıyorlar, yeterince yemek verilmiyor, cezaevlerinde kapasiteden çok daha fazla tutuklu bulunuyor. Bununla birlikte önemli olan, tutukluların işkence görüp görmediklerini öğrenebilmek. Amerikalıların Afgan ve yabancı tutuklulara, savaş tutukluları statüsü vermesi lazım. En azından normal bir mahkemede yargılanma haklarına sahip olmalılar. Umut ederim ki, geçtiğimiz kasım ayının ortalarında, 450 Taliban'ın Mezar-ı Şerifte öldürülmesine ilişkin yapılan soruşturma olayları tüm derinliğiyle açıklar. 8 Mart'ta tarihinde, bizzat kendim Afganistan'a giderek dosyanın gidişatını takip edeceğim.

L: Terörizmle mücadele edilirken, özgürlüklere saygı unsurundan ödün mü verilmesi gerekiyor?

MR: İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin kendi bünyesinde bile, bana, 11 Eylül'den beri oyunun kurallarının değişip değişmediği soruldu. Cevap tabii ki hayır. Değişen tek durum ülkelerin bu konudaki bakış açısı. Esas kaygı verici durum da bu. Bazı ülkelerde, terörizmle mücadele etmek adına, sendikal haklar, ifade ve örgütlenme özgürlükleri kısıtlandı. İnsan hakları şu anda karanlık günler yaşıyor. Şinkiang bölgesinde Müslümanların şikâyetlerinde

---

* Libération, 14 Şubat 2002.

** BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri.

çarpıcı artış görölmeye başlandı. Rus ordusu, Çeçenya'daki insan hakları ihlallerini yoğunlaştırdı. Uluslararası toplum terörizmle mücadele ederken yaşanan gelişmeleri göz ardı etmemeli. Olayları çok daha derinlemesine değerlendirmeli. Esas bulunması gereken, insanları intihar eylemlerine sürükleyecek kadar büyük hayal kırıklığının ve nefretinin nedeni.

L: Uluslararası adalete ilişkin düşünceniz nedir?

MR: Miloşeviç'e ilişkin yargılama, uluslararası adaletin tarafsızlığının ve şeffaflığının bir göstergesi olabilir. Bununla birlikte bazı ülkelere Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulmasına ilişkin anlaşmayı imzalamaları için baskı yapılmalı. Şu ana kadar bu anlaşmayı 52 ülke imzaladı. Sekiz ülke daha imzalarsa o zaman bu konuda yeşil ışık yakılabilir. İsterse devlet başkanı olsun, her kim insan haklarına saygıyı ihlâl ederse, bu eylem karşılıksız kalamaz. Çok ağır suçlarla karşı karşıya kalındığında diplomatik dokunulmazlık tamamen kaldırılmalı.

İNSAN HAKLARI HEMEN ŞİMDİ!*

IRENE KHAN

Birleşik Cephe'nin (Kuzey İttifakı) Kâbil'i ele geçirmesinden bu yana Afganistan'dan, hem umut hem korku görüntüleri geliyor. Pakistanlıların ve Arapların dövülmüş ve öldürülmüş bedenleri, işine dönmekten mutlu bir kadın sunucu ve belki de en vurucusu dokuz yaşındaki Hazara çocuk askerin Taliban'ı yenme azmi.

Bir barış anlaşması tesis etmek için yürütülen uluslararası çabalar, devletlerin uzun vadeli çıkarları için Afganistan'da siyasi istikrarın sağlanması gerektiğinin farkına varıldığını gösteriyor. Ama müzakereleri iktidar paylaşımı düzeyinde bırakmamalıyız.

Bu tartışmanın odağı Afganistan halkının insan hakları olmalı. İnsan haklarının korunması romantik bir idealizm değil; tersine zorlu bir pragmatizm. Geleceğin anahtarı bu. İnsan hakları, siyasi müzakerelerin merkezine konmazsa, şiddet döngüsü büyük olasılıkla sürecek.

İlk ve öncelikli olarak derhal köklü bir koruma sağlanması gerekli. BM'ye insan haklarını izleme görevi verilmeli. İnsan haklarının izlenmesi, uluslararası insani hukukun ihlallerine ilişkin raporların doğrulanması için bir adım olur. Tarafsız gözlem ayrıca insanların barış sürecine yönelik güven duymalarını sağlar ve çatışmanın tüm taraflarına izlendikleri mesajını verir.

Yabancı ülkelerden silah sevkıyatı derhal kısıtlanmalı. Yıllardır yabancı hükümetler, verimli silah ticareti yoluyla insan hakları ihlallerini ateşledi. Bu hükümetlerin, her türlü silah sevki ve askeri yardımın insan hakları ihlallerinde kullanılmamasını sağlama sorumlulukları var. Silahsızlanma ve mayından arındırma siyasi an-

---

* Libération, 26 Kasım 2001.

İşmalara dahil edilmeli ve uluslararası toplulukça yeterince kaynak sağlanmalı.

İkinci konu geçiş hükümetini kimin oluşturacağı. Bu hükümet insan hakları ihlâlcilerini içermemeli. Bu kıt görüşlülük sorunların daha da sürmesine neden olur. Geçmişteki ihlâllerden sorumlu olanlar hesap vermeli. Katliam ve işkence yapılmasını emrettiği bilinen kişilere, bir ülkeyi yönetme konusunda güvenilemez.

Siyasi beklentiler nedeniyle geçmişteki insan hakları ihlâllerini göz ardı etmenin kötü bir tarihi var. Kamboçya'dan Sierra Leone'ye, Angola'dan Şili'ye ağır insan hakları ihlâllerinin mirası barış sürecini sekteye uğratmış ve tüm toplulukları etkilemiştir -ihlâller yapıldıktan on yıllar sonra bile.

Savaş ve baskı yaşamış toplumlarda ulusal uzlaşma ihtiyacı çok büyüktür, ama bugün siyasi bir anlaşmanın parçası olarak cezasızlığa göz yumulması uzun vadede istikrar getirmez. Üçüncü olarak, siyasi çözüm için müzakerelerde bulunanlar, insan hakları güvenceleri konusunda ısrarlı olmalı.

Bu güvenceler kâğıt üstünde kalmamalı. Kısa vadede izleme, uzun vadede ise insan hakları ve hukuk kuralları temelli etkin adli kurumların tesisiyle desteklenmeli.

Son olarak, 'geniş tabanlı, çoketnili hükümet' modeli hayata geçmeli ve kadınları da kapsamalı. 23 yıllık çatışmalarda kadınlar eziyet çekti. 1970'lerde kadınlar, başta tıp ve eğitim Afgan toplumunda önemli bir rol oynadı. Bu tarih kadınlara, bugün ülkenin yeniden kurulmasında anlamlı bir biçimde yer almalarını sağlamakta.

Afganistan'da barış ve istikrarın yerleşmesi için çabuk çözümler yok. Barış tesis etmek uzun süren zor bir iş ve uluslararası topluluğun yükümlülüğüne, en başta da Afgan halkının taahhüdüne ihtiyaç var. Bir şey en baştan bilinmeli: İnsan hakları yalnız bir gündem maddesi değil, gündemin kendisi olmalı.

BÖYLE ADALET OLMAZ*

Kaide ve Taliban üyelerinin yargılanma süreci, Amerikalıların Afganistan'da yakalanan tutukluları Küba'daki Guantanamo donanma üssüne gönderme kararıyla başlamış oldu. Baş sorumlular Usame Bin Ladin ve Molla Ömer henüz bulunamasa da bu kişilerin adaletin eline düşmüş olması sevindirici. Ancak yargılama adil olmalı. Aksi takdirde adalet inkâr edilmiş olacak.

Bu yargılama uluslararası bir mahkeme ya da Amerikan sivil mahkemelerince yapılsaydı, adalet korunacak, ileride yapılacakların meşrulaşmasına katkıda bulunacaktı. Ne yazık ki Bush, askeri mahkemeleri seçti.

Tutuklulara Cenevre Antlaşması'na uygun muamele ediliyor. Ama, sivil avukat hakları da temyiz hakları da yok. Askeri bir üste, tecrit olmuş biçimde yargılanacaklar. Medyaya da izin yok.

O.J. Simpson davasını hatırlarsak, Bush'un duruşmaların gereğinden fazla medyatikleştirileceği endişesini anlayabiliriz. Ama tutukluların Bin Ladin'den ve Taliban yönetiminden çok daha adil yargılanacaklarına ilişkin açıklamayı yadırgadık.

Kaide ile terörizmle mücadele eden demokratik uygarlık arasında en önemli fark, 200 yıldan fazla bir zamandır, Amerikan Anayasası'nın insanların temel haklarını koruma altına almış olması. Bu temel hakları inkâr etmek, mahkemelerin de meşruluğu üzerinde soru işaretleri oluşmasına neden olur.

---

* Le Monde, 10 Ocak 2002.

TENTEN GUANTANAMO'DA*

PIERRE MARCELLE

Bush yönetimi, Kaide tutuklularına göstereceği muameleyle insan varlığına, bütünlüğüne ve haklarına saygı gösterip göstermediğini de kanıtlamış olacak.

Tabii ki Küba topraklarının göbeğindeki Guantanamo Üs-sü'nde, kobay olarak kullanılacak 20 tutukludan bahsetmiyoruz. Tutukluların hukuki statüleri hâlâ belirsizliğini korurken bu kobaylar da tutukluların iyi muameleyle tabii tutulduğunu kanıtlamak için kullanılacak.

Portakal rengi pijamaları ile tutuklular ve yiyecekleri gösterilecek, her tutukluya iki top tuvalet kâğıdı, kültürel açıdan tarafsız olduğu izlenimi vermek için yerde bulunan seccadeler ve otel odası müşterilerine İncil verilmesi gibi Kur'an-ı Kerim dağıtıldığı da gösterilecek.

Tabii ki 2 bin tutuklunun bulunacağı Guantanamo'nun, Nazilerin tutuklularını aklıktan öldürmelerinden hemen önce Uluslararası Kızılhaç örgütüne gösterdikleri Çek topraklarındaki Terezin kampıyla ilgisi yok. Guantanamo daha çok, çizgi roman kahramanı Tenten'in Sovyetlerde geçen maceralarında olduğu gibi, egzotik ormanda tutulan tutuklular gösterilmeyerek ormanın bir fabrikayla kamufle edilmesine benziyor.

ABD'de halen hangi kriterin, sivil mi yoksa askeri mahkemenin mi ilgileneceğini bilmediğimiz, bin kadar tutuklu bulunuyor.

Durumu, Los Angeles Times gazetesine demeç veren bir Amerikalı hâkimin ilginç sözleri gayet iyi açıklıyor: "Eğer işkenceye başvuracaksak, yasaların işkenceyi tanıması gerekiyor. Hâkimler, her ayrı tutukluya işkence yapılması hakkını vermek durumunda". Aynı yetkili, anayasanın 'işkenceyi yasaklamadığını' da söylüyor.

---

* Libération, 15 Ocak 2002.

WASHINGTON'A AÇIK ÇEK OLMAZ!*

MONICA FERIA TINTA

11 Eylül 2001 dramına karşı yapılacak misilleme öncesinde, ABD'nin güç kullanımına hukuki açıklık getirildi. Hukuki açıdan öncelikle, 11 Eylül'ün ABD'ye karşı bir 'devletin saldırı eylemi' olmadığına altı çizildi.

Bu durumda tek suçlu 'Usame Bin Ladin ve suç örgütleri'. Bununla birlikte, BM Güvenlik Konseyi, amacın halkı terörize etmek ve hem maddi hem manevi zarar vermek olduğunu göz önünde bulundurmamak suretiyle 12 Eylül 2001 tarihinde yayımladığı 1368 sayılı kararda, saldırıyı 'silahlı terörist eylem' olarak niteledi. Hiçbir silahın kullanılmamasına rağmen uçakların, içinde insanların bulunduğu bir hedefe yönelmesi nedeniyle saldırı 'silahlı' sayılır.

Ancak BM Sözleşmesi uluslararası toplumun 'ortak çıkarı' için istisnai durumlar haricinde devletlerarası ilişkilerde güç kullanımını yasaklar. Tabii ki bir devlet, eğer saldırıya uğrarsa BM Sözleşmesi'nin 51. maddesi yarınca 'meşru müdafaa hakkı' doğar. Bir kişinin saldırıya uğraması durumunda kendini koruma hakkı ile eşdeğer bir hak bu.

Mağdur ülke başka ülkelerin desteğini de isteyebilir. Ancak her şeyden önce Güvenlik Konseyi'nin onayı gerekir. Güvenlik Konseyi'nin, 'barışa karşı bir tehdit veya bir saldırı eylemi' tespit etmesi durumunda, güç kullanımı meşru hale gelir. Güvenlik Konseyi, 1369 sayılı oybirliğiyle aldığı kararında 11 Eylül 2001'deki saldırıları, 'barışa karşı bir tehdit' olarak niteledi. Bu kararın çok kapsamlı sonuçları olabilir. Ancak hiç kimse, 'ABD'nin Güvenlik Konseyi'nin iznini alması gerektiğinden' bahsetmiyor.

---

* Libération, 1 Ekim 2001.

Güvenlik Konseyi, 1368 sayılı kararında, ABD ve müttefiklerine 'açık çek' vermiyor. Eğer ABD, bu konuda Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinin 'vetosunu' alsaydı, Kosova'da başvuru yöntemi gidecekti. O zaman NATO, Güvenlik Konseyi'nin izni olmadan Yugoslavya'ya harekât kararı almıştı. NATO'nun Yugoslavya harekâtının meşruluğu ise şu anda Uluslararası Adalet Mahkemesi'nin önünde (Davayı Yugoslavya; Almanya, Belçika, Kanada, ABD, İspanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Portekiz ve İngiltere'ye karşı açtı). ABD'nin uluslararası terörizme karşı açtığı savaş bütün ülkelere yayılmalı. Öncelikle BM, devletleri terörizmle mücadele konusundaki uluslararası anlaşmaları onaylama konusunda ikna etmeli. Bunların arasında, 31 Aralık 2001 tarihine kadar imzalanmış olması gereken, 1999 tarihli Terörizmin Finansmanını Engelleme Anlaşması var.

Washington da kendi dış politikasını gözden geçirmeli. BM'nin bütçesine ilişkin vetosunu, Kyoto Protokolü'ne ve gelecekte kurulması düşünülen Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne ilişkin olumsuz tavrını değiştirmeli. Dünyanın en büyük gücünün uluslararası ilişkilerde yerine getirmesi gereken bazı ödevleri var.

Uluslararası terörizmin yok edilmesi hepimizin ödevi olmalı. Ama bu yapılırken başta yaşama olmak üzere insan haklarına saygı gösterilmeli.

IV. BÖLÜM

“BEYAZ ADAM”IN AFGANİSTAN SEFERİ VE GERÇEK

“GLOBAL BEYAZ ADAM”*

SİBEL ÖZBUDUN - TEMEL DEMİRER

* Son zamanların fetiş sözcüğü -Türkçe’siyle- ‘küreselleşme’nin¹ değişik değişik öznel algılanışları söz konusu: Dünyanın esenliğini ‘ABD liberalizminde veya ABD rüyasında’ bulan uç tiplerden, ekonomik çıkarları gereği uluslararası kapitalizmi yücelten patronlara, borsa simsarına (‘broker’lara) ya da benzerlerine dek... Çeşit çeşit ve biçim biçim...

Küreselleşme, kolonyalizmin (sömürgeciliğin) tarih sahnesine çıktığı merkantilist evrede (ticari kapitalizm ile) başlayan ve kapitalizmin eşitsiz gelişme yasasını dünyaya dayatan uluslararasılaşma sürecinin talanının bir devamı olduğundan; insanlığa faturasından hiç mi hiç söz edilmeyen bu çeşit çeşit ve biçim biçim algı ve sunular, küreselleşmeye biat eden bir ruhban kategorisi yarattı... Örneğin, Avrupa’nın en büyük şirketlerinden biri olan Vivendi’nin patronu, “Klasik siyasal dönem artık geride kaldı; önderliği bundan böyle tüketiciler ve sanayiciler almalıdır” diyordu. Öyle ya, pazar ekonomisi ruhbanları için ‘pazarın görünmez elinin’ hikmetinden sual edilmezdi...

Uzu söze ne hacet, herkes görüp, yaşıyor: Onlara göre, en büyük kutsallık ‘piyasa’dır, onu itham etmek zinhar zındıklıktır. Ona karşı tek bir eleştiriye hemen tepki gösterilir, kamu mülkiyeti, ekonomiye devlet müdahalesi, özelleştirmenin tartışılması da öyledir. Bunlar mutlaklardır, çünkü pazar ekonomisi insanlığın en büyük buluşudur... Ve de küreselleşmeyi savunanlar çağdaş, karşı çıkanlar ise ‘üçüncü dünya solculuğundan vazgeçememiş dinozorlar’dır!

---

* Eski Dergisi, No:4, Şubat 2002.

¹ Batı dillerindeki “globalizm” (küresellik) ile “globalizasyon” (küreselleşme) bizde tekleşti, “küreselleşme” ya da onun yabancı-yerli melezi “globalleşme” olarak yavaşladı.

* Dinselleştirilmiş her düşüncenin ‘kutsal’ ve ‘günah’ kabulleri olur ya; işte tam da öyle bir şey küreselleşme müritliği... Kendine özgü kavramlar, kültler oluşturan küreselleşme müritliği, yabancılaşma ritüellerini de devreye sokuyor...

Guy Debord’un kavramsallaştırmasıyla, küreselleşmenin post-modern burjuva dünyası ‘Gösteri Toplumu’na dönüşüyor... Gösteri araçları, ‘gölge oyununu andıran siyaset arenası’ndan medyasına dek uzanıyor... Zihin tembelliğinden malûl geniş toplum kesimleri ‘tüketiyorum öyleyse varım’ konformizminin kollarında yabancılaşıyor...

Böylelikle de, ‘sessizliğin gölgesinde’ sürüleştirilip, şeyleştirilerek amorf bir yığına dönüştürülen -kamusal özelliklerinden soyutlanmış- kamu oyunuyla (tıpkı G. Orwell’in ‘1984’ündeki Büyük Birader üzere!) şekillendirilen yabancılaştırılmış insan(lık) yaratılıyor... Sloganların, tekerlemelerin, şablonların, simgelerin fetişine biat eden insan(lık)!

Zihinler fetişle köretilirken; şu ya da bu şekilde eğitici, yol gösterici, politika üreten, karar-alan ve uygulayan konumlarındaki küreselleşme ruhbanlarının hazır kalıpçı, düşünce tembeli dogmalarıyla durmadan tekrarlanan ritüeller, kapitalist tüketim dünyasına biat ve itaatin çekim alanlarını oluştururken; gerçekte icra olunan egemenlerin ve egemenliğin hükmüdür...

* Oysa Noam Chomsky’nin, “Küreselleşme, üçüncü dünya modelini sanayileşmiş uluslara taşıyor. İki sınıflı bir toplum, bir kesim olağanüstü zenginlerden, diğeri ise yoksulluk içindeki fuzuli insanlardan oluşuyor. Asıl kararlar çok uluslu şirketlerce alınıyor. Parlamento ve vatandaşın etkinliği çok daha az oluyor”² diye betimlediği “Yeni Dünya Düzen(sizliği)” (“YDD”) alt başlığında sunulan neo-liberal saldırı karşımıza iktisadi, politik, kültürel tüm yaşam alanlarını kâr mantığına, sermaye birikim sürecinin gereklerine terk etmek olarak dikiliyor. Bu bağlamda denilebilir ki neo-liberal küreselleşme; uluslararası sermayenin tüm dünya ekonomisini

---

² Noam Chomsky, Radikal, 20 Temmuz 2001, s.11.

kontrol ederek, her koşulda egemen olması, koyduğu kurallara uymayanları yok sayma, cezalandırma, dışlama stratejisidir.

Kimileri; “Bunun adı küreselleşme. Ben bu oyunda yokum, oynamıyorum diyebilir misiniz? Bu oyun bir tercih değil. Alternatif-siz sayılır. (...) Yeni çağa damgasını vuran, ekonomiyle siyasetin liberalleşmesidir. Hem ekonomide hem siyasette serbest rekabetin geçerli olmasıdır”.³ Ya da “Küreselleşme konusunda tercih hakkımızın olduğunu düşünmüyorum”⁴ türünden ‘ucuz’ spekülasyonlara sarılınsa da; serbest piyasa kapitalizminin tüm toplumsal ilişkilere nüfuz etmesiyle büyümenin hızlanacağı, istihdamın artacağı, gelir, servet ve refah dağılımının düzeleceği tezlerini hayat yalanlıyor.

Üretici faaliyetlerdeki kârların sıkışması sermayenin spekülatif alanlara yönelmesini, mali sermayenin egemenliğinin pekişmesini getiriyor. Modernizasyon kılıfıyla uygulanan ‘gerici reformlar’ kamusal eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi sosyal hizmetlerin niteliğini düşürüyor, elit kesimlere yönelik yeni bir kâr olarak paralel hizmetler boy gösteriyor. Kâr merkezlik, doğal ve ekolojik çevrenin tahribatından çekinmiyor.

Tarımın çok uluslu şirketlerin kâr arayışlarına göre yeniden yapılandırılması tarım topraklarının değersizleştirilerek yağmalanması ile sonuçlanıp, yoksul köylüleri sefaletle sürüklüyor. Bilgisayar, iletişim, gen teknolojisindeki atılımlar, bir yandan üretici güçlerin gelişmesinin, kişinin kendisini ve yeteneklerini geliştirmesinin olanaklarını yaratırken kâr mantığı bu potansiyelin yeterince insanlık yararına kullanımını engelliyor. Diğer yandan insanlık ‘tüketebildiğin kadar insansın’ düsturuyla ‘tüketmecilik’ ideolojisinin etkisi altında bırakılıyor.

* Bu çerçevede 80’li ve 90’lı yıllar, hemen herkes için dünyada (ve Türkiye’de) yeni bir siyasi, iktisadi ve kültürel iklimin, tüm alâmetleriyle görünür hale geldiği bir dönemi temsil eder. Sistemin temel unsurlarında bir değişme yok. Eski sıfatıyla ‘uluslararası’ yeni sıfatı ile ‘küresel’ kapitalizmin girmiş olduğu yol: İnsan bireyinin tüm sıfatları-

³ Hasan Cemal, Dünyayı Değiştirmek istiyorum, Hemen şimdi!, Milliyet, 25 Temmuz 2001.

⁴ James Wolfensohn, Cumhuriyet, 6 Ağustos 2001, s.13.

na saldırarak ve onu yeniden bir 'homo economicus'a dönüştürerek almayı planlıyor... İnsan emeğini, toprağı ve parayı, bu kez salt küresel piyasa koşullarında belirlenen ve biçimlenen birer mala, gündelik hayatı da her düzeyde, bir tüketim pratiğine dönüştürüyor.

Kapitalizmin küresel saldırı, yeni bir ideolojik ve kültürel iklimi de yaratarak ilerliyor. Sermayenin, malların ve hizmetlerin serbest dolaşımı ile biçimlenen, emeğin serbest dolaşımını ise ulusal sınırların dikenli telleriyle sınırlayan bu sürecin yarattığı küresel yıkım; ideolojik ve kültürel bir saldırıyla da paralel olarak geliyor ve yeni ideolojik ve kültürel aygıtlarla destekleniyor.

İletişim ve bilişim teknolojinde yaşanan gelişmenin yarattığı internet ve medya ağı, kültür endüstrisinin de sürece uyumlu bir biçimde küreselleşmesini sağladı. Entelektüel üretim araçlarının hemen hemen tamamının, dünya planında büyük sermayenin mülkiyetine geçmesine neden olan bu gelişme; anlam'ın değişim değeri kazanmasıyla da nitelenebilir. İnsanileşme mücadelesinde, elimizde kalan son mevziler; dayanışma, sevgi, dostluk, güven, barış ve aşk, artık kültür endüstrisinin piyasa koşullarında belirlenen, alınıp satılan birer tema ya da birer meta...

Kapitalizmin yeni hapishaneleri megapoller; atomizasyon, yalnızlık, yabancılaşma, korku ve sinizm gibi kapitalizmin bildik varoluş biçimlerini, toplumsal şiddet ve nihilizmle yeniden harmanlanıyor. Tam da bu noktada küresel kapitalizme küresel boyutta bir yanıt geliştirilemediği sürece, ölümcül bir dilemma ne yüz yüze kalacağımız aşikârdır.⁵

* George Orwell'in deyişiyle, "Herkes eşit, ama bazıları herkesten daha eşit," olduğu neo-liberal vahşetin 'benmerkezci' dayatması altındaki küreselleşme dünyasında yaşananlar, özellikle Adam Smith'siz kavranamaz...

---

⁵ Ancak çok uluslu şirketler ulus devletlerin güç ve etkinlik alanlarını kendi çıkarlarına tabi kılmaya çalışırken, IMF, DTÖ, DB gibi uluslararası mali kuruluşlar tüm dünyayı küresel sermayenin taleplerine göre şekillendirme misyonunu üstleniyorlar. Bu seçkinci, dışlayıcı otoriter sisteme karşısında dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan insanların, yani küreselleşme mağdurlarının, vicdanı ve bilinciyle bu gidişe dur demek isteyenlerin ortak taleplerini dillendirmenin, mücadelesini örgütlemenin nesnel koşulları oluşuyor.

Anımsamıyor olamazsınız: 18. yüzyılda Smith, evrenin ve yer-kürenin doğallığı gibi işleyen bir liberal düzenden söz eden ‘Ulusların Zenginliği’ başlıklı yapıtını kaleme aldığı anda yerküreye epigonlarından çok daha ‘küresel’ bakmıştı. Liberal ‘serbesti’yi hararetle savunan Smith, İngiltere Krallığı’nın dünya egemenliği için müdahaleci olması gerektiğinin de altını özenle çizmişti.

Ötekiler için olmayan -olması da mümkün olmayan- Smith’in liberalizmi; bugün ‘küreselleşme’ veya “YDD” diye anılan düzen(sizlik)le, karşımıza dikilen kapitalist vahşetten başka bir şey değildir... İşte o günden bugüne değişende ‘değişmeyenler’: Bir yanda dünyayı yöneten emperyalist ülkeler, öte yanda bağımlı post-modern sömürgeler... Bir yanda refah seviyesi çok yüksek azınlık, öte yanda açlık sınırındaki 2 milyar insan... vb, vb...

* ‘Beyaz Adam’ın (bu Tarzan, Robinson Crusoe, Rambo ya da Bush olabilir!) yarattığı Adam Smith liberalizminden küreselleşmenin neo-liberal saldırganlığına kadar uzanan tabloya eklenmesi gereken ‘Antisemitizm’in, ‘Engizisyon’un, ‘Haçlı Seferleri’nin, ‘Yahudi Soykırımı’nın, ‘Naziler’in icraatlarının bir uzantısı (ve özeti) olma özelliği taşıyan ‘Uygarlıklar Çatışması’dır...

Kimileri, her ne kadar, “Amerika’nın İslâm’la olan ilişkileri uygarlık çatışması iddiasını doğrulamaktan çok uzak”⁶ diyorsa da; “Üstün uygarlığa mensup olanlar, açıkça söylemeseler de, ya kendi toplumlarının ya da uygarlıklarının temeli olan dinlerinin, diğer toplum ve uygarlıklara göre üstünlüğünü sağlayan içsel bazı özelliklere sahip olduğuna inanıyorlar.”⁷ Hristiyan toplumlarda din ve dev-

---

⁶ Gündüz Aktan, “Terörizm ve Uygarlıklar Çatışması”, Radikal, 13 Ekim 2001, s.8.

⁷ “Danimarka seçimlerde aşırı sağcı ve yabancı düşmanı Danimarka Halk Partisi oyların %12’sini alarak üçüncü parti konumuna ulaştı. Yabancı düşmanlarının seçimlerden galip çıkmalarına neden olarak, 11 Eylül’deki saldırının ardından DHP’nin Müslüman göçmenlere karşı başlattığı kampanya ve buna büyük partilerin de ayak uydurması gösteriliyor. Avrupa ülkelerinden gelen tepkilerde, Danimarka’nın; Avusturya, Norveç ve İtalya gibi, hükümetleri aşırı sağ partilerin ayakta tuttuğu bir ülke haline gelmekte olduğu görüşü öne çıktı. İsveç ve Norveç gazeteleri yabancı düşmanlığının artık Danimarka’da kurumsallaştığı görüşünü öne çıkardılar” (Sadi Tekelioğlu, “Danimarka Sola Sırtını Döndü”, Cumhuriyet, 22 Kasım 2001, s.8).

“Bir İsviçre gazetesindeki haber ilgi çekici: ‘Yabancı Düşmanlığı Hızla Artıyor!’ Gazete en son bildiriyor: ‘İsviçre’de Dazlaklar ‘güçlenirken’ yabancılara yönelik saldırılar da bir yıl içinde

let işlerinin ayrılması İncil'deki 'Sezar'ın hakkı Sezar'a Tanrı'nın hakkı Tanrı'ya' hükmüne bağlanıyor. Veya Batı Hıristiyanlığı'nın Rönesans ve Aydınlanma ile akla öncelik verdiği; bu nedenle demokrasi ve sanayi toplumunu yarattığı vurgulanıyor. Bu özelliklere sahip olmayan Müslüman toplumların geri kalmaları da doğal bulunuyor".⁸

* Adam Smith'li küreselleşmeci postmodern Kuzey 'uygarlığı'nın; 11 Eylül'ün hemen ertesinde, "Bu iyiler ve kötüler arasındaki ilahi savaştır. Tanrı bizim yanımızda çünkü biz doğru ve haklıyız" diyen George W. Bush'la bir 'Haçlı Seferi'nden söz etmesi;⁹ 'bizden olmayan'ın 'tehlikeli' ilan edildiği ABD patentli 'küreselleşme'nin ne anlam taşıdığını -bir kez daha- gözler önüne seriyordu... Yani Beyazların, Anglosaksonların, Protestanların, zenginlerin Amerika'sı birleşiyor ve 'küresel medya'dan bütün dünyaya kükrüyordu: 'Ya benim yanımda yer al, ya da ölümlerden ölüm beğen'!

Sovyetler Birliği'nin likidasyonundan bu yana 'küreselleşme'nin ideolojik karargâhı ve jandarmalığı işlevini üstlenmiş ABD korkularıyla basa çıkmak için stadyumlarda düzenledikleri 'God Bless America' (Tanrı Amerika'yı Kutsasın) ayinlerinde Hıristiyan belleklerindeki Müslümanlara karşı 'Haçlı Seferi' anılarına sarılıyor. 'Ulusun tehdit altında' oluşundan duydukları derin kaygıyı yüreklerinden uzaklaştırmak isterken 'ulus-kuruculuk' günlerinin 'kahramanlık'ları ile özdeşleşiyorlar. O 'ulus-kuruculuk' ki uzun başlangıç sayfaları Kuzey Amerika yerlileri ve Siyahlara karşı 'soykırımlarda ispat edilmiş kahramanlık menkıbeleri'yle doludur; ve yürekleri 'adalet arzusuyla kavrulurken', dillerinin hemen ucuna geliveren, izi başka hiçbir ulusun hafızasında Amerikalılarınki kadar taze olmayan, 'linç adaleti' olabiliyordu...

ürkütücü bir hızla arttı.' 1999'da 41 saldırı tutanaklara geçmişken 2000'de olay sayısı 134'ü bulmuş. Gazete Alman Dazlakları'nın İsviçreli 'meslektaşları'na destek olduğuna da dikkati çekiyor. Avrupa Komisyonu'nun İnsan Hakları Raporu, Avrupa'nın en büyük ülkesi Almanya'yı, 'insan hakları' konusunda kınıyordu. Raporda 'Ülkedeki yabancı düşmanlığı, ırkçılık, anti-semist düşünce ve hoşgörmezlik önemli bir sorun olarak kabul edilmelidir' denilmekte" (Ahmet Arpat, "Aşırı Sağcı Tohumlar Nedense Kolay Yeşeriyor!", Cumhuriyet, 22 Temmuz 2001, s.8).

⁸ Gündüz Aktan, "Gereklik ve Rastlantı", Radikal, 3 Kasım 2001, s.8.

⁹ Aynı süreçte Paris'in Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu bir banliyönün sokak duvarında "Allah 1 - ABD 0" grafitisi nakşediliyordu.

İnsan(lar)ını 'sürüleştiren' Kuzey'in postmodern dünyasında; 'dost-düşman', 'içerisi-dışarısı', 'biz-ötekiler' vb. karşıtlıklar egemenler tarafından giderek güçlendirilirken;¹⁰ 'özgürlüğümüz'ü, 'kendi kade-rimizi belirleme hakkımız'ı, 'bağımsız hareket etmemiz ve düşünme-miz'i, 'kendimiz olma hakkımız'ı gasp eden "YDD" dayatmasının 'i-kilemler mantık(sızlığı)'ı üzere 'Tek Tip İnsan(sızlığı)'ı daha güçlü ek-senlerde yaratmaktaydı...

* Bu durumun önemli verilerinden biri Orianna Fallaci'nin ko-numudur! Fallaci, 11 Eylül'de New York'daki saldırının ardından İtalyanların 'Corriere della Sera' gazetesinde yayımlanan 'Öfke ve Gurur' başlıklı 4 sayfalık uzun yazısında, tüm Müslümanları Usame Bin Ladin ve Taliban'la da özdeş kılarak 'uygarlık düşmanı ve teh-likeli ilkeller' ilan ediyordu...

Bu tehlikenin 'ikiz kuleler' de kanıtlanan 'vahşiliğine' duyduğu 'öfke' ile neredeyse tüm 'doğu kültürlerini' aşağılarken, yazısının başlığındaki 'gururun' ise 'Batı kültürünün gelişkinliğinden' kay-naklandığını özetle şöyle vurguluyordu: "Bizim kültürümüzün ar-dında Homer, Sokrat, Eflatun, Aristo, Fidias var. Bize sevgi ve a-dalet kavramlarını öğretmiş ve haç üzerinde can vermiş devrimci bir İsa var... Onlarda ne var?.."

"Tanrı'ya şükür ki ben dinsizim" de diyerek Hz. İsa'yı 'devrimci' yapan Fallaci'nin yine gurur duyduğu 'Batı' (Hristiyan) uygarlığını şöyle tariflemekteydi: "Bizim uygarlığımızın ardında Rönesans var. Leonardo da Vinci, Mikelanji; Rafael, Bach, Mozart, Beethoven, Rossini, Donizetti, Verdi var... Bizde bilim var... Onlarda ne var?"

* Fallaci'nin tavrı bir 'tesadüf' ya da 'ayrık bir tikellik' falan değil! O, acımasız bir 'güç ve para gösterisi' şeklinde sürdürülen

---

¹⁰ Zygmunt Bauman *Topluluk* (Polity, Cambridge, 2001) başlıklı yapıtına şu tümceyle başlar: "Kelimelerin 'anlam'ı vardır; bununla birlikte, bazı kelimeler 'duygu'da içerirler. 'Topluluk' kelimesi bunlardan biridir". Bir topluluğa ait olma düşüncesi, ürkütücü, yalnızlaştırıcı, güvensiz ve belirsiz olan "dış dünya"ya karşı bizi koruyan, bize güven içinde olduğumuz duygusunu verene böylece bize sıcak bir sığınak sağlayan bir duyguyu tanımlar. Sonuçta, "topluluk" güvensizliklerle dolu dış dünyaya karşı korunaklı olma duygusu sağlayan mekândır, aidiyettir ve "güven ve korunma" duygusudur. Bu duygunun "ötekisi"ni yaratan bir "biz"le tanımlanması müthiş bir reaksiyoner saldırganlığın ya da aşırı sağcılığın yoğunlaştırılmasının kaldırıcını oluşturabilir.

Afganistan bombardımanları karşısında sessiz kalan Kuzey'in ezici çoğunluğunun kanaatlerini yansıtmaktadır... Kaldı ki, 11 Eylül sonrası gelişmeler, 'Batı Demokrasileri'nin 'alâmeti farikası' sayılan (saydamlık, insan hakları, ifade özgürlüğü, barış, vb.) öğelerin, aslında bu yapıların en kırılgan öğeleri olduğunu gözler önüne sermiyor mu?

Kim ne derse desin, bu ötekileştirilmiş mazlum Doğu ya da mağdur Güney karşısındaki 'Beyaz Adam Uygarlığı'nın 'kendilerini en üstün gören' sömürgeci 'geleneksel' politikalarının, dogmalarının 'küresel egemenliği'nden, yani 'küresel baskı ve talan politikaları'ndan başka bir şey değildir... 'Soğuk Savaş' yıllarında kaydattığı 'Cadı Kazanı' ile maruf ABD; şimdi küresel bir McCarthizm'i örgütlemektedir. Bunu küreselleşme adına kotarmaktadır...

Bu sömürgeci savaşın ne zaman biteceğini meçhuldür.¹¹ Örneğin ABD'nin işbaşına getirdiği geçici Afganistan hükümeti, artık bombalamayı durdur, savaş bitti, diyor. Pentagon'dan ise anlamadığın işlere karışma, dercesine bir tepki geliyor. Sanki bir televizyon bilgi programında yarışircasına dünya liderleri başta olmak üzere herkes bundan sonra saldırılacak terörist ülke ya da liderin kim olduğunun cevabının peşinde. Herkesin kendisine göre bir aday var. İsrail Filistin'e işaret ediyor. Terörizmin asıl kaynağının Saddam olduğunu söyleyenlerin sayısı çoğalıyor.

'Beyaz Adamın Uygarlığı' adına "ABD'nin teröristlere karşı ilan ettiği savaş psikiyatrist ile ruh hastası arasındaki ilişkiyi andırıyor. Tek karar verici psikiyatrist. Birisi istediği kadar deli olmadığını söylesin, fark etmiyor. Tedaviye alınan kişi, psikiyatrist 'Artık deli değilsin' diyene kadar akıl hastanesinde yıllarca, hatta ömrünün sonuna kadar yatabiliyor. Aynı egemen düzenin kime terörist dediği gibi, delinin tanımı da son derece göreceli. Zaman, yer ve kişiye göre değişebiliyor".¹²

---

¹¹ Yıl 1995; Bosna. Yıl 1999; Yugoslavya/Kosova: ABD, insani gerekçeleri kendi uydurdu, hükmü kendisi verdi, cezaı kendisi kesti; bombalarını yağdırdı. Sonuç: Binlerce insanın ölümü. Sonuç: NATO genişlemeliydi, genişletildi!

¹² Gündüz Vassaf, "21. Yüzyıl", Radikal, 6 Ocak 2002, s.17.

* Dediklerimiz toparlarsak: 11 Eylöl'den bu yana dünyada Şu oluyor, bu oluyor... Şöyle değişti, böyle değişti deniyor. 11 Eylöl'den sonra dünyada hiçbir Şeyin artık eskisi gibi olamayacağı söyleniyor söylenmesine ama!¹³ Bunlardan söz edenler 'yeni düzenin eskisinden' ne bakımdan farklı olacağını belirtmiyorlar...

Kaldı ki Adam Smith'in küresel dünyası, farklılık söylencelerine olanak vermeyecek kadar net ve 'Beyaz Adam'a aittir; ki bu da, 'Beyaz Adamın Uygarlığı'na karşı '11 Eylöl'le başlayan sonuçları yüzyılı belirleyecek olan 'küresel iç savaştır'.¹⁴

---

¹³ 11 Eylöl sonrasında artık hiçbir Şeyin aynı olmayacağı söyleniyor ve internette çok bildik, Nazi Almanyası'nda Yahudiler için üretilmiş "Şaka"lara benzer, hiç küreselleŐememiŐ ve post-modernleŐememiŐ bir fıkra dolaŐıyor: Yıllar, yıllar sonra olmuş, bir babayla oğlu New York'ta bir bankta oturuyorlar, baba "Oğlum" diyor, "Bak burada bir zamanlar İkiz kuleler vardı". Çocuk soruyor "Babacığım ikiz kuleler nedir?" işte Şudur Şudur, fıkra sürüyor ve baba bütün bu olanlardan Arapların sorumlu olduğunu söylüyor ve çocuk soruyor: "Baba, Arap nedir?"

¹⁴ Ertuğrul Kürkçü, "Küresel İç Savaş", ...VS Dergisi, No:3, Ekim 2001, s.68.

BATI TABİİ Kİ İSLÂM'DAN ÜSTÜN*

ORIANA FALLACI

The New York Times Magazine (TNYTM): 11 Eylül sonrası İslâmi köktendinciliğin tehdidi üzerine vaazınız 'Öfke ve Gurur' çok öfke dolu.

Oriana Fallaci (OF): Evet öyle. Onu yazarken kan ağlıyordum. O kontrolsüz ağlama nöbetinde daha önce hiç söylemediğim kadar gerçeği söyledim.

TNYTM: *Daha yumuşak bir şekilde ifade etseydim dediğiniz bölümleri var mı?*

OF: Bir kelimesini bile değiştirmem. Bir çeviri için metni tekrar okuduğumda fazla nazik bile olduğumu düşündüm. İçinden çıkacağım hiçbir şey yok.

TNYTM: *İnsanlar o günden sonra İslâm dünyasının şairini, matematikteki buluşlarını örnek verip size karşı çıktı...*

OF: Doğru, Arapların kullandığı grafik rakamlarım biz onlardan aldık -çok teşekkürler. O ukala Arafat'la röportaj yaptığımda, bağırarak bana kendi kültürünün benimkinden daha üstün olduğunu söylüyordu. O kadar çok bağırdı ki ona Karl Popper'a katıldığımı, biz Batılıların insanlık tarihinin ürettiği mümkün olan en iyi toplumda yaşadığımızı söyleme gereğini bile duymadım. Ay'a çıktık, Mars'a gidiyoruz, genomun haritasını çıkarttık, daha az kanser vakası görülmeye başladı. Kanserimi tedavi edebilmelerinin sebebi Muhammed değil Batı tıbbı.

TNYTM: *Mısır, Fas ve Türkiye gibi Batı yanlısı ülkeleri göz ardı edip İslâm dünyasını karikatürize etmiş olmuyor musunuz?*

---

* The New York Times Magazine, 2 Şubat 2003.

OF: İyimser olmamı istiyorsunuz, bense iyimser değilim. İslâm dünyası kendisini eleştirmeye başladığı ve Luther ya da Calvin gibi birini doğurduğu gün beni arayıp “Fallaci haksızdın” diyebilirsiniz. Ancak o zaman Batı kültürüyle İslâm kültürünün beraber yaşayabileceğini kabul ederim.

TNYTM: İslâm’la ilgili söyleyebileceğiniz olumlu hiçbir şey mi yok?

OF: Bir düşünüyüm... Ömer Hayyam’ın şiirlerini beğeniyorum elbette. Bazı camileri ve İspanya’daki Elhamra’yı beğeniyorum. Ama bu yeterli değil. Bu dünya daha çok şey sunsaydı bile, Hayyam bütün Shakespeare’in ve Dante’nin toplamından daha iyi olsaydı bile, bana burka giyen bir kadının resmini gösterdiğinizde bu her şeyi siler.

TNYTM: Son 10 yılda neden münzevileştiniz?

OF: Son 10 yıldır inzivaya çekilmemin iki sebebi var. Kanser hastalığım mecburen beni izole olmaya zorladı. İkincisi de en sonunda daha önce bir türlü cesaret bulup başlayamadığım romanımı yazmaya başladım. Yazarken tam bir konsantrasyona ve yalnızlığa ihtiyaç duyarım.

TNYTM: O zaman nasıl Manhattan’ın göbeğinde yaşayabiliyorsunuz?

OF: Çünkü New York milyonlarca insanın arasında hiçbirini görmeden yaşayabileceğiniz bir şehir.

TNYTM: Çokkültürlü bir şehir olarak New York, savunduğunuzla çelişmiyor mu?

OF: Tam tersi mi? Tabii ki hayır! Ben Floransalıyım, bir Toskanalı. Rönesans’ın, Vinci’nin, Michelangelo’nun, Galileo’nun torunuyum. Batı’nın bir ürünüyüm. New York da Batı’nın başkenti.

TNYTM: Kanserinizden bahsediyorsunuz ama sigara içiyorsunuz. Nasılsınız?

OF: Zaferle hayattayım, hırsla daha doğrusu. Sanırım bu yüzden düşmanlarım cenazemi görmek için sabırsızlanıyor ve ölüm tehditleri savuruyor. Zaferle, çünkü sağlıklı olduğum zamandan bile daha fazla sigara içiyorum. Hırsla, çünkü gençliğimde oldu-

ğundan çok daha fazla çalışıyorum. Evet, bazen çok iyi hissetmiyorum. Ama korkmak yerine, onunla konuşuyorum. “Seni aptal mazozist” diyorum ona, “Beni öldürürsen benimle öleceğini anlamıyor musun? Beni yaşayıp benimle yaşamak daha akıllıca değil mi?” O zaman yine iyi hissediyorum.

TNYTM: ‘O’ kim?

OF: O bir yabancı, uzaylı. Kuveyt çöllerindeyken Saddam petrol kuyularını patlattığında beni yakaladığını sandığım kanser -o korkunç kara dumanı soluyordum, o yüzden ona uzaylı diyorum.

TNYTM: Şimdi Saddam’la röportaj yapmak ister miydiniz? 20. yüzyılın politik devlerinin çoğuyla röportaj yaptınız...

OF: Devler mi? Deng, Gandhi, Golda Meir gibi bazılarını sevdiysem de çok fazla dev hatırlamıyorum. Ama Arafat ve Kaddafi gibi birçok pigme hatırlıyorum. Sorunuzun yanıtı ise hayır, istemem. Birincisi röportaj yapmayı bıraktım, yapacak çok daha ilginç işlerim var. İkincisi, Saddam’ın ağzından gerçeği almak imkânsız. Benim için bile.

TNYTM: Ya Bin Ladin?

OF: Düşman olmasına karşın onurlu bir duruşu var -biraz Humeyni gibi. Tuhaf ama, hep Bin Ladin sanki benle konuşmuş gibi hissettim. Ama hayır, istisnalara ayıracak zamanım yok.

İPEK YOLU'NDA KARA ALTIN*

STEPHEN KINZER

Afganistan'ın doğusundaki dağlarda savaş sona erdiği ve Bush yönetiminin de Afganistan harekâtının birkaç ay içinde tamamlanacağını düşündüğü şu son günlerde, dünya artık bu harabeye dönmüş ülkeyi yeniden yapılandırma faaliyetlerine odaklanmış durumda.

Bu hayli çetin bir iş. Doğal kaynaklar bakımından zengin bir ülke olmayan Afganistan, savaşın yanı sıra yıllar süren kuraklığın da olumsuz izlerini taşıyor. Komşu Özbekistan'ın devlet başkanı İslâm Kerimov, bu olguyu basitçe, Afganistan'ın ezelden beri savaş beyleri tarafından yönetildiğini ve 'hiç bitmeyen etnik çatışmalarla' yıkıldığını söyleyerek dile getirmişti.

Bağışta bulunacak ülkeler, yeniden yapılanma faaliyetleri için gelecek beş yılda 4,5 milyar dolar yardımda bulunmayı teklif etti. Fakat Afganistan'ın mali bakımdan ayakta durabilmesi için, İpek Yolu zamanında olduğu gibi sadece üretimine ya da kaynaklarına değil, topraklarından geçen yollara da ihtiyacı var.

1990'ların başında Hazar'a kıyıdaş üç devlet, Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan'ın büyük doğalgaz ve petrol rezervlerine sahip olduğu anlaşıldı. Hazar, doğal kaynaklarının zenginliği bakımından Basra Körfezi'nden sonra ikinciydi. Bu ülkelerin hepsinin de denize çıkışı olmadığından, milyarlarca dolar değerindeki petrol ve doğalgaz rezervlerinin denetimi, bunları piyasaya taşıyacak boru hatlarının denetimine bağlı. Halihazırda birkaç boru hattı mevcut; ama acilen yenilerine de ihtiyaç var.

---

* The New York Times, 17 Mart 2002.

Afganistan'daki savaş, ki Orta Asya'nın petrol ve doğalgaz zenginliğinin keşfinden sonraki ilk büyük savaştır, jeopolitik düzenlemelerini değiştirdi. Artık Amerikan petrol şirketlerinin yöneticilerinin 1990'ların ortalarından beri lobisini yaptıkları, Afganistan'dan geçen bir boru hattı tekrar mümkün hale geldi. Her biri başka ülke gruplarını ve enerji şirketlerini zengin edecek başka rotalar da değerlendiriliyor.

Johns-Hopkins niversitesi'nin Orta Asya-Kafkaslar Enstitüsü başkanı S. Frederick Starr, "Boru hattı haritasının görünümünü şekillendirebilecek olan, dünyanın büyük bir bölümünün de geleceğini şekillendirecek" diyordu. "Bu devletlerin en büyük özelliği uzaklıkları. Onların bu yalıtılmışlıklarını kırmamanın tek yolu boru hatları. Asıl para transit ücretidir ve bu ülkelerin hangisinin başarıya erip hangisinin ermeyeceğini asıl parayı alan belirleyecektir".

Afganistan'ın asıl ümidi, başka Orta Asya ülkelerine nasip olmayan, komşusu Türkmenistan'daki geniş doğalgaz rezervleri. Bugün Türkmen doğalgazı ve petrolünün sevk edileceği petrol boru hatları sadece Rusya'dan geçiyor. Amerikalı şirketler, Türkmenistan'dan bu zenginliğin başka piyasalara sevk edilebileceği yeni petrol boru hatları inşa etme arayışındalar.

Teksaslı petrol şirketi Unocal'ın birkaç yıl önce önerdiği petrol boru hattı, Afganistan'ı aşıp Pakistan'ın Kara Limanı yakınlarına ulaşacak, bunun bir bölümü de Hindistan'ın güneyine ulaşacak. Orta Asya'daki enerji projeleri ile ilgilenen Washington merkezli danışman Rob Sobhani, bu projenin maliyeti 1,9 ila 2,7 milyar dolar hesaplıyor ve bunun 500 milyon dolarının da Afganistan'a harcanacağını tahmin ediyor. Taliban devrildiği için artık bu hat gerçek bir olasılık.

Washington'daki Heritage Vakfı'nın araştırmacılarından Ariel Cohen, "Taliban rejimi döneminde bu boru hattını inşa etmeyi düşünenler, bir hayale kapılmışlardı" diyor. "Bu insanların bugün kendilerini yeni uluslararası gerçekliklere uydurabilecekleri düşünüldüğünde, bu boru hattı gerçekten mümkün görünüyor". Amerika'nın blgeadaki iktidarının güçlenmesi, Afganistan'da dost, fakat

istikrarsız bir rejimin varlığı ve Afgan savaş beylerinin güvenilmezliği de bu yeni gerçekliğin unsurlarından. Bazı petrol şirketleri özel bir güvenlik gücünün oluşturulmasında ısrarlı.

Böyle bir boru hattı, zenginlik kadar bela da getirebilir berabesinde. Boru hattının ıssız ve dağlık bölgelerden geçmesi, kârdan yeterince pay alamadıklarını düşünen bölgedeki savaş beylerinin hükümete isyana kalkışmasını kolaylaştırabilir. Transit ücretlerden elde edilecek gelirin kitlelere yaygınlaştırılacağı da şüpheli görünüyor. Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan'da bunun tam tersi yaşandı; halkın büyük bölümü yoksulluk içinde sürünürken, yolsuzluğa sapanmış seçkinler zenginleşti. Bu yüzden haşhaş ekiminin yasallaştırılması dışında Afganistan'a büyük para kazandıracak tek seçenek, olan bir boru hattının istikrarsızlığı ve isyanı ateşlemesi de çok kolay.

Şimdiye dek bu projeye ilgilendiğini açıklayan bir Amerikan şirketi olmadı, ancak Ruslar, ABD'nin bu meseleyle ilgili bir planlama süreci başlattığına inanıyor. ABD, kısa süre önce Afganistan'a yönelik ekonomik yaptırımları kaldırdığında, Moskova'da yayımlanan ekonomi gazetesi Rossiiskaya Biznes-Gazeta bu girişimi, 'ABD şirketlerinin Afganistan geçişli doğalgaz konsorsiyumuna katılma niyetinin ilk emaresi' olarak yorumladı.

Orta Asya petrolü ve doğalgazının dağıtımından elde ettiği kârı koruma derdindeki Rusya, Afganistan'dan geçecek bir boru hattında ısrarlı olabilir. Kendi ülkesinden hat isteyen İran da. Ezeli rakibi Pakistan'ı güçlendiren bir proje Hindistan'ı heyecanlandırmaz. Ayrıca bu iki ülkenin husumetleri düşünüldüğünde, boru hattından elde edecekleri kârı paylaşma konusunda anlaşacaklarına inanmak çok güç.

Boru hattı siyaseti, ABD'nin gelecekteki dış politikasını da etkileyebilir. Boru hatlarına milyarlarca dolar harcayan şirketleri, yatırımlarının korumasını isteyecektir.

Bush'un bu meselelerde deneyimli bir danışman kadrosu var. Mesela, Afganistan temsilcisi Zalmay Halilzade bir zamanlar Unocal'a Afgan hattıyla ilgili tavsiyelerde bulunmuştu.

AFGANİSTAN İÇİN “BÜYÜK OYUN”*

ERHARD HAUBOLD

Afganistan’da ne olursa olsun, ABD ister kara birlikleri yollasın, ister güneyden Pakistan üzerinden, ister kuzeyden Tacikistan üzerinden ülkeye girsin, isterse Afganistan’ı işgal edip Afgan kralı Zahir Şahı İtalya’daki sürgünden geri çağırsın, her halükârda Hint Yarımadası’ndaki güç dengesi radikal biçimde değişecek.

Bunun riskleri ortada. Hindistan ile Pakistan iki nükleer güç. Pakistan’ın üniformalı Devlet Başkanı Pervez Müşerref yanlış bir adım atarsa, İslâmi köktendinciler ya da Amerikancı generaller tarafından devrilebilir. Pakistan ve Hindistan’da yaşayan 140 küsur milyon Müslüman, ABD’ye düzenlenen terör saldırıları yüzünden şeytan gibi gösterildiklerini düşünüyor.

Afganistan için ‘büyük oyun’a artık yeni oyuncular katılıyor. Başta kadim düşmanlar ABD ile Rusya, İran, Hindistan ve üç Orta Asya cumhuriyeti var. Amerika Tacikistan’daki askeri üsleri kullanabilir. Tacik- Afgan sınırında 25 bin kişilik Rus motorize birliği bulunuyor. Hindistan da bir yıldır özel timlerini doktor kılığında bölgeye yolluyor. Taliban’a saldırı buradan başlatılabilir. Batı’nın Afganistan’ın tek meşru temsilcisi olarak kabul ettiği devrik Devlet Başkanı Burhaneddin Rabbani’yi destekleyen Kuzey İttifakı’nın, 9 Eylül’de suikasta kurban giden Tacik komutan Ahmed Şah Mesud’a bağlı savaşçıları Taliban’a karşı sürülebilir.

Bu senaryo sayesinde karada Amerikan askerinin kullanılmasından kaçınılır. İkinci senaryo ise Taliban komutanlarına taraf değiştirmeleri için rüşvet verilmesini kapsıyor. Taliban sonuçta 1994’ten beri Afganistan’ın %90’ını Bin Ladin’in paraları sayesinde fethetti.

---

* Frankfurter Allgemeine, 18 Eylül 2001.

Üçüncü ve dördüncü seçenekler Pakistan'dan yürütülecek yüksek teknolojiye dayanan bir savaşı ve Çöl Fırtınası'ndaki gibi büyük bir uluslararası koalisyon kurup hava ve kara saldırısına soyunmayı öngörüyor. Bu seçenekleri pek tutmayanlar sadece Pakistan'ın askeri uzmanları değil. Sarp ve kıraç Hindikuş Dağları'nda yok edilmeye değer askeri ve ekonomik hedef bulunmuyor.

ABD'nin yeni bir müttefiki var. Hindistan, ABD birliklerine yakıt teminatından üslerini açmaya, Keşmir'deki İslâmcı militanlarla Afganistan'daki şefleri arasındaki telefon konuşmaları gibi istihbarat bilgilerini sunmaya varan tam bir askeri işbirliği teklif ediyor. FBI, Yeni Delhi'deki ABD elçiliğinde bir ofis açtı ve Hindistan istihbarat servisi ile sıkı işbirliği içinde çalışıyor. Hindu milliyetçisi Vajpayi hükümeti dış politikada rota kırıp ABD'nin gemisine binerken, gazeteler bu konuda hiçbir şey yazmıyor. Hindistan liderliği de iki ülke arasındaki benzerlikleri sayıyor: "Hindistan da tıpkı ABD gibi İslâmi terörizm tehdidi altındaki bir demokrasi ve açık toplumdur".

Yeni Delhi, yıllardır, düşman komşusu Pakistan'ın ABD tarafından 'haydut devlet' ve Asya terörizminin merkezi ilan edilmesi için uğraşüyor. Hintlilerin pek çoğu Keşmir sorununa en basit çözümün bu olduğuna inanıyor.

Son gelişmeler, ABD'yi Güneydoğu Asya'da da senarist koltuğuna oturttu. Washington bir zamanların sadık müttefiki İslâmbat'la ilişkilerini yeniden kıvama getiriyor. ABD'nin Pakistan'ın lojistik desteğine ve geçmişte Taliban'ı beslemiş istihbarat servisinin (ISI) yardımına ihtiyacı var. Borç ödemelerinin geciktirilmesi, nükleer denemelerin ardından konan yaptırımların hafifletilmesi konularındaki muğlak vaatler karşılığında, Müşerref, Pakistan dış politikasının yaşamsal önemdeki unsurlarını -pan- İslâmcılığı yayma, kuzeyde güvenilir komşulara sahip olma ve uzun vadede Afganistan'ı bir federasyonun parçası ve hatta Pakistan'ın eyaleti yapma seçeneğini, yani daha güçlü olan Hindistan'a karşı toprak kazanma olanağını askıya aldı.

Uluslararası terörizmin Matruşka'yı hatırlatan -Bin Ladin'in içinden Taliban'ın, Taliban'ın içinden Pakistan'ın, Pakistan'ın için-

den Çin'in çıktığı- biçimi artık geride kaldı. İslâmabad, kendi yetiştirdiği ilahiyat öğrencileri üzerindeki etkinliğini giderek kaybediyor. Kâbil'in perde arkasındaki güçlü adamı, milyonlarca doları ve binlerce Arap savaşçısı olan Bin Ladin. Bin Ladin'e Taliban'ın asıl komutanı olarak bakılıyor.

Dünyanın en çok aranan adamı yakalanır ya da öldürülürse ne olur? Sovyetler Afganistan'dan çekildikten sonra geride binlerce makineli tüfek, uyuşturucu kültürü ve radikal İslâm'ın kaldığı 1989'daki gibi ABD yine Pakistan'ı başıboş bırakır mı?

Burada söz konusu olan sadece Bin Ladin'in şeytani imparatorluğu değil, onun beslendiği topraklar, Pakistan, Afganistan ve Hindistan arasındaki terör üçgeni. Özgürlük savaşçısı ile terörist arasındaki ayrım çok ince. Pakistan harp okulu talebeleri bayrağa sadakat yemini ederken 1971'in intikamını alacaklarına da ant içer. 1971'de Hindistan ordusunun müdahalesiyle Pakistan ile bugün Bangladeş olan Doğu Pakistan birbirinden ayrılmıştı. Bu yüzden Keşmir'deki temsili savaş, rakibin şahını kıskaçta tutma taktiğiyle bir cihada dönüştürüldü. Hindistan, sınır aşan terörizmden şikâyet edip duruyor, ama Keşmir'in kendi sınırları içinde kalan Müslüman nüfusunu cumhuriyetin mesut vatandaşları yapmak için kılını kıpırdatmıyor. İndira Gandhi siyasi rakibine zarar vermek için Pencap'ta terörü kışkırtmıştı, bu, binlerce Sih'in yaşamına mal oldu. Ayrıca Sri Lanka'daki Tamil Kaplanları'nın savaşçıların finans etmiş ve Hindistan'ın güneyinde eğitimden geçirmişti. Yeni Delhi, İslâmabad ve Colombo'daki siyasiler, suikast korkusundan bir güvenlik kalesinin gerisinde yaşar. Onlara gelişmeleri için yardım etmeden önce, terörizme nasıl baktıklarını bir sormak lazım.

AMERİKA GÜÇLÜ, AVRUPA ZAYIF*

ANDRE FONTAINE

11 Eylül her geçen gün sonuçlarını gösteriyor. Amerika'yı zayıflatmak isteyenler rüyalarında bile göremeyecekleri bir gerçeğe karşı karşıya kaldılar: Amerika hiç bu kadar güçlü olmamıştı. Ortak bir düşmanla karşı karşıya gelen Amerikalıların Başkanlarına güvenleri sonsuz. Bu sayede Amerika, Avrupa'ya göre savunma harcamalarını çok daha fazla arttırabildi. Tabii ki Amerikan savunmasının bir kısmını modası geçmiş savunma malzemeleri oluşturuyor. Bununla birlikte son teknoloji ürünü silahlara milyarlarca dolar harcıyor.

İNGİLTERE'NİN İŞLEVİ

Tony Blair, 11 Eylül'den beri Büyük İngiltere'nin, Amerika ile Avrupa arasında köprü görevine görmesine çalışıyordu. Ancak Bush'un son olarak yaptığı konuşmasında, 'şer üçgeni' lafını kullanarak İslâmi terörizmle bir bağı olduğu şu ana kadar kanıtlanamayan Irak'ı suçlaması karşısında Blair'in diyecek bir sözü de kalmadı. İran da aynı şekilde, mutlak bir suçlanma karşısında kaldı. Ama Amerikalılar, savaşa girdiklerinde kendileri yukarıdan bombalar-ken, diğerleri de çamur içinde savaşmak durumundaysa, o zaman güçlükler başlıyor. Şakacı bir Amerikalı diplomat şu anda yaşanan güçlükleri, "Amerika savaşıyor, BM besliyor, Avrupa da finanse ediyor" sözleri ile açıklamıştı. İşin gerçeği, Amerikalılar daha önceden beyin ve öncü görevini gördükleri Atlantik ortaklığı ile giderek daha az ilgileniyorlar.

---

* Le Monde, 2 Mart 2002.

New York'tan Davos Zirvesi'nde bulunan bir katılımcı zirve sırasında bir kere bile 'Rusya', 'Çin' veya 'Avrupa' kelimelerini duymadığını hayretler içinde anlattı. Bu forumda pazarın gittikçe liberal olması gerekliliği, 'dünya yönetiminde' ise bir işleyiş bozukluğundan bahsedildi. İşleyiş bozukluğundan bahsederken, Arjantin ve Enron firması eldeki son örnekler olduğu için onlara atıfta bulunuldu. Financial Times gazetesinde çıkan, Martin Wolf imzalı bir yazıda, hükümetlerin büyük grupların arkasında kaldığından bahsediliyor.

Büyük firmalar aslında çok daha güçlü değil mi? Wolf, aynı zamanda devletlerin değil, firmaların dünyada ekonomik güce daha fazla sahip olduğunu söylüyor. Bizim de, cumhurbaşkanlığı adaylarımızdan, bu soruna nasıl bir çözüm bulacağını sormak hakkımız. Özellikle de Amerika bugün artık rakipsiz bir duruma geldi. Upton Sinclair 1917 yılında yazdığı bir makalede, "Dünya artık bütünleşiyor, yani Amerikalılaşıyor" yorumunu yaparken haklıydı.

AVRUPA AŞIRI ÇEKİNGEN

Bugün artık Beyaz Saray ile Avrupa'nın, 'şer üçgeni' ve 'İsrail-Filistin sorunu' konusunda tamamıyla zıt görüşlerde bulunduğundan hiç kimsenin şüphesi yok. AB'nin herhangi bir ülkesinin Amerika'ya tepki göstermesi, aslında Beyaz Saray üzerinde sanıldığından çok daha fazla etki yapıyor. Ama ne yazık ki Avrupalılar bu konuda aşırı bir çekingenlik gösteriyorlar.

Eğer 15 Avrupa ülkesi Amerika'ya toplu bir kafa tutsa ABD'yi çok daha şaşırtmaz mı? Böylece Amerikalılar, Kissinger'dan beri tekrar ettikleri, "Avrupa, bize cevap verecek kapasiteye gelirse, gözümüzde o zaman var olur" sözlerine de bir son verirler.

AVRUPA AĞIRLIĞINI KOYMALI*

ROBERT FISK

Afgan tarlalarında haşhaşlar tomurcuklanıyor. Evet, Amerikalılar Afgan tuzağının derinliklerine doğru ilerlerken, Batı destekli Afgan hükümetinin çoğunluğunu teşkil eden komutanlar ve haydutlar dünya pazarlarına yeni eroin mahsullerini sürüyor.

Elbette BM bu konuda uyarılarda bulundu, fakat icraat sıfır. Öncelik 'teröre karşı savaş'ta. Afganistan'ın altı üstüne gelmiş yolları ve otobanları şimdilerde anarşinin, haydutluğun ve cinayetin kol gezdiği yerler. Kâbil'deki gücü kendinden menkul bir avuç ISAF askeri, bırakın ülkenin tamamını, başkenti denetlemekten uzak. Geçici hükümetin başkanı Hamid Karzai, bürosunun önünden geçen yolu bile güç bela kontrol edebilir halde. Ama olsun, öncelik 'terörle savaş'ta.

İsrail ordusu mülteci kamplarına yönelik kurşun şöleni yapıp i-kisi çocuk 16 Filistinliyi öldürürken, ABD 'itidal' çağrısı yapıyor. Filistinli bir intihar bombacısı Kudüs'te, iki bebek ve 10 yaşında bir çocuğun da aralarında bulunduğu bir grup İsrailiye öldürünce, ABD Arafat'a kötü çocukları hapsedip 'terörü durdurmadığı' için demediğini bırakmıyor. Peki Şaron? Arafat'ın polis karakollarını ve hapisanelerini yerle bir etmekle meşgul.

Ve Şaron, açıkça İsrail'in 'daha büyük kayıplarla cezalandırması', diğer bir deyişle, daha fazla Filistinli öldürmesi gerektiğini ilan ettiğinde Washington'dan çıt çıkmıyor. Belki Bush yönetimi gerçekten de, 1982'de Beyrut'ta 1.700 Filistinli sivilin öldürülmesinden, bizzat İsraili bir komisyon tarafından 'şahsen sorumlu' bulunan bir adamın, Amerika'nın 'terörle savaş' için mücadele ettiğine inanıyor. Kim bilir, belki de Amerika'nın ahlâki sınırları 11 Eylül'de insanlığa karşı işlenen

---

* The Independent, 7 Mart 2002.

suçlarla öyle çarpıldı ki, Şaron'un ne yaptığı Bush'un artık hiç umurunda değil. Sanki tarihin bütün dersleri Afganistan'da olduğu kadar Ortadoğu'da da bir kavanoza tıklmış. Eski başkan Clinton'ı hatırlayın.

İsrail'e gider ve ne yapardı? Arafat'ı suçlardı. Ya onun akla ziyan eşi İsrail'e gittiğinde ne dedi? "Yaşanan şiddetin sorumluluğu Yaser Arafat'ındır. Durdurma görevi de onun omuzlarındadır..." ABD senatörü sıfatıyla görevinin 'İsrail halkını desteklemek' olduğunu ilan etmişti. Öyle mi? Peki o zaman masum Filistinlileri desteklemenin neresi yanlış? Dinleri mi yanlış? Sağdan sola yazmaları mı? Göz renkleri mi? Velhasıl sömürgeci bir işgale karşı savaş, 'terörle savaşın' bir kolu haline getirilmiştir; bu savaşın dili daimi bir çocuksuluk taşıyor. Şimdi şu kelimeleri tekrarlaya tekrarlaya ezberlemek durumundayız: kısasa kısas, şiddet sarmalı, şer mihveri, sığınak ezen, papatya biçen... Bu çocuksuluğun bir sonu yok mu? Hayır, yok.

En son öldürücü kelime ise 'transfer' veya 'yeniden iskân'. Açılımı da şu: "En basit çözüm, Filistinlileri İsrail'den tamamıyla ayırmak, onları nüfusunun %80'i zaten Filistinli olan Ürdün'e sürmek olacaktır". Bu ifadeler, USA Today gazetesinde yayımlanan bir makaleden alındı. İsrail'de de, İsraillilerin ne kadarının savaşın çözümü olarak 'transfer'i -yani elbette ki Yahudi yerleşimcilerin Arap topraklarından değil, Arapların evlerinden çıkarılmasını- destekleyeceğini saptamak için anketler yapılıyor.

İşte bu inanılmaz. 'Transfer' etnik temizliktir ve etnik temizlik de savaş suçudur. Eğer Amerikan gazeteleri bu seçeneği zikretmeye hazırsa ve İsrail'de insanlara bu konuda fikirleri soruluyorsa, o halde Miloşeviç'in Lahey'de işi ne? Ahlâki çöküş çoktan başladı, sürüyor. ABD yönetiminin insan haklarına dair açıklanan son raporunu ele alın. 2000 yılında, Mısır'daki adalet fakiri askeri mahkemelerin, 'siviller için bağımsız yargı organları sayılamayacağı' söyleniyordu. Ne var ki 2001 raporunda, bu cümlelerin yerinde yeller esiyor. Elbette, Bush Guantanamo'daki esirleri yasal süreçleri es geçip yargılamak için kendi askeri mahkemelerini kurmakla meşgul.

Ve Amerikalılar İsrail ile Filistinliler arasındaki savaşın tabiatını çarpıtırken, Afganistan hakkında yalan söylüyorlar. ABD Merkez

Komutası'nın başındaki General Tommy Franks, Hazar Kadam'da yanlışlıkla 16 masum Afgan'ın öldürülmesiyle ilgili şu sözleri sarf ediyor: "Bunu herhangi bir şekilde başarısızlık olarak nitelemeyeceğim". Pardon? General Franks ya gerçekleri göremiyor ya da çok berbat bir adam. Patronu Rumsfeld 'hata' kelimesini, binlerce masum Afgan, ABD bombaları altında ölmüşken 'soruşturma' kelimesini bile ağzına almıyor. Washington'daki askeri yetkililer bu kadar dürüstlükten uzak olduktan sonra, İsrail tanklarının mülteci kamplarına ateş açabilmesinde veya babalarını öldürmek isterken çocukları taşıyan arabaları havaya uçurabilmesinde şaşılacak ne olabilir ki?

Avrupa'nın meseleye el atma zamanı geldi. Avrupa'nın bu korkunç çatışmalarla ilgili bir zirve düzenlemesi ve kendisini doğrudan işin içine katmasının hiç şüphesiz zamanıdır. Afganistan'ın silahlarını toplamak için Kâbil'deki barış gücünü genişletelim ve bırakalım Amerika, eğer istiyorsa, yarı işgalin bataklığına ve gerilla savaşına doğru ilerlesin. İsrail'den de Avrupalıların vergileriyle kurulan Filistin tesislerini barbarca yakıp yıkmasıyla havaya uçan 17 milyon doları geri isteyelim.

Amerikalılar, Yaser Arafat'la konuşmuyorsa, bu işi onlardan almamız gerek, bizim konuşmamız gerek. Washington, Araplarla İsrail arasındaki bu korkunç çatışmayı durdurmak için fazla hantalsa, bunu biz yapmalıyız. Bizden, kendi euro'larımızla Amerika'nın müflis politikalarına arka çıkmamız istendi. Şimdi, bu politikalara dair sözümüzü söylemenin zamanıdır. Afganistan'da kargaşa ve kan öngörüsünde bulunan gazetecileri (aralarında benim de olduğumu söylemekten gurur duyuyorum) yılbaşında tefe koyup çalan Londra Irak'la savaşı destekleyip Bush'un fantezilerini besliyor.

11 Eylül'ün, o gün yaşanan akıl almaz kan banyosunun, çok daha kötüsüne yol açacak bir lanete dönüşmekte olduğunu seziyorum; Amerika'nın bu korkunç olayı ele alma biçiminin, ahlâki değerlerimizi çarpıtan bir tehlike haline gelmesinden korkuyorum. 11 Eylül'de ölen binlerce insanın hatırasına dikilen anıt, gerçekten Afganistan'daki anarşi ve Ortadoğu'da süregiden katliam mı olmak zorunda?

SAVAŞLA HİÇBİR ŞEY SONA ERMEZ*

JOHN LE CARRE

8 Ekim 2001. Her zaman temkinliliğiyle bilinen Guardian bugün 'Bombardıman başladı' diye haykırmış. En az Guardian kadar ihtiyatlı Herald Tribune'de Bush'un 'Savaşta'yız' demesi yankılanıyor. İyi de kiminle savaşta'yız? Nasıl sona erecek bu savaş?

Evet Usame Bin Ladin'i cezalandırmalıyız. Adaletin huzuruna çıkarmalıyız. Her akıllı başında insan gibi ben de başka bir çözüm göremiyorum. Gıda ve ilaç gönderin, yardım yapın, açlıktan ölen mültecileri, sakat yetimleri ve vücut parçalarını -pardon 'sivil zaiyat'ı- halledin, ama Bin Ladin ve o iğrenç adamları mutlaka yakalanmalı, başka seçeneğimiz yok.

Fakat maalesef Amerika'nın bu günlerde intikamdan ziyade daha fazla dosta, daha az düşmana ihtiyacı var. Oysa Amerika, hem kendisinin hem de biz İngilizlerin düşmanlarına düşman ekliyor; şu kaypak koalisyonu kurmamızı sağlayan onca rüşvet, tehdit ve vaade rağmen, ne zaman hedef şaşmış bir füze bir köyü haritadan silse yeni bir intihar bombacısı doğmasını önleyemeyiz; kimse bize ümitsizlik, nefret ve -yine intikamdan kurulu bu şeytani döngünün nasıl kırılacağını söyleyemez.

HOMOEROTİK BİR NARSİSİZM

Bin Ladin'in stilize edilmiş televizyon çekimleri ve fotoğraflarına bakınca homoerotik bir narsisist görüyoruz. Belki de bir ümit kırıntısı çıkarabiliriz bundan. Kalaşnikofla poz verirken, düğünlere katılırken ya da kutsal bir metinden alıntı yaparken, mağrur hareketlerle tam da kameralara aşına bir aktörü andırıyor. Boylu poslu,

---

* The Sunday Times, 14 Ekim 2001.

yakışıklı, zarif, zeki ve etkileyici; hepsi de kıskanılasi özellikler doğrusu, tabii eğer dünyanın bir numaralı kaçağı değilseniz, çünkü o zaman gizlemesi hayli zor zaaflara dönüşür bu özellikler.

Ancak şu benim yorgun gözlerime kalırsa, hepsinden de önemlisi, Bin Ladin'in pek de bastıramadığı erkeksi kibri, kendini acındırma merakı ve spot ışıklarına gizli ihtirası. Muhtemelen sonunu da bu özellikleri getirecek; yapımcılığını, yönetmenliğini, senaristliğini ve ölümüne oyunculuğunu bizzat Bin Ladin'in üstlendiği, çarpıcı bir intihar sahnesiyle noktalanacak bir son.

BAKUNIN'IN KEYFİ

Terörist çatışmaların genel kabul gören kuralları açısından savaş çok uzun zaman önce kaybedildi. Biz kaybettik tabii ki. Şimdiye dek aldığımız yenilgileri ve bizi bekleyen yenilgileri, nasıl bir zafer kazanarak telafi edebiliriz ki?

Anarşizmin vaizi Bakunin, eylemin propagandası üzerine konuşmaya bayılırdı. Bunlardan daha teatral, daha etkili propaganda eylemleri tasavvur etmek güç doğrusu.

Şu anda Bakunin mezarında, Bin Ladin de mağarasında ellerini ovuşturuyor olmalı. Tam da o kumaştan teröristlerin zevkten kudurdukları sürece girmiş bulunuyoruz: Telaş içinde polis ve istihbarat güçlerimizi ikiye katlayıp daha fazla yetkiyle donatıyoruz, yurttaşlık haklarını askıya alıyoruz, basın özgürlüğünü kısıtlıyoruz, haberleri makaslayıp gizli sansür uyguluyoruz, birbirimizi gözlemeye başlıyoruz ve en beteri de camilere saldırıyor, sokaklarımızda insan avına çıkıyoruz, sırf derilerinin renginden korktuğumuz için.

Tüm bu korkular tam saldırganlarımızın duymamızı istediği korkular aslında: Uçağa binmesem mi? Üst kattaki tuhaf çifti polise haber versem mi acaba? Bu sabah Başbakanlığın önünden geçmesem mi en iyisi? Çocuğum okuldan sağ salim dönebilecek mi? Hayatım boyunca yaptığım tasarruf boşa mı gidecek?

11 Eylül'e dek, Çeçenya'daki kasaplığından ötürü Vladimir Putin'e ahkâm kesmek ABD'yi pek memnun ediyordu. Kuzey Kaf-

kaslar'daki insan hakları ihlallerinin Rusya'nın NATO ve ABD ile daha yakın ilişkiler kurmasını engellediği söyleniyordu kendisine. İhlâlden kasıt da genel kabul gördüğü üzere topyekûn işkenceden, soykırıma kadar varan katliamlardı bu arada. Hatta ben dahil Putin'in Lahey'de Miloşeviç'le birlikte yargılanmasını, ikisini birden aradan çıkarılmasını önerenler de vardı. Hepsi geride kaldı artık. Yeni büyük koalisyonda Putin bazı ortaklarının yanında süttten çıkmış ak kaşık.

G-8'in ekonomik sömürgeciliğine karşı çıgıkları hatırlayan var mı aranızda? Ya Üçüncü Dünya'yı talan eden gözü dönmüş çokuluslu şirketlere karşı haykırıları? Prag, Seattle, Cenova rahatsız edici görüntüler serdi gözlerimizin önüne; kırık kafalar, kırık camlar, şiddet ve polisin zalimliği. Blair sarsıldı. Yine de tartışma ciddi-di. Ta şirketler Amerikasının beceriyle kullandığı hamaset dalgası içinde boğulup gidene kadar.

YA BİZ YA ONLAR

Bugünlerde Kyoto'yu gündeme getirin bakalım, hemen Amerikan karşıtı diye damgalanırsınız. Kıyımların tarihsel bir bağlamı olduğunu hatırlatmak, saldırılara bahane yaratmak oluyor. Bizim yanımızda yer alan biri böyle yapmaz. Böyle yapan biri de bize karşı demektir.

10 yıl önce dinleyen herkese Soğuk Savaş'ı geride bırakırken, küresel toplumu dönüştürme yönünde bir daha yakalanamayacak bir şansı da elimizden kaçırmak üzere olduğumuzu anlatan idealist bir baş belasıydım. Yeni Marshall planı nerede diye bağıryordum. Amerikan Barış Güçleri'nin, Yurtdışı Gönüllü Hizmet birimlerinden genç erkekler ve kadınlarla onların kıta Avrupası'ndaki meslektaşları neden Sovyetler Birliği'ne akınıyordu? Yoksulluğu, açlığı, köleliği, tiranlığı, uyuşturucuyu, ırkçı ve dinci hoşgörüsüzlüğü, açgözlülüğü insanlığın gerçek düşmanları olarak tanımlayacak düşünce yapısına ve güce sahip dünya çapında devlet adamları neredeydi hani?

BİN LADİN SAĞ OLSUN!

Fakat, Bin Ladin ve adamları sağ olsun, artık bütün liderlerimiz dünya çapında birer devlet adamı; çok uzaklarda havaalanlarında boy göstererek seçim için küplerini dolduruyorlar. Haçlı seferlerinden dem vuran talihsiz konuşmalar yapıldı. Bunlar bulunmaz bir tarihi cehalet örneği. Haçlı seferlerini kaybettiğimizi hatırlıyorum ben, yanılıyor muyum? Neyse ki her şey yolunda: Berlusconi'nin sözleri yanlış anlaşılmış, başkanın yaptığı gönderme de artık kullanılmıyor.

Bu arada Blair, yeni üstlendiği Amerika'nın korkusuz sözcüsü rolünü bütün hızıyla devam ettiriyor. Blair iyi konuşuyor, çünkü Bush berbat bir hatip. Şu anda her iki lider de yüksek düzeyde onaylanıyor, ama eğer tarih kitaplarını okumuşlarsa, tehlikeli bir sınır ötesi askeri harekât sırasında yükseklerde uçuyor olmanın, seçim günü zaferi garantilemek anlamına gelmediğini biliyorlardır. Bush halkın desteğini kaybetmeksizin, kaç ceset torbası temin edebilir acaba? İkiz kuleler ve Pantagon dehşetinden sonra Amerikalılar intikam istemiş olabilir, ama daha fazla Amerikan kanı dökülmesine pek rıza göstermez.

Savaş mı dedim? Merak ediyorum, acaba Blair ya da Bush, hayatlarında hiç parçalarına ayrılmış bir çocuk gördü mü? Ya da korunmasız bir mülteci kampına düşen bir tek misket bombasının etkisine tanık oldu mu? Bu tür üzücü şeyler görmek generallik için muhakkak gerekli bir koşul değil, ikisinin de bu deneyimi yaşamasını istemem. Ama savaş derken parlayan o siyasi yüzleri görünce, kalbimi savaş için güçlendiren o siyasi sesleri duyduğumda hep aynı korkuyu hissediyorum içimde.

TANRI'YI KARIŞTIRMAYIN

Ve lütfen Bush -dizlerimin üstüne çöküyor ve yalvarıyorum size Blair- Tanrı'yı bu işlere karıştırmayın. Savaşları Tanrı'nın çıkardığını düşünmek, onu insanoğlunun en kötü özelliklerinden biriyle nitelemek demek. Ben kendisine inanmam, ama bildiğim kadarıyla Tanrı'nın tercihi gıda yardımlarının yerlerine ulaşacak kadar etkili

olmasından, tıp ekiplerinin işlerine sadakatinden, evsizler ve matemdekilere rahat ve iyi çadırlar sağlanmasından, hiç mızımlanmaksızın geçmiş günahlarımızı kabul etmemizden ve bunları düzeltmemizden yanadır.

O bizim daha az açgözlü, daha az küstah, daha az muhteris olmamızı ister, hayatta kaybedenlere karşı daha az ihmalkâr olmamızı ister.

Hayır, ortada yeni bir dünya düzeni yok henüz, bu Tanrı'nın savaşı da değil. Bu bizim istihbarat servislerimizin başarısızlığını ve Sovyet işgalciye karşı savaşmaları için İslâmcı fanatikleri kullanır, onları silahlandırırken, sonra da harap olmuş, lidersiz bir ülkede terk ederken ki siyasi aptallığımızı kapatmak için giriştiğimiz korkunç, kaçınılmaz ve utanç verici bir asayiş tedbiri. Sonuçta, bir avuç yarı modern, yarı ortaçağdan kalma dinci fanatikleri arayıp bulup cezalandırmak gibi berbat bir görevimiz var, bizim kendilerine sunacağımız ölümle efsane haline gelecek fanatikler.

DAHA DA ARTACAKLAR

Ve her şey bittiğinde, hiçbir şey bitmemiş olacak. Bin Ladin'in gölge orduları, onun yok oluşunun ardından gelen duygusal patlama içinde daha da kalabalıklaşacak, evet yok olup gideceklerine kalabalıklaşacaklar. Kendilerine lojistik destek sunan sessiz sempatanların ağı da daha bir genişleyecek.

Temkinli bir biçimde, satır aralarında, Batı bilincinin dünya üzerindeki yoksulların, evsizlerin ikilemine yeniden uyandığına inanmaya davet ediliyoruz. Ve muhtemelen korku, zorunluluk ve söylevlerden yeni bir siyasi ahlâk doğuyor. Fakat silahlar susup da görünürde bir barış ortamı sağlandığında, ABD ve müttefikleri mevzilerinde mi kalacak, yoksa Soğuk Savaş'ın sonunda olduğu gibi postallarını çıkarıp kendi arka bahçelerine geri mi dönecekler? O arka bahçeler ki bundan böyle, asla eskisi kadar güvenli birer cennet olamayacak.

BM BARIŞ GETİREMEZ*

KEVIN OVENDEN

Afganistan'da ABD bombardımanlarıyla birlikte çok çeşitli etnik gruplara dayanan ve birbiriyle kanlı bir rekabet içinde bulunan savaş tüccarı komutanlar arasında kıyasıya bir iktidar mücadelesi başladı. Bu komutanların her biri Afganistan'la sınır komşusu olan rakip devletlerden birinin desteğine sahip. Yaşanılan belirsizlik daha da artacak.

BM'nin Afganistan'a barış getirmeye yardımcı olacak bağımsız bir güç olduğu anlatılıyor. Ancak BM müdahalesi ABD'nin başlattığı yıkımın başka bir biçimde devam etmesi anlamına geliyor. 1990'ların başında Doğu Afrika'daki Somali'ye ABD liderliğindeki müdahale, iç savaşı derinleştirdi. Bu müdahale BM bayrağı altında ABD, Belçika, Kanada, Pakistan askeri güçlerini içeriyordu. İnsanların çoğu, BM askeri güçlerinin varışını memnuniyetle karşıladı. Soğuk savaş boyunca ABD ve Rusya tarafından beslenen rakip savaş tüccarları da bu müdahaleden memnundular.

Ancak kısa bir süre içinde BM güçleri nüfusun büyük bir kısmını kendisine yabancılaştırdı. Yaşanılan korkunç yoksulluk ve karmaşık politik ayrılıklara verdikleri yanıt, baskı ve bir silahlı gruba karşı başka bir silahlı gruba destekten oluşuyordu. Böylece, General Aidid önce Batının istikrarlı bir hükümet kurmak için en iyi adayı iken daha sonra bir numaralı halk düşmanı ilan edildi. Somalililere, güç kullanmaktan başka bir şey anlamayan bir hayvan sürüsü gibi davranıldı. BM güçleri, Somalili sivillerden oluşan kitlesel bir gösteriye ateş açarak 500 kişiyi öldürdüler. 1994'te BM ayrıldığında ülke hâlâ bir yıkım içinde ve savaş tüccarları daha güçlenmiş haldeydi.

---

* Socialist Worker, Kasım 2001.

Bugün savaş taraftarları Somali'den hiç bahsetmiyor. Onlar Kosova'da ABD askeri gücü ve BM politik müdahalesinden oluşan kombinasyonun Afganistan'a da demokrasi getirebileceğinden bahsediyorlar. Ancak iki yıl önce Balkanlar'a karşı başlatılan NATO operasyonu önce Kosovalı Arnavutlara karşı Sırp saldırılarını yoğunlaştırdı; "zafer" sonrası da Kosova'da 200.000'den fazla Sırpın ve Romen Çingenenin etnik olarak temizlenmesine yol açtı. Kosova'yı yönetmek üzere getirilen BM yönetimi demokrasinin tam tersine gelişmelere neden oldular. BM yönetimi Kosova'yı bir sömürge gibi yönetiyor. Tüm kararlar Batının görevlendirdiği bürokratlar tarafından alınıyor. BM yönetimi önce bir Alman, sonra bir Fransız, şimdi de bir Hollandalı adamın elinde. Adalet, polis gücü ve kamu hizmetleri bu adamın kontrolü altında. BM görevlileri ve silahlı güçleri kral gibi yaşarken, Kosova halen Avrupa'nın en yoksul bölgesi. Hollandalı yönetici geçen ay yapılan genel seçimler sırasında Batı'nın desteklediği partinin seçim toplantısına katılarak eski sömürgeci hükümetlerden öğrenilen açık bir müdahale oyunu sergiledi. Yine eski imparatorluklar döneminde olduğu gibi seçimlerden çıkacak sonucun hiçbir gücü yok.

Bu arada ekonomiyi BM otoriteleriyle birlikte gangsterler yönetiyor. Kosova, Avrupa'nın uyuşturucu taşıma yolu ve fuhuş merkezi haline geldi. Afganistan müdahalesi, şimdiden Kosova'dan çok daha korkunç sonuçlar yarattı. BM yönetimi çok daha baskıcı olacaktır. Afganistan, 1990'ların başından bu yana birbiriyle savaşan ve 50.000 insanın ölümüne yol açan savaş tacirleri arasında bölünmüş durumda. Kâbil'de kurulacak herhangi bir merkezi otorite ya bu kesimleri baskı altına alacak, ya da savaş tüccarlarıyla ve özellikle de onları destekleyen devletlerle işbirliğine girip gerçekleştirilecek. Geçen 25 yıl boyunca Kâbil'deki her hükümet böyle yaptı. Ruslar, 1979'da istikrarlı bir Rus taraftarı hükümet oluşturmak için Afganistan'ı işgal etti. Şehirleri ele geçirebildi, ancak kırsal bölgeleri elinde bulunduran gerillalara karşı sekiz yıl boyunca savaştı ve kaybetti. 1992'de yenildikten sonra da farklı liderlerle ittifak çabası kaosu daha da arttırdı.

Afganistan'daki bölünmüşlük bugün çok daha derin. Bir ulus devlet kurmak ve BM tarafından bir hükümetin oluşturulması 19. yüzyılın Avrupa sömürgeciliğine ilişkin tüm görüşleri içinde barındırıyor. Şimdi büyük kapitalist güçler Afganistan gibi ülkeleri "başarısız devletler" olarak ilan ediyorlar. Böylece bu ülkelere dış müdahaleleri, yıkımı ve sonrasında BM yönetimini meşrulaştırabilirler.

BM, batılı güçler ve kapitalizm taraftarı rejimler yaratmak için bölgedeki küçük güçler arasındaki çıkar çatışmalarını kullanarak tamamen anti-demokratik bir şekilde çalışır. Ekonomik yardımlar yok denecek kadar az, olan da yozlaşmış liderlerin ceplerine akıtılıyor. Kosova'da tam da böyle oldu. Bölgeyle ilgilenen bir avuç uluslararası şirket kıt kaynakları kapmak için yarışıyor. BM ABD'ye alternatif bir güç değil. O, yeni emperyalizmin sivil hizmetkârı...

V. BÖLÜM

VAHŞET KARELERİ...

30 DAKİKALIK VAHŞETİN ÖYKÜSÜ*

MOLLY MOORE - VERNON LOEB

Geçtiğimiz ekim ayında bir gece, güney Afganistan'daki kirli bir yolda, çoğu çocuk olan 27 korkmuş köylü, bir römorkun içinde birbirlerine sokulmuş halde oturuyorlardı; komşu kasabadaki ABD bombardımanından kaçıyorlardı. Kendilerine doğru gelen iki Amerikan uçağının seslerini duydular.

"Gökte bir ışık gördüm" diyor 23 yaşındaki Radigül, 18 aylık oğlunu ve diğer dört genci kucaklayışını hatırlayarak: "Çok korkmuştuk. 'Şimdi de bizi vuracaklar' diye düşündük. Kaçmak için vakit yoktu".

Aniden bir füze, römorkun ön kısmına düştü. Görgü tanıkları patlamanın ardından çocukların ellerinin, kollarının ve ayaklarının yola saçıldığını söylüyorlar.

Kurtulanlar, 30 dakika sonra yardım için gelenler, ölü ve yaralıların sonuncusunu yakındaki bir eve taşıyorken, çoğunun konduğu odaya iki roketin girdiğini anlattılar. Bedenlerin bazıları hemen evin yanındaki dereye düştü, diğerleri taş ve toz öbeğinin altına gömüldü.

Eyalet başkenti Tarin Kot'un hemen dışındaki küçük çiftlik köyünden bir düzine kadar köylüyle yapılan röportajlar, Amerikan uçaklarının belirlenen hedefleri beklenmedik derecede bir isabetle vurduğu 21 Ekim gecesi yaşanan 30 kaotik dakikanın tutarlı resmini ortaya koyuyor. Ancak Taliban ya da El Kaide üyelerini vurmak yerine, bombalar; kurtulanların anlattığına göre, 17'si bebek ya da çocuklardan oluşan, iki aileden 21 kişiyi öldürdü.

Bugün, başka hiçbir yeri zarar görmemiş evin, füzelerin en son vurduğu yer olan odasında da bir taş ve toz öbeği. Kilden duvarları

---

* The Washington Post, 6 Şubat 2002.

ayakta, koyunlar ve sığırlar avluda güvende, saldırının oluşturduğu enkaz evin sahibi tarafından özenle bir araya toplanmış. Birkaç yüz metre ötede duran römorkta 50 santimlik bir füze deliği var.

TAM İSABET!

Tampa'daki ABD Merkez Komuta Merkezi sözcüsü, 21 Ekim saldırısından sonra çekilen fotoğraflarda, bölgedeki tek hedefin Taliban'a ait kumanda ve kontrol merkezi olduğunu ve akıllı füzelerin hedefleri tam olarak vurduğunu söyledi. Sözcü Yarbay Jim Yonts, bölgedeki bir polis karakoluna ya da Thorai'deki römorka bomba atıldığına dair bir kayıt bulunmadığını anlattı.

Yonts, "Vurduğumuz yer, Tarin Kot bölgesindeydi. Tarin Kot, bir kent. Vurduğumuz yerin Taliban komuta kontrol birimi olduğunu tahmin ediyorduk. Taliban liderlerinin bulunduğu yer olduğuna inanıyorduk. Binayı akıllı bombalarla vurduk ve size her bombanın hedefi vurduğunu söyleyabilirim" dedi: "Bombardıman öncesi ve sonrası fotoğraflara bakarak, sadece bu hedefin vurulduğunu temin edebiliriz. Başka hiçbir şeye hiçbir zarar verilmedi".

Thorai'nin ekmeklerini kuru topraktan çıkaran köylülerinin aktarımları, ABD'nin Afganistan'da yürüttüğü operasyonları, akıllı bombaların hemen her zaman doğru hedefi, ancak bazen yanlış insanları vurduğu savaşı anımsatıyor.

Afganistan'daki sivil kayıpların sayısı bağımsız kaynaklar açısından halen belirlenemiyor.

HER ŞEYİ GÖRÜYÖRLARDI?

Saldırılarda iki oğlu ve bir kızı da dahil olmak üzere ailesinden 12 kişiyi kaybeden 30 yaşındaki Afgan Fazıl Rabi, "Amerikalılar yerdeki her şeyi görebildiklerini söylüyorlar" diyor; "Onlar çocuktu. Biz Molla Ömer ya da Usame Bin Ladin değiliz, yoksul köylüleriz".

ABD'nin Afganistan bombardımanının ikinci haftasında, 21 Ekim akşamı saat 20.00'de Amerikan uçakları Tarin Kot'taki bir Taliban askeri üssünü vurdular. Taliban binasına beş bomba attıktan sonra, uçaklar kentteki bir polis binasını bombalamaya başladı.

Rabi, Thorai köyünde, polis merkezinin 500-600 metre ötesindeki düzenli buğday ve meyve tarlalarında ailesinin bombardımanın kendi çiftlik evlerine yaklaşıyor olmasından dolayı paniğe kapıldığını hatırlıyor. Rabi, ailesinin kendisine, “N’olur bizi buradan uzaklaştır” diye yalvardığını söylüyor. Rabi ise onlara, “Sadece Taliban’ı vuruyorlar” diye güvence vermiş.

Ancak daha sonra Rabi de yumuşamış ve karısını, beş çocuğunu ve büyük ailesinin 10 üyesini çiftlik yolundan geçirerek küçük bir traktöre bağlı metal römorka götürmüştü.

Rabi’nin karısı Radigül, “Kaçmaya çalışıyorduk” diyor; “Emin bir yere gideceğimizi düşünüyorduk”.

22 yaşındaki Kudretullah, aynı anda, Rabilerden birkaç çiftlik ötedeki evinde bombardımanın şokuyla uyandığını hatırlıyor. Küçük bir bomba ya da bir roketin havuç tarlasına düştüğünü anlatıyor.

Kudretullah da ailesinden 11 kişiyi çiftlik yoluna çıarmış. Burada rastladıkları römorka çağrılmışlar. Ailenin diğer erkeklerinin çoğu gibi Kudretullah da çiftlik evine geri dönmüş. Görgü tanıkları, yolun birkaç yüz metre aşağısında traktörün durduğunu ve bir çocuğun yan yana tarlalardaki diğer akrabaları römorka almak için fırladığını söylüyorlar. O anda yaklaşan savaş uçakları tepeleri üzerinde vızıldamaya başlamış. Radigül, “Uçaklar çok aşağıdan uçuyordu. Uçaklar görmesin diye traktörün farlarını kapadık” diyor ve iki uçaktan birinin attığı bombanın tam olarak çocukların ve gençleri öbeklendiği yeri, römorkun ön kısmını vurduğunu söyledi. Evine dönmekte olan Rabi patlamanın sesini duymuş ve dehşet içinde arkasına bakmış. “Traktörün olduğu yerde büyük bir ateş gördüm” diyor; “Traktöre koştum. Gördüğüm ilk şey, yolun üzerinde bir çocuğun ayağı oldu. Römorka baktım ve yaralıları gördüm, ölüleri gördüm”.

EVİ DE VURDULAR

45 yaşındaki Selim Can, gürültüye uyanmış ve 300 metre ötedeki evinin çatısına çıkmış. “İnsanlar ağlayıp bağıırıyordu” diyor, “Yardım etmek için koştum”. Atkısıyla ateşi söndürmeye çalışmış.

Diğer akrabalar da olay yerine koşmuş. Kurbanların çoğunu aceleyle Can'ın evine taşımışlar, ancak karanlık, kan ve çığlıkların arasında kimin ölü kimin sağ olduğunu ayırt edememişler.

Rabi, karısını bilincini kaybetmiş ve kanamalı bir halde bulmuş. Bebek yaştaki oğlu ve kızı da yaralanmış. 3 ve 7 yaşlarındaki iki oğlu ve 6 yaşındaki kızından hiçbir ize rastlamamış.

Kurtarmaya gelenler yaralıları Tarin Kot'a götürüp götürmemeyi tartışırken, Can, elma bahçesinin üzerinden yaklaşmakta olan iki uçak daha gördüğünü söylüyor. "Kaçın! Kaçın!" diye bağırması.

Yine görgü tanıkları uçakların bir çift roket attığını söylüyorlar. Kurtulanların taşındığı evin misafir odası enkaza dönüşmüş.

Ertesi sabah gün ışığı tüyler ürpertici manzarayı aydınlatmış. Köylüler kayıp çocuklarının vücutlarını yola ve yakındaki tarlalara saçılmış halde bulmuşlar. Kudrettullah, "Kimisinin ayağı yoktu, kimisinin kolları, bir beden ikiye bölünmüştü" diyor.

Can'ın evinin arkasında 45 yaşındaki Mauladad "Her yerde yatan bedenler vardı. Kız kardeşimi ve yeğenimi güçlkle tanıdım. Kardeşimi dereye buldum" diyor.

Mauladad ve diğerleri, kürek ve çıplak elle enkazları kazmaya başlamışlar. Vücutları ve vücutlardan kopan parçaları toplayarak şallarına, battaniyelere sarmışlar, römorkun vurulduğu yere bakan bir tepeye gömmüşler. 10 çocuğu iki ayrı mezara gömmüşler.

Kentte yaşayanlar ABD uçaklarının vurduğu askeri üsse ve polis merkezine baktıklarında, her iki mekândaki birkaç Taliban savaşçısının zarar almadan kaçtığını görmüşler.

Olaydan kısa süre sonra Tarin Kot'taki sivil kayıplar ile ilgili olarak görüşleri sorulan Pentagon yetkilileri, olayları Taliban propagandası olarak değerlendirdiler. 24 Ekim'de Genelkurmay Başkanı Hava Generali Richard B. Myers, "O iki köyde... Ne hakkında konuştuğunuzu tam olarak bilmiyorum. Ancak bu tür suçlamalara dair her olayda bombaların yarattığı çukurlara rastlarız. Ve hata yaptığımız zaman, size hata yaptığımızı söyleriz" dedi.

BOMBALAMAYI DURDURUN*

SUSAN SONTAG

The Guardian (TG): Size yönelik bu eleştiri yağmuru karşısında pek de yumuşamış gibi görünmüyorsunuz. Neden?

Susan Sontag (SS): Kurum olmadığımı göre, benim için işimden olmak gibi bir şey söz konusu değil. Yalnızca beni hainlikle suçlayan yığınla iğrenç mektup alıyorum. Biraz savunmacı davranıyorum, çünkü söylediklerimin algılanış biçiminden duyduğum şaşkınlıktan henüz kurtulmuş değilim. New Yorker'da yayımlanan yazıyı 11 Eylül saldırıları üzerinden tam tamına 48 saat geçtiğinde kaleme aldım. O sırada Berlin'deydim ve 48 saat boyunca kesintisiz CNN'i izlemiştim. Yazım duyduğum tüm saçmalıklara karşı bir haykırıştı. İnsanların korkunç bir acı, şaşkınlık ve korku içinde olmalarını açıkça kavrayabiliyordum. Ama, içinden çıkılması son kerte güç, son kerte tutucu bir soğuk savaş söyleminin yeniden hortladığını düşünüyordum. Bu korkularımda haklı çıktığımı da söylemek zorundayım.

TG: Bush hükümetinin kitle iletişim araçlarını denetleme çabaları, özellikle de TV ağlarından Bin Ladin ve El Kaide'nin beyanlarını içeren video kayıtlarını göstermemeleri yönündeki istekleri konusunda ne düşünüyorsunuz?

SS: Tartışmanın bastırılması yönünde ciddi bir çaba söz konusu. Güçlü kitle iletişim araçlarının gözü korkutuldu, ama "web" yıldırmadı. Söylemek istediğim, Usame Bin Ladin'in yurtdışındaki ajanlarıyla iletişim kurma yönteminin o Taş Devri sahnesini andıran ortamda poz verip, sağ kulağı yerine sol kulağını çekmek olduğu görüşüne yaşı altının üzerinde olan kaç kişi gerçekten inanır ki?

---

* The Guardian, 16 Eylül 2001.

Bana kalırsa, Bush yönetiminin video kayıtlarını yayınlanmasını engellemesinin başka bir nedeni var; o da, Bin Ladin'in iletisi her ne ise, insanların bunu öğrenmelerini engellemek. Her zaman olduğu gibi, dalkavukluğu elden bırakmayan İngiliz kuzenlerimizin BBC kanalına göz attığımda, bu kayıtların gösterilip gösterilmemesi konusunda tartıştıklarına tanık oluyorum. Uzlaşma konusunda İngilizlere her zaman güvenebiliriz.

TG: Sizce medya Beyaz Saray'ın sansür çabalarını destekleme yönünde neden böylesine istekli davranıyor?

SS: Benim gibiler son derece ılımlı şeyler söyledikleri için azarlanıyorlarsa, kitle iletişim araçlarına haydi haydi gözdağı veriliyor. Burada benim sürekli kafamı kurcalayıp da hiç kimsenin üzerinde tek bir yorum yapmadığı bir nokta söz konusu. Dünya Ticaret Merkezi bölgesindeki o dehşet verici görüntülerin herhangi bir yerde yayınlanmamasına kim karar verdi? Bu konuda kesin tek bir yönerge olduğunu sanmıyorum; ama söz konusu görüntülerin ülkenin ruhsal durumunu çöküntüye uğratacağı kaygısıyla medya yöneticilerinin kendi içlerinde uyguladıkları olağanüstü bir tür sansür söz konusuydu.

TG: Teröre karşı savaşta konumunuz nedir? Sizce ABD bu saldırılara nasıl bir karşılık vermelidir?

SS: Teksas'taki ufak bir kentte üretilmiş minik kuşluk pakelerini Afgan halkı üzerine yağdırıp, "Bakın, nasıl da insancıl davranıyoruz," diyebilecek bir gerekçe yaratılmasından hiç hoşlanmadığımı söyleyebilirim. İnsanla dalga geçercesine yetersiz olan bu içler acısı paketlerden edinebilmek için halk mayın tarlalarına koşturuyor. İnsancılığın bir kez daha böylesine savaşa alet edilmesi hiç hoşuma gitmiyor.

TG: Bombalamadan bir çözüme ulaşılabileceğine gerçekten inanıyor musunuz?

SS: Kesinlikle. Ancak bu son derece karmaşık, zorlu bir süreci gerektiriyor ve ABD bu gibi konularda pek deneyimli sayılmaz. Asıl sorun, gerçeklerle yönetimde olanlar ve kitle iletişim araçlarının bize yansıttıkları gerçekler arasındaki kopukluktan kaynaklanıyor.

Bizi koruyanların akıl almaz derecede beceriksiz olduklarını düşünüyorum. Başka herhangi bir ülkede FBI örgütünün üst düzey yöneticileri, ya çoktan istifa ederler, ya da işten atılırlardı. Muhammed Atta, FBI örgütünün gözaltında tutulanlar listesindeydi, ama bu durum havayolları şirketlerine hiçbir zaman yansıtılmadı.

Yetkililer şimdi de, yüzde doksan dokuz parlamaya hazır birtakım çılgın taklitçilerin işi olan, şarbon korkusuna daha da büyük korkular yaratarak tepki gösteriyorlar. Geçtiğimiz hafta sonu, FBI'nın bir başka terör saldırısı beklendiğini bildirmesi üzerine, New York sokakları bomboştu. Bu arada garip başkanımız bizlere alışverişe çıkmamızı, tiyatrolara gitmemizi ve normal bir yaşam sürdürmemizi öneriyor. İnsanları korkutup sonra da onlardan normal bir yaşam sürdürmelerini bekleyemezsiniz.

ABD'de yaşayan Müslümanlar konusunda da tutarsız iletiler veriliyor. Bir yandan tüm Müslümanların düşman olmadıkları söylenirken, bir yandan da kuşkulu görülen Müslümanların yakalanması yönünde korkunç bir seferberlik var.

Korkarım bir başka terör saldırısı bizi bekliyor; zarflara konan tozlar türü saçma şakalardan çok, daha da çok kişinin yaşamına mal olacak gerçek bir şey. Bu da, sıkıyönetim gibi bir uygulamayı getirebilir. Korkusuz yaşamaya alışık olan çok sayıda Amerikalı özgürlüğün büyük ölçüde kısıtlanmasına seve seve razı olabilir.

TG: New Yorker'da başkanı "robot" diye tanımladınız. Terörist saldırıdan bu yana başkanın daha buyurgan bir tavır sergilediğini düşünüyorsunuz?

SS: Hayır. Yalnızca, 11 Eylül gününden bu yana yasal bir geçlilik kazandığını düşünüyorum, o kadar. İnsanların görüşlerini belirtmesinin neden karşı koyma, karşı koymanın da hainlik olarak algılandığına bir türlü kafa erdiremiyorum. New Times gazetesinde her sabah Dünya Ticaret Merkezi'nde yaşamlarını yitiren onca kişinin ölüm ilanlarını okuduğumda göz yaşlarımı tutamıyorum. Ben de, herkes gibi, bu olaylardan gerçekten etkilendim, yaralandım ve içim yas tutuyor. Tanıdığım birçok kişi yakınlarını, sevdik-

lerini yitirdi. Şunu açıkça belirtmeliyim, 11 Eylül saldırılarının geçerli sıkıntıların yasadışı yollarla giderilmesi yönünde bir girişim olduğunu düşünmüyorum.

Salt İsrail politikasını eleştiriyor olmam, ABD'nin bu terörizme neden olduğuna inandığım anlamına gelmez. Bin Ladin ve destekçileri bunu bir gerekçe olarak öne sürüyorlar. İsrail'e verdiğimiz desteği bir gecede geri çeksek de saldırıları durduramayız. Bence bu gerçek anlamda bir cihat.

TG: Dünya Ticaret Merkezi'ne yöneltilen saldırıyla ABD'nin Afganistan'ı bombalaması arasında törel bir koşutluk olduğuna inanan savaş karşıtı grup konusunda ne düşünüyorsunuz?

SS: Bu görüşe katılmıyorum. Barışçı değilim, ama bombalamaya karşıyım. Burada dünyanın en yoksul ülkelerinden biri söz konusu. Yapabilecekleri şey, askerleri, Taliban askerlerinin bulunduğu kampları bombalamak. Ve bunların kim oldukları da malum; bir yığın çocuk. Napalm ve uranyum uçlu bombalar atıp binlerce kişiyi öldürebiliriz. Ardından öteki korkunç insanlar devreye girerler -şu Kuzey İttifakı denen şey- ve işte asıl o zaman korkunç olur.

GELECEK BOMBAYLA KURULMAZ*

TARIK ALİ

Pakistan'daki askeri yönetim son üç hafta boyunca, hazırlanan felaketi önleme çabası içinde Taliban'ı Usame Bin Ladin'i teslim etmeye çalıştı. Fakat başaramadı. Bin Ladin, Taliban lideri Molla Ömer'in damadı olduğu için bu pek de şaşırtıcı değil aslında. Asıl merak uyandıran soru, Pakistan'ın askerlerini, resmi görevlilerini ve pilotlarını Afganistan'dan çektikten sonra, Taliban'ı bölmeyi ve kendine bağlı grupları örgütten koparmayı becerip beceremediği. Bu, askeri rejimin, ileride Kâbil'de oluşturulacak olan koalisyon hükümetinde nüfuz sahibi olabilmesi açısından kilit önemdeki amaçlarından biri olmalı. Pakistan ve Taliban arasındaki ilişkiler bu yıl pek gergindi doğrusu.

Pakistan, kardeşlik bağlarını perçinlemek için, altı ay önce Afganistan'a dostluk maçı için bir futbol takımı gönderdi. Takımlar Kâbil stadyumuna daha ayak basar basmaz, güvenlik görevlileri sahaya girip Pakistan takımının 'uygunsuz' kılıklar içinde olduğunu söyledi. Afgan takımı dizin altına kadar uzanan şortlar giyerken, onlar kısa şort giymişlerdi.

Belki de Pakistanlıların kımıl kımıl baldırlarının tamamı erkek olan izleyiciler arasında kargaşaya sebep olacağını düşündüler, kim bilir? Pakistan takımı tutuklandı, kafaları tıraş edildi ve stadyum ahalisi zorla Kuran'dan ayetler okurken onlar âlemin önünde kırbaçlandı. Molla Ömer'in Pakistan ordusunun kafasına kurşun sıkma yöntemi buydu işte.

---

* Znet, 8 Ekim 2001.

TALİBAN'IN GÜCÜ YOK

Kâbil ve Kandahar'ın ABD ve sadık müttefiki İngiltere tarafından bombalanması, Taliban eksi Pakistan grubu artı Bin Ladin'in kendisinin kurduğu Uluslararası Cihat'tan kalma Araplardan oluşan özel birliğinin savaş gücünü pek etkilemeyecektir, mesele asker sayısıysa tabii.

Bu birleşik kuvvetin şimdilik 20-25 bin kıdemli savaşçıdan oluştuğu sanılıyor. Fakat Taliban son derece etkili bir biçimde kuşatıldı ve tecrit edildi. Yenilmeleri kaçınılmaz. Ülkenin iki önemli komşusu, hem Pakistan hem de İran onlara karşı. Birkaç haftadan fazla dayanmaları imkânsız. Bazı güçlerin dağlarda saklanacağını, Batı'nın tamamen çekilmesini bekleyeceğini, sonra da Roma'daki villasından çıkan seksenlik Kral Zahir Şah'ın Hotel Intercontinental'den başka yıkılmamış binanın kalmadığı Kâbil harabeliğinde kuracağı rejime saldıracağını öngörmek için ise kılavuza gerek yok.

Batı'nın desteklediği Kuzey İttifakı'na gelince... Taliban kadar dindar değiller, ama başka işlerdeki sicilleri en az Taliban kadar feci. Geçen yıl eroin piyasasının büyük bölümünü ele geçirdiler. Blair'in "Bu savaş aynı zamanda uyuşturucuya karşı savaştır" iddiası alay konusu oldu böylece. Taliban'dan daha ileri oldukları düşüncesi, kargaları bile güldürür. Çünkü ilk arzuları düşmanlarından intikam almak olacaktır. Fakat bir zamanlar Batı'nın gözde 'özgürlük savaşçısı' olan, Beyaz Saray'da Reagan, Downing Street'te Thatcher tarafından ağırlanan Gülbeddin Hikmetyar'ın ayrılması, ittifakı biraz zayıflattı. Bu adam, artık hainlere karşı Taliban'ı desteklemeyi kafasına koymuş.

Evet, yerel ve bölgesel düşmanlıklar dikkate alındığında Afganistan'ı yeni bir 'müşteri ülke' olarak 'elde var bir' saymanın kolay olmadığı görülüyor.

BATI BAKAR GÖRMEZ

Köşeye sıkışmış ve kendi ülkesinde yenilgiye uğramış Taliban'ın Pakistan'a yönelip, kentlerde ve sosyal yapılanmada huzursuzluğa

sebeup olması ihtimali de bir başka büyük endişe kaynağı. Böyle bir şey olursa, 'zafer'ini kazanan Batı her zaman olduğu gibi gelişmeleri görmezden gelecektir. Operasyonun asıl amacına gelince... Bin Ladin'in yakalanması görüldüğü kadar kolay olmayacaktır. Pamir dağlarında saklanıyor, ayrıca planlarını geçen üç hafta içinde yaptığından, pekâlâ ortadan kaybolmayı da seçebilir. Ama Batı yine zafer ilan edecek, vatandaşlarının kısa süreli hafızalarına güvenecektir. Ama durup bir de Bin Ladin'in öldürüldüğünü düşünelim. Bunun 'terörizme karşı savaş'a ne faydası olacak acaba? Başkaları 11 Eylül saldırılarını farklı biçimlerde taklit edebilirler, daha da önemlisi odak noktasının Ortadoğu'ya kayması olacaktır.

Gelelim Suudi Arabistan'a. Kraliyet ailesi içindeki hizip kavgası giderek derinleşiyor. Ölümü bekleyen Kral Fahd ve maiyeti saray içinde bir darbeden korkarak üç özel uçağa doluşup İsviçre'ye gitti. Böylece yönetimden sorumlu Veliaht Prens Abdullah ve rakibi Prens Sultan'ın arkaları zayıfladı. Suudi uzmanları, Veliaht Prens'in Vahhabi mollalara yakın olduğunu söylüyor. Böyle bile olsa, öfkeli sokak gösterileriyle karşı karşıya kalacak. Tıpkı Mısır'daki Hüsnü Mübarek gibi. O da çok endişeli ve askerlerini kullandırtmayacağını söyleyerek NATO ittifakına mesafeli durmayı tercih etti. Kahire'de sokaklar öfke dolu. Bu iki ülkede halk galeyana gelirse, Washington'un Filistin devletinin kuruluşu için bastırmaktan başka çaresi kalmayacak. Ancak 11 Eylül'ün sonuçlarını haritaya dökmek için henüz erken.

ASIL KURBAN AFGAN GÖÇMENLER*

“1990-91’de Pentagon’un amacı, Irak’taki yaşamı taş devrine çevirmektir. Afganistan’da bunu gerçekleştirmek daha kolay. Çünkü ülke zaten taş devrini yaşıyor”.

Bu kötü şaka, strateji uzmanları tarafından her yanda anlatılıyor. En azından, Afganistan’ın şu andaki durumu, ülkenin Amerika’nın 11 Eylül’deki saldırılara yapacağı misillemenin tiyatro sahnesi olması bakımından incelenmeye değer.

Afganistan, uzun süre felaketlere uğramış bir ülke. Sadece bir taş devri ülkesi değil, aynı zamanda büyük ölçüde Usame Bin Ladin’in oluşturduğu askeri organizasyonundan yararlanan Taliban rejiminin altında ezilmiş bir ülke. 22 yıldır savaşın kurbanı olmuş 22 milyon insanın yaşadığı bu ülke, dünyanın en yoksul ülkelerinden biri olarak gösteriliyor. Ortalama yaşam oranı 43, kötü beslenmeden kaynaklanan çocuk ölümlerinin oranı oldukça fazla, hastane sistemi hemen hemen hiç yok. Kandahar’dan Kâbil’e kadar bütün kentlerin sokakları, son yıllardaki savaşta kolunu bacağına mayına kaptıran insanlarla dolu.

Bin Ladin ve Taliban’ın oluşturduğu sistemin yok edilmesi için askeri bir operasyon yapılacak. Oysa Afganistan’ın büyük bir insani yardıma ihtiyacı var. Yeni mücadele, binlerce Afganın tekrar yollara dökülmesine neden olacak. Onlar Taliban’dan kaçarken, şimdi Amerikan bombardımanıyla karşı karşıya kalacak. Bununla birlikte, sınırda hiçbir ülke onları kabul etmeyebilir.

İran, zaten 20 senedir bir buçuk milyon Afgan göçmenini kendi ülkesinde ağırlıyor. Doğu’da ise Pakistan, iki milyondan fazla Afgan’a ülkesinin kapılarını açtı. Savaştan kaçan şanslı Afganlar şu anda kamplarda yaşamlarını sürdürüyor. BM, bu kez Afgan göçmenlerin sayısının bir milyon daha artacağı görüşünde. BM göz-

---

* Le Monde, 3 Ekim 2001.

lemlerine göre, 7 milyon Afgan şu anda ülke içinde açlık tehlike-
siyle karşı karşıya. Taliban'ın bütün sivil toplum örgütlerini ülke
dışına atması da gözlerden kaçmıyor. Afganlar tek başlarına kaldı.

Batılılar, Kosova'da Sırlara karşı askeri bir operasyona girişir-
ken, işin insani boyutunu göz ardı etmemişlerdi. Böylelikle 1999
sonbaharından itibaren Kosovalı göçmenler, soğuğun kurbanı ol-
madan evlerine geri dnebildiler.

Afgan kışı ise önümüzdeki birkaç hafta içinde başlayacak.
Göçmenler kasımda lme terk edilmiş olacak. Afganlar, ne Bin
Ladin'in ne de Taliban'ın yaptıklarından sorumlu. Bu da onların a-
cılarını dindirmek için 'insani yardımı' gerekli kılıyor. Hem de va-
kit kaybetmeden.

SİVİLLER KORUNMALI*

POLLY TOYNBEE

Savaşı destekliyorsunuz değil mi? Oralarda, dünyanın en zengin ülkeleri en yoksul, taş devrinde yaşayan insanları bombalıyor. Operasyonun üçüncü gününde Afgan hava sahasında üstünlük sağlandığı açıklandı. İnsanlar, “Öyleyse bu bombalar neyi hedefliyor” diye soruyorlar. Gerçek yanıt şu: “Bilmiyoruz”.

Siyasi liderler ve generaller dışında kimse nerelerin vurulduğunu, ne sonuç alındığını, kaç bomba atıldığını bilmiyor. Gazetelerin sayfalarında Taliban kontrolündeki bölgelerden görüntü yok denecek kadar az. Taliban kaynaklı, köylerin bombalandığı ve insanların öldüğüne yönelik haberlere inanmak ise zor.

Ve, iş bitene kadar, Taliban gönderilene kadar operasyonun hakça olup olmadığı -ki bu yine de sübjektif yoruma açık bir şey- dünyanın en korkunç yönetimlerinden birinin zarar verdiğinden daha çok hayatı kurtarıp kurtarmadığı anlaşılmayacak.

Bu umursamazlıkların oluşturduğu sis perdesinde herkes tarafını seçiyor. Birçok Guardian okuru, bu savaşta sivillerin, bebeklerin öldürülmesinden duydukları üzüntüyü faks veya e-posta ile dile getiriyorlar. Bir grup milletvekili yardım kuruluşlarının desteğini de alarak operasyona ara verilmesi veya sonuçlandırılmasını istiyor. Ara verip kışın soğukunda devam etmek arabulucu bir yol olarak görünürken savaş karşıtları, “Savaşı durdurun; öldürmeye değil, insanlara ilgi göstermeye para harcayın” diyorlar.

Taliban’ın 11 Eylül’e kadar her türlü zorluğu çıkardığı yardım kuruluşlarından Oxfam, bombalamanın devam etmesinin insani yar-

---

* The Guardian, 18 Ekim 2001.

dımı güçleştirdiğini belirtiyor. Ve şu açıklamayı yapıyor: “Acilen operasyona ara verilmesini istiyoruz. Biz askeri stratejist değiliz, sadece yardım kuruluşuyuz. Bizim işimiz kışın yaklaştığına ve insanların açlıktan öldüğüne dikkat çekmek”. Bu onların işi, ancak hükümetlere de söylenenleri tartıp uzun vadeli planlar yapmak düşünüyor. Liderlerin sorumluluğı büyük. Biz, aslında hiçbir şey bilmediğimiz bu konuda, onlardan doğru olanı yapmalarını bekliyoruz.

MÜLTECİLERİN BENİ HIRPALAMASI KİRLİ SAVAŞA OLAN ÖFKE VE NEFRETİN BİR SİMGESİDİR *

ROBERT FISK

El sıkarak başladılar. “Selamün aleyküm” dedik ve ilk taşlar yüzümü yaladı. Küçük bir çocuk çantamı kapmaya çalıştı. Sonra bir başkası. Başka birisi sırtımı yumrukladı. Genç bir adam gözlüklerimi kırdı, taşlarla yüzüme ve başıma vurmaya başladı. Alnımdan gözlerime doğru akan kan nedeniyle göremiyordum. İşte o zaman anladım. Yaptıklarından dolayı onları suçlayamazdım. Afganistan-Pakistan sınırı yakınındaki Kila Abdullah’da bir Afgan mülteci olsaydım, aynı şeyi Robert Fisk’e veya bulduğum herhangi bir Batılıya ben de yapardım.

Yüzlerce -dürüst olmak gerekirse binlerce- masum, sivil Amerikan hava saldırısı altında can verirken, “Medeniyet Savaşı”, “iyinin” “kötü” karşısında galip gelmesi adına Kandahar’ın Peştunlarını yakıp sakatlarken ve evlerini yıkarken ben Afgan sınırı yakınlarında yaşadığım dehşetli birkaç dakikayı neden anlatıyorum?

Küçük köydeki Afganlıların bazıları yıllardır ordaydı, diğer bazıları ise yeni gelmişlerdi, umutsuz ve kızgındılar. Son iki hafta içinde öldürülen sevdiklerinin yasını tutuyorlardı. Arabamızın bozulabileceği en kötü yerdı orası. Üstelik en kötü zamandı da; iftardan hemen önce. Fakat bize yapılan, bu kirli savaşın iki yüzölçümüne olan nefretin, öfkenin bir simgesiydi. Genci ve yaşlısıyla yoksul Afgan kalabalığı, düşman olarak gördükleri yabancıları aralarında buldular ve en azından bir tanesini yok etmek istediler.

Sonradan öğrendiğim kadarıyla bu Afganlıların çoğu, elleri arkalarından bağlı esirlerin öldürüldüğü Mezar-ı Şerif katliamını televizyondan izlemişler ve öfkeyle dolmuşlardı. Sonradan bu köylüler, şoförle-

---

* The Independent, 10 Aralık 2001.

rimizden birine CIA'dan "Mike" ve "Dave"nin Mezar-ı Şerifte diz çökmüş bir esiri ölümle tehdit ettikleri görüntüleri izlediklerini söylediler. Eğitimsizdiler -çoğunun okuma bildiğinden şüpheliyim- ancak B-52 bombardımanıyla sevdiklerinizin öldürülmesine tepki göstermek için okur-yazar olmak zorunda değilsiniz. Yolda bir ara bir genç, şoförüne döndü ve saygılı bir şekilde sordu: "Mistir Bush mu bu?"

Pakistan'ın Quetta şehri ile Çamman sınır kasabası arasındaki Kila Abdullah'a vardığımızda saat öğleden sora 16.30 civarında olmalıydı; Şoförümüz Emanullah, tercümanımız Feyyaz Ahmed, The Independent'tan Justin Huggler -Mezar katliamını yeni haberleştirmişti- ve ben.

Arabamız dar, kalabalık sokağın ortasında istop ettiğinde bir şeylerin kötü gittiğini anladık. Arabamızın kaputundan buhar yükseliyordu. Yolu tıkamıştık ve arabalardan, otobüslerden ve kamyonlardan bizi protesto eden klakson sesleri yükseliyordu. Arabadan indik ve onu yolun kenarına ittik. Justin'e "Kötü bir yerde bozuldu" diye fısıldadım. Kila Abdullah, savaş nedeniyle ülkelerinden ayrılan binlerce fakir Afgan mültecinin Pakistan'daki yurduydı. Emanullah başka bir araba bulmaya gitti. Akşam oluyordu. Kızgın bir kalabalıktan daha kötü olan, karanlıkta kızgın bir insan kalabalığıdır. Justin ve ben çevremizde toplanan kalabalığa dostça gülümsedik. Birçok el sıkıttım -Mr. Bush'u düşünmüş olmalıyım- ve birçok kez "Selâmın aleyküm" dedim. Gülümseme bittiğinde ne olacağını biliyordum.

Kalabalık artmaya başladı, Justin'e arabadan uzaklaşarak açık yola doğru yürüyelim dedim. Bir çocuk parmağıyla bileğime vurdu? Bunun bir kaza olduğuna, çocukça bir küçümseme hareketi olduğuna dair kendimi inandırmaya çalıştım. Sonra bir taş başımın üzerinden geçerek Justin'in omzuna çarptı. Justin hızla döndü.

Gözleri kocaman oldu. Nefes alışımın sıklaştığını hatırlıyorum. Lütfen dedim, bu bir şaka olsun. Sonra başka bir çocuk çantamı kapmak istedi, içinde pasaport, kredi kartları, para, günlük, telefon defteri, cep telefonu vardı. Hızla çektim ve omzuma astım. Justin ve ben yolu geçtik ve birisi beni geriye çekti.

Karakterler aniden düşmana dönüştüğünde bir rüyada nasıl yürürsünüz. El sıkıştığımızda gülümseyen birisini gördüm, artık gülümse-

miyordu. Daha küçüklerden bazıları hâlâ gülüyordu. Fakat gülüşleri başkalaşmıştı. Saygın yabancı -birkaç dakika önce herkese selam veren- alabora olmuş, korkmuş ve kaçıyordu. Batı aşağılanmış oluyordu. Justin hırpalanıyordu. Yolum ortasında bir otobüsün bize doğru geldiğini fark ettik. Feyyaz, hâlâ arabanın yanındaydı ve bizim neden uzaklaştığımızı anlamamıştı. Artık bizi göremiyordu. Justin otobüse ulaştı ve bindi. Ben de ayağımı basamağa koyduğumda arkadan üç kişi çantamı kaptı ve beni yola geri çektiler. Justin elini uzatarak tutmamı istedi. Tuttum. Başıma ilk büyük darbeyi o zaman aldım. Yere düştüm. Kulaklarım uğulduyordu. Bunun anlamı çok kötüydü. Birisi benden nefret ediyordu. Canımı yakacak kadar, iki darbe daha aldım; birisi omzumun arkasındaydı. Güçlü bir yumruk, beni otobüsün öbür yanına fırlatmıştı. Hâlâ Justin'in elini tutuyordum. Otobüs yolcuları bir bana bir Justine bakıyorlardı. Hiçbiri yardım etmek istemedi.

Kalabalığın bağrıışmaları arasında Justin'den ayrı düştüm. Başıma iki darbe aldım. 50 yıl önce çocukken, uzun boylu bir çocuğun başıma vurduğu anı hatırladım, ikinci darbe sağ elinde kocaman bir taş tutan bir adamdan geldi. Olan gücüyle alnıma vurdu. Sıcak, sıvı bir şeylerin yüzüme, kirpiklerime ve çeneme aktığını hissettirdi. Sırtımı, göğsü mü, kalçalarımı tekmelediler. Başka bir genç çantama asıldığında yaklaşık 60 kadar adamın karşımda bağrııştığını fark ettim. Garip bir şekilde korku yerine şaşkınlık yaşadım. Karşılık vermek zorun da olduğumu anladım. Aksi taktirde ölecektim.

Daha önceden bu kadar çok kan gördüğümü hatırlamıyorum. Bir an korkunç bir şey gördüm; otobüsün camında, kan içindeki yüzümü, ellerimi, elbiselerimi gördüm. Her tarafımdan kan akıyordu ve kalabalık beni yumruklamaya devam ediyordu. Bu böyle daha ne kadar devam edecekti? Başımın iki yanından aynı anda içinde taş bulunan ellerden darbe aldım. Aynı anda iki taşlı el başımın sağına ve soluna vurdu. Sonra yüzüme bir yumruk geldi ve gözlüklerim burnuma indi. Bir başka el, boynumda asılı olan yedek gözlüklerimi kordonundan kopartıp aldı. Bu noktada sanırım Lübnan'a teşekkür etmeliyim. 25 yıldır Lübnan savaşını izlemiştim ve Lübnanlılar bana defalarca nasıl hayatta kalacağımı öğretmişlerdi. Bir karar ver -herhangi bir karar- fakat asla hiç bir şey yapmadan öylece bekleme!

Çantamı elinde tutan genç adamdan geri aldım. Adam geriledi. Sağındakine döndüm. Elinde kanlı bir taş tutuyordu. Ağzına bir yumruk attım. Gözlüklerim olmadığından ve gözlerim kırmızı bir pusla bulandığından dolayı iyi göremiyordum ama, adamın öksürdüğünü, ağzından bir dişinin düştüğünü ve yere kapaklandığını gördüm. Kalabalık bir an durdu. Bir başkasının suratına bir yumruk attım ve koştum.

Tekrar yolun ortasıdaydım. Fakat göremiyordum. Ellerimle gözlerimi temizledim. Ellerim kanla doldu. Kandan yapış yapış olan elbise mi sıyırmaya çalıştım. Ağladığımı fark ettim. Göz yaşlarım kanlı gözlerimi temizliyordu. Ben ne yaptım diye sordum kendi kendime. Çok zamandır haklarında yazı yazdığım, yersiz yurtsuz, fakir, sakat bırakılmış bir halka saldırmıştım. Sınırın öbür tarafında da ülkemin Taliban'la birlikte öldürdüğü bir halka. Tanrı beni bağışlasın, bunları düşündüm. Sanırım sesli olarak da söyledim. Bizim bombalarımızın öldürdüğü ailelerinin bireylerine şimdi de ben düşmanlık yapmıştım.

Sonra çok ilginç bir şey oldu. Bir adam bana doğru yürüdü. Sakin bir şekilde geldi ve beni kaldırdı. Gözlerime giren kandan dolayı iyi göremiyordum, ama cübbeli ve sarıklıydı. Beyaz gri bir sakalı vardı. Beni kalabalıktan çıkarttı. Dönüp baktım arkamda yaklaşık yüz kişi vardı. Birkaç taş daha geldi. Ancak belki de yanımdaki yabancıya değmesin diye beni hedeflememişlerdi. Eski Ahit'teki veya bazı İncil nüshalarındaki iyi Samarialı (fakirlere, hastalara yardım eden, iyilik sever biri) gibi biriydi. Hayatımı kurtarmaya çalışan bir Müslümandı. Belki de köydeki bir molla.

Beni bir polis kamyonetinin arkasına koydu. Fakat polis hareket etmedi. Polisler de çok korkmuştu. Arkadaki küçük camdan onlara "yardım edin" diye bağırdım. Araç birkaç metre hareket etti ve tekrar durdu. Uzun boylu adam, tekrar söyleyince yeniden hareket etti ve üç yüz metre kadar daha gittik.

Orda yolun kenarında Kızılhaç-Kızılây konvoyu vardı. Kalabalık hâlâ peşimizdeydi. İki sağlık elemanı, araçlardan birinin arkasına bindirdiler beni. Elimi yüzümü yıkadılar. Yüzüme ve başıma bandaj sardılar. Birisi "kalkmayın, üzerinize bir battaniye atacağız ve sizi göremeyecekler" dedi. İkisi de Müslüman'dı ve Bangladeşliy-

diler, iyi insanlardı, isimlerini burada anmalıyım: Muhammed Abdulhalim ve Sittar Mukaddes Ahmed. Öylece uzandım, inliyordum. Yaşayabileceğimi fark ettim.

Birkaç dakika sonra Justin geldi. Kalabalık, Belucistan askerlerince korunuyordu. El yordamıyla çantamı aradım. Çantamı asla alamadılar diye söylendim, onu tutarken. Fakat son gözlüğümü almışlardı. Cep telefonum ve 25 yıldır Ortadoğu'dan telefonlar kaydettiğim telefon defterim kayıptı. Ne yapacaktım şimdi. Tanıdığım herkesten telefon numaralarını göndermelerini mi isteyecektim? Yumruğumu yanıma dayamak istediğimde bileğimde büyük bir yara olduğunu ve kanadığını fark ettim. Birinin çenesine vurduğumda dişi yapmıştı. Dünyanın kurbanı olmaktan başka herhangi bir suçu olmayan, gerçek masum bir adamın dişi.

Yirmi beş yıldan fazladır Müslüman dünyanın ezilmişliği ve perişanlığını yazıyordum ve şimdi onların öfkesi beni de kuşatmıştı. Ya da gerçekten öyle miydi? Kızılay'dan Muhammed ve Sittar nefes nefese tedavi edildiğim arabaya gelen Feyyaz ve tedavinin devamı için evine davet eden Emanullah vardı. Üstelik beni kaldıran Müslüman molla da vardı.

Sonra düşündüm ki bana saldıran Afganlıların hiçbiri asla böyle bir şeyi yapmayabilirdi. Onların saldırganlığı tamamen başkalarının, daha doğrusu bizim; yani onları Ruslara karşı silahlandıran, iç savaş sırasında acılarını görmeyip gülen, sonra sadece birkaç mil ötedeki "medeniyet için savaş"ta tekrar silahlandıran ve evlerini bombalayıp ailelerini parçalayan ve tüm bunları "savaş zayıyatı" diye niteleyen bizlerin ürünüydü.

Bu nedenle düşündüm ki, bu korkulu, saçma, kanlı küçük olayda bize olanlar hakkında yazmalıyım. Diğer versiyonların, İngiliz bir gazetecinin Afgan mültecilerce nasıl hırpalandığına dair farklı bir öykü üretmesinden korktum.

Elbette ki mesele budur. Saldırılan halk Afganlılardır. B-52'lerle yaralayan, acı çektiren biziz, onlar değil. Tekrar söylüyorum Kila Abdullah'ta bir Afgan mülteci olsaydım onların yaptığını yapardım. Robert Fisk'e veya bulduğum herhangi bir Batılıya saldırırdım.

AFGANİSTAN'IN TEKSAS'I: BAŞKENT KÂBİL*

SUZANNE GOLDBERG

Polis şefi Muhammed Sabber Abbasi için çok yorucu bir 48 saat; bir adam kaçırma, soygun, bir araba hırsızlığı teşebbüsü ve iki el ateş. Fakat, hastanede bir yanında mermi yarasıyla yatarken Abbasi'yi en çok kızdıran şey, suçluların, Kâbil'i Taliban'dan "kurtardıklarını" iddia eden milisler olmasıydı. "Önceki polislerin hepsi gitti, ve bu insanlar şehri yıkıp yağmalıyor. Hepsi kötü insanlar. Herhangi bir insani duyguya veya vicdana sahip değiller; bu en yüksek komutandan en düşük rütbeli askerine kadar hepsinde böyle".

Kâbil'e Kalaşnikoflar egemen. Başkent, Kuzey İttifakı birliklerinin eline geçmesinin üstünden iki ay geçmişken, bu savaşta çarpışmış olan adamlar, ya sokak köşelerinde roketatarlar ve hücum silahlarıyla dolanıyor ya da siyah camlı cipler içinde başkent caddelerinde tur atıyor. Bu birliklerin, şehri çarşamba günü öğleden sonra itibariyle terketmiş olmaları gerekiyordu; Afganistan'ın geçici başkanı Hamid Karzai tarafından, silahların bırakılmasına ve milislerin tahliyesine, ilişkin saptanmış olan tarih, o gün doldu. Kararın hayata geçirildiğine dair pek bir iz yoksa da, hükümetin, sokaklarda aylak aylak gezinen binlerce silahlı adamla kafa kafaya çarpışmayı önlemek için oldukça dikkatli hareket etmesi bekleniyor. Ancak bu gecikme -ve milisler tarafından gerçekleştirilen silahlı soygunlar, araba hırsızlıkları ve cinayetler-, geçici hükümetin, kendi insanları gözündeki güvenilirliğini zedeliyor.

---

* The Observer, 10 Ocak 2002.

“BİZİM İŞİMİZ DEĞİL”

Silahlı adamların varlığı, Kâbil’de, İngiliz komutasındaki 1.150 kişilik uluslararası barış gücünün yayılmasını da güçleştiriyor. Askeri güçler, geçtiğimiz hafta Afgan polisine devriyelerde katılmaya başladılar fakat İngiliz yetkililer, bu güçlerin milislerin dağıtılmasında aktif rol oynamayacaklarını belirtti. Binbaşı Guy Richardson, “Silahsızlanmayı sağlamak bizim işimiz değil,” şeklinde konuştu. “Hükümetin kararlarının gerçekleştirilmesine yardım edebiliriz, ancak henüz bize bir yardım talebi gelmedi”.

Uluslararası güçlerin, dört gözle bekledikleri düzeni getirmesini bekleyen Kâbil halkı için bu durum bir hayal kırıklığı yaratıyor. Yaşanan, suç dalgasına dair güvenilir rakamlara ulaşamıyor, ancak bunun pek fazla bir önemi de yok. Taliban, bağınaz ve baskıcı rejiminden ötürü nefret toplamasına rağmen, hukuku uygulama, düzeni sağlama ve sokaklarda güvenliği garanti etmedeki başarılarından ötürü Afganların saygısını kazanmıştı.

Geçen hafta, işine yürürken kafasına vurularak öldürülen zengin tüccarın cinayeti ve bunun gibi, çok tartışılan birçok silahlı soygun, 1990’ların başındaki -Kuzey İttifakı’nın Kâbil’in, yönetimine hâkim olduğu zamanlardaki- başıbozuk döneme doğru bir geri dönüşü hatırlatıyor ve bu yöndeki korkuları tazeliyor. Karte Navu’nun güneyinde yaşayan Amir Muhammed, milislerin insanları ve arabaları soyduğunu ve hırsızlık amacıyla evlere girdiğini söylüyor. “Barış gelmesini bekliyorduk, oysa bundan önce çok daha mutluyduk. Ellerinde silahlarıyla sokaklarda yürüyen insanlar görmek istemiyoruz”.

PARA? CEP TELEFONU?

Milislerin kurbanlarının çoğu Peştunlar; Afganistan’daki en geniş topluluk. Bunlar, bazı Kuzey İttifakı savaşçıları tarafından Taliban’la özdeşleştiriliyor ve kendilerine şüpheyle yaklaşıyor. Peştunlar dışında kalan kesim ise, zengin göründükleri için hedef oluyor. “İki gün önce, beş silahlı adam beni durdurup, onları bir

yere götürmemi istedi” diyor Amid Muhammed. “Reddettiğim-deyse, ne kadar param olduğunu ve cep telefonum olup olmadığını sordular”.

Abbasi, Karzai’nin milislere şehri terk etmeleri için verdiği sü-renin dolduğu gün, çarşamba gecesi yaralandı. Devriye sonrası a-rabasıyla eve dönmekteyken yolu kesildi. Aracı yavaşlattığı sırada, kontrol noktasının, yüzüne başlık geçirmiş silahlı adamlarla dolu olduğunu fark etti. Adamların açtığı ateş sonucunda, kendisi vücudunun yan tarafından, yanında bulunan ağabeyi ise karnından yaralandı. Ürkütücü tesadüf, iki gün sonra, Abbasi’nin bir başka kardeşinin, aynı kontrol noktasında arabasından zorla indirilip kaçırılmasıyla yaşandı.

Her iki olayda da polise haber verilmesine rağmen, milislerin içinden seçilmiş olan polis güçleri harekete geçmeyi reddettiler. Milislerin, araba yağmalamak üzere kurdukları kontrol noktalarından bazıları cuma günü kaldırıldı. Ancak savaşçıların birçoğu, şehri terk etmeleri için emir almadıklarını belirtti ve İçişleri Bakan Vekili General Din Muhammed Corhat, yasağı uygulayabilmek için bir hafta daha süre istedi. Kâbil’in güvenliğinden sorumlu olan Corhat, geçtiğimiz haftalar içinde şiddet içeren suçların sayısında bir artış olduğunu bildirdi. Bir milyonluk şehirde üç bin üniformalı polisle güvenliği sağlamaya çalıştığını, bu nedenle şehir sokaklarında tam kontrolü sağlayamadığını da vurguladı.

Silahlı adamların çoğunluğunu, Kasım ayında ülkenin bu bölgesine “yabancı” olarak giren genç köylü delikanlılar oluşturuyor. Ayda 500 bin Afgani kazanan bu savaşçılar haftalardır maaşlarını alamadıklarını söylüyorlar.

Corhat, “Talibin Kâbil’de çöktükten ve biz şehre girdikten sonra bir sürü sorunla karşılaştık ve bunlarla uğraşmaya devam ediyoruz” deyip ekliyor: “Bazı komutanların binlerce askeri var, hepsinin iyi insanlar olmasını bekleyemeyiz”.

KATLİAM SORULARI*

Afganistan'da şu ana kadar gerçekleştirilen tek kara muharebesi, planlı bir katliamdan mı ibaret? Cenk Kalesi'nde Taliban yanlısı yüzlerce tutuklu 24-28 Kasım tarihlerinde bir katliama mı kurban gitti? Kuzey İttifakı, Amerikan ve İngiliz özel birliklerinin yardımıyla bir katliam mı gerçekleştirdi? Bunlar çok önemli sorular. Bunlar Batı demokrasilerince Bush ve Blair'e sorulması gerekli, meşru sorular.

Olaylar Taliban'ın Kunduz direnişiyle başladı. Kuzey İttifakı şeflerinden General Dostum, Taliban birlikleriyle anlaşmaya varır: Afgan savaşçılar affedilecek, bir an önce serbest bırakılacaktır. Arap-Özbek-Çeçen savaşçılara herhangi bir zarar gelmeyecek, ancak onlar da tutuklanacaktır. Afgan ve yabancılardan oluşan 600 kadar savaşçı Cenk Kalesi'ne götürülür. Taliban'ın yabancı savaşçılarının Ladin'i arayan CIA yetkililerince bu kalede sorgulanması gerekir.

İşte dram bundan sonra başladı. Tanıklar az, ifadeler ise çelişkilili. İlk sorgulamanın çok iyi geçmediği anlaşılıyor: Bir CIA ajanı öldürülür, bir silah ateş alır. İttifak askerleriyle tutuklular arasında çatışma başlar. İttifak, onlarca askerini kaybeder ve Amerikan özel timlerinden yardım ister. Ayın 29'u perşembe günü isyancılar ezilir, bütün tutuklular öldürülür.

Tutuklular oyuna mı getirildi? Cenk Kalesi'nde bir savaş suçu mu işlendi? Amerikalılarla İngilizler suç ortağı mı? Uluslararası Af Örgütü, yargılamadan önce konuya ilişkin bağımsız bir araştırma talep ediyor. Af Örgütü, ABD'nin onayladığı meşru savunma hakkına itiraz etmiyor, sadece olayların açıklığa kavuşmasını istiyor. Bu tamamen kabul edilebilir ve önemli bir gerekçe.

---

* Le Monde, 3 Aralık 2001.

VI. BÖLÜM

YENİ ŞİŞEDE ESKİ ŞARAP: KARZAI İLE KUZHEY İTTİFAKI VE SONRASI

KUZEY İTTİFAKI BİZİM ADIMIZA NE YAPACAK?*

ROBERT FISK

Niyetimiz bu değildi. Sevimli, dost canlısı Kuzey İttifakı, Afganistan'daki piyade neferlerimiz şimdi Kâbil'de. Afgan başkentine girmeyeceklerine söz vermemişler miydi? Mezar-ı Şerifi ve olsa olsa en fazla Herat'ı ele geçirmeleri gerekiyordu, o da Taliban'ın güçsüzlüğünü gözler önüne sermek, Batı'nın savaş hedeflerine - Taliban'ın ve Usame Bin Ladin'e bağlı El Kaide'nin yok edilmesi- ulaşmasının kaçınılmaz olduğunu göstermek için.

Kahramanımız İttifak kuvvetleri tarafından idam edilen yaşlı adamın, Kâbil'in merkezinde yatan cesedinin televizyonlarda gösterilmesi beklenmiyordu. Sadece iki gün öncesine kadar, İngiliz bakan Alastair Campbell'in 24 saat yayın yapan Washington-Londra-İslâmabad "haberleşme merkezinin" görevi Taliban propagandasına karşılık vermektir. Oysa Campbell şimdi, propaganda ustası ekibini toparlayıp Kâbil'e giderek, Kuzey İttifakı'nın yalanları ile boğuşmak zorunda.

Pakistan Devlet Başkanı General Müşerref'e, İttifak'ın kontrol altında tutulacağına ve BM Elçisi Lakdar İbrahimi'ye, Taliban'ın yerine geçmek üzere Kâbil'de gerçek bir temsili hükümet kurmak üzere yetki verileceğine dair garanti veren ABD Dışişleri Bakanı Colin Povvell değil miydi?

General Müşerref; Amerika'nın, Afganistan'ın gerçek bir temsili koalisyon tarafından yönetileceğine dair verdiği söz üzerine, ABD'ye verdiği desteğin -ülkesini ve kendi hayatını tehlikeye atmak pahasına- devam ettiğini açıklamıştı. Pakistan hava üslerinin "terörizme karşı savaşa" verdiği tam destek, Washington'un, Kuzey

---

* The Independent, 12 Kasım 2001.

İttifakı'nın Kâbil'i ele geçirmeyeceği ve kendi diktasını Afganistan'a dayatmayacağı yönündeki sözlerine dayanıyordu.

Önceki günkü Kâbil manzaraları, 1992 Nisan'ında, Rus yandaşları bozguna uğratıldığında gelen video kayıtlarındakilere neredeyse tıpatıp benziyor. Peştun olmayan nüfus, o zaman da aynı zafer sarhoşluğu içindeydi. Ve iki gün içinde, Gülbeddin Hikmetyar şehri bombalamaya başlamıştı. Etnik gruplar arasındaki uzlaşmazlıklar Afgan başkentini bir iç savaşın içine sürükledi. Dünkü plan, Amerikalılar işe yarar bir koalisyon oluşturmaya çalışırken, İttifak'ın şehrin dış eteklerinde beklemesi şeklindeydi. Oysa bugün itibariyle, Afganistan -Taliban hariç- hükümeti olmayan bir ülke.

Ortada neler dönüyor? Ve Bin Ladin'e ne oldu? Onu dağlara doğru sürmekte miyiz -zaten orada olmadığını varsayarak- yoksa Pakistan'ın Kuzeybatı sınır bölgelerinde kabilelerin yaşadığı yerleşim birimlerine doğru mu itiyoruz? Şehirleri elinden alınmış bir Taliban, Pakistan sınırı boyunca yer alan, son beş yıl zarfında Afganistan'ı yönetenlere esin kaynağı olan, bağınaz tutumu yaratan doğum yeri medreselere geri dönerek ortadan yok olacaktır.

Kuzey İttifakı ilerliyor; katliamları, yağmalamaları ve tecavüzleri ile. Bu silahlı hayduttan öylesine idolleştirip, öylesine sıırıslıklam bir aşk yaşayıp, sorgusuz sualsiz destekleyip, televizyonlarda hürmetlerimizi sunarak boy boy gösterdik ki, gerçekleştirdikleri tarihi dramlara karşı bağıışıklık kazandık. Belki onlar da aynı durumdadır.

Mezar-ı Şerifi ele geçirdiğinden beri kahraman ilan ettiğimiz General Raşid Dostum'un cezalandırmak istediği askerlerini tank paletlerine bağladıktan sonra, tankları kışla meydanında dolaştırarak askerleri kıymaya çevirdiği biliniyor. Pazartesi gecesi, General Dostum'un kazandığı zafer üzerine yaptığı sevinç dolu açıklamayı duyduğunuzda bunu aklınıza getirmemiştiniz değil mi?

Afganistan'dan gelen haberleri dinlerken, Taliban'ın afyon üretimini yasaklamasından beri ülkenin uyuşturucu ihracatının %80'inden sorumlu olanın Kuzey İttifakı olduğunu düşünmediğiniz gibi. Bu hikâyeyi daha evvel, Taliban hakkında değil ama, Kosova'daki, gelirinin bir kısmını uyuşturucudan sağlayan ve poli-

tik isteklerimiz NATO'nun Sırbistan topraklarını işgaliyle tatmine ulaştıktan sonra Makedonya içerisinde "terörist" ilan edilen gerilla ordusu UCK hakkında yazmayı tasarladığımı hatırladım. Doğru, NATO'nun kader çarkı esrarengiz biçimde hareket eder ancak, müttefiklerimizin -kontrol edilmekten çok şükranla karşılanan-kendi gündemlerini nasıl takip ettiklerini anlamak güç değil.

Merak ediyorum, neden tüm müttefiklerimizle böyle muğlak ve tehlikeli ilişkiler kuruyoruz? On yıllar boyunca "B" özel timlerinin, "bölgeyi tanıdıkları için", Kuzey İran'da yetkililerinin karadaki hayatı güvenlik kolu olduğu bilgisini sorgulamadan kabul ettik; tıpkı, korkarım ki, "bölgeyi bildiği için" Kuzey İttifakı'na bel bağladığımız gibi.

İsrailliler, Lübnan'daki Falanjist katil milislere güvenmişlerdi, çünkü Hristiyan azınlık Filistinlilerden nefret ediyordu. Naziler 1941'de Hırvat Ustası katillere destek vermişti, çünkü Ustaşiler Suplardan nefret ediyordu. Kendi kendime soruyorum, Kuzey İttifakı'nın dostumuz olmasının nedeni bu mu? Sadık bir müttefik olduğundan değil de, Taliban'dan nefret ettikleri için mi? İslamcı rejim altında Afganistan'ın içine düştüğü yoksulluğa, mahrumiyete ve yıkıma karşı çıktıkları için değil de, Usame Bin Ladin'den tiksindikleri için mi?

İttifak'ın içinde cesur adamlar var, bu doğru. İttifak'ın öldürülen lideri Ahmed Şah Mesut saygıdeğer bir adamdı. Müttefiklerimizi kahramanlara dönüştürmek hiç de zor değil, fakat ne yaparsak yapalım, Kuzey İttifakı'nın 1992'den 1996'ya kadar geçen süre içerisinde katliamların, sistemli tecavüzlerin ve yağmacılığın sembolü olduğu gerçeğini değiştirenleyiz. Taliban Kâbil'e girdiğinde, bu nedenle hepimiz -ABD yönetimine bu noktada katılmışım- sevinmiştik. Kuzey İttifakı 1996'da şehri terkettiğinde ardında 50 bin ölü bıraktı. Aynı insanlar şimdi bizim piyade neferlerimiz. Bin Ladin'den daha iyiler, orası muhakkak. Ama bizim adımıza ve tanrı adına neler yapacaklar?

İYİ TERÖRİSTLERİN YALANCI ZAFERİ*

JOHN PILGER

Afganistan'daki kabile savaşında; ortada bir zafer yok, sadece katil gruplardan biri, diğeri ile değışti. Fark şu ki, ABD Başkanı Bush, Kâbil'in yeni istilacılarına “dostlarımız” diye hitap ediyor.

Müzik yapan ya da sakallarını kesen insanların karşılama görüntüleri bir yana, Kuzey İttifakı kurtarıcı değil. Bunlar, 1992'de yine kutlama görüntüleriyle karşılanan, daha sonra iç çatışmalarda dört yılda yaklaşık 50 bin kişiyi öldüren adamlar. Yeni kahramanlar şimdiden 100 savaş suçlusunu, bunun dışında sayısız kişiyi öldürdüler, ayrıca gıda kaynaklarını yağmaladılar ve eroın ticareti üzerindeki tekellerini yeniden oluşturdular. Bu hafta, Uluslararası Af Örgütü'nün yayınladığı sıradışı derecede açık bildiri, haberlerde gömüldü. Oysa her gazetesinin birinci sayfasına ve televizyonlara çıkması gerekirdi. “Kuzey İttifakı'na ilişkin insan hakları endişelerinin yoğunluğunu kavrayamayan İngiliz bakanlar” diyordu Af Örgütü, “en hafif tabiriyle, geçmişteki suçların cezalandırılmayacağına inanan bir kültürü devam ettiriyorlar, en kötüsü de insan hakları ihlâllerine ortak olma riskini üstleniyorlar”. Gerçek şu ki, Kâbil'i “kurtaracak” suçlular güruhuna, dünyanın en güçlü ülkesi tarafından ikinci bir şans tanındı. Ortalama ömrün 40 yılın biraz üzerinde olduğu, dünyanın en yoksul ülkesinde. Ne için?

BOMBA KALMADI

Amerika'daki saldırılarla ilişkisi kanıtlanan tek bir terörist dahi öldürülmedi daha. Usame Bin Ladin ve şebekesinin Pakistan'ın kuzeybatısındaki kırsal bölgelere kaydığı neredeyse kesinleşti. Şimdi Pakistan bombalanacak mı? Ya, şeriatçılar ve onların askeri şebeke-

---

* The Mirror, Kasım 2001.

sinin köklendiği Suudi Arabistan, Mısır? Elbette ki hayır. Çoğu Taliban kadar aşırılık yanlısı olan Suudi şeyhleri, Amerika'nın en büyük petrol kaynağını ellerinde tutuyor. Milyarlarca ABD doları rüşvet alan Mısır rejimi, önemli bir Amerikan vekili. Onlara atılacak "daisy cutter" bombası ('papatya biçen' anlamında, çok büyük bir alanı tahrip eden dev bomba) yok.

KANA BULAŞANLAR

"Terörizme karşı" bir savaş yoktu, şimdi de yok. Bunun yerine "kötü teröristleri" "iyi teröristlerle" değiş tokuş eden büyük emperyal oyunların bir türü ile karşı karşıyayız. Bunun bedelini sayısız masum insan yaşamlarıyla ödüyor: Bir köyün çoğunluğu, tüm üyeleriyle aileler, hastaneler ve "Taliban" adı altındaki, insandan sayılmayan 20 yaşın altındaki gençler.

Batı'da havadan gelen bu son Amerikan terörünü destekleyenlerin ya da onu gerektiği gibi tanımlamaktan sakınanların, "bombardımanın işe yaradığı" iddiasından sonra sıfatlarına bulaşan kanı örtmenin yolunu aramaları anlaşılabilir. Bunu bir de, "sedir bombacılarının" hakkında hiçbir şey bilmediği, yoksul mekânlardaki taze mezarlar başında yas tutan ana-babalara anlatın.

EL CEZİRE TESADÜFÜ!

Bu zafer düşkünlüğünün akıl ve ahlâka burun kıvırmayı gerektirmesi, yeni bir olgu değildir. Öldüren şapşallığı bir kenara bırakın, kaynağı daha çok savaş oyunu oynamayı sevenlere uzanır: Tecrübe ettiğim kadarıyla hayatlarında bombardıman görmemiş olanlara; salkım bombaları ve 'daisy cutter'lar. "Kurtarıcılar" gelmeden önce Kâbil'e düşen son bombanın, bölgede bulunan neredeyse tek güvenilir haber kaynağı olan El Cezire televizyonunun uydu vericisini vurması dikkat çekici.

Haftalardır, Amerikalı yetkililer El Cezire'nin merkezinin bulunduğu Körfez ülkesi Katar'a, "terörizmle mücadele" yerine Bush ve Blair'in sürçü-lisanı "Haçlı Seferi" gibi bir görüntü çizen bu televizyonun yayınlarının durdurulması için baskı yapıyordu.

BOMBARDIMAN ÖNCESİ

Suçluların sırrı şu ki; Afganistan saldırısı gereksizdi. Bu serüvenin bütününe kaplayan “sis bombası”, İngiliz hükümetinin savaşın gerekçelerine dair yalanlarının kanıtıdır. Tony Blair’e göre, Usame Bin Ladin’i Afganistan’dan çıkarmanın, bombardımandan başka güvenli bir yolu yoktu. Oysa eylül sonunda ve ekim başında, Pakistan’ın iki dinci partisinin lideri, Bin Ladin ile, kendisinin bu ülkeye iade edilerek 11 Eylül saldırıları ile ilgili olarak yargılanması konusunda görüşmeler yapıyordu. Anlaşmaya göre Bin Ladin, Peşaver’de ev hapsinde tutulacaktı.

Pakistan’daki (ve Daily Telegraph’taki) haberlere göre bu teklif, hem Bin Ladin hem de Taliban lideri Molla Ömer’den onay almıştı. Teklife göre, kurulacak uluslararası bir mahkeme, ya Bin Ladin’i yargılamaya ya da ABD’ye iade etmeye karar verecekti. Her iki durumda da Bin Ladin Afganistan’dan çıkacak ve tavsiye düzeyinde bir adalet işliyormuş gibi görünecekti. Bu teklifi, “Bin Ladin’in güvenliğini garanti edemeyeceğini” söyleyen Pakistan Devlet Başkanı Müşerref reddetti. Ama anlaşmayı öldüren gerçekte kimdi?

ABD’nin Pakistan büyükelçisinin; teklifi ve onu Taliban’a ileten heyeti desteklediği açıklanmıştı. Yine de ABD ve İngiltere hükümetleri, Afganistan’ı bombalamaktan başka çıkar yol bulunmadığında, çünkü Taliban’ın Usame Bin Ladin’i teslim etmeye “itiraz” ettiğinde ısrar ettiler. Böylece Afgan halkı, “Amerikan adaleti”ni tattı. Bu adalet; nükleer ve biyolojik silahlar, işkence ve küresel ısınma ile ilgili uluslararası anlaşmaları reddettikten sonra, savaş suçlularının yargılanabileceği bir uluslararası mahkemenin oluşturulması teklifini de geri çeviren bir başkan tarafından dayatılıyordu. Oysa Bin Ladin, böylesi bir mahkemede yargılanabilirdi.

PETROL SAVAŞI

Tony Blair, bunun İslâm’a karşı bir savaş olmadığını söylediğinde haklıydı. Amaç, kısa vadede içeriden yükselen sesleri tatmin etmek, daha sonra da petrol ihtiyaçları ABD’ninkinin üzerine çıkan

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından ve Çin'in sahneye çıkmasından sonra bir otorite boşluğunun yaşandığı hayati öneme sahip bölgede Amerikan etkisini artırmaktı. Orta Asya ve Hazar havzasındaki petrol yataklarının denetimi bu nedenle önemli, keşif sürüyor.

Salkım bombaları masum insanları öldürene dek, New York'ta binlerce can alan terörizme karşı uluslararası bir savaş yürütüldüğüne dair geniş kabul gören bir yargı vardı. Ancak bu insancıl tepkiler, Soğuk Savaş sonrası küresel üstünlük iddiasını sürdürme eğilimindeki Amerikan yönetimi tarafından kullanıldı. 'Terörizmle savaş', Bush'a Amerikan adaletinin ve demokrasisinin zeminini aşındıracak yasaların çıkması için Kongre'ye baskı uygulamaya yarayacak bir bahane verdi. Blair, İrlanda savaşında tek bir teröristin yakalanmasını sağlamayan anti-terör yasalarıyla onu takip etti.

ABD ve İngiltere'deki bu sıkı denetim ve korku atmosferinde, Amerika'ya yönelik saldırının altında yatan nedenlere dair yalın açıklamalar, gülünç "ihane" suçlamalarıyla karşılanıyor. Her şeyden öte, bu sahte zaferin, Washington ve Londra'da iktidarda bulunanlar ve onlar adına konuşanlara gösterdiği şey şu: Bazı insanların yaşamı diğerlerinden daha değerlidir ve sadece bir tür sivillerin öldürölmesi suçtur. Eğer bunu kabul edersek, tüm taraflarda barbarlıkların tekrarlanmasını kendi elimizle davet etmiş olacağız.

ABD DESTEKLİ SAVAŞ AĞALARI TERÖR ESTİRİYOR *

PAUL HARRIS

Bu, dünyanın görmezlikten geldiği gizli bir savaş. Ama Güney Afganistan'ı kasıp kavuran kaos, tecavüz, cinayet ve talan kaçabilmiş az sayıdaki şanslı insanın yüzlerinden okunabiliyor.

Abdul Abdullah şanslıydı. Herat'ın yakınlarındaki bir köyde yaşayan bir Peştun olarak, şehri ele geçiren Tacik ve Hazara güçlerinden kaçtı. Tel örgüyle kapatılmış Pakistan sınırını aştı. Kuzeni Aziz Han, o kadar şanslı değildi. O ve karısı Fatma batıya, İran'a doğru gittiler; fakat başaramadılar. 20 Peştun ailesiyle birlikte, Güney Afganistan'ı kaplayan yüzlerce kontrol noktasından birinde durduruldular. Han da dahil olmak üzere, erkekler dağlara doğru götürüldüler ve orada vuruldular. Genç kadınlar ise götürüldü.

Abdullah, Fatma'ya ne olduğu hakkındaki fikrini açıkça söylemiyor. Ama gerçek apaçık ortada. "Çoğu kadının gitmesine izin verdiklerini biliyorum. Fatma gibi genç ve güzel olanları tuttular" diyor.

Abdullah'ın, uzun yolculuğunda kat ettiği güney bölgesi, savaş anarşisinin yaşandığı bir saha. Çoğu bölgede kontrol hâlâ Taliban güçlerinde, bazı yerel kısımlarda ise Peştun savaş ağaları tecavüz, soygun ve cinayetle hüküm sürüyor. Silahlı çeteler, bölgenin can damarları olan kamyon şoförlerini soyuyor ve öldürüyor. Gökyüzündeyseniz, Amerikan bombacıları tahrip edecek hedef arıyor.

Nur Muhammed, bunlardan birinin yaptıklarının sonuçlarını gördü. Pakistan'ın sınır şehri Çaman ile Afganistan'ın Gazne şehri arasında gidip gelen buğday taciri, geçen hafta korkunç bir manzaraya tanık oldu. Kandahar'ın hemen kuzeyindeki yanmış enkaz, 15 kamyonun oluştuğu bir yakıt konvoyunun dumanlar tüten kalıntısıydı.

---

* The Observer, 1 Aralık 2001.

Şoförlerin ve onlarla kendilerini de yanlarında götürmeleri için pazarlık yapan talihsizlerin kömürleşmiş kalıntıları, Muhammed'in hiçbir zaman unutamayacağı bir manzaraydı. "O yanarak ölmüş insanları gördüm" diyor, "Bunu görünce yüreği burkulmayana insan denir mi?"

Güney, Peştunların yurdu ve Taliban iktidarının dayanağı. Tacik ve Özbekler'den oluşan Kuzey İttifakı buraya ayak basamıyor. Bunun yerine, İttifak ve onun Batılı destekçileri, Peştun aşiret liderlerini ve eski mücahitleri Amerikan bombardımanının ve çöldeki bir uçak pistindeki 1.000 Amerikan denizcisinin zayıflatığı Taliban rejimini devirmeye ve ortadan kaldırmaya ikna etmeye çalışıyorlar. Ama bu politika bir iktidar boşluğu yarattı. Bu boşluğu da, Taliban'dan önce hüküm süren, Pakistan'ın sınır şehri Keta'da üslenen savaş ağaları dolduruyor.

Kandahar çevresindeki köylerde korku ve dehşet saçan bir isim var. Bu Molla Ömer değil, Usame Bin Ladin de. Bu Gül Ağa, Kandahar'ın eski mücahit valisi. Aşiretinin milisleri ABD tarafından destekleniyor.

Gulam Walli, Halat'taki evinin yakınındaki Ağa'nın adamlarından kaçarak, sınırda, bir çadırdaki yaşamaya başladı. "Gül Ağa'nın adamları beni şu su şişelerine kadar soyarlardı" diyor, içi kahverengi su dolu iki plastik şişeyi göstererek.

Arkadaşı Muhammed Sami de onaylıyor. Ağa'nın adamları onu durdurduğunda, Halat civarında davar güdüyordu. Geldiler ve sürüsünü katlettiler.

Parmaklarıyla boğazını kesermiş gibi yapıyor. "Onlar yağmacı. Herkes korkuyor. Davarları en sonuncusuna kadar öldürdüler" diyor. Ağa ve birkaç bin savaşçı, Kâbil düştükten bir gün sonra Afganistan'a girdiler. Pakistan'daki polis kaynakları onun, büyük kâr getiren afyon ticaretine büyük oranda dahil olduğuna inanıyor. Taraftarlarının çoğu mülteci kamplarındaki yoksul ve muhtaçlardan oluşuyor. Kandahar'ı idare ettiği dönemde, şehir, savaş ağalarının egemenliğindeydi ve değerli olan ne varsa soyup soğana çevirdiler. Tecavüz ve soygun almış yürümüştü.

Pakistan istihbarat yetkilileri, Ağa'nın Taliban tamamen devrildiğinde eski valiliğini yeniden kurmak için Batlıların desteklediği başka bir aşiret lideri olan Hamid Karzai ile anlaşacağını belirtiyor.

Mülteci kamplarından dönen insanların, Taliban iktidarının olabildiğince uzun sürmesini arzuluyor olmaları muhtemel. Bu insanlar Taliban'ın kontrolündeki yolları kullanarak kaçtılar. Çoğu, hayatlarını dinci milislere borçlu olduklarını söylüyor.

Güneyin Peştunları için, Taliban, baskı ve kadınların haklarının kısıtlanması anlamına gelmiyor. Zaten hiçbir zaman farklı şeyler görmediler. Yine de Taliban, canilere ve silahın iktidarına karşı özgürlük getirdi.

"Taliban zamanında sokakta cebimde 30 bin rupiyle dolaşabiliyordum ve kimse bana dokunmazdı. Ama Gül Ağa'nın adamları, hiçbir şeyiniz yoksa bile sizi öldürebilir" diyor Walli.

Böylesi hisler sayesinde, Taliban bazı yerleri geri aldı. Halat, üç günlüğüne yerel aşiret güçlerine kalmıştı. Burada yaşayan sakinler evlerine sinerken, çarşı yağmalandı. Sonra Taliban yöre sakinlerinin tezahüratı altında geri döndü.

Güvenilir Pakistanlı ve Afgan kaynaklara göre, Kandahar-Pakistan yolu üzerinde çok önemli bir kasaba olan Takteh Pol da geçen hafta Taliban tarafından yeniden ele geçirildi. Kasaba birkaç gün boyunca Ağa'nın adamlarına tahammül etmek zorunda kalmıştı ve komutanlardan biri 160 Taliban tutsağını idam etmekle övünüyordu.

"Uzun bir çizgi boyunca sıralandılar ve beş-altı savaşçımız onları öldürmek için hafif makineli silahlar kullandı" diyordu komutan, Fransız haber ajansına. Komutan, Ağa'ya bağlanan Amerikan özel kuvvetlerinin ateş edilmesine engel olmak istediklerini ama başaramadıklarını da ekliyordu. ABD, bu katliamı yalanladı, ama Mezar-ı Şerif'te yüzlerce Taliban'ın kıyımından sonra, bu kasabadaki cinayetler de kulağa inandırıcı geliyor.

Afganistan'ın büyük bölümünde Taliban iktidarının çökmesi, eski nefreti açığa çıkararak, ülkenin etnik iskeletini tüm çıplaklığıyla ortaya çıkardı. Çaman yakınlarında yer alan kalabalık kamp-

lardaki yüzlerce mülteci Mezar-ı Şerif'ten. Hepsi de, Kuzey İttifakı'ndan Özbek General Raşid Dostum iktidarı altında yaşamaktan-
sa kaçıp buraya gelen Peştunlar.

Kuzeyde Peştunlara karşı uygulanan etnik temizliği anlatıyorlar ve güneydeki Peştun ve Taliban yöresine kaçmaktan başka seçenekleri olmadığını söylüyorlar. Hacı Rıza Gül, Mezar-ı Şerif düşmeden bir gün önce kaçarken, üzüm bağını ve dükkânını geride bıraktı. "Bir Özbek'in merhameti, Peştunların en büyük zulmünden daha kötüdür" diye öfkeyle bağırıyor.

Söylediğine göre, onun bölgesinden 5.000 Peştun evlerini terk ederek kaçmışlar. Ondan sonra Çaman'a ulaşan akrabaları, geride bıraktığı evinin Dostum'un adamları tarafından nasıl tahrip edildiğini ve dükkânındaki tüm malların nasıl yağmalandığını anlatıyor.

"Kesinlikle geri dönemem. Özbekler oradayken olmaz. Peştunlara kuzeyde yer yok" diyor.

Mezar-ı Şerif'ten gelen mültecilerin tekrar tekrar anlattıkları hikâyeler hep birbirine benziyor. Muhammed Aslan tarlasını 10 gün önce terk etti. Kuzey İttifakı'nın adamlarından korkuyor. Doğup büyüdüğü şehirde kalamadı. "Sadece savaşmayı biliyorlar. Eğer isterlerse sizi öldürürler ve hiçbir ceza almazlar" diyor.

Çaman'daki mülteci kamplarından yalnızca 60 mil ötede, denizcilerin zapt ettiği uçak pistinde Amerikan bayrağı dalgalanıyor. Ama bu güçlerin tüm dikkati Bin Ladin'i avlamakta. Etraflarındaki yıkımı görmezden geliyorlar. Anarşi halinde kaçışan mülteciler içinde ABD'nin çok az dostu var. "Eğer Amerikalılar barış getirseydi, bu iyi olurdu. Ama onlar başımıza savaşı, yağmayı ve Gül Ağa'nın adamlarını sardılar" diyor, Aslan. Üstündeki açık mavi gökyüzünün de B-52'lerin bıraktığı izler kuzeye doğru gidiyor. Hedefleri Kandahar. Savaş gizliden gizliye devam ediyor.

KUZEY İTTİFAKI GÖZ BOYUYOR*

Taliban rejiminin ardından Afgan kadınlarının durumunda bir iyileşme var. Ancak bu hayli göreceli bir gelişme. Çünkü Kâbilli kadınların çalışması hâlâ yasak. Halkın çoğunluğunu oluşturan Peştunların ülkesinde, nüfusun yarısına denk gelen kadınlar hâlâ yük hayvanından beter muamele görüyor.

Kadınların durumundaki simgesel iyileşme Batılılara güven a-şılama için. Berlin'de düzenlenecek konferansta, Kuzey İttifakı'nın ve eski kral Zahir Şah'ın katılacağı delegasyonda bir ya da iki kadın yer alacak. Amerikalı ve İngiliz liderler bu jestten tatmin oldularsa ne âlâ.

Ancak kadınların hakları konusunda hayli hassas Batı kamuoyunu tatmin etmeye yönelik bu jest ikiyüzlüce. Böylece, hem Laura Bush hem de Cherie Blair'e 'Afgan kadınına önem veriyoruz' mesajı gönderiliyor, ama aslında, kadınlar güç kavgasındaki yeni liderlerin umurunda bile değil. Yeni liderlerin tek gerçekleştirmek istediği, kendi otoritelerini yerleştirmek. Yardım etmek, Afgan kadınlarını bu çıkmazdan kurtarmak asil bir amaç ve nereden gelirse gelsin, sadece bir propaganda olarak kalmamalı.

Çünkü Taliban yönetimi bu durumun tek sorumlusu değil. Bu durumu onların sorumluluğu olarak görmek, sorunun çok daha derine inen, sosyal, tarihsel, kültürel, eğitim eksikliği ve yoksulluğa bağlı olan unsurlarını da inkâr etmek anlamına gelir.

---

* Le Monde, 23 Kasım 2001.

HUZURLARINIZDA YENİ TALİBAN*

ANNA PANAYIOTAREA

Haberlerde, Kuzey İttifakı mücahitlerinin Kâbil'e muzaffer girişini izledim. Şüphesiz, düzenli bir ordudan söz edemeyiz. Birkaç yüz başı bozuk asker, anlayabildiğim kadarıyla zaferi kutlamak için Kâbil'in ana caddesinden geçti. Televizyondaki haberlerin sunucusu söylemese, bu askerleri Taliban'dan ayırt etmek çok güç.

Atılan sloganlar da, barbarca eylemler de vahşet de sanki aynıydı. Toprak bir yolun üzerinde, esir aldıkları Taliban mensuplarının ellerini bağlayarak daha sonra tank ile üzerlerinden geçmelerine hangi Tanrı izin veriyor şaşıyorum. Mücahitler sevinç içinde izliyordu olup biteni.

Günlerce dağlarda kaldılar diye, Taliban kadınlarının ırzına geçmeye, çocuklarına işkence etmeye karar verenler, hangi Tanrı'ya inanıyor ve niye o Tanrı'yı icraatına alet ediyor bilemiyorum. Toplanmış kalabalığın gözündeki Kâbil'in yeni efendilerinin esirleri hangi mantıkla katlettiklerini anlayabilmek mümkün değil.

Bu dehşet manzaralarını izlerken, Kuzey İttifakı'na yardım eden Amerikalıların neye karıştıklarını iyice düşünüp düşünmedikleri geliyor aklıma. Zafer manzaralarında gördüklerim Taliban'dan hiç de farklı değildi.

---

* Etnos, 14 Kasım 2001.

TALİBAN GİTTİ AMA...*

PAUL SALOPEK

Perşembe sabahı burada patlak veren çatışmayı, Afganistan'ın son günlerinde yaşanan diğer kan banyolarından ayırmak pek mümkün değildi.

Kavrulmuş tarlalarda ilerleyen tanklar, yakın köylerdeki kerpiç binalara ateş açtılar. Beyaz toz bulutları yükselirken yamulmuş pi-kapların arkasında ilerleyen Kuzey İttifakı birlikleri, çatışmaya katıldı. Her zamanki gibi, bu muharebe de sessiz, sıradan bir işmiş gibi yürütüldü. Ve her zamanki gibi, insanlar öldü. Saldırı sırasında en az iki İttifak askeri yaşamını yitirdi.

BAĞIMSIZ SAVAŞ AĞASI

İlk bakışta sıradan gibi görünse de, Meydan Şah muharebesi, Afganistan savaşında yeni ve kaygılandırıcı bir aşamaya işaret etmekteydi: Taraflardan hiçbiri Taliban değildi.

Kuzey İttifakı askerleri, daha birkaç gün önce, hem İttifak'tan hem de Taliban'dan bağımsızlığını ilan eden bir savaş ağasına saldırıyorlardı. Çatışma bir sonuca varamadı, ama daha ABD destekli güçler Taliban karşısındaki zaferlerini sağlamlaştırmadan, ülkenin bir iç çatışmalar bataklığına sürüklenebileceğini gösterdi.

“O güvenilirmez bir yalancı. Onu çıkaracağız” diyordu İttifak komutanı Hacı Şir Alam, düşmanı olan Peştun şefi Gulam Hammad hakkında. Hammad, başkentin sadece 30 kilometre uzağında, silahlı bir dükalık kurmuştu.

---

* Chicago Tribune, 23 Kasım 2001

Meydan Şah muharebesi, Afganistan yakın tarihinin felaketi olan, kestirilmesi güç komutanların, en iyi niyetli diplomasiyi dahi nasıl mahvedebildiğini gösterdi.

GERİ DÖNDÜLER

Yerel fırsatçılar; bölge bölge, hatta köy köy, geriye çekilen Taliban'ın bıraktığı iktidar boşluğunu doldurmaya çaballıyor. Bazıları, karanlık kabile milislerinin liderleri. Diğerleri, Afganistan'ın uzun savaş tarihi boyunca sayısız kez saf değiştirmiş eski savaş ağaları. Bunların birçoğunun, SSCB'nin 1989'da geri çekilmesinden sonra iktidar mücadeleleriyle ülkeyi kana bulayan rüşvetçi ve şiddet dolu adamların ta kendisi olması, acılı Afganların tüylerini ürpertiyor.

Afganistan'ın siyasi geleceğine dair sorunlar, örneğin ülkenin başına Burhaneddin Rabbani'nin mi, yoksa sürgündeki kral Muhammed Zahir Şah'ın mı geçeceği, bunları ilgilendirmiyor. Onların çıkarları daha dar; bir kabile veya bir vadinin egemenliği gibi.

HALK ARTIK BIKTI

Nebraska Üniversitesi'ndeki Afgan Çalışmaları Merkezi'nden siyasi analist Abdülrahim Yaser, "Bu adamlar, yeni bir hükümette bir bakanlıkla asla tatmin olmaz" diyor. "Hepsi de kral olma peşinde". Yaser, sıradan Afganların, korkunç bir insan hakları siciline sahip olan bu adamlardan artık bıktığını belirtiyor.

Meydan Şah'taki kapışma, iç karartan bir örnek olarak, Afganistan barışının önündeki engellere dikkat çekiyor.

Kasabayı çevreleyen bölgenin hakimi olan savaş ağası Hammad, son on yıl içinde siyasi konumunu en az üç kez değiştirmiş olan eski bir savaş ağası. İşe, ABD destekli mücahitlerden biri olarak başladı ve Sovyet işgaline karşı savaştı. 1996'da Taliban iktidara geçince, hemen onlara katılıverdi. Yine eski bir mücahit olan ağabeyi Muhammed Musa, Taliban iktidarında planlama bakan yardımcılığına kadar yükselmişti.

ABD'nin hava saldırıları başladığında, iki kardeşin Taliban'a sadakati de sona erdi. İki hafta önce kendilerini "bağımsız" ilan ettiler; elma bahçeleri ve köylerle dolu, 50 kilometre uzunluğundaki bir vadinin kontrolünü ellerinde tuttular.

Daha önce Taliban saflarında olan 600 adamları var; silahlı ve cüretkârlar. Ve bu durum, başkenti elinde tutan Kuzey İttifakı için epey utanç verici.

KÂBİL'İN KIYISINDAKİ CEPHE

Kumandan Alam, "Bunların bir politikası falan yok; tek istedikleri iktidar" diyor sertçe. "Onlarla konuşmak faydasız".

Önümüzdeki aylar içinde pek çok kez tekrar edecek bir manzara bu; Kuzey İttifakı, Hammad ve Musa'nın özerk vadisini kuşattı. Silahların teslim edilmesi talebi kabul edilmedi. Günler süren öfkeli gerginliğin ardından, İttifak güçleri, perşembe günü, savaş ağasının mevzilerine karşı tank ateşiyle saldırıya geçti. ABD'nin altı hafta önce hava savaşına başlamasından bu yana, Taliban olmayan güçler arasındaki en önemli çarpışmaydı bu.

Böylece Afganistan'da yeni bir cephe ortaya çıkıverdi; köhne Meydan Şah kasabasının etrafındaki kurak tarlalar ve taşlı tepeler boyunca uzanan bir cephe.

Yerel bir yardım görevlisi, yakınlarda başka cephelerin de belirdiğini söylüyor; Hazara milislerin bölgesi ile savaş ağalarınınki ayrılmış. Güvenlik gerekçesiyle adını vermeyen adam, "60 kilometre yol gidiyorum, üç sınır geçiyorum" diyor. "Savaş ağalarının ülkeyi bölüp paylaştığı günlere geri dönüyoruz".

VENDRELL'İN GEZİNTİSİ

Afganistan'ın parçalanmasına dair işaretler, BM'nin barış elçisi Francesc Vendrell'in ziyareti sırasında da görüldü. Vendrell, bütün anti-Taliban gruplarıyla görüşmek için Kâbil dışına çıkmak zorunda kaldı, çünkü güneydeki dört bölgeden Peştun gruplar, Kuzey İttifakı denetimindeki başkente gelmeyi reddetmişti.

Geçtiğimiz çarşamba günü BM gıda kamyonlarının kaçırılması da, bazı yerel komutanların neler yapabileceğini gösterdi. Herat kentinin güneyinde, Dünya Gıda Programı'na ait kamyonlar, 185 tonluk yükleriyle birlikte kaçırıldı. Saldırıyı düzenleyen kabile şefi, gıdayı kendi halkına dağıttı.

Afganistan'daki savaşın tuhaf yönlerinden biri de, sivillerin çatışma bölgelerinde serbestçe hareket edebilmesi. Savaşın farkında değil gibiler.

Perşembe günü gördüğümüz kamyonlar dolusu mülteci, Meydan Şah'a çatışmaya giden ağır silahlı Kuzey ittifakı birliklerine bakmadılar bile. Kimse, Taliban çekildiği halde Kâbil yakınlarında neden bunların yaşandığını sormadı. Eski püskü eşyaları ve yataklarıyla dolu kamyonlardan, yorgun yüzleriyle öylece baktılar; bu filmi daha önce görmüş gibiydi hepsi.

RAWA: KUZEY İTTİFAKI'NI KABUL ETMİYORUZ!

Afganistan halkı, Kuzey İttifakı'nın egemenliğini kabul etmiyor.

Taliban Kâbil'i terk etti ve yerini Kuzey İttifakı aldı. Dünya şunu anlamalı: Kuzey İttifakı, 1992-96 arasında Kâbil'i yönettikleri sırada insanlık dışı niteliğini gösteren çetelerden oluşmaktadır.

Terörist Taliban'ın Kâbil'den çekilmesi olumlu bir gelişmedir; ancak tecavüzcü ve yağmacı İttifak güçlerinin başkente girişi, 1992-96 yaraları henüz iyileşmemiş olan 2 milyon Kâbil sakini için korkunç bir gelişmedir.

Son iki ay içinde Kâbil'i terk eden binlerce insan, asıl korktuklarının ABD bombardımanı değil. Kuzey İttifakı'nın başkente girmesi olduğunu açıkça ifade etmiştir.

Kuzey İttifakı, etnik ve dinsel çatışmaları büyük ölçüde alevlendirecek, iktidarda kalabilmek için yeni bir acımasız ve sonsuz iç savaşın ateşini yakmaktan çekinmeyecektir. Mezar-ı Şerif'te yakalanan Taliban askerlerinin insanlık dışı bir biçimde katledilmesi ve yağmalar, fazla söze yer bırakmıyor.

Kuzey İttifakı, Batı karşısında "demokratik" görünmeyi, hatta kadın haklarını savunuyormuş gibi yapmayı iyi öğrendi. Ama aslında değişmediler; çünkü bir leopar, beneklerinden arınamaz.

RAWA, Kuzey İttifakı'nın insanlık suçlarını birçok kez belgelerle ortaya koydu. Zaman tükeniyor. RAWA olarak; BM ve dünyaya, kötü yazgılı Afganistan'ımızdaki son gelişmelere acilen müdahale edilmesi çağrısında bulunuyoruz.

İttifak, geçmiş yıllarda işlediği unutulmaz suçları tekrarlamadan önce BM, etkili bir barış gücü oluşturarak bölgeye göndermelidir. BM; Rabbani liderliğindeki sözde İslâmi hükümeti tanımaktan vazgeçmeli, demokratik değerleri esas alan geniş tabanlı bir hükümet kurulmasına yardımcı olmalıdır.

RAWA: “KUZEY İTTİFAKI YARGILANMALI”*

MARINA MATEEN

Soru (S): 11 Eylül’ü takip eden olaylardan bu yana Afganistan’daki kadınların durumunda bir kötüleşme oldu mu?

Marina Mateen¹ (MM): Kesin haber almak çok zor. Ancak Kuzey İttifakı Mezar-ı Şerife girdiğinde korkularımız son derece arttı. Çoğu kimse, özellikle de kadınlar, 1992’de Kuzey İttifakı tarafından işlenen suçların tekrarlanacağından korktukları için şehri terketti. Burada söz konusu olan korkunç suçlar. Örneğin kızların kaçırılması, ırza geçme, gebe olup olmadıklarını görmek için karınlarını deşme gibi şeyler. Kafalar çivilendi, insanlar yakıldı ve insanların sevdiklerinin kimliklerini belirleyebilmeleri için gözleri tepsilerde ortaya kondu. Birçok kadın ırzına geçilmesin diye intihar etti. Babalar ve erkek kardeşler, Kuzey İttifakı’nın elinden kurtarmak için eşlerini ve kız çocuklarını öldürdüler. Bu kâbus unutulmuş değil ve halk şu anda korku içinde.

S: RAWA, Afganistan’ın içinde ve çevresinde yaklaşık 2.000 kadından oluşan bir yeraltı ağına sahip. Mevcut koşullarda kadın haklarını savunma çalışmalarını sürdürmeniz olası oldu mu?

MM: Evet, sürdürebildik. Bombardıman sırasında bile çalışma yapma fırsatımız oldu. Çok kötü dönemler yaşandığı, birçok kişi kaçamadığı ve bize orda gereksinimleri olduğu için elimizden gelenin en iyisini yapmaya çalıştık. Yaşamlarından endişeliydik ve onları yalnız bırakamazdık. Çalışmalarımız hâlâ sürüyor ve taktiklerimiz değişmeyecek.

Hâlâ gizli bir örgüt olarak çalışmak zorundayız. Kuzey İttifakı’nın yönetiminde çalışmalarımızın daha da zor olacağına inanıyo-

---

* BM Entegre Bölgesel Enformasyon Ağı Irinnews, Kasım 2001.

¹ RAWA Sözcüsü.

ruz. Çünkü Talibancılar aptal insanlardı. Ancak Kuzey İttifakı çok daha akıllı. Yeraltı taktiklerinin farkındalar ve izimizi daha kolay bulabilirler. Şu anda çok daha dikkatli olmamız gerekiyor.

S: Yapmanız gereken en zor işler neler?

MM: Örneğin kadınlar için okuma yazma kursları veya eliş a-tölyeleri düzenleme gibi basit şeyler, Afganistan'da yapılması zor işler. Ancak yaptığımız en zor iş, Taliban ve Kuzey İttifakı tarafından işlenen suçların belgelenmesi. 1990'ların başlarında bunu yapmaya başladık ve başarılı da olduk. Bunlara web sitemizde (www.rawa.org) yayınladığımız fotoğraf ve raporlar dahil. Aslında bu en tehlikeli ve en önemli iş.

S: Sizce Kuzey İttifakı ülke içinde kadınların statüsünün değişmesini destekleyecek mi?

MM: Bunu yapacaklarına inanmıyoruz. Geçmişteki deneyimler temelinde oluşturduğumuz görüşümüze göre, herhangi bir değişiklik getiremezler. Taliban'dan farklı değiller. Yalnızca Taliban'dan farklı giyiniyorlar ve bu da Batı'ya daha çok hitap ediyor. Afganistan'daki sefaleti ilk yaratanlar, okulları ve sinema salonlarını ilk kapatanlar bunlardı. Okulların cehenneme giden yol olduğunu, seçimlerin bir Batı terimi olduğunu ve demokrasinin dine karşı kâfirlik olduğunu söylüyorlardı. Bu şartlarda, onlardan fazla bir şey bekleyemeyiz. Onların yönetiminde hiçbir değişiklik olmayacak.

S: Afganistan'daki kadınların haklarının korunması açısından uluslararası toplum ne tür bir rol oynayabilir?

MM: BM, Afganlara yardımcı olmaya çalışarak rol oynamalı. Kuzey İttifakı'na silah sağlama ve maddi destek yoluyla yapılan yardımı durdurmaları gerek. Çünkü bunlar kitlelerin desteğine sahip değiller. Yalnızca ellerinde silah var. Ayrıca silahlı grupları silahsızlandıracak bir barış gücü de bulunmalı. Eminim halk bunu destekleyecektir.

Halk 30 yıl önceki barış ve güvenlik dönemini hatırlıyor. Karşılaştığım Afganlı bir kadın bana yiyeceksiz yaşayabileceğini, ama barış olmadan yaşayamayacağını söyledi. İşte Afganlıların susadıkları şey bu.

S: Taliban sonrası Afganistan'da toparlanma ve yeniden inşa döneminde kadınların rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz?

MM: Kadınlar nüfusun yarısını oluşturuyor ve Afganistan gibi bir ülkede herhangi bir sosyal ve ekonomik değişiklikte önemli rol oynayabilirler. Ancak ülke son otuz yıldır acılar çekti ve sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda yıkım yaşadı. Bunu onarmak çok büyük çaba istiyor. Şu anda ümitliyiz. Ancak kadınların hükümete girmesini beklemek hayal olur. Şu anda bunu hedeflemiyoruz. Nefes alabileceğimiz açık bir ortama gereksinim var. Ancak katılım da kesinlikle çok önemli.

S: Bonn Konferansı'yla ilgili olarak, sizin davet edilip edilmediğiniz konusunda karmaşa var. Durumu aydınlığa kavuşturabilir misiniz?

MM: Eski kral Muhammed Zahir Şah'ın delegasyonunun bir bölümü olarak biz de davet edildik. Ancak sonra değişiklik oldu. Sanıyoruz bizim orada olmamızı istemeyen Kuzey İttifakı tarafından baskı yapıldı. Çok geç kaldığımız ve delegasyona katılamayacağımız yollu bahaneler uydurdular. Ayrıca Zahir Şah'ın arkasındakiler de bizi engelledi. Bonn Konferansı, ülkemiz ve gelecekteki hükümet açısından bir tehdit oluşturmakta. Zahir Şah için kukla terimini kullanmak istemiyorum. Ancak ileride olacağı bu.

S: RAWA, son dönemlerde sesini çok yükseltti. Sizce davet edilmemenizin nedeni bu mu?

MM: Evet. Bizim ne kadar kararlı olduğumuzu ve insan hakları ve terörizm konularında sesimizi ne kadar yükselttiğimizi biliyorlar. RAWA'nın hiçbir zaman taviz vermeyecek bir örgüt olduğunu biliyorlar. Geçmiş unutamayız. Kuzey İttifakı'nın en azından yöneticilerinin, geçmişte işledikleri suçlardan ötürü mahkemeye çıkarılıp cezalandırılmaları gerektiğine inanıyoruz. Bonn Konferansı bunun yeri değil.

S: Kurulacak geçici hükümet yönetiminde, kadının toplumdaki yeri konusunda herhangi bir değişiklik görmeyi bekliyor musunuz?

MM: Geçici hükümette Kuzey İttifakı da yer alacak ve her türlü köktenci unsur kadınların gelişimine sekte vuracak. Dünya demokratik bir Afganistan yaratılmasından yana ise, o zaman Afganistan

terörizmin büyüyeceği bir yer olarak kullanılmamalı. Bana Kuzey İttifakı'nın da ders çıkardığı söylendi. Şimdi bana şunu söyleyin. Bir avuç cani ders çıkardıklarını söylüyor diye 20 milyon insanın yaşamı tehlikeye atılabilir mi? Bu insanlara gerçekten güvenebilir miyiz? Bunların BM ve ABD tarafından denetleneceği konusu da sorgulanabilir. Bunlara güvenilebilirse, yönetim yetkisinin verilmesi konusu niçin sorgulanıyor?

Mezar-ı Şerifte olanlarla ilgili olarak, onları şu anda kontrol edemiyorsak, iktidara geldiklerinde nasıl kontrol edebiliriz? Taliban da, Kuzey İttifakı da yeni hükümette yer almamalı. Geriye tek olasılık Zahir Şah kalıyor. Ancak bunun da en iyi seçenek olmadığını akıldan çıkarmayın.

S: Kadınlar hükümette doğrudan yer alacak mı, yoksa yalnızca destekleyici bir rol mü üstlenecekler?

MM: Yeni hükümetin kısa zamanda kurulacağını sanmıyorum. Çünkü bu köpekler devlet başkanlığı koltuğu için kendi aralarında tekrar dalaşmaya başlayacaklar.

S: Afgan kadınların geleceğinin güvence altında olacağını düşünüyor musunuz?

MM: Evet olacak, ancak... İşte her zaman işin içine bir 'ancak' giriyor. 'Ancak' Kuzey İttifakı orada olmamalı. Eğer kadınların Afganistan'da bir geleceği olacaksa, ülkemizdeki tüm teröristlerin yargılanması gerek.

AFGANİSTAN'A SALDIRMAMIZ HATAYDI*

GORE VIDAL

Afganistan'da çıkarı olan ABD değil, Bush ailesi. Petroldür çıkarları. Başkan Yardımcısı Dick Cheney ile Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in de öyle.

ABD'yi aslında bir avuç petrolcü yönetiyor. Amerikan demokrasisi bir aldatmacadan ibaret. Çünkü ülkeyi aslında büyük şirketler yönetiyor. Yolsuzluk ve riyakârlık savaş sonrasının yıkıcı emperyalizmiyle birlikte kurucu liderlerimizin ideallerinin canına okudu.

ABD ÇEKİLECEK

Afganistan'daki savaş, kazanılamazlık anlamında Vietnam'a benzeyecek. Kâbil'e bir hükümet yerleştirebiliriz, ancak gerilla savaşı devam ettiği sürece, ABD'nin de hiçbir çıkarı yokken, geri çekileceğiz.

Gerçi Bush yeniden başkan seçilmek için 2004'e kadar savaşı sürdürebilir. Tabii buna savaş dememek lazım. Bu bir savaş değil. Bin Ladin ve örgütü bir mafya örgütlenmesi gibi. 'Terörizme karşı savaş' diyorlar, ama terör eylemi nedir? Daily Mail'e yazmak da pekâlâ terör eylemi olabilir.

Bence de 11 Eylül'ün ardında Bin Ladin'in fanatik dinci adamları var. Hatta Oklahoma bombacısı Timothy McVeigh bile Irak Cumhuriyet Muhafızları üzerinden Kaide ile bağlantılı olabilir.

Yine de ABD, Bin Ladin'i bombalarla değil, Roma imparatorlarının düşmanlarını satın alma yöntemini kullanarak, rüşvetlerle yakalamaya çalışmalıydı. Afganistan'a saldırmak mafya örgütlen-

---

* The Guardian, 6 Aralık 2001.

mesini kökünden temizlemek için Sicilya'yı bombalamak kadar yanlış bir karar.

Bush'un sivil özgürlükleri kısıtlaması da Hitler'in 1933'te çıkar-
dığı yetki yasalarına benziyor. Henüz Auschwitz'e sıra gelmedi. Ama
nereye doğru gittiğimiz de belli değil. Umalım ki, Auschwitz'e git-
meyiz. Amerikan halkının çoğunluğu benim gibi düşünüyor. Aldı-
ğım mektuplar, memleketime gittiğimde etrafıma toplanan kalaba-
lık... Bunlar birer göstergedir. Bazı konferanslarımda katılımcı sayısı
1.000'i aşılıyor. Kendimi hiç de yalnız hissetmiyorum.

Bush o kadar da popüler değil, rakamlara aldanmayın. Do-
muzlar Körfezi fiyaskosundan bir yıl sonra Başkan Kennedy "Bu
işte ne kadar kötüsens, kamuoyu yoklamalarında sana verilen des-
tek de o kadar yüksek olur" demişti bana.

İLAN EDİLMEMİŞ SAVAŞLAR

11 Eylül saldırıları Amerika'nın on yıllardır süren savaş çıkırt-
kanlığıyla tetiklenmiş nefretin bir ürünü. Bu meseleyi tartıştığım
"The End of Liberty-Towards a New Totalitarianism?" (Özgürlü-
ğün Sonu-Yeni Bir Totaliter Yönetime Doğru mu?) isimli kitabı-
mın İtalya'da çok satanlar listesinde olmasına karşın, ABD'de ya-
yımlanmaması büyük şirketlerin toplum üzerindeki kontrolünün
bir göstergesi. Bu kitapta ABD'nin 1945'ten beri ilan etmeden
sürdürdüğü 200'e yakın savaştan bahsediliyor. Sözlerimi, ne rek-
lamcılar beğeniyor ne de yayıncılar.

New York Times'ın Pentagon'a muhalif haberlerine bakmayın.
O gazete iktidarların papağanıdır. Palavralar yağdıkça yağar. Ame-
rikan medyası yolsuzluğa o kadar batmıştır ki kendini çekip kurtar-
amaz. Blair harika vakit geçiriyor. İç politika meselelerinden ken-
disini ne kadar uzaklaştırabilirse o kadar iyi. Saddam'ın peşine
düşme meselesine gelince... Bush'un Blair'e kulak asacağını sanmak
gülünç. Daha önce Churchill'i dinlemeyen ABD, bugün Blair'in
sözlerine kulak asar mı sizce?

THE U.S. EMPIRE FROM SEPTEMBER 11TH TO AFGHANISTAN

BOOK II

TARIK ALÍ/ JOHN BERGER/ JOHN LE CARRE/ NOAM CHOMSKY/
SALİH ÇEVİKARSLAN/ TEMEL DEMİRER/ ORIANA FALLACI/ NIALL
FERGUSON/ ROBERT FISK/ ANDRE FONTAINE/ NATHAN GARDELS/
SUZANNE GOLDENBERG/ PAUL HARRIS/ ERHARD HAUBOLD/
EDWARD S. HERMANN/ PERVEZ HOODBHOY/ PAUL KENNEDY/
IRENE KHAN/ STEPHEN KINZER/ JOHN LLOYD/ VERNON LOEB/
PIERRE MARCELLE/ MARINA MATEEN/ MOLLY MOORE/ KEVIN
OVENDEN/ SİBEL ÖZBUDUN/ ANNA PANAYIOTAREA/ JOHN PILGER/
MARY ROBINSON/ SALMAN RÜŞDİ/ KENNETH ROTH/
JEAN-CHRISTOPHE RUFIN/ MUSTAFA E. SAKINÇ/ PAUL SALOPEK/
CAHİDE SARI/ ENDER SARITEKİN/ ANNE-MARIE SLAUGHTER/
SUSAN SONTAG/ MONICA FERIA TINTA/ ALAIN TOURAINE/
POLLY TOYNBEE/ GORE VIDAL/ SLAVOJ ZIZEK

ABSTRACT

In the second book of the three-volumed analysis of the 'Imperium', the US has set out to undertake after the attacks of September 11th, once more, authors from different countries comment on these attacks on the background of the US-patented NWO terror and the growing inequalities of the New World (dis)-Order, analysing how the promises of "freedom and democracy" of globalisation have turned into a nightmare after September 11th. In this work, where facts about the destruction and perils suffered by the Afghan civilians are given, various writers discuss the true intentions of the US in its attack on Afghanistan and the future of this country lead into an impass by US' war.

CONTENTS

FOREWORD

SECTION I: THE TURNING POINT OF SEPTEMBER 11TH AND THE TERROR OF "NWO"

THE TURNING POINT OF SEPTEMBER 11TH AND THE TERROR OF "NWO" - TEMEL DEMİRER/ SALİH ÇEVİKARSLAN/ MUSTAFA E. SAKINÇ/ CAHİDE SARI/ ENDER SARITEKİN

THE GLOBALISATION IS HALF FINISHED - NATHAN GARDELS
IT MUST BE LOOKED TO WHOM IT BENEFITS

THE TRACE OF SEPTEMBER 11TH IN HIROSHIMA - JOHN BERGER

SECTION II: VARIOUS COMMENTS ON SEPTEMBER 11TH

WELCOME TO THE DESERT OF REALITY - SLAVOJ ZIZEK
THUS HIT THE EMPIRES - JOHN LLOYD

WHAT HAS SEPTEMBER 11TH CHANGED? - NIALL FERGUSON

STOP PLAYING THE SHERIFF - PAUL KENNEDY

THE WASHINGTON AXIS OF EVIL - EDWARD S. HERMANN

WE MUST FACE THE FACTS - NOAM CHOMSKY

A LOOK FROM ISLAMABAD - PERVEZ HOODBHOY

NOW IT'S TIME TO MAKE FRIENDS - SALMAN RÜŞDİ

THE TERRORISTS HAVE GROWN AMONG US - JEAN-CHRISTOPHE RUFIN

TWO TARGETS: TERRORISM AND CAPITALISM - ALAIN TOURAINE

SECTION III: "DEMOCRACY"? "HUMAN RIGHTS"? "FREEDOM"?!

THE JUSTICE OF THE U.S. IS FOR ITSELF! - ANNE-MARIE SLAUGHTER

A SHAMEFUL COURT

THE U.S. NEEDS JUSTICE TOO - KENNETH ROTH

BAD DAYS FOR HUMAN RIGHTS - MARY ROBINSON

HUMAN RIGHTS, NOW! - IRENE KHAN

NO SUCH JUSTICE

TINTIN IN GUANTANAMO - PIERRE MARCELLE

NO OPEN CHEQUE FOR WASHINGTON! - MONICA FERIA TINTA

SECTION IV: THE AFGHANISTAN EXPEDITION OF THE "WHITE MAN" AND THE REALITY

"GLOBAL WHITE MAN" - SİBEL ÖZBUDUN/ TEMEL DEMİRER
THE WEST IS SURELY SUPERIOR TO ISLAM - ORIANA FALLACI
BLACK GOLD ON THE SILK ROAD - STEPHEN KINZER
"BIG GAME" FOR AFGHANISTAN - ERHARD HAUBOLD
AMERICA IS STRONG, EUROPE IS WEAK - ANDRE FONTAINE
EUROPE MUST PUT ITS WEIGHT - ROBERT FISK
WAR ACHIEVES NOTHING - JOHN LE CARRE
THE U.N. CANNOT BRING ABOUT PEACE - KEVIN OVENDEN

SECTION V: INSTANCES OF TERROR...

THE STORY OF THE 30-MINUTES TERROR - MOLLY MOORE-
VERNON LOEB
STOP THE BOMBING - SUSAN SONTAG
YOU CANNOT BUILD THE FUTURE WITH BOMBS - TARIQ ALI
THE REAL VICTIMS ARE THE AFGHAN REFUGEES
THE CIVILIANS MUST BE PROTECTED - POLLY TOYNBEE
"THE REFUGEES REACTION TO ME IS A SYMBOL OF THE ANGER
AND HATRED AGAINST THE DIRTY WAR" - ROBERT FISK
THE TEXAS OF AFGHANISTAN: THE CAPITAL KABUL - SUZANNE
GOLDENBERG
QUESTIONS ON THE MASSACRE

SECTION VI: OLD WINE IN A NEW BOTTLE: NORTHERN ALLIANCE WITH KARZAI AND BEYOND

WHAT WILL THE NORTHERN ALLIANCE DO IN OUR NAME? -
ROBERT FISK
THE FALSE VICTORY OF THE GOOD TERRORISTS - JOHN PILGER
THE U.S.-BACKED WAR LORDS RAGE TERROR - PAUL HARRIS
THE NORTHERN ALLIANCE PAYS LIP SERVICE
MAY WE PRESENT THE NEW TALEBAN! - ANNA PANAYIOTAREA
THE TALEBAN IS GONE, BUT... - PAUL SALOPEK
RAWA: WE DO NOT ACCEPT THE NORTHERN ALLIANCE!
RAWA: "THE NORTHERN ALLIANCE MUST BE YARGILANMALI" -
MARINA MATEEN
IT WAS A MISTAKE TO ATTACK AFGHANISTAN - GORE VIDAL

ABD'nin 11 Eylül saldırısından sonra hayata geçirmeye soyunduğu "Dünya İmparatorluğu" distopyasının analiz edildiği bu yapıtta, farklı ülkelerden yazarlar, 11 Eylül saldırısını, ABD patentli "YDD" terörü ve "YDD"nin büyüyen küresel eşitsizlikleri arkaplanında yorumluyor, 11 Eylül durağının ardından küreselleşmenin "özgürlük ve demokrasi" vaatlerinin nasıl bir karabasana dönüştüğünü irdeliyorlar. ABD'nin 11 Eylül saldırılarını gerekçe göstererek giriştiği Afganistan harekâtı süresince sivil halkın uğradığı kıyım ve yıkıma ilişkin olgusal bilgilerin de yer aldığı yapıtta, çeşitli kalemlerden, ABD'nin gerçek niyetleri ve ABD tarafından bir açmaza sürüklenen Afganistan'ın geleceği tartışılıyor.

